SLAVOJ ŽIŽEK'İN ÖNSÖZÜYLE

TERÖRİZM VE KOMÜNİZM

TROTSKİY

İngilizceden Çeviren:
Onur Koyunlu

epos

Leon Trotskiy (7 Kasım 1879-Yanovka / 20 Ağustos 1940- Meksika); Asıl adı Lev Davidoviç Bronştayn olan Trotskiy, 7 Kasım 1879'de Yahudi asıllı hâli vakti yerinde bir çiftçi ailesinin oğlu olarak Ukrayna'nın küçük bir köyünde dünyaya geldi.

Genç yaşta devrimci hareketlere ilgi duymaya başlayan Bronştayn, önce köylülüğe dayanan bir sosyalizm anlayışı savunan Narodniklere katıldı, ardından, önce tepkiyle karşıladığı Marksist düşünceleri benimseyerek yeni kurulan Rusya Sosyal Demokrat Partisine üye oldu.

Siyasal eylemlerinden dolayı 1898'de Sibirya'ya sürülen genç devrimci, 1902 yılında Trotskiy adına düzenlemiş sahte belgelerle İsviçre'ye kaçtı. Burada 1903 yılında Sosyal Demokrat Parti'de patlak veren bölünmede Menşeviklerle Bolşevikler arasında (Menşeviklere yakın) bağımsız bir çizgide durdu.

1905 Rus Devrimi sırasında ülkeye dönen Trotskiy, St Petersburg Petrograd Sovyeti'nde önder konuma yükseldi. Devrimin yenilgisinin ardından yine Sibirya'ya sürülen Trotskiy bir kez daha kaçmayı başararak devrimci etkinliklerini ülke dışında sürdürdü. Bu yıllarda kendi adıyla özdeşleşen "Sürekli Devrim" kuramını geliştirdi.

1917 Şubat devriminden sonra Rusya'ya dönen Trotskiy, Bolşeviklere katılarak Lenin'in ardından partinin iki numaralı ismi oldu. Başarısında önemli rol oynadığı Ekim Devriminden sonra, önce "Dışişleri Halk Komiserliği"ne, ardından İçsavaşın patlak vermesiyle "Ordu ve Donanma İşlerinden Sorumlu Halk Komiserliği"ne getirildi. Trotskiy bu görevi sırasında Kızıl Orduyu etkili bir savaş gücü hâline getirerek karşı devrimci Beyaz Orduların yenilgisini hazırladı.

Bu görevlerinde gösterdiği başarı ve kazandığı ün sayesinde Lenin'in halefi ve Sovyetler Birliği'nin gelecekteki lideri gözüyle bakılan Trotskiy'in parti içindeki konumu 1921'den itibaren sarsılmaya başladı. Savunduğu "Sürekli Devrim" ya da Dünya Devrimi perspektifi, önceliği Rus imparatorluk toprakları üzerinde kazanılan iktidarı pekiştirmeye veren birçok parti yöneticisinin hoşuna gitmiyordu. Trotkiy'in Lenin'in hastalığı sırasında parti içinde önemli ölçüde sarsılan konumu Lenin'in ölümünden sonra daha da kötüleşti.

İşçi devriminin iktidarı ele geçiren ilkesiz bir bürokrat tabaka tarafından yozlaştırıldığını iddia eden Trotskiy, bu yozlaşmanın sorumlusu olarak gördüğü Stalin önderliğindeki Komünist Parti kadrolarının çoğunluğuna karşı verdiği mücadeleyi kaybetti. Önce Savaş Komiserliğinden (1925), ardından parti yönetiminden (1926) uzaklaştırıldı ve sonunda parti üyeliğinden de çıkarıldı (1927). 1928'de ülke içinde sürgüne gönderilen Trotskiy, bir yıl sonra Sovyetler Birliği vatandaşlığından atılarak Türkiye'ye sürgün edildi.

1929–33 arasında Büyükada'da yaşayan Trotskiy ardından Fransa'ya geçtiyse de Sovyetler Birliği'nin baskıları yüzünden Avrupa'da barınamayarak 1936 yılında Meksika'ya yerleşti. Burada Sovyet gizli servisince görevlendirilen bir ajanın suikastine uğrayarak 21 Ağustos 1940 tarihinde öldü.

Trotskiy çevresinde örgütlenen "Sol Muhalefet" 1940'lara doğru Sovyetler Birliğinde fiilen yok edildi. Çeşitli ülkelerde örgütlenen "Troçkist" hareketler ise hem kendi devletlerinden hem "karşı devrimci Troçkizme" karşı savaşını tüm dünyada sürdüren Sovyet servislerinden gördükleri baskının da etkisiyle dünya solu içinde Stalinizme karşı etkili bir güç oluşturamayarak çoğunlukla "marjinal" bir akım şeklinde varlıklarını bugüne dek sürdürdü.

Birinci Baskı,
Ankara, 2009

Leon Trotskiy

TERÖRİZM ve KOMÜNİZM

KARL KAUTSKY'YE YANIT

Slavoj Žižek'in Önsözü
H.N. Brailsford'un Sunuşu ile

İngilizceden Çeviren
Onur Koyunlu

epos

İÇİNDEKİLER

Önsöz: *Slavoj Žižek* 7

Adlar Sözlüğü 38

Kronoloji 52

Sunuş: H. N. Brailsford 57

Giriş 63

1. Güçler Dengesi 71

2. Proletarya Diktatörlüğü 79

3. Demokrasi 87

4. Terörizm 107

5. Paris Komünü ve Sovyet Rusya 127

6. Marx ve ... Kautsky 149

7. İşçi Sınıfı ve İşçi Sınıfının Sovyet Politikası 156

8. Emeğin Örgütlenme Sorunları 184

9. Karl Kautsky, Okulu ve Kitabı 230

Sonsöz Yerine 241

METİN ÜZERİNE NOTLAR

Trotskiy'in metninin (*www.marxists.org* sitesinde de mevcut olan) İngilizce baskısı, (o zamanlar Birleşik Devletler Komünist Partisi olarak anılan) Amerika İşçi Partisi tarafından 1920'de *Dictatorship vs Democracy* başlığı ile yayınlandı. Sonraki baskılar, *Terrorism or Communism* ya da *Terrorism and Communism* başlıklarıyla yayınlandılar. Bu elinizdeki versiyon, imlâ ve transliterasyon bakımından tutarlı hale gelmesi için düzeltildi. Metin içinde parantez içindeki referanslar Trotskiy'e, bütün dipnotlar Editör'e ait.

ÖNSÖZ

Trotskiy'in *Terörizm ve Komünizm*'i ya da Fırtınalı 1920 Yılında Umutsuzluk ve Ütopya

Slavoj Žižek

Viyanalı kültür eleştirmeni ve tarih yazıcısı (her şeyin yanı sıra, 'psikanaliz tedavi etmek istediği hastalığın kendisidir' şeklindeki meşhur iddianın sahibi) Karl Kraus, Trotskiy'i, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Viyana'daki geçici ikâmetinin [*séjour*] son günlerindeyken tanıdı. Kraus hakkındaki efsanelerden birisi, kendisine, Trotskiy'in Kızıl Ordu'yu örgütleyerek Ekim Devrimi'ni kurtardığı anlatıldığı zaman, "Café Central'deki Herr Bornstein'ın bunu yapacağına kim inanırdı!" diye hayretle bağırdığı yönündedir. Bu yorum, Zhuang-Tze ve kelebek hakkındaki meşhur anekdotla aynı türden bir dönüştürmeye dayanır: Viyana'daki mülteciliği sırasında Café Central'de vakit geçiren kişi, büyük devrimci Trotskiy değildi; sonradan, korku salan, karşı-devrimcilerin felâketi Trotskiy'e dönüşen kişi, Café Central'deki nazik ve geveze Herr Bornstein idi.

Trotskiy'in buna benzer şaşırtıcı dönüştürmelere uğratıldığı ve böylece öneminin düzgün bir biçimde anlaşılmasının önüne geçen başka 'Herr Bornstein' tasvirleri de mevcut. Birincisi, son dönem Trotskistleri tarafından bizzat yaygınlaştırılan nezihleştirilmiş Trotskiy imgesi: Trotskiy, Stalinist Termidor'un anti-bürokratik özgürlük-

çü eleştirmeni, işçilerin öz-örgütlenmesinin partizanı, psikanaliz ve modern sanatın destekçisi, sürrealistlerin dostu, vesaire. (ve bu vesaireye Frida Kahlo ile olan kısa aşk ilişkisini de eklemeli)... İnsanı Bush'un *neo-con*larından bazılarının eski Trotskist olmasına şaşırmamaya sevk eden evcilleştirilmiş tasvir işte budur (burada ibret verici olan *Partisan Review*'ün kaderidir: 1930'da Komünist entelektüellerin ve sanatçıların sesi olarak yayına başladı; daha sonra Trotskist oldu; onun ardından liberal Soğuk Savaş yürütücülerinin yayın organına dönüştü, şimdi ise Teröre Karşı Savaşında Bush'u destekliyor). Bu Trotskiy, insanı neredeyse Stalin'in Trotskiy karşıtı hikmetine sempati duymaya sevk eder.

Trotskiy'i eleştirenler ise başka bir "Herr Bornstein" tasviri keşfettiler: Devrim sonrasında yeni düzeni (yeniden) inşa sürecinin basmakalıplığında huzur bulamamış, 'sürekli devrim'in 'göçebe Yahudisi' olarak Trotskiy. 1930'larda pek çok muhafazakârın dahi, hem Stalin'in kültürel karşı-devriminden hem de Trotskiy'in kovuluşundan memnun kalmalarına şaşmamak gerek – her iki gelişme de daha önceki Yahudi-uluslararası devrimci ruhun terki ve Rus köklerine dönüş olarak okunmuştu. Bolşevizmin Nikolay Berdyaev gibi bir eleştirmeni bile 1940'larda, ölmeden hemen önce Stalin'e belirli bir sempatiyi dışavurdu ve SSCB'ye geri dönmeyi düşündü. Bu satırlar boyunca Trotskiy, Fidel ile karşıtlık içindeki bir tür Rus Che Guevara'sı gibi görünür: Fidel, asıl önder, devletin en yüce otoritesi, onun karşısında Che, kendisini öylece devlet yönetimine veremeyecek olan ebedî devrimci âsi. Böyle olsa Trotskiy, baş hain olarak Sovyetler Birliği'nden dışlanır mıydı? Trotskiy'in 1920'lerin ortalarında dünya çapında sürekli devrimi yaymak için göç ettiğini ve Sovyet yurttaşlığını reddettiğini, çok geçmeden öldüğünü düşünün bir – ölümünün ardından Stalin onu bir kült mertebesine hürmetle yükseltirdi...

Bütün bunlar *Terörizm ve Komünizm*'i, Trotskiy'in Karl Kautsky'nin Bolşeviklere yönelik hırçın saldırılarına verdiği yanıtı çok önemli kılıyor: Her iki tasviri de yalanlıyor. Bugün hak ettiği biçimde unutulmuş olan Kautsky daha 1920'lerde, o dönem dünyanın en güç-

lü Sosyal Demokrat partisi olan Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin *éminence grise*'i [geride duran kudret(li) – *ç.n.*] ve hem Bernstein revizyonizmine hem de solcu aşırıcılığa karşı Marksist ortodoksluğun bekçisi idi. *Terörizm ve Komünizm* nasıl sert olunacağını, nasıl terör uygulanacağını bilen ve günlük hayatı yeniden inşa etme görevine tamamen hazır bir Trotskiy sunuyor.

Yine de, tam da *Terörizm ve Komünizm*'e dayanan bir üçüncü 'Herr Bornstein' tasviri de mevcut: Stalin'in önceli, daha 1920'de tek parti iktidarını, çalışma yaşamının askerileştirilmesini savunan Trotskiy... *Terörizm ve Komünizm*'in Isaac Deutscher'den (onu Trotskiy'in 'en kötü' kitabı olarak niteleyen, anti-demokratik diktatörlüğe dönüşü olarak gören) Ernest Mandel'e, pek çok Trotskist tarafından yadsınmasına şaşmamalı. *Terörizm ve Komünizm*'de Rusya'yı geriliğinden kurtarmak için topyekûn sınaî seferberlik ruhu taşımalarıyla Stalinist 1930'ların habercileri niteliğinde pasajlar mevcut. Ölümünün ardından Stalin'in özel belgeleri arasında *Terörizm ve Komünizm*'in pek çok kere okunmuş, kendisinin coşkulu onayını gösteren elyazması notlarla dolu bir kopyası bulundu – insan daha ne kanıt ister?

İşte bu yüzden *Terörizm ve Komünizm* Trotskiy'in kilit önemdeki kitabı, hiçbir koşulda kibarca görmezden gelinemeyecek, tam tersine odaklanılması gereken 'semptomal' metnidir. Kitabın, (bugünden bakıldığında) apaçık yanılsamaları üzerinde durma konusundaki şüpheli zevki, *canailles*'in [küfürbazların – *ç.n.*] kinik hikmetine bırakıyoruz. Bu yanılsamaların başında Trotskiy'in Batı Avrupa devrimlerinin yaklaştığına dair inancı gelir. Unutulmamalı ki bu inanış, bütün Bolşeviklerce paylaşılıyordu. Buna, iktidarlarının ayakta kalmasını, 'tek ülkede sosyalizmin inşası' için alan açmaya değil, basıncı gevşetecek olan Batı Avrupa devrimleri biçimindeki destek gelene kadar ayakta kalmaya bağlayan Lenin de dahildir.[1] Yakıcı mesele başka bir yerde yatı-

[1] Bir diğer daha spesifik teorik tahdit, Lenin'in aksine Trotskiy'in, Kautsky'nin dönekliğinin tohumlarının daha evvelki "Ortodoksluğunda" zaten bulunduğunu görmeyip, erken dönem, "iyi" (ortodoks Marksist) Kautsky'yi, geç dönem, "kötü" döneğin karşısına koymasıdır.

yor: Trotskiy'in savaşı, terörün ve sınaî seferberliğin tam da 'Stalinist' zemininde kazanılmalıdır. Trotskiy ve Stalin arasındaki minimal, fakat hayatî önemdeki farkın gösterilmesi gereken yer burasıdır.

NEDEN SAVAŞ KOMÜNİZMİ?

Kitabın yazıldığı tarihsel momentle başlayalım: 1920, içsavaşın son aşaması, Trotskiy'in kendi tumturaksız ve dürüst tanımına başvuracak olursak, Rusya'nın 'yağmalanmış, tükenmiş [ve] parçalanmakta olduğu' zamanlar. Ülkede hastalık, açlık ve soğuk kol geziyordu; işçilerin yaşamları düzeleceğine daha da kötüleşmişti; devrimin vaatleri gerçekleşmekten her zamankinden daha da uzaktı – burada yine Trotskiy'in Ekim Devrimi'nin üçüncü yıldönümünde yaptığı bir konuşmasından alınma kendi samimi itirafına başvuralım:

> Bu mücadeleye muazzam ideallerle, muazzam bir şevkle giriştik, ve birçok insana komünist kardeşliğin vaat edilmiş toprakları sadece maddî değil, manevî yaşamda da şu ân olduğundan daha yakınmış gibi göründü... Vaat edilmiş topraklar – adaletin, özgürlüğün, refahın ve kültürel gelişmenin yeni hükümranlığı – dokunulacak kadar yakındı... Eğer o zaman, üç yıl önce bize, geleceği görme şansı verilseydi, gözlerimize inanamazdık. Proleter devriminden üç yıl sonrasının bizim için çok zor olacağına, bu dünyada yaşamanın çok ağır geleceğine inanmazdık...[2]

Bolşeviklerin büyüklüğü burada yatar: Bu mutlak hayal kırıklığı ânında, durumları 'en yüksek derecede trajik' iken, geri çekilmediler ve yenilgiyi kabullenmediler, tam tersine *ısrar ettiler*. Fakat, bu ısrarları-

[2] Leon Trotsky, *Soçinenya* (Moskova: Gosizdat 1925), Cilt 17, s. 480-5. İnsan Trotskiy'in Sovyet devletinin ayakta kalışında kayıtdışı ekonominin rolünü tamamen teslim etmeye varan değerlendirmesindeki soğukkanlı dürüstlüğüne hayran olmaktan başka bir şey yapamıyor: Yasadışı evyapımı içki (*samogonka*) imalatı ile ilgili olarak, "bu, kendilerini tatmin etmeyen merkeziyetçilik karşısında, yerel ihtiyaçların protestosudur... Mahallelerde gerçekleşen ve ülkeyi mahvolmaktan alıkoyduğu için devasa bir rolü olan yarı-kaçak ya da tamamen kaçak üretimden söz ediyorum" diyor.

na karşılık, ayakta kalma başarısı için ödedikleri bedel fazla büyük değil miydi? Felâket dolu 1920 yılının fanatik anti-komünist tarihçiler, yeni nesil 'revizyonistler' ve hattâ (Deutscher gibi) bazı sabık Trotskistler tarafından paylaşılan yaygın anlatımı şöyle: Rusya, iç karatıcı gerçeğin, 'olması gerekenin, Komünist liderlerin tasavvur ettiklerinin, gerçekte olan gibi'[3] sunulduğu 'bir saçma tiyatrosu' idi. Peki Komünist liderler, gerçeğin nasıl olmasını tasavvur ettiler? Esas olarak *halüsinasyon gördüler*: Mutlak toplumsal felâkete gösterdikleri tepki âcayip bir binyıl öforisi idi, yani, felâket onlara 'Komünizme kestirme geçiş' şansı vermiş gibi göründü: 'Hakiki bir ideolojik hezeyan içinde, yüzyılın en devasa ekonomik çöküşü, fiilen varolan Komünizme, parıltılı geleceğe *hic et nunc*'a [burada ve şimdi] dönüştürülüverdi.'[4] Örneğin, tahılın zorla alınması 'Lenin'den başlayarak, Parti tarafından yalnızca sosyalizm olarak değil, daha da ötesi komünizm olarak görüldü'.[5] Bu nedenle Bolşevikler, '1919–20'nin savaş ekonomisinde, ete kemiğe bürünmüş, tamamen serpilmiş komünizmin temel özelliklerini görme eğilimindeydiler'.[6] Bunu izleyen mantıksal adım, elbette ki, savaş ekonomisini Stalin'in toplama kamplarıyla özdeşleştirmektir:

> 1920–21'de Lenin'in 'liberal' politikasını desteklemiş olan Stalin, bir on yıl sonra Trotskiy'in fikirlerini adı hariç her şeyiyle benimseyecekti... Ne Stalin, ne Trotskiy, ne de onların taraftarları o zaman bu olguyu kabullendiler... Trotskiy'in deneysel düşünüşünün birçok yönünden yalnızca biri Stalin'in alfa ve omegasına dönüşmekti.[7]

---

[3] Vladimir N. Brovkin, Behind the Front Lines of the Civil War: Political Parties and Social Movements in Russia, 1918-1922 (Princeton, NJ: Princeton University Pres 1994), s. 270.

[4] Martin Malia, *Soviet Tragedy: A History of Socialism in Russia* (New York: Free Pres 1995), s. 130.

[5] Robert Conquest, *Harvest of Sorrow: Soviet Collectivization and the Terror-Famine* (New York: Oxford University Pres 1986), s. 48.

[6] Isaac Deutscher, *The Prophet Armed: Trotsky 1879-1921* (Londra: Verso 2003), s. 489.

[7] A.g.e., s. 515-516.

Trotskiy'den Stalin'e giden yol, böylece rastlantısal orijinden, onu bir zorunluluk düzeyine çıkaran kendi kendini tekrara uzanan yoldur. İç savaş yıkımının tarihsel rastlantısı, Bolşevik 'bilinçaltında' başından beri bulunan, 'komünizmi kararnamelerle uygulama bürokratik fantezisine' hayat veren, 'kısa günün kârı' işlevini yerine getiren bir şeylere dokunmuştur. O halde, rastlantısal bahane ortadan kaybolduktan sonra bile (içsavaş bitmişti), Bolşevikler aynı formüle yaslanmanın çekiciliğine direnemediler: Siyasî terör (bütün muhalefetin acımazıca bastırılması), çalışma yaşamının askerîleştirilmesi, üretimin merkezî devlet planlamasıyla topyekûn düzenlenmesi. Sonuç Orlando Figes tarafından veciz bir şekilde formüle edildi: 'Sapma sistemde daha başından içeriliydi'[8] Trotskiy'in en sert formülasyonlarından bazıları şöyle:

> Zorunlu çalışma hizmetinin getirilmesi çalışma yaşamını askerîleştirme yöntemlerini bir ölçüde uygulamadan düşünülemez ... Örgütlü ekonomik yaşam zorunlu çalışma hizmeti olmaksızın düşünülemeyeceğine göre, bu ikincisi, çalışma özgürlüğü kurgusu feshedilmeden ve yerine gerçek zorlama ile bütünlenen zorunluluk ilkesi getirilmeden gerçekleştirilemez ...Çünkü bizim için, ülkenin ekonomik güçlerinin ve kaynaklarının otoriter bir temelde düzenlenmesi ve emekgücünün genel devlet planıyla uyum içinde merkezî olarak dağıtımı dışında sosyalizme giden başka bir yol yok. İşçi devleti kendisini, her bir işçiyi çalışmasına gerek duyulan yere göndermeye yetkili sayıyor.

Hasara hakareti eklercesine Trotskiy, kapitalizmden sosyalizme geçişte, devletin organlarını özellikle de baskı organlarını güçlendirme yoluyla 'sönümleneceği' kötü ünlü Stalinist tezi dahi önceden haber verir:

> Sosyalizm altında **zorlama olmayacak**... zorlama ilkesi sosyalizmle çelişir... sosyalizm **altında görev duygusuyla**, çalışma alışkanlığıyla, çalışmanın çekiciliğiyle, **vs. vs. harekete geçirilebiliriz.** Buna hiç şüphe yok.

[8] Orlando Figes, *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891-1924* (Londra: Jonathan Cape 1996), s. 722-723.

> Ne var ki bu şüphesiz gerçeğin biraz genişletilmesi gerekiyor. Gerçekte, sosyalizmde zorlama aygıtının kendisi, yani devlet olmayacak; çünkü bir üreticiler ve tüketiciler toplumunun içinde tamamen erimiş olacak. Ancak sosyalizme giden yo devlet ilkesinin en yoğun biçimde uygulandığı bir dönemi içeriyor. Ve sizlerle ben tam da bu dönemden geçiyoruz. Aynı bir lambanın sönmeden önce âni bir parlak ışık saçması gibi devlet de ortadan kalkmadan önce proletarya diktatörlüğü formunu, yani devletin yurttaşlarının yaşamlarını her yönüyle otoriter bir biçimde sardığı en merhametsiz devlet formunu alır.

Yıkıcı fantezilerin bu şekilde gerçekleştirilmesi yalnızca kendi kendini körükleyen şiddetin fasit dairesiyle noktalanabilirdi: 'Kendisini bir çıkmaza sokana ve ancak sürekli artan şiddet dozlarıyla varlığını sürdürecek hale gelene kadar gerçekleri görmezden gelmeye devam etmesi savaş komünizminin Ütopik karakterinin kesin bir göstergesiydi'[9] Bolşeviklerin içsavaşın bitmesinin ardından mantığın sesine kulak vererek felâketle baş etmek için pragmatik ve verimli bir yol – geri adım atarak NEP'i (temel piyasa ilişkilerine saygı gösteren, ürünleri karşılığında köylülere makul bir ücret ödeyen ve özel küçük sanayiye ve hizmetlere izin veren 'Yeni Ekonomi Politikasını') yürürlüğe koyma yolunu – bulmaları tam bir yıl aldı. Ekonomik durum hızla iyileşti: Birkaç ay içinde açlık ve kaos sona ermişti, mağazalar ürünlerle dolmuştu, ülke (bir tür) normal işleyişe geri döndü.[10]

Ne var ki *Terörizm ve Komünizm*'in dikkatli bir okuması, sözde Bolşevik 'hezeyanla' ilgili bu hikâyenin ne tür bir sorunu olduğunu hemen açığa vurur: Trotskiy, çalışma yaşamının askerîleştirilmesini

[9] Deutscher, *The Prophet Armed*, s. 490-491.

[10] Ancak burada bile yakıcı önemdeki bir olguyu gözden kaçırmamak gerekir: Hepimizin bildiği ve sevdiği Sovyet devlet aygıtının kökleri savaş komünizminde *değil*dir; o, NEP'in meşru evladıdır. Parti elitlerinin mantığı şuydu: Madem ekonomi üzerindeki doğrudan hâkimiyetimizden vazgeçiyoruz, bunun bedelini gerçek iktidarı kaybederek ödemek zorunda kalmayacağımızdan emin olmalıyız – bu yüzden, dizgininden boşalan piyasa güçlerine karşı koymak için, düşmana müdahale edip onu ezebilecek güçlü bir devlet aygıtına ihtiyacımız var...

'bir korku – ülkenin yıkımıyla karşılaşıldığında doğal, koruyucu bir korku – durumunun dayattığını' tekrar tekrar vurgular. Burada sanrısal bir 'komünizme kestirme geçiş' değil, ama yalnızca, savaş komünizminin 'alt üst olmuş ve tükenmiş kaynaklarıyla kuşatılmış bir kale rejimi' olduğunun tamamen farkında olma durumu vardır: 'zorunlu çalışma, kitleleri soğuktan ve açlıktan ölmekten korumak için kullanılmıştır. Ağır dönemler ağır önlemleri gerektirir ve biz Bolşevikler, devrimin ve ülkenin kaderinin karara bağlanacağı ânda kaçacaklardan değiliz.' Yaptığı mükemmel analizle Lars T. Lih ayrıca, bu mutlak yıkım ânında nasıl Bolşeviklerin, daha sonraki Sovyet 'merkezî planlaması' ve 'sosyalizme geçiş'le karıştırılmaması gereken 'geçiş' ve 'merkezî plan'dan söz ettiklerini ortaya koyar: Söz konusu geçiş, kapitalizmden sosyalizme değil fakat savaşın topyekûn yıkımından toplumun minimal normal işleyişine geçiştir; ve buna uygun olarak 'plan' basitçe bunun nasıl başarılacağı, nasıl işlerin tekrar yoluna koyulacağı planıdır.[11] Eğer kanıt isteniyorsa, okuyucu, 'planın' Trotskiy'in kitapta tanımladığı dört aşamasına bakmalıdır – bunların ilki bize her şeyi açıklar:

> İlk başta işçi sınıfına – en zor koşullar altında olsa bile – yaşama olanağı sağlamalı ve böylece sınaî merkezlerimizi muhafaza ederek kentlerimizi korumalıyız. Bu, çıkış noktamızdır. Kentin tarım içinde erimesini ve bütün bir ülkenin köylü devletine dönüşmesini istemiyorsak, ulaşımı asgarî düzeyde de olsa ayakta tutmalı ve kentlerin ekmek, sanayinin yakıt ve hammadde, sığırların saman ihtiyacını garanti altına almalıyız. Bu olmadan bir adım bile ileri gidemeyiz. Dolayısıyla, planın ilk parçası, ulaşımın geliştirilmesi ya da ne olursa olsun en azından daha da kötüleşmesinin önüne geçilmesi ile en gerekli malzemeler olan gıda, hammadde ve yakıtın hazır hale getirilmesinden oluşuyor. Bir sonraki devre bütünüyle emek gücünün en temel sorunların çözümüne yoğunlaştırılmasına hasredilecek; ve geleceğin temellerini ancak bu şekilde oluşturabiliriz.

[11] Bkz. Lars T. Lih, "'Our Position Is in the Highest Degree Tragic': Bolshevik 'Euphoria' in 1920", *History and Revolution: Refuting Revisonism* içinde, editörler: Mike Haynes ve Jim Wolfreys (Londra ve New York: Verso 2007).

Tam da Trotskiy'in kendisinin açık ve ikirciksiz terimlerle koyduğu gibi: 'Burada sosyalizm yoktu ve olamazdı'. Çalışma yaşamının askerîleştirmesiyle savaş komünizmi – bir yıl sonra NEP'in yürürlüğe girmesiyle etkin bir biçimde gerçekleştiği üzere – kendi ilgasının koşullarını mümkün olan en kısa zamanda yaratacak kısa vadeli, olağandışı bir araçtı. Bolşeviklere, 'Neden NEP'i içsavaşın hemen bitiminde yürürlüğe koymadınız? Felâketlerle dolu bir yıl boyunca beklemek niye?' biçimindeki standart eleştirel yaklaşımın gözden kaçırdığı noktanın sebebi de bu: NEP'in uygulanabilir olması için toplum mutlaka asgarî düzeyde işlemeli – ulaşım, (gıda karşılığında çiftçiye bir şeyler verilmesi için) sınaî üretim, istikrarlı para vs.: ve bu koşullar, savaş komünizmi tarafından oluşturuldu. Bu yüzden savaş komünizminden NEP'e geçiş, gerçekliklere kör bir ideolojik terörden sağduyulu pragmatizme geçiş değildi; her ikisi de ülkeyi bataklıktan çıkaracak tutarlı bir stratejinin parçalarıydı – Savaş komünizmi momenti işlevini yerine getirdi ve bir kenara bırakıldı.

Ne var ki Bolşeviklerin eleştirmenlerinin gözünde çalışma yaşamının askerîleştirilmesi daha temel bir sorunun, 'diktatörlüğe karşı demokrasi' sorunun yalnızca bir yönü. Tam da burada, çelişki olabildiğince açık – bir tarafta Trotskiy'in, proletarya diktatörlüğünün partinin diktatörlüğü anlamına geldiğini açıkça onaylaması var:

> Sovyetlerin diktatörlüğünün yerine partimizin diktatörlüğünü geçirmekle çeşitli kereler suçlandık. Yine de tam bir âdillikle denebilir ki, Sovyetlerin diktatörlüğü, ancak partinin diktatörlüğü aracılığıyla olanaklı hale geldi. Partinin teorik vizyonunun açıklığı ve güçlü devrimci örgütü sayesindedir ki Sovyetler, şekilsiz işçi meclisleri olmaktan çıkıp işçinin hâkimiyet aracı haline gelme fırsatını elde edebildiler. Parti iktidarının işçi sınıfı iktidarıyla "yer değiştirmesinde" tesadüfî hiçbir yan yoktur ve zaten gerçekte bir yer değiştirme de söz konusu değildir. Komünistler işçi sınıfının temel çıkarlarını ifade ederler.

Diğer tarafta Kautsky'nin, basın özgürlüğü de dâhil olmak üzere çok partili demokrasiyi bütün bileşenleriyle birlikte savunması duruyor; ona göre sosyalizmin zaferi, gerçek anlamda Sosyal Demokrat Par-

ti'nin parlamenter zaferi olarak tasavvur edilmeliydi ve hattâ kapitalizmden sosyalizme geçişin uygun siyasî formu olarak ilerici burjuva partilerle sosyalist partilerin parlamenter koalisyonunu dahi önerdi. (İnsan bu mantığı en ileri noktasına vardırarak Kautsky için kabul edilebilir tek devrimin bir referandum düzenlemek ve onaylanması için oyların %51'ini almak olduğunu ileri sürmenin cazibesine kapılıyor...) Bolşevik diktatörlüğüne karşı muhalefetinde Kautsky'nin Ernst Nolte'tan daha önce, 1920'lerin başlarında Faşistleri 'taklitçi teröristler', Bolşevikleri de "düşman kardeşi" olarak tanımlayıp Bolşevizmin baskıcı yöntemler konusunda Faşistler için bir okul görevi gördüğünü söylemesi şaşırtıcı değil: 'Faşizm, Bolşevizmin muadilinden başka bir şey değildir; Mussolini sadece Lenin'i taklit etmektedir'.[12]

Bu temel farklılığın bir diğer yönü, işçi sınıfının doğrudan özörgütleri olarak "Sovyetlerin" (konseyler) oynadığı role ilişkin değerlendirme: Kautsky'ye göre sovyetler "daha gelişmiş ülkelerdeki parti ve profesyonel örgütlerle karşılaştırıldığında daha yüksek bir örgütlenme biçimi değil, her şeyden evvel, siyasî örgütlerin yokluğundan doğan bir geçici çözüm [*Notbehelf*]" durumundaydılar. Buna karşılık Trotskiy'e göre ise yalnızca parlamenter devlet aygıtından değil son tahlilde partinin kendisinden de üstündüler:

> Parti ve sendikalar devrim için hazırlık örgütleri idiyseler, sovyetler devrim silâhının kendisidir. Zaferi kazandıktan sonra sovyetler iktidar organlarına dönüşür. Partinin ve sendikaların rolü azalmasa da esastan değişir.

Bu yön, tartışmanın gerçek köşe taşlarına dair anahtarı sunar: Demokrasiye karşılık basitçe diktatörlük değil, ama parlamenter diktatörlük içine yerleştirilmiş sınıf diktatörlüğü – Bu, Trotskiy'in yanıtındaki ana noktadır:

Diktatörlük gereklidir, çünkü o kısmî değişikliklere değil, fakat tam da

---

[12] Massimo Salvadori'den aktarma. *Karl Kautsky and the Socialist Revolution* (Londra: Verso 1979), s. 290.

burjuvazinin varlığına dair bir olgudur. Proletarya diktatörlüğü özellikle alt orta sınıf ve köylülük söz konusu olduğunda ayrı anlaşmaları ya da hatırı sayılır tavizleri elbette ki dışlamaz. Fakat proletarya bu anlaşmaları ancak devlet aygıtını eline geçirdikten ve genel sosyalist görev yararına hangi noktalarda esneklik göstereceğini ve hangi noktalardan taviz vermeyeceğini serbestçe belirleme olanağını garantiledikten sonra yapabilir.

Bu yüzden esas soru iktidarı doğrudan kimin – siyasî temsilcilerin bir koalisyonu mu yoksa tek bir temsilcinin 'diktatörlüğü mü – elinde tuttuğu değil, fakat bütün siyasî sürecin işlediği zeminin tam da nasıl yapılandırıldığıdır: Bu, seçmenlerin fikirlerini 'yansıtan' partilerden oluşan bir parlamenter temsil süreci midir, yoksa siyasî süreçte katılımcıların daha aktif rol almasına yaslanan, işçi sınıfının daha doğrudan bir özörgütlenmesi midir? Trotskiy'in parlamenter demokrasiye temel itirazı eğitilmemiş kitlelere haddinden fazla güç bahşetmesi değil, paradoksal bir biçimde tam tersi, *(işçi sınıfının doğrudan seferber olduğu ve iktidar gücünü uyguladığı 'sovyetler'e karşıt olarak) inisiyatifi devlet iktidar aygıtına bırakıp, kitleleri haddinden fazla pasifize etmesidir.*

Burada aklıselim bir itiraz doğar: O halde neden buna 'diktatörlük' diyoruz? Neden 'doğrudan demokrasi' ya da hattâ basitçe 'proletarya iktidarı' değil? 'Diktatörlük' burada demokrasinin karşıtı değil, demokrasinin altında yatan işleyiş şekli anlamındadır – en başından itibaren 'proletarya diktatörlüğü' üzerine tez, bütün bir devlet iktidarı alanı diktatörlük olduğuna göre, bunun diğer diktatörlük form(ları)nın karşıtı olduğu önkabulünü içerdi. Lenin ve Trotskiy, liberal demokrasiyi burjuva diktatörlüğünün bir formu olarak adlandırdıkları zaman yaslandıkları şey, demokrasinin gerçekte nasıl manipüle edildiği gibi basit bir nosyon, tek bir yüz, gerçekte nasıl bir gizli kliğin iktidarda olduğu ve işleri yönettiği, böylece demokratik seçimlerde iktidarı kaybetme tehlikesiyle karşılaştığında bu kliğin gerçek yüzünü göstererek iktidarı doğrudan ele geçireceği değildi. Kast ettikleri, burjuva demokratik devletin tam da *biçiminin* bir 'burjuva' mantığını cisimleştirdiğiydi.

Başka bir deyişle 'diktatör' terimini, demokrasinin de bir diktatörlük formu olduğu şeklinde belirli bir niyetle kullanmak gerekir, yani yalnızca *formel* bir belirlenim olarak. Kendi kendini sorgulamanın demokrasi için nasıl temel önemde olduğunu, demokrasinin kendi özelliklerini sorgulamamıza nasıl izin verdiğini, hattâ bizi buna teşvik ettiğini vurgulamak birçok kişinin hoşuna gider. Hâlbuki bu kendi kendinelik durumu bir noktada son bulmalıdır: en 'özgür' seçimler bile onları meşrulaştıran ve düzenleyen yasal prosedürleri, seçim sürecini (gerekirse zor kullanarak) güvenceye alan devlet aygıtını, vs. sorgulattırmaz. Kurumsal yönüyle devlet, çıkarların temsilinin bire bir karşılığı olarak görülemeyecek büyük bir mevcudiyettir – demokratik yanılsama ise böyle görülebileceği yönündedir; Alain Baidou bu fazlalık durumunu, devletin temsil ettiklerinin üzerindeki temsiliyet fazlası olarak kavramlaştırdı. Bu durum Benjaminci terimlerle de ortaya koyulabilir: Demokrasi kurumsal şiddeti az çok bertaraf edebilirse de, kurucu şiddete devamlı bir biçimde dayanmaya devam etmek zorundadır.

Parlamenter demokrasinin bu türlü bir eleştirisi başka bir çağa, gözden düşmüş yanılsamaların çağına ait bir şeymiş gibi görünebilir; fakat seçmenlerin çoğunun ilgisizliğinin ve pasifliğinin, demokratik sürecin giderek kan kaybetmesinin Batılı demokratik ülkelerde dahi şikâyet konusu olduğu günümüzün perspektifinden yeniden bakılmayı hak etmiyor mu? Trotskiy'in parlamenter demokrasinin çoğunluğu pasifize etmenin bir yolu olduğuna dair kavrayışı Kautsky'nin parlamento seçimlerinin halkın fikirlerinin sadık 'aynası' işlevi gördüğüne dair inancına yönelik eleştirisini de destekler: Görece istikrar dönemlerinde 'parlamento seçimlerinin güçler dengesini yeterli kesinlikle yansıttığı' düşünülebilirdi. 'Bütün bir burjuva toplumunu alt üst eden emperyalist savaş, eski kriterin tamamen işe yaramaz olduğunu gösterdi.' Kautsky'nin hatası burada yatar: İşçilere, 'militarizmin kaba kuvveti sonucu binlerce parçaya ayrılmış çarpık demokrasi aynasında kendi yansımalarına inanmalarını' öğütler. Dünya savaşı ve krizin toplumsal krizi ortamında 'hipnotize edici barışçı meşruiyet telkini'nin

büyüsü bozulur: Böyle istikrarsız zamanlarda, büyük halk kitlelerinin tam da psikolojik istikrarı, büyük ölçekli travmatik olaylar karşısında parçalanır, çoğunluk birkaç gün içinde bir uçtan öbürüne savrulabilir, salınımlar o kadar şiddetlidir ki demokratik 'yansıtma' geçerliliğini kaybeder:

> Belirli bir süre için, soldan ya da sağdan kararlı bir itiş proletaryayı iki taraftan birine göttürmeye yeter. 1914'te emperyalist hükümetlerin ve sosyalist yurtsever partilerin ortak basıncı altında işçi sınıfı tarafsızlık halinden çekip çıkarıldığında ve emperyalizmin yoluna fırlatıldığında bunu gördük.

Durumun 'açık' ve aşırı derecede istikrarsız olduğu böyle hareketli zamanlarda, Komünistlerin rolü çoğunluğun görüşünü pasifçe 'yansıtmak' değil, kuvvetlerini harekete geçirmesi için işçi sınıfını ayağa kaldırmak ve böylece *yeni* bir çoğunluk yaratmaktır:

> Parlamenter rejim, "barışçı", istikrarlı gelişme döneminde dahi ülkenin fikrini öğrenmenin görece ham bir metodu idiyse ve devrimci fırtına devrinde mücadelenin gidişatını ve devrimci bilincin gelişimini izleme kâbiliyetini tamamen yitirdiyse, halkın çalışan çoğunluğuna çok daha yakından, doğrudan, dürüstçe bağlı olan sovyet rejimi, *statik olarak çoğunluğu yansıtması ile değil, onu dinamik olarak yaratmasıyla* anlam kazanıyor.

Bu son nokta, 'yansıtma' gibi bir standart diyalektik materyalist bilgi teorisini son derece problematik kılan (*Materyalizm ve Ampriyokritisizm* kitabında Lenin'in kendisi tarafından propagandası yapılan) yakıcı önemdeki bir felsefî öncüle dayanıyor. Trotskiy'e göre, Kautsky'nin Rus işçi sınıfının iktidarı 'çok erken' aldığına dair kaygısındaki sorun, bu endişenin, tarihî, siyasî müdahalelerin olası koordinatlarını önceden belirleyen "nesnel" bir süreç olarak kabul eden pozitivist bir bakışı içermesiydi; bu anlayış çerçevesinde radikal bir siyasî müdahalenin bu tam da "nesnel" koordinatları değiştirerek bir şekilde kendi başarısının koşullarını *yaratması* düşünülemezdi:

Rusya'daki Sovyet sistemine ve özellikle de diğer ülkelerde benzer yapıları kurma çabalarına yöneltilen eleştirilerde tekrar tekrar ileri sürülen argüman güçler dengesine yaslanır. Rusya'daki Sovyet rejimi ütopiktir – "çünkü güçler dengesine uymamaktadır". Geri kalmış Rusya önüne, gelişmiş Almanya'ya uygun düşecek hedefleri koyamaz. Almanya'nın proletaryası için ise iktidarı kendi ellerine almak çılgınlıktır, zira 'içinde bulunduğumuz ânda' bu, güçler bozar.

'Güçler dengesi'nin bu şekilde takıntı haline getirilmesinde oportünizmden fazlası vardır (bu oportünizm Trotskiy tarafından eski Viyana günlerine ait muhteşem bir gözlemde açıklanıyor: "Polis departmanının müdürüyle yaptığı fısıltılı bir konuşmanın ardından Avusturyalı Sosyal Demokrat politikacı çok da geride kalmış sayılamayacak eski güzel günlerde güçler dengesinin 1 Mayıs'ta Viyana'da barışçı bir sokak gösterisine izin verip vermeyeceğini daima kesin olarak biliyordu"). Trotskiy burada, 1917'deki yazılarında devrim için bir tür 'garanti' bulmak için sonu gelmez arayışlara girenlere en acımasız alaylarını saklayan Lenin'e sadıktır; bu garanti iki ana biçim alır: ya cisimleştirilmiş sosyal zorunluluk nosyonu (fazla erken hareket geçerek devrimi tehlikeye atmamak gerekir; tarihsel gelişmenin kuralları uyarınca durumun "olgun" hale geleceği doğru anı beklemelidir: "sosyalist devrim için çok erken, işçi sınıfı henüz olgun değil") ya da normatif ("demokratik") meşruiyet ("nüfusun büyük bölümü bizim tarafımızda değil, bu yüzden devrim gerçekten demokratik olmaz") – sanki devlet iktidarının ele geçirilişi riskine girmeden önce devrimci temsilcinin bir tür büyük Öteki figüründen izin alması gerekirmiş gibi (çoğunluğun devrimi destekleyip desteklemediğini belirleyecek bir referandum). Lacan için olduğu gibi Lenin için de devrim *ne s'autorise que d'elle-même* [kendi sorumluluğunu üstenmez – *ç.n.*]: devrimci *eylem*in sorumluluğunu büyük Öteki'ne sığınmadan üstlenmek gerekir – iktidarı "zamanından önce" alma korkusu, güvence arayışı, eylemin ötesindeki karanlık boşluktan duyulan korkudur. Lenin'in durmaksızın "oportünizm" olarak mahkûm ettiği şeyin nihai boyutu burada yatar ve iddiası "oportünizmin", eyleme geçme korkusunu "nes-

nel" olguların, yasaların ya da normların koruyucu kılıfıyla gizleyen, doğası gereği kendi içinde hatalı bir pozisyon olduğudur. Lenin'in yanıtı farklı bir "nesnel olgular" kümesine atıf yapmak değil, bir on yıl önce Rosa Luxemburg'un Kautsky'ye karşı yönelttiği argümanı tekrarlamaktır: devrimin nesnel koşullarının oluşmasını bekleyenler ebediyen bekleyecekler – (katılımcı temsilci yerine) böyle bir nesnel gözlemci pozisyonunun kendisi devrimin önündeki esas engeldir. Lenin'in formel-demokratik ikinci adım eleştirisi karşısındaki karşı-argümanı da bu "saf demokratik" seçeneğin kendisinin ütopik olduğudur: Somut Rusya koşullarında, burjuva-demokratik devletin yaşama şansı bulunmaz – Şubat Devrimi'nin gerçek kazanımlarını (örneğin örgütlenme ve basın özgürlüğü) muhafaza etmenin tek "gerçekçi" yolu, sosyalist devrime ilerlemektir, aksi takdirde Çar gericiliği kazanır.

LENİN'DEN STALİN'E

Sovyetler Birliği'nin bütün tarihi, Freud'un meşhur Roma imgesine benzetilerek kavranabilir: Tarihi bugününde, arkeolojik kalıntılarının farklı katmanları kılığında depolanan, (bir başka model olarak) Truva'nın yedi katmanında olduğu gibi, her bir katmanın bir öncekini gizlediği, böylece tarihin daha eski çağlara döndükçe, tıpkı arkeolog gibi çalışarak, toprağı daha derin kazdıkça yeni katmanlar keşfettiği bir şehir. Sovyetler Birliği'nin (resmî ideolojik) tarihi de dışlamaların, kişilerin kişiliksizlere dönüştürülmesinin, tarihin geriye dönük olarak yeniden yazılışının aynı yığını değil midir? Çok mantıklı bir biçimde "Stalinsizleştirme"nin işareti, karşıt bir "rehabilitasyon" süreciyle, partinin geçmiş politikalarındaki "hataların" kabulüyle verilmişti. Bolşeviklerin şeytanlaştırılmış eski liderlerinin aşamalı bir biçimde "iade-i itibarı" böylece, Sovyetler Birliği'nin "Stalinsizleştirme"nin nereye kadar (ve hangi yönde) gidebileceğinin belki de en hassas dizini işlevi görebilirdi. İtibarları ilk iade edilenler 1937'de vurulan üst düzey askerî liderlerdi (Tuhaçevskiy ve diğerleri); sonuncusu ise, Komünist rejimin çöküşünden hemen önce, Gorbaçov döneminde itibarı iade

edilen Buharin oldu. Tabii bu son iade-i itıbar, kapitalizme dönüşün açık bir işaretiydi: İtibarı iade edilen Buharin, 1920'lerde işçilerle (toprak sahibi) köylülerin ittifakını savunmuş, "zenginleşin!" ünlü sloganını ortaya atmış ve zorla kolektifleştirmeye karşı çıkmış bir kişilikti. Ancak manidar bir biçimde, Komünistlerin yanı sıra anti-komünist Rus milliyetçilerince de dışlanmış bir şahsiyetin itibarı *asla* iade edilmedi: Devrimin "gezgin Yahudisi", gerçek anti-Stalinist, baş düşman, "tek ülkede sosyalizmi inşa" fikrine karşı "sürekli devrimi" savunan Trotskiy[13] Sovyet tarihinin en trajik belgelerinden birisini, Nikolay Buharin'in Stalin'e idam hücresinden yazdığı 10 Aralık 1937 tarihli mektubu hatırlayın. Bakın Buharin, hayatının bağışlanmasına karşılık Stalin'e ne öneriyor:

> Eğer hayatım bağışlanacak olsa, şu ricada bulunmak isterim (gerçi bunu önce karımla konuşmam gerekir): Amerika'ya sürgüne gönderileyim. Trotskiy'e karşı ölümcül bir savaş yürütür, tereddüt içerisindeki entelijensiyanın geniş kesimlerini yanıma çekerim. Benimle birlikte uzman bir güvenlik subayını gönderebilir ve ek güvence olarak, yumruklarımı Trotskiy ve arkadaşlarının burunlarına gerçekten indirdiğimi kanıtlayana dek karımı burada altı aylığına hapsedebilirsiniz.[14*]

İnsan, Freud'un ilkel (kökensel) ve ikincil bilinçdışı bastırma arasında yaptığı ayrımla paralellik kurma riskine girmekten kendini alamıyor: Trotskiy'in dışta bırakılması, Sovyet devletinin "ilkel bastırması" gibi bir şeye, bütün bir düzen dışlamanın olumsuz jestine dayandığı

---

[13] Bugün bile – Negri Stalin için dahi güzel sözler ettiği son kitabında beni, "bugün az çok Trotskist haline gelmiş Sloven, Zizek" diyerek gözden çıkarıyor. Bkz. Antonio Negri, *Goodbye Mister Socialism* (Paris: Éditions du Seuil 2007), s. 61.

[14] J. Arch Getty ve Oleg V. Naumov, *The Road to Terror: Stalin and the Self-Destruction of the Bolsheviks* (New Haven, CT ve Londra: Yale University Pres 1999), s. 249.

* Bu konuda bkz.: N. Buharin'in otobiyografik romanı: N. Buharin, *Her Şey Nasıl Başladı: Hapishane Yazıları*, Çev.: Anahid Hazaryan, Epos Yay., Ankara 2003.

için, "iade-i itibar" yoluyla asla tekrar kabullenilemeyecek bir şeye karşılık geliyordu. Trotskiy, ne 1990 öncesinin fiilen-varolan sosyalizmi, ne de 1990 sonrasının, geçmişi özleyen komünistlerinin dahi Trotskiy'in sürekli devrimi ile ne yapacaklarını bilmedikleri gerçekten-varolan kapitalizminde yeri olan birisi; belki de "Trotskiy" imleyeni, Leninist mirasta kurtarılmaya değer olanın en uygun adlandırması. Burada Lukács'ın 1935 tarihinde yazdığı "Hölderlin's Hyperion" adlı tuhaf ama canalıcı önemdeki kısa denemesini hatırlamakta fayda var. Bu makalede Lukács, Hegel'in, destansı devrimci ütopyaya inatçı bir bağlılık gösteren Hölderlin'e karşı Napolyon Termidor'unu sahiplenmesini metheder:

> Hegel, Termidor sonrası dönemle ve burjuva gelişiminin devrimci döneminin kapanışıyla uzlaşır ve felsefi düşüncesini tam da, dünya tarihinin bu dönüm noktası üzerine inşa eder. Hölderlin ise Termidor sonrası gerçeklikle hiçbir uzlaşmaya girmez; *"polis"* demokrasisini yenileme yönündeki eski devrimci ideale sadık kalır ve şiir ve düşünce düzeyinde dahi onun ideallerine ayıracak yeri olmayan bir gerçeklik karşısında yenilgiye uğrar.[15]

Lukács burada Marx'ın, Fransız Devrimi'nin, piyasa ilişkilerinin destansı olmayan evresini önceleyen destansı döneminin gerekli bir coşkun atılım olduğu yönündeki nosyonuna referans yapıyor: Devrimin gerçek toplumsal işlevi, burjuva ekonomisinin yavan hükümranlığının koşullarını oluşturmaktı ve gerçek kahramanlık ilk dönemin devrimci coşkusuna körü körüne takılıp kalmaktan değil, Hegel'in Luther'den aktarmayı sevdiği gibi, "bugünün haçındaki gülü" kabullenmekten, yani "Güzel Ruh" konumunu terk ederek bugünün, hakiki özgürlüğün tek olanaklı alanı olduğunu kabul etmekten geçer. Onun içindir ki, Hegel'in felsefede bir adım öteye o can alıcı adımı atmasını, *System der Sittlichkeit* adlı elyazmasında proto-faşist "organik" topluluk nosyo-

[15] Georg Lukács, "Hölderlin's Hyperion", *Goethe and His Age* içinde (Londra: Allen & Unwin 1968), s. 137.

nunu aşarak, burjuva sivil toplumunun antagonizmalarının diyalektik çözümlemesine girişmesini olanaklı kılan, toplumsal gerçeklikle "uzlaşma" içine girmesi olmuştur. (Modernlik öncesi "organik" bir topluluğa dönüş yönündeki proto-faşist gayretin tamamen diyalektik paradoksu burada yatar: Faşist "feodal Sosyalizm" basitçe "gerici" olmanın ötesinde, bir tür uzlaşmacı çözüm, sosyalizmi kapitalizmin kendi sınırları içinde kurma yolunda yapay bir girişimdir.)

Lukács'ın bu analizinin son derece alegorik olduğu açık. Çünkü Trotskiy, Stalinizmin Ekim Devrimi'nin Termidor'u olduğu tezini ortaya attıktan birkaç ay sonra yazıldı. Bu nedenle Lukács'ın metni Trotskiy'e bir yanıt olarak okunmalı. Lukács, Trotskiy'in Stalin'in rejimini "Termidoryan" olarak betimlemesini onaylıyor ve onu olumlu yöne büküyor: Ütopyacı enerjinin kaybedilmesinden yakınmak yerine insan, kahramanca bir boyun eğişle, bunun sonuçlarını toplumsal ilerlemenin güncel alanı olarak görmeli... Marx'a göre, devrimci sarhoşluğun ardından "ertesi günkü" ayılma, "burjuva" devrimci projenin gerçek sınırına, evrensel özgürlük vaadinin sahteliğine işaret ediyor: Evrensel insan hakları "hakikatte", ticaret ve özel mülkiyet hakkıdır. Lukács'ın Stalinist Termidor'u nasıl onayladığını okursak, (ola ki kendi niyetine rağmen) düpedüz anti-Marksist kötümser bir bakış açısı görürüz: Proleter devrimi de aldatıcı evrensel özgürlük savunusuyla ardından gelen yeni hâkimiyet ve sömürü ilişkileri içinde uyanma arasındaki ayrılıkla açıklanır ki bunun anlamı "gerçek özgürlüğü" sağlamayı amaçlayan komünist projenin her halükârda başarısız olduğudur – ya da, öyle midir?

Lenin'in politikalarıyla Stalinizm arasındaki sürekliliği göstermeye çalışan tarihçiler, Çeka'nın (daha sonra GPU, NVKD, KGB...) kurucusu, Bolşevik gizli polisi Feliks Dzerjinskiy'e odaklanmaktan hoşlanırlar. Kural olarak Dzerjinskiy'i, Deleuze olsa Stalinizmin "karanlık habercisi" diyeceği biçimde resmederler. Sovyetler Birliği'nin Ekim Devrimi sonrasındaki ilk on yılında, Stalinizm öncesi gelişim dokusunda Dzerjinskiy, on yıl sonraki Stalinist gelecekten gelmiş bir zaman yolcusu olarak "tersinden okunmalıdır". Bu tür bir okuma,

Dzerjinskiy'in, insanî sıcaklık ve sevecenlikten bütünüyle yoksun, merhametsiz aklının sözde bedensel ifadesi olan soğuk, ifadesiz bakışı üzerinde duran tarihçilerde de görüldüğü gibi, çoğu kez büsbütün fantazmatik boyutlar alır. Hal böyleyken, Rusya'da Putin hükümetinin Dzerjinskiy heykelini, dehşetengiz KGB'nin merkezî, adı kötüye çıkmış Lubyanka sarayının önündeki meydana taşıdığı haberini Batı'nın ürperti ve şaşkınlıkla karşılamasına şaşmamalı... Ne var ki, bu kabul edilmiş imaja sarılanlar için elde bazı sürprizler de var. Lesley Chamberlain'in *The Philosophy Stemar* adlı, Marksist olmadığı açıkça bilinen bir grup entelektüelin 1921'de Sovyetler Birliği'nden sürülüşünü ele alan ve Leninizm ve Stalinizm arasında (doğrudan bir süreklilik olduğunda değilse eğer) düz bir yol bulunduğunda ısrar eden kitabında, ilgili bütün şahsiyetler hakkında kısa biyografik notların yer aldığı ek bölümde, bakın Dzerjinskiy için ne yazıyor:

> FELİKS, DZERJINSKIY (1877 – 1926): Çeka'nın ve daha sonraki adıyla GPU'nun, sürgünlerden sorumlu, Polonya doğumlu başkanı. Dzerjinskiy ömrünün çeyreğini (on bir yılını), üç yılı kürek cezasında olmak üzere Çarlık hapishanelerinde ve Sibirya'da sürgünde geçirdi. "Temel toplumsal haklardan mahrum durumdakilerle ve ezilenlerle kendisini özdeşleştirdiği ve onları şevkle savunduğu" (Leggett)[16] tartışmasızdı. Dzerjinskiy esrarengiz bir şahsiyet olarak kalmıştır.[17]

Onun simgesel kişiliğine beklenmedik bir ışık tutan daha başka pek çok detay da var; ancak öncelikli sorun eski Bolşeviklerin ne kadar "daha yumuşak", "daha insan" olduğunu vurgulamak değil. Yönetimdeki haşinlikleri hiçbir şekilde gizlenemez, ama mesele başka bir yerde yatar: Tam da teröre başvurdukları zaman (ve bunu açıkça, canavarı adıyla çağırarak, "Kızıl Terör" diyerek yaptıklarında) bu, Stalinist terörden farklı türde bir terördü. Elbette ki pek çok tarihçi bu noktayı ka-

[16] Buradaki gönderme George Leggett'e. *The Cheka: Lenin's Political Police* (Oxford: Oxford University Pres 1981).

[17] Lesley Chamberlain, *The Philosophy Steamer* (Londra: Atlantic Boks 2006), s. 315-316.

bul etmeye hazır olsa da, birinci tür terörden ikincisine geçişe yol açan daha köklü bir zorunluluk olduğunda ısrar edecektir: Acımasız devrimci saflığın yozlaşmış teröre dönüşmesi devrimler tarihinin yaygın olgularından değil midir? Eski Bolşevikler Sovyetler Birliği'nin 1930'larda neye dönüştüğünü görseler şüphesiz şok olurlardı (ki pek çoğu oldu ve ayrıca pek çoğu büyük temizlik sırasında ortadan kaldırıldı); fakat onların trajedisi, Stalinist terörün kendi eylemlerinin nihai ürünü olduğunu algılayamamış olmalarıydı. Onlara gerekli olan, eski Uzakdoğulu kavrayışının (Tat Tvam Asi – *Sen Busun*) kendilerine özgü versiyonunu yaratmaktı... Açıkça ifade etmeme izin verin; ucuz bir anti-komünizm olarak görmezden gelinemeyecek olan, kabul gören bu düşünüş, kendi tutarlı mantığına sahiptir ve Bolşevik eski tüfeklerdeki – yine de sorunlu olduğu görülmesi gereken – trajik asaleti teslim eder. Burada sol, bugünlerde moda olan sağcı, "şöyle olsaydı ne olurdu?" türünden tarih anlatılarına karşı kendi alternatifini ileri sürmelidir: Solcuların daimi sorgulaması olan "Lenin sağlığı bozulmaksızın on yıl daha yaşayarak Stalin'i uzaklaştırmayı başarsaydı ne olurdu?" sorusunun yanıtı, ikisi arasında bir tür süreklilik olduğundan yana pek çok sağlam argüman bulunmasına rağmen (daha 1918'de bürokratik Stalinizmin yükselişini önceden haber veren Rosa Luxemburg değil miydi?), göründüğü kadar açık değildir.

Biz burada diyoruz ki, Stalinizmin Ekim Devrimi'nin başlangıçtaki koşullarından ve bu koşulların sonucundan doğduğu açık olmasına rağmen, Lenin'in sağlığı birkaç yıl daha yerinde olsaydı ve Stalin'i uzaklaştırsaydı, tamamen farklı bir şeyin, tabii ki "demokratik sosyalizm" ütopyası değil, ama yine de Stalinist "tek ülkede sosyalizm"den büyük ölçüde farklı, sınırlılıklarının farkında olan bir dizi daha "pragmatik" ve geçici siyasî ve ekonomik kararların sonucu olan bir şeyin ortaya çıkmış olabileceği ihtimali *a priori* olarak göz ardı edilmemelidir. Lenin'in yeniden canlandırılan Rus milliyetçiliğine karşı son ânda verdiği çılgınca mücadele, Gürcü "milliyetçilere" verdiği destek, daha ademî merkezîyetçi bir federasyon yaklaşımı, bütün bunlar ve ötesi, sadece taktiksel tavizler değillerdi: Bir bütün olarak, Stalinist

perspektifle bağdaşmayan bir devlet ve toplum anlayışını ifade ediyorlardı. Bakın ölümünden iki yıl önce, tüm Avrupa çapında hemen bir devrim olmayacağı ve tek ülkede sosyalizm inşası fikrinin saçmalığı açıklık kazandığı sırada Lenin durumu nasıl görüyordu:

> Ya durumun bütünüyle umutsuz oluşu, işçilerin ve köylülerin gayretlerini on misli arttırarak bize, uygarlığın temel gereçlerini Batı Avrupa ülkelerinde olduğundan farklı bir biçimde yaratma fırsatını sunduysa?[18]

Lenin'in burada "uygarlığın temel gereçlerini yaratma" gibi sınıfsal anlamda yansız bir ifade kullandığına ve Trotskiy ile aynı umutsuz dile başvurduğuna dikkat etmek gerekir. Bir kez daha meseleyi Deleuzecu terimlerle ortaya koyacak olursak, Lenin'in içinde bulunduğu ân, "karanlık habercidir"; iki seri, Marx'ın en gelişmiş ülkelerdeki devrimler serisiyle Stalinist "tek ülkede sosyalizm"in yeni "ortodoks" serisi ve ardından Üçüncü Dünya ülkelerinin yeni dünya proletaryasıyla Maocu özdeşleştirilmesi arasında, hiçbir zaman kendi yerinde bulunmamış ve yerinden edilmiş nesnedir, gözden kaybolan aracıdır. Lenin'le Stalinizm arasındaki farklılık burada açık ve saptanması kolay durumdadır: Lenin durumu umutsuz ve beklenmedik buluyordu, ama yeni siyasî tercihler adına yaratıcı bir biçimde kullanılması gerektiğini de düşünüyordu; Stalin ise "tek ülkede sosyalizm" mefhumuyla durumu "aşamalı" doğrusal gelişim anlatısına dönüştürerek yeniden normalleştirdi. Yani Lenin, "anormal" bir durumun (sosyalist bir toplumun gelişimi için hiçbir ön varsayımı olmayan bir ülkede devrim) ortaya çıktığının tamamen farkında olduğu halde, devrimin "çok erken" gerçekleştiği ve dolayısıyla yapılacak tek şeyin geri adım atarak, zaman içinde yeni bir sosyalist devrim için gerekli koşulları ağır ağır hazırlayacak modern demokratik kapitalist bir topluma dönmek olduğu türünden kaba evrimci bir vargıyı reddetti. Lenin'in burada önerdiği, fiilen örtülü bir "alternatif tarih" teorisidir: Geleceğin gücünün

[18] V.I.Lenin, *Collected Works*, C. 33 (Moskova: Progress Publishers 1966), s. 479.

"prematüre" hâkimiyeti altında, (modern uygarlığın) aynı "zorunlu" tarihsel seyri, farklı şekilde (yeniden) işletilebilir.

Lenin'in dönemi ile Stalinizm arasındaki farklılık, siyasî terör meselesinden tespit edilebilir: Lenin'in zamanında terör açıkça kabul edilirken (Hattâ Trotskiy, Bolşevik rejiminin demokratik olmayan doğası ve uyguladığı terörden zaman zaman kibirli bir dille iftihar ederek söz etmiştir), Stalin'in zamanında terörün sembolik olma durumu baştan sona değişti ve terör devletin resmî söyleminde, açıkça kabul edilmeyen, ağza alınmayan, belirsiz bir ek unsur durumuna geldi. Terörün doruğuna ulaştığı dönemde (1936-37), yeni 1936 anayasasının yürürlüğe girmiş olması dikkat çekicidir. Sözde bu anayasa olağanüstü hali kaldıracak ve normale dönüşün bir âlameti olacaktı: Toplumun medenî hakları askıya alınan bütün tabakalarına (kulaklar, eski kapitalistler) bu hakları iade edildi ve oy hakkı genel bir nitelik kazandı vs., vs. Bu anayasanın anafikri, sosyalist düzenin istikrara kavuşmasının ve düşman sınıfların yok edilmesinin ardından Sovyetler Birliği'nin artık sınıflı toplum olmaktan çıktığıydı. Devletin öznesi artık emekçi sınıflar (işçiler ve köylüler) değil, "Halk"tı. Ancak bu, Stalinist anayasanın, toplumsal gerçekliği gizleyen basit bir ikiyüzlülük olduğu anlamına gelmiyor. Terörün olabilirliği, anayasanın tam da çekirdeğine yerleşiyordu: Zira artık sınıflar savaşının bittiği ilân edilmiş ve Sovyetler Birliği'nin Halkın sınıfsız yurdu olduğu varsayılmıştı; rejime muhalefet etmeyi sürdürenler (ya da sürdürükleri düşünülenler) artık bir çatışmada toplumsal gövdeyi parçalayan sınıf düşmanları değil, Halkın düşmanları, haşarat, insanlığın dışlaması gereken değersiz pislikler oluyorlardı.

Aradaki farklılık yasaklama açısından da formüle edilebilir: "Kızıl Terör"ün ilk dönemlerinde yasaklama açıkça kabul ediliyor ve ilân ediliyordu. Oysa Stalinizm döneminde yasaklamanın kendisi yasaklanmıştı: herkes, artık terör yokmuş, hayat normale dönmüş gibi davranmak zorundaydı. Bu farklılık devede pire gibi görünebilirse de, her şeyi değiştirdiği için aslında yakıcı önemdedir: Zira şiddet uygularken açık ve şeffaf olan (ve dolayısıyla geçici karakterini, istisnai bir du-

rum olduğunu da açıkça kabul eden) ilk zamanki Bolşevik diktatörlükten, kendi kendisini inkâra ve dolayısıyla temel bir aldatmaya yaslanan Stalinist diktatörlüğe geçiş yaparız.

Trotskiy'in önemi burada yatar. Trotskizm sıklıkla, çağdaş solun köklü bir özeleştirel analiz yapmasının önüne geçen teorik-politik bir engel vazifesi görse de, Trotskiy bir şahsiyet olarak, "ya (sosyal) demokratik sosyalizm, ya Stalinist totaliterlik" ikilemini bozduğu ölçüde, yakıcı bir önem taşımayı sürdürür. Trotskiy'in Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarındaki yazılarında ve devrimci pratiğinde terörü, parti hâkimiyetini, vs. buluruz, ancak Stalinizminkinden *farklı bir tarzda*. O nedenle tam da Trotskiy'in gerçek başarılarına vefa göstermek için, yumuşak ve demokrat Trotskiy efsanelerini yıkmak gereklidir. Ve yine, "Trotskiy galip gelseydi bile, nihaî sonuç özünde aynı olurdu" (ya da daha ötesi, Trotskiy Stalinizmin kökeninde vardı, yani, 1920'lerin sonlarından itibaren Stalin'in tek yaptığı, Trotskiy'in savaş komünizmi yıllarında tasavvur ettiği önlemleri uygulamak ve geliştirmek oldu) vargısı hatalıdır. Tarihin ucu açıktır; Trotskiy'in kazanmış olması halinde ne olacağını bilemezsiniz. Sorun başka bir yerde yatar: Trotskiy'in 1920'lerin ortalarındaki strateji ve yaklaşımı, devlet iktidarı uğruna mücadeleyi *kazanma yönelimi açısından olanaksızlık* haline getirmiştir.

Georgi Dimitrov'un günlüklerinde,[19] Stalin'in, iyi bilinen, "insanlar (kadrolar) en büyük zenginliğimizdir" sloganının anlamını beklenmedik bir biçimde bükmesiyle, kendisini iktidara getirenin ne olduğunun tamamen farkında olduğunun benzersiz bir anlık ifadesini görürüz. 1937 Kasımı'nda bir akşam yemeğinde Dimitrov, uluslararası işçi sınıfının, Stalin gibi bir lideri olduğu için ne kadar şanslı olduğundan söz edince Stalin şöyle yanıt verir: "*Onunla aynı fikirde değilim.* O, kendisini Marksist olmayan bir biçimde ifade etti... *Belirleyici* olan orta düzey kadrolardır." Bir paragraf öncesinde bunu daha da açık koyar:

[19] Georgi Dimitroff, *Tagebücher 1933-1943* (Berlin: Aufbau Verlag 2000).

> Neden Trotskiy'e ve diğerlerine üstün geldik? Lenin'den sonra ülkemizde en ünlü şahsiyetin Trotskiy olduğu iyi biliniyor... Ancak biz, orta düzey kadroların desteğine sahibiz ve onlar bizim durumu nasıl kavradığımızı kitlelere anlattılar... Trotskiy bu kadrolara hiçbir önem atfetmedi.

Burada Stalin, iktidara yükselişinin sırrını ayrıntısıyla açıklamış oluyor. Nispeten adı bilinmeyen bir genel sekreter olarak, on binlerce kadroyu parti içinde daha yüksek konumlara atadı. Bu kişiler yükselişlerini ona borçluydu... 1922'de Stalin, kendisini takatsiz bırakan inmeden sonra yaşamını sonlandırmak için kendisine zehir vermesini talep ettiğinde bunu reddeden Stalin, Lenin'in henüz ölmesini istemiyordu. Lenin 1922'de ölmüş olsaydı, yerine kimin geçeceği sorunu Stalin lehine çözülmezdi, çünkü genel sekreter olarak Stalin yaptığı atamalarla parti aygıtına henüz yeterince nüfuz edememişti. Bir ya da iki yıla daha ihtiyacı vardı. Böylece Lenin gerçekten öldüğünde Bolşevik "aristokrasisi"nin büyük isimlerine karşı zaferi kazanabilmek için daha yüksek konumlara atadığı binlerce orta düzey kadronun desteğine yaslanır duruma gelebilecekti.

1920'NİN ÜTOPYACI COŞKUNLUĞU

Fakat buraya kadar söylediklerimiz yalnızca birinci adımı oluşturuyor. Çalkantılı 1920 yılını yeterince anlayabilmemiz için iki adımda ilerlemeliyiz. Birinci adımda, ayrıntılı tarihsel analiz düzeyinde, yapılanın dogmatik çılgınlık, komünizme kestirmeden geçileceği yönündeki ütopyacı bir rüya, felâketi gizli bir lütfa dönüştürme çabası olduğu yönündeki hâkim anlatıları çürütmek gereklidir. Ancak bu adımı, Bolşevikleri ayakta tutan ütopyacı bir coşkunluğun var olduğunu tamamen kabul ederek desteklemek yakıcı önemdedir: Ümitsizlik ve içten bir ütopya el ele gider. Felâketlerle dolu içsavaş, toplumsal çözülme, açlık ve soğuk döneminde ayakta kalmanın tek yolu, "çılgın" ütopyacı gayretleri harekete geçirmektir. Çokça kötülenen "bin yıl" hareketlerinden, örneğin Alman köylülerinin on altıncı yüzyıldaki ayaklanmalarından ve liderleri Thomas Münzer'den alınacak temel

derslerden biri değil midir bu? Felâketin kendisi bir vahiy, "dünyanın sonunun yakın olduğunun", köşeyi dönünce yeni bir Başlangıcın geleceğinin bir işareti olarak okunmalıdır. Bu tür, hakikaten Pavlusvari vahiysel bir atmosfer şunun gibi pasajlarda açıkça görülebilir:

> Üçüncü Enternasyonal'in taraftarlarından istediği, medenî insanlığın devrimler çağına girdiğini, kapitalist ülkelerin devasa çalkantılara ve aleni içsavaşlara doğru hızla ilerlediğini ve proletaryanın devrimci temsilcilerinin görevinin kaçınılmaz ve yaklaşmakta olan savaş için gerekli olan manevî cephaneliği ve örgütsel desteği hazırlamak olduğunu lafta değil, pratikte kabul etmeleri.

Vahiysel devrimci coşkunluğun bu tür dışavurumlarını bir de, arka plana şiirdeki yansımalarını yerleştirerek okumak gerekir. Aleksandr Blok'un 1918'de yazdığı, Ekim Devrimi üzerine en meşhur şiir olarak bilinen, terk edilmiş bir kentte geceleyin devriye gezen on iki Kızıl Muhafızı anlatan, "Oniki" isimli şiirini hatırlayın. Vahiysel atmosfer, Blok'un ilk dönemlerinde felâketle ütopyayı sembolist tarzda ilişkilendirmesinde açık bir yankı buluyor:*

Tüm burjuvaların kahrına
Dünyayı ateşle yakaca'z
Kanlı yangın çıkartaca'z
Allah bize razı ola!

Uç, kaç, burjuva,
Ben kanına susadım!
Sevgilime, kara kaşlıma içeyim...
Allah ona rahmet eylesin!

---

* Elinizde bulunan kitabın orijinalindeki İngilizce şiiri kullanmak yerine, *Elena NATALINA* ve Ulaş Başar GEZGİN'in Rusça aslından Türkçeye yaptıkları çeviriyi kullandık. – *y.n.*

Şiirin meşhur finali, oniki Kızıl Muhafız ile İsa'nın havarilerini açıkça özdeşleştirir:

Azametle yürüyorlar uzaklara...
Kimmiş o iler'de? Ha'di, çık ortaya!
Bu – kırmızı bayraklı rüzgâr,
Kudurdu, neşeli neşeli oynar...

Dan–dan–dan!
Bir tek silâh sesi
Yansılıyor ev duvarlarından
Dan–dan–dan!
Bir de sinsi tipi
Gülüyor fırtınanın ortasından...

...Haşmetli haşmetli
Yürüyorlar on iki...
Peşlerinde aç bir köpek, bırakmıyor
Önlerinde de biri var...
Hiç bir kurşun onu vuramıyor,
Gizler onu rüzgâr ve kar.
Tipinin üstünde hafifçe yürüyor,
Saçılıyor kar incileri etrafa,
Kanlı bayrağı elinde tutuyor,
Ve beyaz gül tacı duruyor başında,
Yürüyor önlerinde Hazreti İsa.

Platonov'un (zorla kolektifleştirmeden hemen önce) 1927–28'de yazdığı büyük köylü ütopyası *Chevengur* üzerine harikulâde denemesinde Frederic Jameson devrim sürecinin iki momentini tanımlıyor. İlki radikal olumsuzluğun gösterilişi:

> dünyanın düşüşünün bu ilk ânı, idollerin yok edilişi ve şiddet ve ızdırap içindeki eski bir dünyanın süpürülüp atılması başka bir şeyin yeniden inşasının bizzat önkoşuludur. Yeni ve hayal edilmemiş hissedişler ve duygular ortaya çıkmadan önce, mutlak bir içkinliğin ilk ânı, mutlak bir köylü içkinliğinin ve cehâletinin boş bir arduazı gereklidir.[20]

Daha sonra ikinci aşama, yeni bir hayatın keşfi; ütopyacı rüyalarımızın gerçekleşeceği yeni bir toplumsal gerçekliğin yanı sıra bu rüyaların kendisinin de (yeniden) kurgulanışı gelir:

> Gerçekte tam da evvela Ütopyayı hayal etmeye başlamanın bir yolunu bulma çabasını içerdiği için yeniden inşa ya da Ütopyacı inşa adını vermenin çok basit ya da yanıltıcı olacağı bir süreç. Belki daha Batılı bir psikanalitik dille .... Ütopyacı sürecin başlangıcını bir tür arzulamayı arzulamak, arzulamayı öğrenmek, en başta Ütopya denilen arzuyu keşfetmek ve bunların yanı sıra, böyle bir şeyin fantezisini kurmak ve hayaline dalıp gitmek için yeni kurallar, bugüne kadarki edebi uygulamalarımızda benzeri görülmemiş bir takım anlatış biçimleri olarak düşünebiliriz.[21]

Psikanalize yapılan referans canalıcı ve çok yerinde: Kökten bir devrimde insanlar eski (özgürlük, vs) hayallerini gerçekleştirmekle kalmazlar; aslında tam da rüya görme biçimlerini yeniden keşfetmeleri gerekir. Ekim Devrimi ile sanatkârane öncü arasındaki bağlantının bütün ağırlığını kazandığı yer burasıdır: ikisinin de ortak yanı yeni insanı oluşturmak, onu tam tamına yeniden kurmaktır. Ya da Trotskiy'in ifadeleriyle şu:

> İnsan nedir? Hiç de tamamlanmış ya da dengeye kavuşmuş bir varlık değil. Hayır, hâlâ hayli sakar bir yaratık. Bir hayvan olarak insan, planlı olarak değil, kendiliğinden evrimleşti ve bağrında birçok çelişki biriktirdi. İnsanın fiziksel ve manevî yapısının nasıl eğitilip düzenleneceği, nasıl geliştirilip tamamlanacağı, ancak sosyalizm temelinde anlaşılabilecek deva-

[20] Frederic Jameson, *The Seeds of Time* (New York: Columbia University Press 1994), s. 89.

[21] A.g.e., s. 90.

> sa bir sorundur... İnsanın yeni, "geliştirilmiş bir versiyonunu" üretmek; işte komünizmin gelecekteki görevi budur. Ve bunun için evvela insan hakkında, onun anatomisi, fizyolojisi ve fizyolojisinin psikoloji adı verilen kısmı hakkında her şeyi öğrenmeliyiz. İnsan kendisine bakmalı ve kendisini bir hammadde, ya da olsa olsa yarı-mamul bir ürün olarak görmeli ve şöyle demelidir: "Nihayet canım *homo sapiens*'im, senin üzerinde çalışacağım."[22]

Stalinist kültür siyasetinin 1930'ların başlarında ve ortalarında proleter eşitlikçiliğinden Rus mirasını tamamen onaylamaya geçiş yapmasına neden olan şey, tam modernleşme yönündeki bu tehditti. Kültürel alanda Puşkin ve Çaykovski gibi şahsiyetler modernizmin bir hayli üzerine çıkarıldılar; güzelliğin geleneksel estetik normları yeniden benimsendi; homoseksüellik yasadışı ilân edildi, cinsel serbestlik mahkûm edildi ve evliliğin yeni toplumun temel birimi olduğu ilân edildi. Sovyet iktidarıyla sanatsal ve bilimsel modernizm arasındaki kısa süreli mantık evliliğinin sonu oldu bu. Yeni kültür siyaseti geniş kitlelere çekici gelecek sanatsal biçimlere geri dönülmesini istemekle kalmadı, – ironik bir biçimde – geleneksel ahlâk biçimlerine dönülmesini de istedi. Stalinist gösteri mahkemelerinde kurbanlar sorumlu tutuldular, suçlandılar, itirafa zorlandılar ... kısacası, ayıplanacak bir biçimde, biyosiyaset nesneleri gibi değil, özerk ahlâkî özneler gibi muamele gördüler.

O halde, daha büyük bir tehdide karşı savunma vazifesi gördüğü için Stalinizmi pişmanlıkla onaylamamız mı gerekir? Burada Lacan'ın düsturu "*le père ou pire*"i uygulamaya ve *iyi dururken kötüyü seçme* riskine girmeye ne dersiniz: Ya, biyopolitik rüyanın peşinden sonuna kadar gitmeyi seçmenin sonucu, tam da bu rüyanın koodinatlarının değişmesine yol açan beklenmedik bir şey olsaydı? Burada fazlasıyla büyük oynanıyordu – 25 Haziran 1935 akşamı ölmüş Lenin'i gördüğü rüyasından da açıkça görüldüğü üzere, hiç kimse bunun, Trotskiy'in kendisi kadar farkında değildi:

---

[22] Orlando Figes'ten aktarma, *Natasha's Dance* (Londra: Allen Lane 2001), s. 447.

> Dün gece, ya da bu sabah erken saatlerde rüyamda Lenin'le konuştuğumu gördüm. Çevremde bulunan nesnelere bakılırsa, bir geminin üçüncü sınıf güvertesindeydik. Lenin bir kuşete uzanmıştı: Ben onun yanında ya ayakta duruyordum ya da oturmuş vaziyetteydim, hangisi olduğundan emin değilim. Hastalığım hakkında endişe içinde beni sorguya çekiyordu. "Belli ki sinirsel bitkinlik yaşıyorsun, dinlenmelisin..." Doğuştan gelen *Schwungkraft*'ımla [canlılığımla –ç.n] bitkinlikten hep çarçabuk kurtulmuşumdur, fakat bu sefer sorun galiba daha derin bir süreçten kaynaklanıyor, diye yanıtladım ... "o halde cidden (bu sözcüğü vurguladı) doktorlara danışmalısın (çeşitli isimler saydı) ..." Ona zaten pek çok defa muayene olduğum yanıtını verdim ve Berlin seyahatimi anlatmaya başladım; ancak Lenin'e bakarken ölmüş olduğunu hatırladım. Konuşmayı bitirebilmek için hemen bu düşünceyi zihnimden uzaklaştırmaya çalıştım. Berlin'e 1926'da tedavi olmak amacıyla gerçekleştirdiğim seyahati anlattıktan sonra, "Bu, sen öldükten sonraydı" diye eklemek istedim; ancak kendime geldim ve "Sen hastalandıktan sonra..." dedim.[23]

Bu rüyaya dair yorumunda Lacan,[24] Freud'un öldüğünün farkında olmayan babasını gördüğü rüyasıyla arasındaki aşikâr bağlantıya odaklanıyor. O halde Lenin'in öldüğünün farkında olmaması ne anlama geliyor? Trotskiy'in rüyasını yorumlamanın birbiriyle köklü bir karşıtlık oluşturan iki yolu var. İlk yorumlamaya göre korkutucu derecede tuhaf olan ölmemiş Lenin,

> yalnız başına var ettiği devasa toplumsal deneyimin (ve Sovyet komünizmi dediğimiz şeyin) sona erdiğini bilmemektedir. Öldüğü halde enerjiyle doludur ve yaşayanların ona sövüp saymalarının, – Stalinist terörün yaratıcısı olduğu, nefretle dolu saldırgan bir kişilik olduğu, iktidar ve totalitarizm aşkıyla dolu bir otoriter olduğu, hattâ (hepsinden de beteri) NEP'i ile piyasayı yeniden keşfeden kişi olduğu yönündeki- bu hakaretlerin hiçbiri onu ölüme, hattâ ikinci bir ölüme götürmeyi başaramamaktadır. Nasıl, nasıl olur da hâlâ hayatta olduğunu düşünür? Ve bizim buradaki konumumuz – tabii ki Trotskiy'in rüyadaki konumu – nedir, kendi bilmemezliği-

[23] Leon Trotsky, *Diary in Exile 1935* (Cambridge, MA: Harvard University Press 1976), s. 145-146.

[24] Rüya, Lacan tarafından *Le désir et son interpretation* konulu, 7 Ocak 1959 tarihinde verdiği VI. Seminer'de yorumlanıyor (yayımlanmamış).

miz nedir, Lenin'in ona karşı bize kalkan olduğu ölüm nedir?[25]

Dolayısıyla öldüğünün farkında olmayan ölmüş Lenin, heybetli ütopyacı projelerimizden vazgeçmeye ve durumumuzun sınırlılıklarını kabul etmeye karşı bizim gösterdiğimiz ayak diremeyi temsil eder: Büyük Öteki yoktur, Lenin bir faniydi ve herkes gibi o da hatalar yaptı, bu yüzden artık bırakalım da ölsün, siyasî imgelemimize dadanan bu münasebetsiz hayalet istirahate çekilsin ve biz de sorunlarımıza ideolojik olmayan, pragmatik bir bakış açısıyla yaklaşalım. Fakat Lenin'in hâlâ hayatta olduğu bir başka anlam daha vardır: Badiou'nun evrensel kurtuluşun "ebedi İdeası" dediği şeyi, adalet uğruna, hiçbir hakaretin ve felâketin öldürmeyi başaramadığı bir çabayı cisimleştirdiği sürece o, hayattadır. Burada, Hegel'in *Tarih Felsefesi* adlı eserinde Fransız Devrimi hakkındaki görkemli sözlerini hatırlamak gerekir:

> Fransız devriminin felsefeden doğduğu söylenir; gerçekten de, eğer felsefeye *Weltweisheit* [evrensel bilgelik] denecek olursa, bu yersiz sayılmaz. Çünkü felsefe yalnız, salt öz olmak bakımından, kendi içinde ve kendisi için doğruluk değil, aynı zamanda, canlılığını gerçek dünyada kazanan doğruluktur. Onun için Fransız devriminin, ilk çıkışını ve atılımını felsefeden aldığını duyarsak hemen itiraz etmemeliyiz. ... Güneşin gökyüzünde olalı, gezegenler de onun çevresinde dolaşmaya başlayalı beri, insanın böyle başaşağı durması, yani düşünceyi temel alarak, ona dayanarak gerçekliği bu düşünceye uygun bir biçimde kurması görülmemiş bir şeydi... Fakat insan, düşüncenin, zihinsel gerçeğe egemen olması ve onu yönetmesi gerektiğini ilk kez ancak şimdi görebilmiştir. Bu, zihinsel güneşin görkemli bir doğuşuydu. Düşünen varlıkların hepsi bu dönemi alkışladı. Bu dönemlerde üstün bir heyecan egemen oldu. Zihnin bu heyecanı dünyayı titretti. Dünyanın tanrısal olanla barışması, ancak bu ânda mümkün olmuş gibiydi.[26]

---

[25] Frederic Jameson, "Lenin and Revisionism", *Lenin Reload* içinde, SIC dizisi, C. 7, editörler: S. Budgen, S. Kouvelakis ve S. Zizek (Durham, NC: Duke University Pres 2007), s. 59.

[26] G.W.F. Hegel, *Lectures on the Philosophy of World History* (Cambridge: Cambridge University Pres 1980), s. 263.

Bu tabii ki Hegel'i, soyut özgürlüğün bu patlamasının kendi karşıtına, öz-yıkımcı devrimci teröre dönüşmesinin içsel zorunluluğunu soğukkanlı bir biçimde analiz etmekten alıkoymadı; ancak Hegel'in eleştirisinin, Fransız Devrimi'nin (ve onun kilit önemdeki tamamlayıcısı Haiti Devrimi'nin) temel ilkesini kabul eden içkin bir eleştiri olduğu unutulmamalıdır. Ve Ekim Devrimi (ve daha sonra Çin Devrimi) için de tam tamına aynısını yapmak gerekir: bu devrim, Baidou'nun da işaret ettiği gibi, sömürülen yoksulların bütün bir insanlık tarihindeki ilk başarılı isyanıydı – onlar, yeni toplumun dayanak düzeyindeki üyeleriydiler, standartları onlar belirledi. Bütün hiyerarşik düzenlere karşı, eşitlikçi evrensellik doğrudan iktidara geldi. Devrim kendi dengesini yeni bir toplumsal düzende kurdu, yeni bir dünya yaratıldı ve akla hayale sığmayan düzeydeki ekonomik ve askerî basınç ve tecrit koşullarında mucizevî bir biçimde ayakta kaldı. Gerçekten de "bu, zihinsel güneşin görkemli bir doğuşuydu. Düşünen varlıkların hepsi bu dönemi alkışladı."

Bu ayrım, Trotskiy ve Stalin arasındaki nihaî farklılıktır. Stalin'de, "öldüğünü bilmeyen" yersiz bir ruh olarak, iktidarın bir aygıtı işlevi görmesi için sunî bir biçimde hayatta tutulan "Lenin ebediyen yaşamaktadır", Trotskiy'de ise ölü Lenin, yaşamaya Joe Hill gibi devam eder – nerede aynı İdea için mücadele eden insanlar varsa, orada yaşamayı sürdürür.

SAĞOL!

Abramoviç, Rafael (1881–1963): Önde gelen Bundçu ve Menşevik şahsiyet. Bund'un Komünist Partisi'ne girişine karşı çıktı ve sürgündeyken, Menşevik gazetesi *Sotsialistiçeski Vestnik*'in editörü oldu. Aralarında *The Soviet Revolution, 1917–1939* (1962) da bulunmak üzere bir dizi eserin yazarı.

Adler, Friedrich (1879–1960): Victor Adler'in en büyük oğlu. Parti solunun lideriydi ve Birinci Dünya Savaşı'na muhalefet etti. Ölüme mahkûm edildi ve 1917'de de afla serbest kaldı. İkinci Enternasyonal ve yeni Komünist Enternasyonal arasında salınan, 1921'de Viyana'da kurulmuş olan "İkibuçukuncu Enternasyonal" içinde aktif bir rol oynadı ve 1924–39 arasında, adını değiştiren İkinci Enternasyonal'in sekreterliği görevini yürüttü. 1940'ta ABD'ye göç etti ve 1960'ta Zürih'te öldü.

Adler, Max (1873–1937): Otto Bauer ve Rudolf Hilferding ile birlikte Avusturya Marksizminin önde gelen teorisyenlerinden biri. Hukuk akademisyeni de olan Adler felsefi olarak yeni Kantçılıktan etkilenmişti; Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin solunda yer aldı, işçi konseyleriyle parlamenter demokrasinin bileşimini savundu.

Adler, Victor (1852–1918): Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin kurucu babası ve 1889-1918 arasında başkanı; Avusturya Reichstag'ında 1905–1918 arasında vekil; İkinci Enternasyonal içinde etki sahibi. Partisinin sağıyla ilişkilendi ve Birinci Dünya Savaşı'na girmeyi savundu. Ekim 1918'de Dışişleri Bakanı olarak hükümet üyesi oldu ve ertesi ay öldü.

Alekseyev, Mihail Vasilyeviç (1857–1918): 1917-18'de karşı-devrimci Beyaz birliklerin liderlerinden biri.

Arakçeyev, Kont Aleksey Andreyeviç (1769–1834): Çar I. Paul ve I. Aleksandr dönemlerinde Rus generali. Generallik döneminde Savaş Bakanı, Rusya İmparatorluğu Devlet Konseyi Savaş Departmanı Başkanı ve İmparatorluk Şansölyesi olarak vazife gördü. Askerlere büyük acılar çektiren askerî-tarımsal koloniler kurarken uyguladığı acımasız despotizmiyle ünlü. 1825'te I. Nikolas'ın taç giymesinden sonra azledilerek Novgorod'a sürgüne gönderildi.

Arnould, Arthur (1833–1895): (A. Matthey takma adını kullanan) romancı; Paris Komünü'nde yer aldı. Komün üzerine iki önemli eserin yazarı: *L'Etat et la Révolution* (1877) ve *Histoire populaire et parlemantaire de la Commune de Paris* (1878).

Austerlitz, Friedrich (1862–1931): Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin günlük gazetesi *Arbeiter Zeitung*'un başyazarı. 1914'te aşırı savaş yanlısı bir dizi makale kaleme alan Austerlitz, 1916'da pasifist oldu.

Bağımsız İşçi Partisi (ILP): 1893'te, Britanya'da, önceki yıl yapılan genel seçimlerde West Ham'den Bağımsız İşçi Vekil olarak seçilen James Keir Hardie'nin başkanlığında kuruldu. Partide ayrıca, Robert Smillie, Tom Mann, John Bruce Glasier, Henry Hyde Champion, Ben Tillett, Philip Snowden ve Edward Carpenter da yer aldı. ILP 1900'de İşçi Temsil Komitesi'nin oluşturulmasında başrolü oynadı ve 1906'da İşçi Partisi kurulunca ILP de bu partiye katıldı, ancak sol kanatta yer aldı. Birinci Dünya Savaşı'na pasifist temellerde karşı çıktı. ILP Ağustos 1920'de İkinci Enternasyonal'den ayrılmakla birlikte partinin sağ kanadı Üçüncü Enternasyonal'e katılmaya karşı çıktı. ILP 1921–23 arası varlığını sürdüren "merkezci" İkibuçukuncu Enternasyonal'deki kilit unsurlardan biriydi.

Bağımsızlar (Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi, *Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands*, ya da USPD): Aralık 1915'te yeni savaş kredilerine karşı oy veren ve 1916'da ihraç edilen Alman Sosyal Demokratları tarafından kuruldu. Resmî olarak 1917 Nisanı'nda Gotha'da yaptığı kongre ile kurulan USPD, Kayzer'i deviren 1918 devriminden sonra üye sayısı ve nüfuz bakımından hızla büyüdü. Bağımsızlar, SPD'nin karşı-devrimci politikalarıyla Spartakistler/Alman Komünist Partisi tarafından savunulan strateji arasında dengede duran "merkezci" bir pozisyon sürdürmeye çalıştılar. Bu çaba, partinin Üçüncü Enternasyonal'e katılma sorunu yüzünden böldüğü Ekim 1920Edeki Halle Kongresi ile başarısızlığa uğramış oldu. Çoğunluk Komünist Partisi ile birleşmek üzere ayrılırken geniş bir azınlık da

USPD bayrağı altında hareket etmeyi sürdürerek 1921'de "İkibuçukuncu Enternasyonal"de önemli bir rol oynadı. Ancak nihayet 1924'te bu kanadın büyük bir bölümü SPD ile yeniden birleşti.

Bauer, Otto (1881–1939): Önde gelen Avusturya Sosyal Demokratlarından ve Avusturya Marksizminin baş teorisyenlerinden biri. Özellikle ulusal sorun üzerine 1907'de yayınlanan kitabıyla biliniyor (*Die Sozialdemokratie und die Nationalitätenfrage*). Avusturya Sosyal Demokratları'nın 1907'de yayına başlayan teorik dergisi *Der Kampf*'ın kurucusu ve 1907 ile 1914 arasında parti meclis grubunun sekreteri. Kasım 1918 ile Temmuz 1919 arasında Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. 1934'te sürgüne yollandı ve önce Brno, Çekoslovakya'da, daha sonra ise Paris, Fransa'da direnişi örgütledi. 1938'de Paris'te ölene kadar yazınsal ve teorik çalışmalarını sürdürdü.

Bernstein, Eduard (1850–1932): Alman Sosyal Demokrasisi'nin önde gelen şahsiyeti. Sosyalizme tedrici geçiş ya da reformizm yöntemini savunan "revizyonist" akımın en meşhur teorisyeni.

Bernsteincılık – *Bkz.* Bernstein.

Bethmann-Hollwe, Theobald von (1856–1921): 1909-1917 arasında Alman İmparatorluğu'nun Şansölyesi.

Blanqui, Louis Auguste (1805–1881): Özellikle aktif azınlıkların ayaklanmalardaki rolü nosyonuyla bilinen Fransız devrimci eylemci ve lider.

Blankistler – *bkz.* Blanqui.

Brest-Litovsk Antlaşması: Rusya ile Almanya arasında barış görüşmeleri 3 Aralık 1917'de Brest-Litovsk'ta başladı. Bolşevikler açısından, büyük toprak kayıpları da dâhil son derece elverişsiz koşullar içermesine ve partinin bir bölümünün ve Sol Sosyal Devrimciler'in şiddetli muhalefetine rağmen antlaşma 3 Mart 1918'de imzalandı.

Çaykovskiy, Nikolay Vasilyeviç (1851–1926): Narodnik kökenli Rus devrimcisi. İktidarın Boşevikler tarafından ele geçirilmesine karşı çıktı ve Rus İç Savaşı sırasında Arkhangelsk'teki Beyaz hükümetinin başında bulundu.

Çernov, Viktor Mihailoviç (1876-1952): Sosyal Devrimci Parti'nin kurucusu ve en önde gelen lideri. Şubat Devrimi sonrası Kerenski hükümetinde Tarım Bakanı olarak yer aldı. Ekim 1917 sonrasında ise Avrupa'ya, ardından da Birleşik Devletler'e kaçmadan evvel Samara'daki Bolşevik karşıtı hükümette yer aldı.

Clemenceau, Georges (1841–1929): Önemli bir Fransız devlet adamı, 1917'de başbakan ve Versay Antlaşması'nın baş esinleyicisi.

Czernin, Kont Ottokar (1872–1932): Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu Brest-Litovsk'ta temsil eden Dışişleri Bakanı.

Dan, Fedor İlyiç (1871–1947): 1903'ten itibaren artan bir biçimde sağ kanatla hareket eden önde gelen Menşevik şahsiyet. Menşeviklerin Geçici Hükümet'te yer almasını ve Almanya ve Avusturya ile savaşın sürdürülmesini savundu. Ekim Devrimi'ne muhalefet etti, 1992'de SSCB'den sürüldü. *The Origins of Bolshevism* (1943) adlı kitabın yazarı.

David, Eduard (1863–1930): Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin revizyonist kanadının önemli unsurlarından biri.

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947):İç Savaş sırasında karşı-devrimin liderlerinden biri olan önemli bir Çarist general. 1919 sonbaharında Denikin'in birlikleri, Moskova'ya sefer başlattılar ve Orel'e kadar geldiler. Beyazların yenilmesinden sonra Denikin anılarını yazmak üzere Avrupa'ya geçti.

Ebert, Friedrich (1871–1925): Sağ kanat Sosyal Demokrat; 1918'de Almanya Şansölyesi, 1919'da da Wiemar Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanı oldu. Devrime karşı savaşta önemli bir rol oynadı.

Erfurt Programı: Alman Sosyal Demokrat Partisi tarafından 1891'de Erfurt'ta benimsendi. August Bebel'in siyasî rehberliği ve Karl Kautsky'nin ideolojik vesayeti altında formüle edilen program, önceki Gotha Programı'nın yerini aldı. Kautsky ayrıca programdaki resmî SPD açıklaması olan "İkinci Enternasyonal Marksizmi" ortodoksisinin *locus classicus*'u haline gelen *Sınıf Mücadelesi* adlı bölümü de kaleme aldı.

Galliffet, Gaston (1830–1909): 1871 Paris Komünü'nün ezilmesinde uyguladığı vahşetle öne çıkan Fransız markiz ve general. Binlerce Komüncü onun emirleriyle vuruldu ve ölümüne işkenceye maruz kaldı. 1899–1900 yıllarında Sosyalist Millerand Gallifet ile aynı kabinede görev yaptı.

Gambetta, Léon (1838–1882): Hem İmparatorluğa hem de Komün'e karşı çıkmış, önde gelen Fransız cumhuriyetçi devlet adamı. 1881–82 yıllarında başbakanlık yaptı.

Gambettistler-*bkz.* Gambetta.

Giolitti, Giovanni (1842–1928): 1892-1921 yılları arasında beş defa İtalya başbakanlığı yaptı.

Haase, Hugo (1863–1919): Alman Sosyal Demokratı, 1897'de Reichstag'da vekil. Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman partisi içindeki "ılımlı muhalefetin" liderliğini yaptı. 1 Mart 1917'de Almanya Bağımsız Sosyalist Partisi Merkez Komitesi'nin başkanı oldu. Ocak 1919'daki Spartakist ayaklanması sırasında "arabulucu" rolüne soyundu. Aynı yılın Ekimi'nde Reichstag merdivenlerinde suikasta uğrayarak öldürüldü.

Havas: Fransız haber ajansı.

Henderson, Arthur (1863–1935): Britanya İşçi Partisi'nin liderlerinden biri ve sağ kanadının önde gelen üyesi. Birinci Dünya Savaşı'nda sonuna kadar savaşma fikrinin savunuculuğunu yaptı. 1929'da MacDonald hükümetinde Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. Daha sonra silâhsızlanma taraftarı oldu ve 1934'te Nobel Barış Ödülü'nü kazandı.

Hilferding, Rudolf (1877–1941): Avusturya Marksizminin üçüncü önde gelen şahsiyeti; özellikle 1910'da yayınlanan *Finans Kapital* adlı kitabıyla ünlü. Birinci Dünya Savaşı'na karşı ılımlı muhalefet içinde yer aldı, Rus Devrimi'nin ardından sovyet demokrasisi ile parlamenter demokrasiyi birleştirme fikrini destekledi. Bağımsız Sosyal Demokrat Parti 1920'deki Halle Kongresi'nde bölündüğünde Hilferding sağ kanatta kaldı. 1923'te Streseman kabinesinde görev aldı. Nazi'lerin yükselişi üzerine ülkeden kaçan Hilferding, son durağı Frans'da Vichy'ye bağlı makamlar tarafından İşgal kuvvetlerine teslim edildi. 1941'de hapiste öldü.

İkinci Enternasyonal: Sosyalist partilerin ve işçi partilerinin uluslararası örgütü olarak 1889'da kuruldu. Daimi bürosu Brüksel'deydi. 1914'te, Enternasyonal'in neredeyse bütün seksiyonları, savaşa karşı çıkmak yerine kendi hükümetlerini desteklediler. 1920'de Komünist Enternasyonal'e açık muhalefet konumundaydı ve 1923'te "İkibuçukuncu" Enternasyonal ile birleşti.

İyoffe, Adolf Abramoviç (1883–1927): Rus Komünist devrimci ve Sovyet diplomatı. 1920'lerde Trotskiy'le hareket etti ve Stalin'in yükselişi karşısında intihar etti.

Jakobenler: Fransız Devrimi sırasında bata ılımlı bir azınlığı temsil eden bu topluluk 1789'da Mirabeau, La Fayette ve Robespierre gibi bir dizi siyasî şahsiyeti bünyesinde barındırırken, 1791'de daha ılımlı unsurlarla yaşanan ayrışmadan sonra Klüp giderek daha hızla cumhuriyetçi bir pozisyona kaydı. 1792'deki Eylül Katliamları'nın ardından Jirondenler'in ayrılmasıyla Montanyarlar'ın (*aşağıya bakınız*) güçlü bir odağına dönüştü. 27 Temmuz 1794'te baş gösteren gerici saldırıdan sonra kapanan Klüp, nihai olarak tasfiye olduğu 1799'a kadar çeşitli kereler yeniden kuruldu.

Jaurès Jean (1859–1914): 1914 öncesi İkinci Enternasyonal'in ve Fransız Sosyalistleri'nin en önemli liderlerinden biri. Büyük bir hatip olarak bilinir. 1904'te *l'Humanité* gazetesini kurdu. Bir Radikal kökenli olarak 1890'da işçi hareketine katıldı. Dreyfus olayından sonra Millerand'ın burjuva hükümetine girmesinin ardından Jaurès, onu desteklemek için Radikallerle Sosyalistler arasında bir siyasî blok kurulmasında etkili oldu. 1890'ların ortalarından itibaren Jaurès bütün sorunlarda reformist kanadını desteklediği İkinci Enternasyonal'de önemli bir rol oynamaya başladı. Samimi bir savaş karşıtı olarak Jaurès 1914 öncesi günlerde Birinci Dünya Savaşı'na karşı yürüttüğü sert kampanya, Temmuz 1914'te uğradığı suikastle yaşamına mal oldu.

Jaurèscilik – *bkz.* Jaurès.

Jirondenler: Fransız Devrimi (1792–93) sırasında Konvansiyon'un Jakobenlere ve Montanyarlara muhalefet eden ılımlı ya da sağ kanadına verilen isim.

Jourde, François (1842–1893): Paris Komünü'nün, Fransa Bankası'ndan sorumlu ve bazılarınca bu görevde aşırı tedbirli davranmakla eleştirilen kilit önemdeki şahsiyetlerinden biri. Komün düştükten sonra Yeni Kaledonya'ya gitti ve 1874'te buradan kaçtı. Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde birkaç yıl geçirdikten sonra 1890 affının ardından Fransa'ya döndü.

Kadetler: Kadet Partisi ya da Anayasal Demokratlar'ın kısaltması. Rus burjuvazisinin liberal partisi.

Kaledin, Aleksey Maksimoviç (1861–1918): Rus Süvari Orgenerali. Rus İç Savaşı'nın ilk aşamalarında Don Kazak Beyaz hareketini yönetti.

Kautsky, Karl (1854–1938): Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda doğdu. Alman Sosyal Demokrasisi'nin en önemli (yaygın olarak "Marksizmin Papası" diye anılan) teorisyeni. Partinin teorik dergisi *Die Neue Zeit*'ın (1883–1917) kurucu yazarı. Kautsky siyasî, ekonomik, felsefi, tarihi, sosyolojik ve diğer pek çok alanda kitaplar, broşürler, programatik belgeler, makaleler ve eleştiriler yazmış üretken bir yazar. Erfurt Programı'nın yazarlarından biriydi ve Marx'ın *Artı Değer Teorileri* adlı eserini yayına hazırladı. SPD ve İkinci Enternasyonal içinde esasen sol bir pozisyon benimsedi (Bernstein "revizyonizmine" karşı ciddî bir muhalefet sergiledi). Kautsky radikal eleştirmenlerinin gözünde giderek "merkezci" bir konuma kaydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Kautsky savaş kredilerinden yana oy kullandı, ancak pasifist muhalif bir konuma kayarak SPD'ye geri döneceği 1919 yılına kadar üyesi olacağı Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'nin kurucularından biri oldu. Bolşevik Devrimi'ne düşmanca yaklaştı ve eleştirilerini, araların-

da Trotskiy'in bu kitapta yanıt verdiği *Terörizm ve Komünizm*'in de bulunduğu bir dizi metinde kaleme aldı.1924'te Viyana'ya dönen Kautsky Amsterdam'a sürgüne gönderildi ve 1938'de burada öldü.

Kerenski, Aleksandr (1881–1970): 1917 Şubat devriminin ardından Rusya başbakanı oldu, Ekim ayaklanmasıyla devrildi.

Kolçak, Aleksandr Vasilyeviç (1874–1920): Çarist amiral. Sibirya'da Sovyet iktidarının geçici olarak devrilmesinin ardından burayı İttifak devletlerinin desteğiyle kukla hükümdar olarak yönetti. Kasım 1918'de Kazak *atamanlar* onu başkomutan olarak seçti. Karşı-devrim yenilince İtilaf devletleri tarafından yüzüstü bırakıldı ve İrkutsk eyaletindeki ayaklanmada tutuklandı. İrkutsk Devrimci Komitesi'nin emriyle Şubat 1920'de idam edildi.

Kornilov, Lavr Georgiyeviç (1870–1918): Temmuz-Ağustos 1917'de Kerenski'nin Geçici Hükümeti'ne karşı darbe girişiminde bulunan kıdemli Rus generali. Darbe, Bolşeviklerin ve işçilerin, devrimin daha da radikalleşmesine yol açan seferberliğiyle boşa çıkarıldı.

Krasnov, Pyotr Nikolayeviç (1869–1947): İçsavaş'ta karşı-devrimci Beyaz orduların liderlerinden biri.

Kühlman, Richard von (1873–1948): Alman İmparatorluk hükümeti adına Brest-Litovsk görüşmelerini yürüten Dışişleri Bakanı.

Labriola, Antonio (1843–1904): *Materyalist Tarih Görüşü Üzerine Makaleler* adlı eseriyle bilinen İtalyan Marksist felsefeci.

Lafargue, Paul (1842–1911): Fransız sosyalist gazeteci, edebiyat eleştirmeni, siyaset yazarı be eylemci. En ünlü eseri *Tembellik Hakkı*. Karl Marx'ın kızı Laura ile evli olan Lafargue, bir anlaşma gereği onunla birlikte 1911'de intihar etti.

Lassalle, Ferdinand (1825–1864): Alman hukukçu ve ilk dönem Alman sosyalist hareketinin önde gelen şahsiyetlerinden.

Lavrov, Pyotr Lavroviç (1823–1900): Narodnizmin (köylü sosyalizmi) baş sözcülerinden olan Rus sosyolog ve düşünür. Çarlığın zoruyla 1870'te Paris'e kaçmak zorunda kaldı, Birinci Enternasyonal'de ve daha sonra üzerine bir kitap yazacağı Paris Komünü'nde yer aldı.

Liebknecht, Karl (1871–1919): Alman devrimci işçi hareketinin lideri, Rosa Luxemburg ile birlikte Alman Komünist Partisi'nin kurucusu. Birinci Dünya Savaşı daha başlamadan epey önce militarizme karşı mücadelesiyle dev-

rimci ün kazandı. *Militarizm ve Anti-Militarizm* adlı broşürü yüzünden 18 ay hapse mahkûm edildi. Aralık 1914'te Reichstag'da savaş kredileri oylamasında aleyhte tek oyu vermesi nedeniyle Liebknecht'in adı devrimci enternasyonalizmin ve emperyalist savaşa uzlaşmaz muhalefetin sembolü oldu. Devrimci komitenin bir üyesi olarak Ocak 1919'da Berlin işçilerinin ayaklanmasını yönetti. Bu ayaklanma bastırılınca Scheidemann hükümeti tarafından tutuklandı ve 15 Ocak 1919'da Rosa Luxemburg ile birlikte karşı-devrimciler tarafından suikastla öldürüldü.

Lissagaray, Prosper-Olivier (1838–1901): Fransız sosyalist gazeteci. Özellikle Komün üzerine, hayatta kalıp sürgünde yaşayanlarla yaptığı görüşmelere ve belgesel kaynaklara dayanarak hazırladığı *1871 Paris Komünü'nün Tarihi* (1876) adlı klasik tarihsel değerlendirmesiyle biliniyor.

Lloyd George, David (1863–1945): Versay Antlaşması'nı kaleme alanlardan birisi ve 1916–1922 arasında Liberal Partili başbakan. Siyasi kariyerine liberal bir reformcu olarak başlayıp, 1908'de maden işçileri için 8 saatlik iş gününü desteklemesiyle öne çıktı. Ancak savaşı acımasızca sürdürdü ve Rus Devrimi'ne karşı savaştı. Bolşevikler'in İç Savaş'ta zafer kazanmasının ardından Sovyetler Birliği ile yeniden ekonomik bağlar kurulmasını savundu.

Longuet, Jean (1876–1938): Fransız avukat, Sosyalist ve de Marx'ın torunu. Birinci Dünya Savaşı'nda pasifist bir tutum takındı, ancak her seferinde savaş kredileri lehine oy kullandı. *Le Populaire* adlı gazetenin kurucusu ve yazarı. 1918'deki Strasbourg Kongresi'nde Fransız Sosyalist Partisi'nin çoğunluğu Longuet ile birlikte tavır aldı. Komünistlerin çoğunluğu elde ettiği 1920'deki Tours Kongresi'nden sonra ise partiden ayrılarak İkibuçukuncu Enternasyonal'e katıldı ve sonunda İkinci Enternasyonal'e döndü.

Loriot, Fernand (1870–1932): Emektar Fransız Sosyalist. 1914–1918 savaşının son evresi sırasında Fransız Sosyalist Partisi'nde Zimmerwald Solu'nu destekleyen aşırı sol kanadın lideriydi. Loriot Sosyalistlerin bölünmesinde ve liderlerinden biri olacağı Fransız Komünist Partisi'nin kurulmasında aktif bir biçimde yer aldı. Komünist Enternasyonal'in Üçüncü Kongresi'ne katılarak prezidyuma seçildi. Birkaç yıl sonra ise Komünist hareketten ayrılarak devrimci sendikalist Pierre Monatte ile güçlerini birleştirdi.

Ludendorff, Erich Friedrich Wilhelm (1865–1937): Alman subayı, Birinci Dünya Savaşı sırasında levazımdan sorumlu general, Liège fatihi ve Paul von Hindenburg ile birlikte Tannenberg muharebesinin fatihlerinden biri. Savaşın ardından kısa bir süre için Adolf Hitler'i ve Nazi Partisi'ni destekledi.

Luxemburg, Rosa (1871–1919): Aslen Polonyalı olan Luxemburg, Alman Sosyal Demokrasisi'nin sol kanadının, ardındansa Spartakistlerin ve Komünist Partisi'nin en büyük teorisyenlerinden biriydi ve başta *Sermaye Birikimi* olmak üzere bir dizi çok önemli kitap yazdı. Ayrıca Polonya ve Rus devrimci hareketlerinde de yer alan Luxemburg, 1910'dan itibaren Alman SPD içinde devrimci muhalefetin başını çekti. Birinci Dünya Savaşı sırasında savaş karşısındaki muhalif tutumu nedeniyle hapis yattı. 1918'de Liebknecht ile Alman Komünist Partisi'ni kurdu. 1919'da öldürüldü.

Macar Sovyet Cumhuriyeti: Kont Károlyi hükümetinin istifa etmek zorunda kalarak iktidarı Sosyal Demokrat Parti'ye teslim etmesinin ardından 21 Mart 1919'da kuruldu. Sosyal Demokratlar iktidarı Macaristan Komünist Partisi liderleri ile paylaşmayı önerdi. İçinde komünistlerle (Bela Kun, Tibor Szamuely, Eugen Varga vd.) Sosyal Demokratlar'ın bir arada yer aldığı bir Halk Komiserleri Konseyi kuruldu. Bu devrime abluka ve savaşla yanıt veren İtilaf devletleri Cumhuriyet'e, Romanya ve Çekoslavakya'ya bağlı Beyaz birliklerle saldırdı. Dört ay süren mücadelenin ardından Romanya ordusu Budapeşte'yi ele geçirerek, ağır bir baskı hükümdarlığı kuracak olan Amiral Horthy'nin diktatörlüğünü ilân etti.

MacMahon, Partice Maurice de (1808–1893): Magenta Dükü, Fransa'nın Mareşali. Paris Komünü'nü yenip ezen Versay ordusunun başkomutanı. 1875-1879 arasında Üçüncü Cumhuriyet'in ilk cumhurbaşkanı oldu.

Martov, Yuli (Y.O. Zederbaum): (1873–1923): Menşevizm'in ideolojik lideri. Siyasi yaşamına 1895'te İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Petersburg Mücadele Birliği'nde Lenin'le birlikte çalışarak başladı. *Iskra*'nın ve teorik dergi *Zarya*'nın kuruluşunda Lenin'le işbirliği yaptı. Lenin'le ömür boyu sürecek kopuş 1903'te başladı. Sağ SD'lerle Menşeviklerin terk ettiği İkinci Sovyet Kongresi'nde kalmayı seçen Martov Ekim devrimi sırasında Menşevik saflarda sol bir konumda yer aldı. Ülkeden göç etmesine izin verilen Martov Berlin'e giderek burada merkezi Menşevik mülteci yayını *Sotsialistiçeskiy Vestnik*'i kurdu.

Menşevikler: 1903'ten Bolşeviklerle 1912'de yaşanan ve her ikisinin de ayrı partiler haline gelmesiyle sonuçlanan bölünmeye kadar Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (RSDİP) reformist kanadı. Menşevikler Ekim 1917 devrimine karşı çıktılar ve sonradan sağ ve sol kanatlar halinde bölündüler.

Millerand, Alexandre (1859–1943): Jaurès ile çalışmış Fransız sosyalist. 1899'da, Marquis de Galliffet'nin de içinde bulunduğu Waldeck-Rousseau'nun burjuva hükümetine katılarak Sol'da uluslararası düzeyde tartışma

yaratmasıyla kötü ün kazandı. Sağa kayışını sürdürerek 1920-24 arası Fransa cumhurbaşkanlığı ve 1920'nin Ocak ve Eylül ayları arasında da Fransa başbakanlığı yaptı.

Milyukov, Pavel (1859–1943): Rus tarihçi, Rus liberal burjuvazisinin ve partisi Kadetler'in (Anayasal Demokratlar) lideri. Şubat 1917 devriminden sonra Geçici Hükümet'te dışişleri bakanlığı yaptı ve Çarlığın dış politikasını sürdürmeye çalıştı. Ekim devriminin ardından Fransa'ya göçtü ve burada Rusça günlük bir gazete çıkardı.

Mirbach, Kont Wilhelm (1871–1918): Brest-Litovsk Antlaşması'nın sonuçlandırılmasından sonra Almanya'nın Sovyet Rusya Büyükelçisi. Sol Sosyal Devrimciler'in Almanya ile savaşı yeniden fitillemek umuduyla 1918 yazında gerçekleştirdiği suikast sonucu öldürüldü.

Monatte, Pierre (1881–1960): 1922 sonlarına doğru katıldığı Fransız Komünist Partisi'nin liderlerinden. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Monatte, savaş yıllarında savaş yanlısı sola karşı işçi hareketinden yükselen muhalefetin çekirdeğini oluşturan Fransız devrimci sendikalistlerinin saflarına katıldı. Savaşın ardından Monatte, devrimci faaliyetlerini sürdürse de Komünist Partisi'ne hemen katılmadı. 1924 sonlarında Komünist Partisi'nden ihraç edildi ve *La Révolution prolétarienne* adlı dergiyi kurdu.

Montanyarlar: Fransız Yasama Meclisi'nde ve daha sonra Konvensiyon'da üst sıralarda ("Dağ") oturan vekillere verilen ad. Sıklıkla "Jakobenler"e alternatif olarak kullanıldı. Jirondinler'den, halk hareketine destek vermeleri, ekonominin düzenlenmesini savunmaları ve nihayet toplumsal ilişkilerde eşitlikçi bir bakışa sahip olmaları temelinde ayrıştılar. En tanınmış temsilcileri Robespierre'di.

Noske, Gustav (1868–1946): Alman sendika uzmanı ve Sosyal Demokrat Parti'nin aşırı sağ kanadının bir üyesi. Savaş sonrası dönemde, devrimi ezmek için öyle gaddarca bir şiddet uyguladı ki, adı devrim kasabına çıktı. 1919–20 yıllarında savunma bakanlığı yaptı.

Pilsudski, J Alman sendi (1867-1935): Siyasi yaşamının başlarında, Polonya Sosyalist Partisi'nin (PPS) bir militanı ve lideri olması nedeniyle Çarlık hükümetinin zulmüne maruz kaldı. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Polonya'nın bağımsızlığını kazanması sonrası darbeyle hükümetin başına geçti. 1926-1935 arasında İkinci Polonya Cumhuriyeti diktatörü ve ordunun lideri oldu.

Plehanov, Georgi Valentinoviç (1856–1918): Rus devrimcisi ve önde gelen

Marksist teorisyen. Rusya'da Sosyal Demokrat hareketin kurucularından biri olan Plehanov, Menşevik kanatla birlikte tavır aldı ve Ekim Devrimi'ne karşı çıktı.

Poincaré, Raymond (1860–1934): Beş ayrı dönem başbakanlık ve 1913-20 arasında cumhurbaşkanlığı yapmış Fransız muhafazakar devlet adamı.

Potresov, Aleksandr Nikolayeviç (1869–1934): Sağ Menşeviklerin önemli isimlerinden birisi.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809–1865): Önde gelen ilk dönem anarşist düşünürlerden sayılan, sosyalist gelenekten Fransız karşılıkçı siyasî filozof. Proudhon esas olarak, 1840'ta yayınlanan ilk önemli eseri *Mülkiyet Nedir?* Adlı broşürde öne sürdüğü "Mülkiyet hırsızlıktır!" savıyla biliniyor.

Proudhonculuk: *bkz.* Proudhon.

***Pud*:** 16,38 kg.'a karşılık gelen Rus kütle birimi.

Rada: Ukrayna'da, Şubat Devrimi'nden sonra kurulan ve Ukrayna ulusunun sözcüsü olduğu iddia edilen, çeşitli kamu örgütlerinin temsilciler meclisi. Ekim 1917'den sonra Rada, Beyaz karşı-devrimi destekledi. 1918'de Bolşeviklerce iktidardan düşürüldükten sonra Rada, Alman işgalini destekledi. İşgali gerçekleştiren Almanlar ise Rada hükümetini lağvederek Ataman Skoropadskiy'i ülkenin yegâne hükümdarı yaptı.

Radoslavov, Vasil (1854–1929): İki kez başbakanlık yapmış, önde gelen Bulgar liberal siyasetçi. Birinci Dünya Savaşı'nın büyük bir bölümü boyunca ülkenin başbakanıydı.

Renaudel, Pierre (1871–1935): Fransız Sosyalist Partisi'nin aşırı sağ ve savaş yanlısı kanadının lideri.

Renner, Karl (1870–1950): Avusturya Sosyal Demokratları'nın ılımlı kanadının önde gelen şahsiyetlerinden ve hukuk sosyolojisi üzerine temel bir eserin yazarı. 1914-18 savaşını destekledi. Hapsburg hanedanının devrilmesinin ardından koalisyon hükümetinde şansölye oldu. Devrimci dalga yatışınca Renner, mesai arkadaşlarıyla birlikte hükümetten çıkarıldı. 1945'te İkinci Cumhuriyet'in cumhurbaşkanı oldu.

Revizyonizm: Alman Sosyal Demokrasisi'nde, teorik ortodoksluğun daha aşamacı ve pasifist bir bakış temelinde revize edilmesinden yana olan sağa kanat düşünce akımı.

Rigault, Raoul (1846–1871): Politik saldırıları yüzünden birçok defa hapis ya-

tan Fransız Blankist ve militan ateist. Paris Komünü sırasında güvenlik ve polis aygıtının başına geçti; esirlerin tutuklanmasından ve kiliselerdeki el koyma işlemlerinden sorumluydu. *Quartier Latin*'de Versaylılar'a karşı savaşırken öldü.

Rodzianko, Mihail Vladimiroviç (1859–1924): Rus Oktobrist partisinin kurucularından biri. Üçüncü Rus Devlet Duması vekili; Aleksandr Guçkov'un 1911'deki istifasının ardından Duma başkanı seçildi. Daha sonra Şubat 1917'deki lağvına kadar Dördüncü Devlet Duması'nın başkanlığını yürüttü. Rus Şubat Devrimi sırasında kilit konumdaki siyasetçilerden birisi. Devlet Duması Geçici Komitesi'ne başkanlık etti ve yaptığı diğer önemli işlerin yanı sıra Çar II. Nikolay'la tahttan feragat görüşmelerini yönetti. 1920'de Yugoslavya'ya göçtü ve burada öldü.

Rosmer, Alfred (1877–1964): Pierre Monatte ile birlikte sendikalist harekette yer alan Fransız devrimci. 1919-20'de sendikalizmden ayrıldı ve 1920'de prezidyum üyesi olarak Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne katıldı. Fransız Komünist Partisi'nde Komünist Enternasyonal'in hattını aktif bir biçimde savundu ve partinin son kanadının önderlerinden biriydi. Daha ilk aşamalarında Sol Muhalefet'e katıldı, ancak Trotskiy ile temasını sürdürmekle birlikte bu oluşumdan uzaklaştı. *Le Mouvement ouvrier pendant la guerre* (1936) adlı kitabın ve *Moscou sous Lénine* (1953) adlı anı kitabının yazarı.

Savinkov, Boris Viktoroviç (1879–1925): Rus yazar ve devrimci terörist. Sosyalist-Devrimci Parti'nin Savaş Örgütü'nün liderlerinden biri olarak, 1904 ve 1905 yıllarında imparatorluk memurlarında düzenlenen en ses getirici suikastlardan sorumluydu. Daha sonra Geçici Hükümet'te savaş bakanı yardımcılığına getirildi. 1920'de ülke dışına göçen Savinkov 1924'te Rusya'ya dönme girişiminde bulundu, tutuklandı ve cezaevindeyken ya öldürüldü ya da intihar etti.

Sajen: 2.13 metreye karşılık gelen Rus uzunluk birimi.

Scheidemann, Philip (1865–1939): Sağ kanat Alman sosyal Demokrat siyasetçi. 9 Kasım 1918'de Cumhuriyeti ilân etti ve Weimar Cumhuriyeti'nin ilk Şansölyesi oldu. 1919'de Spartakistler'in yenilgiye uğratılmasının ardından koalisyon hükümetinin başına geçti, ancak Versay Antlaşması'nı protesto ederek istifa etti.

Seitz, Karl (1869–1950): Ilımlı Avusturya Sosyal Demokratı. 1918-20 arası Avusturya'nın ilk federal cumhurbaşkanı ve parti başkanı olarak görev yaptı. 1923'te Viyana valiliğine seçildi.

Skoropadskiy, Pavlo (1873–1945): Ukraynalı aristokrat ve Rus İmparatorluk ordusunda general. 1917 Rus Devrimi'nin ardından Ukrayna'nın başarısız kalan bağımsızlık mücadelesinin muhafazakâr önderi oldu. Nisan 1918'de bir darbenin ardından "Ukrayna Devleti" hükümetinin *atamanı* ilân edildi. Aralık 1918'e kadar süren hayli gerici hükümeti ve iktidar dönemi "Atamanlık" dönemi olarak anılır.

Sombart, Werner (1863–1941): Önde gelen Alman iktisatçı ve sosyolog. Başta Sol ile ilişkilendi, ancak giderek sağa kaydı. En çok *Der moderne Kapitalismus* (1916) adlı eseriyle bilinir.

Sosyal Devrimciler (SD'ler): Rus köylü sosyalist partisi. 1917'de bölündü. Sol SD'ler bir süre boyunca Sovyet hükümetinde yer alırken sağ SD'ler devrime karşı çıktı

Thiers, Louis Adolphe (1797–1877): Fransız siyasetçi ve tarihçi. Thiers, Fransa'da Kral Louis-Philippe döneminde başbakandı. İkinci Cumhuriyet'in devrilmesinden sonra 1871'de Paris Komünü'nü ezen lider olarak yeniden öne çıktı.

Tsereteli, İrakliy (1881–1959): En öne çıkan sağ kanat Menşeviklerden; Gürcü, İkinci Duma vekili. Şubat Devrimi'nden sonra "devrimci savunmacılar" denilen grubun liderlerinden biri oldu ve Posta ve Telgraf Bakanı olarak koalisyon hükümetine girdi. Lenin tutuklanmasını emrettiği için Gürcistan'da kaldı ve burada Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti (1918-1921) Parlamentosu'nda bir sandalye elde etti. Gürcistan Kızıl Ordu tarafından işgal edilince önce Fransa'ya, ardından ABD'ye kaçtı.

Tsiperoviç, Grigori Vladimiroviç (1872–1932): Önde gelen Rus sendika lideri. Yoksul bir terzinin oğul olarak dünyaya geldi, gençliğinde Sosyal Demokrat harekete katıldı ve on yılı Srednekolimsk'te olmak üzere uzun yıllarını hapiste ve sürgünde geçirdi. 1905'te serbest kaldığında güney Rusya'da (Odessa) yeniden devrimci harekete katıldı. Daha sonra St. Petersburg Üniversitesi iktisat fakültesinden mezun oldu ve iki yıldan fazla yurtdışında kaldı. Rusya'ya döndüğünde sendika hareketinde aktif hale geldi ve sendika basınında özellikle iktisadi sorunlarla ilgili yazılar yazdı. Ekim'in ardından Sendikalar Merkez Konseyi'ne üye oldu ve Petrograd Sendika Konseyi'nde çalıştı. 1919 Temmuz-Ekim döneminde Konsey'i o yönetti. Aynı yıl Bolşevik Parti'ye katıldı.

Tugan-Baranovskiy, Mihaylo Ivanoviç (1865–1919): Rusya'nın en önemli iktisatçılarından; aslen Ukraynalı. Ukrayna Ulusal Bilim Akademisi'nin kurucularındandı ve Ukrayna Halk Cumhuriyeti'nde maliye bakanlığı yaptı.

Turati, Filippo (1857–1932): İtalyan avukat ve İtalyan Sosyalist Partisi'nin kurucularından. Partinin reformist kanadının önderi olan Turati, Birinci Dünya Savaşı sırasında savaş kredileri aleyhine oy kullandı, ancak Başkan Wilson'un programını destekledi. Savaşın bitiminde Rus Devrimi'ne ve Komünist Enternasyonal'e muhalif kaldı. İtalyan partisinin 1922'de bölünmesinin ardından Reformist partinin başını çekti.

Uritskiy, Moisey Solomonoviç (1873–1918): Aslen Ukraynalı Bolşevik önder. Petrograd Çekası'nın başkanlığını yaptı. Ağustos 1918'de suikasta uğradı. Lenin'e yönelik suikast girişimi ile birlikte bu olay sıklıkla Kızıl Terör'ün başlangıcı olarak kabul edilir.

Vandervelde, Emile (1866–1938): Avukat ve profesör; Belçika Sosyalist Partisi'nin sağ kanat önderi ve İkinci Enternasyonal'in eski önderlerinden. Başbakan olarak yer aldığı savaş kabinesine giren ilk sosyalistlerdendi. Belçika'yı temsilen Versay Antlaşması'nı imzaladı. 1920'lerde bir dizi koalisyon hükümetinde yer aldı.

Vermorel, August Jean-Marie (1841–1871): Fransız sosyalist gazeteci. Komün'de aktif bir rol oynadı ve barikatlarda yaralandı. Versay'a götürüldü ve burada öldü.

Versaylılar (Versaillais): Komün zamanı Versay'a hareket eden ve Komün'ü devirirken korkunç bir şiddet uygulamalarıyla bilinen karşı-devrimci birlikler için kullanılan terim.

Verst: Rus uzunluk birimi. 500 *sajen*'e ve 1,07 kilometreye denk.

Vollmar, Georg Heinrich von (1850–1922): Alman Sosyal Demokrasi'nin sağ kanadının önde gelen şahsiyetlerinden. 1881'de seçildiği Reichstag'da 1887'ye kadar, ardından 1890–1918 arası bir kere daha görev yaptı.

Wolff: Alman haber ajansı.

Yudeniç, Nikolay Nikolayeviç (1862–1933): Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus İmparatorluk Ordusu generali ve daha sonra Rus içsavaşı sırasında kuzeybatı Rusya'da karşı-devrimin lideri.

Zinovyev, Grigoriy Yevseyeviç (1883–1936): Bolşevik önder, Petrograd hükümeti başkanı ve Komünist Enternasyonal başkanı.

KRONOLOJİ

1917

Şubat: Petrograd'da işçilerin grevi ve askerlerin başkaldırısı.

Petrograd Sovyeti kuruluyor.

Mart: II. Nikolay'ın tahttan çekilmesi ve Lvov başkanlığında Geçici Hükümet'in kurulması. Sovyetler yayılıyor. Köylüler toprak beylerine başkaldırıyor. Menşevikler ve Sosyal Devrimciler Geçici Hükümet'e koşullu destek veriyor.

Nisan: Lenin İsviçre'den dönüyor ve *Nisan Tezleri*'ni yayınlıyor. Milyukov'un İtilaf devletlerine notası, Petrograd'da sokak gösterilerine yol açıyor. Milyukov ve Guçkov kabineden istifa ediyor.

Mayıs: Lvov, Menşeviklerin ve Sosyal Devrimcilerin de dahil olduğu koalisyon kuruyor.

Haziran: İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetlerinin Birinci Tüm Rusya Kongresi yapılıyor. Rus Doğu Cephesi'nde hücuma geçiyor. Ukrayna'ya bölgesel özerklik verilmesi teklif ediliyor.

Temmuz: Kadet bakanların istifası. Petrograd'da işçiler ve denizciler silâhlı yürüyüş yapıyor. Lenin kaçıyor. Kerenski başbakan oluyor.

Ağustos: Moskova'da Devlet Konferansı. Almanlar Riga'yı alıyor. Kornilov ayaklanması bastırılıyor.

Eylül: Bolşevikler Petrograd Sovyeti'nde çoğunluğu elde ediyor. Petrograd'da Demokratik Konferans.

Ekim: Lenin tarafından ikna edilen Bolşevik Merkez Komitesi iktidarı ele geçirmeye karar veriyor. İkinci Sovyetler Kongresi; Geçici Hükümet devriliyor ve Sovnarkom kuruluyor. Barış, Toprak, Basın ile ilgili devrimci kararnameler çıkarılıyor. Kadetler ve başkaları tutuklanıyor.

Kasım: Sol Sosyal Devrimciler nihai olarak kendi ayrı partilerini kuruyor. Kurucu Meclis seçimleri. Doğu cephesinde ateşkes.

Aralık: Olağanüstü Komisyon (Çeka) kuruluyor. Sol Sosyal Devrimciler Sovnarkom'a katılıyor. Bankalar kamulaştırılıyor. Sovyet kuvvetleri Ukrayna'yı işgâl ediyor ve Ukrayna Sovyet hükümeti kuruluyor.

1918

Ocak: Kurucu Meclis açılıyor ve dağıtılıyor. Sovnarkom Kızıl Ordu'yu kurma kararı veriyor. Bolşevikler İttifak devletleriyle ayrı bir barış önerisini tartışıyor.

Şubat: Temel Tarım Yasası çıkarılıyor.

Mart: Bolşevikler partinin adını Rus Komünist Partisi (Bolşevikler) olarak değiştiriyor. Brest-Litovsk Antlaşması: Rusya Birinci Dünya Savaşı'ndan çekiliyor ve Ukrayna, Belarus, Litvanya, Letonya ve Estonya toprakları üzerindeki iddialarından feragat ediyor. Bolşevikler Rusya'nın bir dizi kent sovyetinde azınlık durumuna düşüyor.

Nisan: Almanlar Ukrayna'da Skoropadskiy'in kukla rejimini kuruyor.

Mayıs: Çekoslovak Lejyonu isyan ediyor.

Haziran: Samara'da Sosyal Devrimci hükümeti kuruluyor. Sanayide kamulaştırma için kitle seferberliği başlatılıyor. Yoksul köylü komiteleri ile ilgili kararname.

Temmuz: Sol Sosyal Devrimci Parti yasaklanıyor. Romanov ailesi Urallar'da vurularak öldürülüyor.

Ağustos: Lenin'e suikast girişimi.

Eylül: Kızıl Terör resmî olarak ilân ediliyor. Kızıl Ordu Kazan'ı geri alıyor.

Kasım: Birinci Dünya Savaşı'nın sonu. Rus Sovyet Cumhuriyeti Brest-Litovsk antlaşmasının hükümsüz olduğunu ilân ediyor. Kolçak Omsk'un En Yüksek Amiri ilân ediliyor. Estonya Sovyet Cumhuriyeti ilân ediliyor.

Aralık: Yoksul köylü komiteleri lağvediliyor. Kolçak Urallar'da Perm'i alıyor. Petliyura Ukrayna hükümetini geri alıyor.

1919

Ocak: Bolşevik Parti Merkez Komitesi'ne Politbüro ve Orgbüro sistemi getiriliyor. Kızıl Ordu doğu Ukrayna'yı alıyor. Belarus Sovyet Cumhuriyeti kuruluyor.

Şubat: Tahıla el koymada dağıtım kota sistemine resmiyet kazandırılıyor. Kızıl Or-

du Kiev'i alıyor.

Mart: Komünist Enternasyonal'in İlk Kongresi. Rus Komünist Partisi'nin Sekizinci Kongresi. Macaristan ve Münih'te kısa ömürlü Sovyet cumhuriyetleri kuruluyor. Ukrayna Sovyet Cumhuriyeti yeniden kuruluyor.

Nisan: Kolçak'ın ilerleyişi durduruluyor.

Mayıs: Denikin'in hücumu başlıyor.

Ağustos: Kızıl Ordu Ukrayna'dan ayrılıyor.

Ekim: Yudeniç Petrograd'a doğru ilerliyor. Denikin, ardından da Yudeniç yenilgiye uğratılıyor.

Aralık: Kızıl Ordu Kiev'i geri alıyor.

1920

Ocak: İtilaf devletleri Rusya'ya yönelik kuşatmayı kaldırıyor. İşçi orduları devreye giriyor.

Şubat: Kolçak idam ediliyor. Rus Sovyet Cumhuriyeti Estonya devletinin bağımsızlığını tanıyor.

Nisan: Polonya ile askerî husumet yoğunlaşıyor. Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti kuruluyor.

Mayıs: Pilsudski Kiev'i ele geçiriyor, ancak Temmuz'da çekilmek zorunda kalıyor.

Temmuz: Rus Sovyet Cumhuriyeti Litvanya devletinin bağımsızlığını tanıyor.

Ağustos: Rus Sovyet Cumhuriyeti Letonya devletinin bağımsızlığını tanıyor. Polonyalılar Vistula'daki savaşta Kızıl Ordu'yu mağlup ediyor.

Aralık: Ermeni Sovyet Cumhuriyeti kuruluyor.

1921

Şubat: Politbüro Yeni Ekonomik Plan'ı (NEP) yürürlüğe koymayı kabul ediyor. Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti kuruluyor.

Mart: Kronstadt denizci kışlası ayaklanıyor. Onuncu Parti Kongresi Yeni Ekonomik Planı onaylıyor ve İşçi Muhalefeti'ni ve partideki diğer hizipleri yasaklıyor.

Leon Trotskiy

TERÖRİZM ve KOMÜNİZM

KARL KAUTSKY'YE YANIT

SUNUŞ

H. N. Brailsford

Bolşeviklerin, Bolşevizmden daha ilginç oldukları söylendi. Tarihin ekonomik yorumlanışına bağlı kalanlara bu bir sapma gibi görünebilir. Yine de inanıyorum ki yalnızca liderlerinin değil, partilerinin karakteri de Rus Devrimi'nin gerçekleştirilişini ve ayakta kalışını açıklamada büyük bir yer tutuyor. Biz Batı'dakilere tamamen yabancı tipler. Bizler ve babalarımız üç çeyrek yüzyıl boyunca sosyalist liderlerle ve örgütlerle haşır neşir olduk. Onlarda yetenek ve hattâ deha eksik değildi. Hareket Marx'ta büyük teorisyenini, Jaurés'te hatibini, Bebel gibi güçlü taktikçileri yarattı ve Morris, Anatole France ve Shaw ile edebiyat alanına tesir etti. Ancak, kayda değer bir eylem adamı yetiştirmedi ve Batılı sosyalist kuşakların, ömürlerini tartışarak tükettiklerini hayata geçirmek Ruslara düştü. Rusların başarısında neredeyse barbarca bir basitlik ve dolaysızlık vardı. Bizim teorisyenlerimizin reçetesine ve kongrelerimizin kararlarına gerçekten inanmış adamlardı bunlar. Bizim için sterilize ve âdeta saygın bir ortodoksluk haline gelen şey, onların kulağında çınlayarak eylem çağrısı yapan bir trampet sesi işlevi gördü. Onların içtenliğini hoş görmek eski kuşağın zoruna gitti. Kalanlarımız ise mucizeye akıl erdirmeyi arzuluyor.

Bolşeviklerin esas cüreti, proleter devrimini, medenî dünyanın bütün bileşenlerinin, ekonomik gelişme yönünden bu devrime en az ha-

zır durumda gördükleri bir ülkede gerçekleştirmiş olmalarında yatar. Kırda başkaldırıya, toprağın yeniden-bölüşümüne, hattâ eski yönetici sınıfların devrilmesine Rusya elbette ki hazırdı. Ancak temelinde köylülüğün yattığı herhangi bir kendiliğinden devrim komünistçe değil, bireyselce olurdu. Bolşeviklerin cüretkârlığı, ufacık bir azınlık oluşturan kentli işçi sınıfının, yoğunlaşmışlığı, daha yüksek zekâsı ve görece üstün örgütlenme kâbiliyeti sayesinde âtıl köylü kitlesi üzerinde egemenlik kurarak onların toprak açlığıyla patlamasına yapıcı bir proleter devrimi karakteri verebileceği inancında yatar. Rus partileri arasında 1917 Martı'ndan Wrangel'in 1920'deki yenilgisine kadar süren şiddetli mücadele, aslında, köylülerin önderliği için yapılan öldürücü bir yarıştı. Bu gruplardan hangisi onların güvenini, onları yalnızca savaşmaya değil, zafer için gerekli olan askerî ve sivil disiplini kabullenmeye de ikna edecek ölçüde kazandı? İlk başta her şey Bolşeviklerin aleyhineydi. Neredeyse hepsi şehirli adamlardı. Yabancı ve alabildiğine Alman bir doktrinin terimleriyle konuşuyorlardı. Lenin hariç, ancak birkaçı kırsal yaşamın sorunlarını tamamen kavramış durumdaydı. Toprak sahibi olanlar, köylülüğü en azından daha iyi biliyor olmalıydı. Baş hasımları Sosyal Devrimciler'di; ortaya çıkışından itibaren Rus köylüsünü kültleştirmiş, idealize etmiş ve ona yaltaklanmış, 1917'de dahi onu kazanmış gibi görünen bir parti. Nüfusu görece önemsiz de olsa kentin süratli ve yoğun bir eylem gerçekleştirmeye muktedir olduğunu tarihte bir kez daha ispatlamış olan Bolşeviklerin başarısını açıklayan pek çok faktör var. Ayrıca dışarıdan yardım çağırma gibi kritik bir hatayı işleyen hasımlarla karşılaştıkları için şanslıydılar. Ancak, muazzam bir karakter üstünlüğü olmasa, bu avantajların hiçbiri işe yaramazdı. Hülyalı, duygusal, disiplinsiz Slav mizacı, daha aristokratik "Beyazların" iflah olmaz rahata düşkünlüklerinde en kötü biçimiyle kendisini gösterirken, ılımlı sosyalist ve liberal grupların "entelektüelleri" de edebi ve estetik düzeyde kalan eğitimleriyle eylem anında döküldüler. Bolşevikler kültür düzeyi en düşük grup olabilir, ama yeraltında gizlilik içinde geçen hayat onlara ağırbaşlılığı, disiplini, itaati ve karşılıklı güveni öğretti. Bükülmez,

dogmatik Marksist inançları onlara, eleştirmeden ve sormadan iman edenlere özgü hareket kâbiliyetini veriyor. Liderlik yetenekleri, İngilizlerin çoğunun sandığının aksine, acımasızlığa ve tehdit ve baskı sanatlarını uygulamaya hazır oluşlarına pek az dayanıyor. Onların esas kıymetli varlığı özgüvenleri. Her âcil vakada tek geçerli planın onlarınki olduğundan daima eminler. Rusya'nın geri kalanının karşısına tek bir insan gibi dikiliyorlar. Asla şüpheye ya da umutsuzluğa düşmüyorlar ve taviz verecekleri zaman bile bunu bir acımasızlık havası içinde yapıyorlar. İstila, kıtlık, abluka ve ekonomik çöküş koşullarında ayakta kalışları başından sonuna, yılmaz bir iradenin ve fanatik bir inancın zaferiydi. Uyuşuk ve cesareti kırılmış bir halkı mahmuzlayarak, silâh kullanmada şaşırtıcı bir ustalık, daha da şaşırtıcısı kahramanca bir dayanıklılık göstermeye sevk ettiler. Bir ulusu bu şekilde hipnotize etmek belki de modern zamanlarda insan iradesinin en olağanüstü başarısıdır.

Bu kitap, devrimin yarattığı Bolşevik mizacının bugüne kadarki en karakteristik ifadesidir. Tipik olarak bir polemiktir; yapıcı bir deneme değil. Özgüveni, ataklığı, hattâ küstahlığı hareketin gerçek bir ifadesidir. Yazarı dünya ölçeğinde üne sahip bir isim taşıyor. Bu adamın güçlü kafasını, fevkalade hoş niteliklerini, atletik imgesini herkes gözüne canlandırabilir. Baş başa görüşmede kararlılık ve kesinlik izlenimi veriyor. Konuşurken aceleci ve her düşündüğünü söyleyen birisi değil, söylediği her şey hesaplı ve net. İnsanda, dolu dolu ama disiplinli bir zindelik karşısında olduğu izlenimi bırakıyor. Mekân, Rusya'nın alışılmış derbederliğinin onun askerî tertibi ve dakikliğiyle hırpalandığı bir büro. Podyumdaki hareket tarzı, beklediğimden daha sakindi. Nispeten yavaşça, hoş bir tenor sesiyle konuşuyor, sahnede bir ileri bir geri yürüyor ve belli ki düşüncelerini zorla ama doğrulukla ifade etmenin verdiği sıkıntıyla kelimelerini seçiyordu. Yüzünde sık sık bir zekâ kıvılcımı çakıyor ve vurucu bir tâbir sarf ediyordu, ama tavrı kesinlikle bir demagogun tavrı değildi. Bu adam gerçekten bir aristokrat ve kendisi doğuştan bir aristokrat olan Lenin'in de doğruladığı gibi, askerî disipline ve otoriter tasnife eğilimli.

Otorite bakımından Trotskiy'in sözlerinde ve yazılarında bugün şaşırtıcı hiçbir şey yok, çünkü kendisi, her şeyini onun örgütleme yeteneğine borçlu, hatırı sayılır bir ordunun lideri. Brest-Litovsk'ta dâhice cesaretini gösterdi. Bu âna kadar kariyerinde onu, birlikte yeraltı faaliyetinde bulunduğu diğer devrimci yoldaşlarından farklı kılan hemen hiçbir şey yoktu: Cezaevine girmesiyle yarıda kalan bir üniversite dönemi, Rusya'da ajitasyon faaliyetinde çıraklık, Viyana, Paris ve New York'ta geçirilen sürgün yılları, Çiçerin ile paylaştığı, bir Britanya hapishanesinde "oturma" ayrıcalığı, hazırcevaplık, dokunaklı konuşma yeteneği; ama henüz ortada güven verecek kesin bir başarı ya da bir efsane yok. Fakat Yahudi kökeni yüzünden ajitatörlük bakımından engelli olan, anlaşılması güç ajitatör, İttifak Devletleri'nin, zafer sarhoşluğuna ve kendilerine özgü küstahlığa batmış diplomatlarını ve askerlerini karşısına aldı, onları kamuya açık görüşmeye zorladı, sanki Rusya'nın yenilgisi ve aczi hiç önem taşımıyormuş gibi temel ilkelerden bahsederek onları sersemletti ve aslında müzakereleri, onların tebaasına yönelik ayaklanma çağrılarını kendi yüzlerine haykırmak için kullandı. Bu inanılmaz performansıyla bir "matador" zarafetini ve yürekliliğini gösterdi. Bu benzersiz drama örneği Bolşeviklerin cüretkâr meydan okumaya, saf iradenin çekiciliğine olan daimi inançlarını gözler önüne serdi. Bu olaydan sonra devrime olan hizmetleri daha da esaslı ve bir o kadar da parlak bir hal aldı. Hiçbir askerî bilgisi ve deneyimi olmadığı halde, bir ordu yaratma gibi âdeta umutsuz bir görevi üstlendi. Sık sık Carnot'ya benzetildi. Ancak ikisinin de subaylarını kaybetmesi bir yana, Fransız ve Rus devriminin ilk aşamalarında iki ordunun pek az ortak yanı vardı. Fransız ordusunun cesareti yenilgiyle kırılmamış, uzun süren durgunluk yüzünden gücü tükenmemiş ya da yıkıcı propagandayla altı oyulmamıştı. Trotskiy Kızıl Ordusu'nu temellerinden yaratmak zorundaydı. Sıkı bir disiplin uyguladı ve devrimci ruh durumunu muhafaza etmeyi başardı. Harap vaziyetteki demiryollarından ve çökmüş bir sanayiden ileri gelen akıl almaz zorluklarla eli kolu bağlanmış olduğu halde, Kolçak, Denikin ve Wrangel'in, başlarında en iyi eski profesyonel askerlerin bulunduğu ordu-

larını diz çöktüren bir askerî aygıt yaratmayı başardı. Ölçüsüz zorluklar altında üstün örgütlenme becerisi olarak yaptığı iş, devrimin en çarpıcı performansı sayılır.

Bir kitabın savını yazarından önce söylemek, hele hele araya kişisel fikirleri sokuşturmak, bir sunuşun üstüne vazife değildir. Bu kitabın parlak bir yanıt verdiği Kautsky'nin yorucu denemesi İngilizceye çevrildi ve yaygın olarak biliniyor. Kapitalist bir toplumda siyasî demokrasi olasılığına karşı bir iddia bu kitapta olduğundan daha iyi pek zor ileri sürülebilirdi ve tamamen evrimsel metotlara yöneltilen polemik müthiş. Ancak bugünün İngiliz okuyucusu Trotskiy kitabını yazdığından bu yana Rus Devrimi'nin aynı durumda olmadığının farkında. Anlamalıyız ki, Bolşeviklerin kendi görüşüne göre bile, Rusya'da komünizme doğru gelişim henüz ilk basamaklarında. Son dönemde verilen ödünler, kontrollü kapitalist üretim aracılığıyla sosyalizme en iyi ihtimalle çok uzun bir geçiş dönemi anlamına geliyor. Deneyim gösterdi ki felâketlerle dolu devrim ve iktidarın ele geçirilişi sosyalist toplumun kurulmasına kendi başlarına yeterli değil. Bu yöndeki ekonomik gelişme esasen gecikmeye uğradı ve Rusya, içsavaşın basıncı altında üretim ve değişimde ilkel bir köy sistemine geriledi. Bolşeviklere özgü mizacın onları siyasî iktidarı aşırı önemsemeye, çoğunluğun âtıl direncini hafife almaya ve dikte etme yanılgısı uğruna çok fazla şeyi riske atmaya sevk edip etmediği sorusu her okurun aklına gelecektir. Tarih bu soruya nihai yanıtını henüz vermedi. İmkânsızı başararak devrimi yapan ve onu müdafaa eden şeytanî irade, tat vermeyen kişiliksiz kuvvetler geçidi karşısında kendisini hâlâ haklı çıkarabilir.

GİRİŞ

Bu kitabın hareket noktası, Kautsky'nin aynı adlı meşhur broşürü idi. Benim çalışmam Denikin ve Yudeniç'e karşı mücadelenin en yoğun döneminde başladı ve cephedeki olaylar tarafından çeşitli kereler kesintiye uğratıldı. En zor günlerde, ilk bölümler yazılırken, Sovyet Rusya'nın bütün dikkati tamamen askerî sorunlara odaklanmıştı. Her şeyden evvel ekonominin sosyalist yeniden inşası olasılığının kendisini savunmak zorunda kalmıştık. Bir ölçüde sanayinin sorunlarıyla uğraşabilirdik, ama bunun ötesinde cepheyi ayakta tutma zorunluluğu önce geliyordu. Kautsky'nin ekonomiyle ilgili kara çalmalarını esas olarak siyasî kara çalmalarıyla analoji kurarak teşhir etmeye mecburduk. Kautsky'nin – Rus işçilerinin iş disiplininden ve ekonomik bakımdan kendi kendini idare yeteneğinden yoksun oldukları yönündeki – akıl almaz iddialarıyla, bu çalışmanın başında, yani yaklaşık bir yıl önce esas olarak, içsavaşın yarattığı cephede Rus işçilerinin savaştaki yüksek disiplin ve kahramanlığını göstererek mücadele edilebilirdi. Bu deneyim bu burjuva kara çalmalarını boşa çıkarmaya yeter de artardı bile. Fakat şimdi birkaç ay geride kaldı ve artık doğrudan Sovyet Rusya'nın ekonomik yaşantısından çıkarılan olgu ve sonuçlara dönebiliriz.

Kolçak'la Yudeniç'in yenilgisinin ve Denikin'e vurulan kati darbelerin yarattığı zorluklar sonrası askerî basınç gevşer gevşemez, Estonya ile barışın sonuçlandırılmasının ve Litvanya ve Polonya ile görüşmelere başlanmasının ardından bütün ülke zihnini ekonomik mese-

lelere verdi. Ve dikkat ve enerjinin bir sorunlar kümesinden – epey farklı olsa da aynı ölçüde fedakârlık isteyen – bir diğerine çevik ve dikkatli bir biçimde yöneltilmesi olgusu Sovyet düzeninin muazzam kuvvetine tek başına su götürmez bir kanıttır. Siyasî işkencelere, fiziksel çile ve korkulara rağmen çalışan kitleler siyasî parçalanmadan, manevî çöküşten ya da kayıtsızlıktan son derece uzaktadır. Omuzlarına muazzam bir yük bindirmesine rağmen hayatlarına bir amaç ve yüksek bir gaye getiren bir rejim sayesinde, tarihte örneğine rastlanmayan olağanüstü bir manevî inatçılığı ve yeteneği muhafaza ediyorlar ve dikkatlerini kolektif sorunlara yöneltiyorlar ve yöneltmeye devam edecekler. Bugün sanayinin bütün dallarında sıkı iş disiplininin yerleştirilmesi ve emeğin üretkenliğinin artması için canla başla bir mücadele sürüyor. Parti örgütleri, sendikalar, fabrika ve atölye yönetim komiteleri, bir bütün olarak işçi sınıfının tek vücut kamuoyu desteğiyle bu konuda birbirleriyle yarışır haldeler. Genel toplantılarında ardı ardına aldıkları kararlarla fabrikalar mesai saatlerini artırıyorlar. Petrograd ve Moskova örnek oldu, eyaletler de Petrograd'ın yolunu izliyor. Komünist Cumartesi-Pazarlar – yani dinlenmeye ayrılan zamanlarda gönüllü ve karşılıksız çalışma – yüz binlerce kadın ve erkek çalışanı kapsayacak şekilde gittikçe yayılıyor. Uzmanların raporlarına ve rakamların gösterdiğine göre Komünist Cumartesi-Pazarlar'da sanayi ve emeğin üretkenliği belirgin bir biçimde yüksek standartlarda.

Partide ve Genç Komünistler Birliği'nde çalışma yaşamı sorunlarıyla ilgili seferberlikler bugüne kadar askerî görevlere gösterilenle aynı şevkle yürütülüyor. Gönüllülük genel çalışma hizmetini bütünlüyor ve ona hayat veriyor. Son dönemde kurulan, genel çalışma hizmeti için komiteler bütün ülkeye yayıldı. Halkın çalışmaya kitlesel düzeyde çekilmesi (yolların kardan temizlenmesi, demiryolu hatlarının onarımı, kereste kesimi, ağaçların kesilerek kentlere taşınması, en basit inşaat faaliyetleri, kayrak ve yer kömürü kesimi) gün geçtikçe daha fazla yaygınlık ve örgütlülük kazanıyor. Bu artan çalışma hevesi olmasa emek cephesinde askerî birliklerin giderek daha fazla görevlendirilmesi bir hayli olanaksız olurdu.

Doğrudur, çok zorlu bir ekonomik bunalım döneminin ortasında – yorgun, sefâlet içinde ve aç bir halde- yaşıyoruz. Fakat bu durum Sovyet rejimi aleyhine bir kanıt oluşturmuyor. Bütün geçiş dönemleri hep buna benzer özelliklerle ayrıldılar. Hayatiyetini yitiren hiçbir sınıf topluluğu (serf, feodal, kapitalist) sahneyi öylece terk etmedi, aksine, ilk elde katılımcılarına, karşılarında isyan ettiklerinden daha fazla yokluk ve eziyet getiren yoğun bir mücadeleyle ve şiddet yoluyla süpürüldü.

Feodal ekonomiden burjuva toplumuna – ilerleme açısından bakıldığında devasa önemde bir adım niteliğindeki – geçiş, önümüze dehşet verici bir şehitler listesi koyar. Serfler feodalizm altında ne kadar acı çekmiş, kapitalizm altında yaşamak proletarya için ne kadar zor olmuş ve olmayı sürdürüyor olursa olsun, işçilerin yaşadığı acılar hiçbir zaman eski feodal düzenin şiddetle parçalanarak yerini yenisine bıraktığı dönemlerdeki düzeye ulaşmadı. Istıraptan bitip tükenmiş kitlelerin basıncı altında en devasa ölçeklere ulaşan 18. yüzyıl Fransız Devrimi'nin kendisi bu kitlelerin talihsizliklerini uzayan bir dönem boyunca ve olağanüstü ölçekte derinleştirip keskinleştirdi. Başka türlü olabilir mi?

Yalnızca en tepedeki kişilerin değiştirilmesiyle son bulan saray devrimleri, ülkenin ekonomik yaşamı üzerinde pratik bir etkide bulunmaksızın kısa bir sürede gerçekleştirilebilir. Girdabına milyonlarca işçiyi çeken devrimler ise bütünüyle başka bir olaydır. Biçimi ne olursa olsun toplum, çalışma temeline yaslanır. Halk kitlelerinin çalışmanın dışına çekilmesi, uzayan bir süre boyunca mücadeleye sürüklenmeleri, böylece üretimle ilişkilerinin ortadan kaldırılması, bütün bu hallerde devrim ekonomik yaşama ölümcül darbeler vurur ve doğumu sırasında bulduğu standardı kaçınılmaz olarak düşürür. Bir devrim ne kadar kusursuzsa o kadar çok kitleyi içine çeker; ve gerçekleşmesi ne kadar uzarsa üretim aygıtında yol açtığı yıkım o kadar büyük olur ve kamu kaynaklarında o kadar korkunç gedikler açar. Buradan kanıta gerek kalmaksızın yalnızca şu sonuç çıkar: İçsavaş ekonomik yaşam için zararlıdır. Fakat kusuru Sovyet ekonomik sistemine yüklemek, kendisini dünyaya getiren annesinin doğum sancıları yüzünden bebe-

ği suçlamaya benzer. Mesele içsavaşın kısa sürmesini sağlamaktır; ve bu yalnızca eylemde kararlılık sayesinde yapılabilir. Ne var ki Kautsky'nin bütün bir kitapçığı tam da devrimci kararlılığı hedef almaktadır.

İnceleme konumuz olan kitapçık çıktığından beri yalnızca Rusya'da değil, dünya çapında – ve en başta da Avrupa'da –, Kautskiciliğin son dayanaklarını da sarsan muazzam olaylar meydana geldi ya da çok büyük öneme sahip gelişmeler yaşandı.

Almanya'da, içsavaş daha da çetin bir karakter alıyor. Eski partinin harici gücü ve işçi sınıfının sendikal demokrasisi, – Kautsky'nin aşağıda göreceğimiz teorisinin iddia ettiğinin tersine – sosyalizme daha barışçı ve "insanî" geçişin koşullarını yaratmamakla kalmadı, fakat tam aksine, mücadelenin uzadıkça uzamasının ve sürekli artan şiddetinin başlıca sebeplerinden biri oldu. Alman Sosyal Demokrasisi tutucu ve frenleyici bir güce dönüştükçe, mücadele sürecinin kendisi içinde, proletaryayı nihai zafere götürebilecek gerçekten devrimci bir örgütün yaratılması uğruna burjuva toplumunun temellerine yönelen bir dizi saldırıda, Alman Sosyal Demokrasisine bağlı Alman proletaryası tarafından daha fazla enerji, hayat ve kan sarf edilmesi gerekti. Alman generallerinin komploları, iktidarı geçici olarak alışları ve arkasından gelen kanlı olaylar, emperyalizmin çöküntü içinde olduğu ve bir içsavaşın sürdüğü dönemde sözüm ona demokrasinin ne kadar değersiz ve sefil bir maskaralık olduğunu bir kez daha gösterdi. Haddinden fazla yaşamış olan bu demokrasi, tek bir sorunu çözmedi, tek bir çelişkiyi uzlaştırmadı, tek bir yarayı iyileştirmedi, ne sağın, ne de solun yükselişini önledi; bu demokrasi yararsızdır, değersizdir, hilelidir ve sadece halkın geri katmanlarının özellikle de aşağı orta sınıfların akıllarını karıştırmaya yarar.

Kitabının sonunda Kautsky tarafından ifade edilen, Batı ülkelerinin, Fransa ve İngiltere'nin – zafer kazanmış gibi taç giydirilen – "eski demokrasileri"nin sosyalizmin sağlıklı, normal, barışçı, gerçekten Kautskici gelişiminin birer örneğini verecekleri beklentisi, olabilecek

en çocukça yanılsamalardan birisidir. Muzaffer Fransa'nın sözde Cumhuriyetçi demokrasisi, şu ânda, dünyanın bugüne kadarki en gerici, en açgözlü hükümetidir, başka bir şey değil. İç politikası korku, hırs ve şiddet üzerine inşa edilmiştir, tıpkı daha geniş ölçekte dış politikası için de söz konusu olduğu gibi. Diğer taraftan, hiçbir sınıfın yanıltılmadığı kadar yanıltılan Fransız proletaryası, giderek daha fazla doğrudan eylem yoluna giriyor. Cumhuriyet hükümetinin Genel İşçi Konfederasyonu'na uyguladığı baskı, sendikalist Kautskiciliğin – yani ikiyüzlü uzlaşmanın – dahi burjuva demokrasisi çerçevesinde bir yerinin olmadığını gösteriyor. Kitlelerin devrimcileşmesi, varlıklı sınıfların artan gaddarlığı ve orta öbeklerin parçalanması – yaklaşan zalim bir içsavaşın karakterini belirleyen ve haberini veren üç paralel süreç – Fransa'da son birkaç aydır gözlerimizin önünde olanca şiddetiyle gerçekleşiyor.

Büyük Britanya'da farklı bir biçim alan olaylar aynı temel çizgiyi takip ediyor. Bu ülkede, bütün bir dünyayı hiç olmadığı kadar ezen ve yağmalayan hâkim sınıf için demokrasi formülü, parlamenter dolandırıcılık silâhı olarak bile anlamını kaybetmiş durumda. Bu alanın en iyi yetişmiş uzmanı Lloyd George şimdi demokrasiye değil, Muhafazakâr ve Liberal mülk sahiplerinin işçi sınıfına karşı birliğine başvuruyor. Argümanlarında "Marksist" Kautsky'nin boş demokrasisinin izi bile yok. Lloyd George sınıf gerçeklerinin zemini üzerinde duruyor ve tam da bu nedenle içsavaşın dilinden konuşuyor. Deneyimle ağır ağır öğrenmesi ayırıcı özelliği olan Britanya işçi sınıfı, mücadelesinin, karşısında Çartizmin en kahramanca sayfalarının solup gideceği bir aşamasına yaklaşıyor, tıpkı Fransız proletaryasının yaklaşan başkaldırısı karşısında Paris Komünü'nün sönükleşeceği gibi.

Tam da son aylarda olaylar, şiddetli bir enerjiyle devrimci mantığı geliştirdiği için bu çalışmanın yazarı kendisine şu soruyu soruyor: Yayınlanması yine de gerekir mi? Kautsky'yi teorik olarak çürütmek yine de gerekli mi? Devrimci terörizmi doğrulamak hâlâ teorik bir gereklilik midir?

Maalesef evet. İdeoloji, tam da özü itibariyle sosyalist harekette

müazzam bir role sahiptir. Pratiğe yaslanan İngiltere için bile işçi sınıfının deneyimlerinin ve sorunlarının teorik ifadesine duyduğu artan ihtiyacı gösterme zamanı gelmiştir. Diğer taraftan, proleter psikolojisi dahi kendi içinde tutuculuğun berbat ataletini taşır. Bugün ortada, proletaryayı başta canlandıran ve yakın zamana kadar çok güçlü olan İkinci Enternasyonal partilerinin geleneksel ideolojisinden aşağı kalır yanı olmayan bir sorun varken bu daha da geçerli. Resmî sosyal-yurtseverliğin (Scheidemann, Victor Adler, Renaudel, Vandervelde, Henderson, Plehanov, vs.) çöküşünden sonra, uluslararası Kautskicilik (Alman Bağımsızlarının kadroları, Friedrich Adler, Longuet, İtalyanların önemli bir bölümü, Britanya Bağımsız İşçi Partisi, Martov grubu, vs.) kapitalist toplumun kararsız dengesinin yaslandığı baş siyasî faktör oldu. Denebilir ki, bütün bir uygar dünyanın çalışan kitlelerinin, olayların seyrinden doğrudan etkilenen iradesi, hâlihazırda, parlamentarizm ve uzlaşma önyargılarıyla dolu bilinçlerinden karşılaştırılamaz ölçüde daha devrimci durumda. İşçi sınıfı diktatörlüğü uğruna mücadele şu ânda, işçi sınıfı içinde Kautskicilik ile hırçın bir mücadele anlamına geliyor. Uzlaşma politikasının, Üçüncü Enternasyonal'e yönelen partilerin dahi iç atmosferini zehirleyen yalanları ve önyargıları def edilmeli. Bu kitap, Kautskiciliğin korkaklığına, uzlaşmacılığına ve ikiyüzlülüğüne karşı bütün ülkelerde uzlaşmaz bir mücadelenin verilmesine hizmet etmeli.

Not: Bugünlerde (Mayıs 1920) kara bulutlar bir kez daha Sovyet Rusya'nın üzerinde toplandı. Burjuva Polonya Ukrayna'ya saldırısıyla dünya emperyalizminin Sovyet Rusya'ya yeni bir hücumunun açılışını yaptı.[1] Devrimin karşısında bir kez daha yükselen devasa tehlikeler

[1] [Trotskiy'in *Military Writings* adlı kitabının İngilizce baskısının 3. Cildinde yer alan *Editör'ün Notu*: 1919 sonu itibariyle Kızıl Ordu, Beyaz Muhafızları bütün cephelerde püskürtmüştü. İlk başta Ekim Devrimi'ni ezeceğinden emin olan Britanya ve Fransız emperyalizmleri, şimdi yalnızca Sovyet devletinin gücüyle değil, onun, emperyalistlerin kendi ülkelerindeki işçi sınıfında uyan-

ve savaşın çalışan kitlelere bir kez daha dayattığı büyük fedakârlıklar, Rus Kautskiciliğini yine Sovyet hükümetine açık muhalefet, yani aslında Sovyet Rusya'nın uluslararası katillerine yardım yoluna sevk ediyor. Proleter devrimine tatminkâr koşullardayken yardım etmeye çalışıp, gerçekten yardıma ihtiyacı olduğu ânda önüne her türlü engeli çıkarmak Kautskiciliğin kaderi. Kautsky kaçtır yıkılacağımız kehânetinde bulundu ki, bu onun, Kautsky'nin teorik dürüstlüğünün en iyi kanıtı sayılmalı. "Marx'ın halefi" kendi düşüş sürecinde, tek ciddî si-

---

dırdığı müdahale karşıtlığıyla da yüz yüze geliyordu. Fransızların saldırılarını yinelemek için koçbaşı olarak kullanmaya çalıştıkları Polonyalı devlet başkanı Pilsudski ile ateşkes dahi imzalandı.

Rusya'da ekonominin yeniden inşa faaliyeti, 1920 Martı'nda Polonya'nın Ukrayna'yı işgâl etmesiyle kesintiye uğradı. Bolşeviklerin yanıtı, Polonyalı seçkinlere ve burjuvaziye nihai bir ders vermeye koyulmak oldu. Bütün ülke seferber oldu. Kızıl Ordu'nun gücü, işte bu seferberlik sırasında 5 milyona ulaştı. Trotskiy bütün bir cepheyi örgütledi.

Bu muharebeyi iç savaşın önceki evrelerinden ayıran, Beyaz Muhafızlara ya da doğrudan emperyalist müdahaleye karşı değil, emperyalizmin Polonya hâkim sınıfları içindeki uşaklarına karşı yapılmış olmasıydı. Muharebe boyunca verdiği emirlerde Trotskiy, savaşı milli temellerde yürütme yönündeki şoven baskılara taviz vermedi. *Voyennoye Dyelo* adlı gazetenin yayınını, Polonya ulusuna yönelttiği şovence saldırıları yüzünden durdurdu, esir alınan askerlere kötü muamelede bulunulmaması yönünde emirler çıkardı ve Pilsudski'ye direnerek Sovyet kardeşleriyle güçlerini birleştirmeleri için Polonyalı işçilere durmadan çağrıda bulundu.

Temmuz ayıyla birlikte Polonya kuvvetleri geri çekilmeye başladı. Bolşevik liderliği Pilsudski'nin ordularını Varşova'ya kadar takip etme kararı aldı. Kamuoyu önünde bu kararı desteklemekle birlikte Trotskiy'in ciddi çekinceleri vardı. Kızıl Ordu'nun ilerleyişinin Polonyalı geniş kitleleri Sovyet birliklerini kurtarıcılar olarak selâmlamaya sevk etmek bir yana onların milliyetçi duygularını körükleyeceği gerekçesiyle Politbüro içinde Lenin'e karşı çıktı. Bu olayda, Tuhaçevski'nin kahramanca çabalar sarf eden kuzey orduları yenilgiye uğrarken, Stalin'in komiseri olduğu Budyonniy'in güney orduları yardıma gelemeyecek kadar uzaktaydı. Kızıl Ordu geri çekildi; ve çok geçmeden Lenin, Polonya ile barış anlaşması yapması konusunda Trotskiy'i destekledi.]

yasî programının proletarya diktatörlüğünün yıkılışı üzerine spekülasyon yapmaktan ibaret kaldığı bir aşamaya ulaştı.

Bir kez daha yanılacak. Burjuva Polonya'nın Komünist işçilerce sevk ve idare edilen Kızıl Ordu tarafından yok edilmesi, proletarya diktatörlüğünün gücünün yeni bir ifadesi olarak yükselecek ve böylece işçi sınıfı hareketi içindeki burjuva şüpheciliğine (Kautskicilik) yeni bir ezici darbe vuracak. Zahiri biçimlerin, sloganların ve görünüşlerin çılgınca karmaşasına rağmen tarih kendi ilerleyişinin temel anlamını, emperyalizmin komünizme karşı mücadelesine indirgemek suretiyle aşırı derecede basitleştirdi. Pilsudski yalnızca Polonyalı kodamanların Ukrayna ve Beyaz Rusya'daki toprakları uğruna, yalnızca kapitalist mülkiyet ve Katolik Kilisesi uğruna savaşmıyor, aynı zamanda parlamenter demokrasi ve evrimsel sosyalizm uğruna, İkinci Enternasyonal uğruna ve Kautsky'nin burjuvazinin eleştirel yardakçısı olarak kalabilmesi uğruna da savaşıyor. Biz ise, Komünist Enternasyonal ve uluslararası proleter devrimi uğruna savaşıyoruz. İki tarafın da kaybedecek çok şeyi var. Mücadele inatçı ve zahmetli olacak. Zaferi kazanmayı ümit ediyoruz, çünkü bu yolda bütün tarihsel haklara sahibiz.

L. Trotskiy
Moskova, 29 Mayıs 1920

I

GÜÇLER DENGESİ

Rusya'daki Sovyet sistemine ve özellikle de diğer ülkelerde benzer yapıları kurma çabalarına yöneltilen eleştirilerde tekrar tekrar ileri sürülen argüman güçler dengesine yaslanır. Rusya'daki Sovyet rejimi ütopiktir – "çünkü güçler dengesine uymamaktadır". Geri kalmış Rusya önüne, gelişmiş Almanya'ya uygun düşecek hedefleri koyamaz. Almanya'nın proletaryası için ise iktidarı kendi ellerine almak çılgınlıktır, zira 'içinde bulunduğumuz ânda' bu, güçler dengesini bozar. Uluslar Birliği kusurludur, yine de güçler dengesine uygun düşer. Emperyalist hâkimiyetin ortadan kaldırılması için mücadele ütopiktir – güçler dengesi, sadece Versay Anlaşması'nda bir düzeltmeyi gerektirir. Longuet Wilson'un ardında tökezlediğinde bu Longuet'nin siyasî çürümüşlüğünden dolayı olmadı, güçler dengesi kanunu sayesinde oldu. Avusturya cumhurbaşkanı Seitz ve şansölye Renner, Friedrich Adler'e göre, iktidarsızlıklarını burjuva cumhuriyetinin merkezî görevlerinde göstermeliler, aksi takdirde güçler dengesi zarar görür. Dünya savaşından iki yıl önce, o zamanlar şansölye değilken oportünizmin "Marksist" savunucusu olan Karl Renner bana, 3 Haziran re-

jiminin – toprak sahipleriyle kapitalistlerin monarşi altındaki birliğinin – Rusya'da, güçler dengesine uygun düştüğü sürece bütün bir tarihsel dönem boyunca kaçınılmaz olarak ayakta kalması gerektiğini açıklamıştı.

Peki, güçler dengesi – tarihin bütün bir seyrini toptan ve perakende olarak tanımlamaya, yönetmeye ve açıklamaya yarayan bu kutsal formül – nedir? Neden tam da bu güçler dengesi formülü Kautsky ve bugünkü okulunun ağzında kaçınılmaz olarak kararsızlığın, ataletin, korkaklığın ve ihanetin bir mazereti olarak ortaya çıkmaktadır?

Güçler dengesiyle sizi memnun edecek her şeyi kast ederler: Elde edilen üretim düzeyi, sınıfların ayrışma derecesi, örgütlü işçilerin sayısı, sendikaların emrindeki malî kaynakların toplamı, bazen son parlamento seçimlerinin sonuçları, çoğu durumda bakanlığın uzlaşmaya hazır olma derecesi ya da malî oligarşinin yüzsüzlüğünün derecesi. Pek çok durumda, Marksizmin lügatini özümsemiş olsa da gerçekte en sığ manevralarla, burjuva önyargılarla ve parlamenter "taktiklerle" hareket eden yarı kör bir bilgicin ya da sözde gerçekçi bir siyasetçinin zihninde var olan siyasî izlenimin bir özeti demektir. Polis departmanının müdürüyle yaptığı fısıltılı bir konuşmanın ardından Avusturyalı Sosyal Demokrat politikacı çok da geride kalmış sayılamayacak eski güzel günlerde, güçler dengesinin 1 Mayıs'ta Viyana'da barışçı bir sokak gösterisine izin verip vermeyeceğini daima kesin olarak biliyordu. Ebertlerin, Scheidemannların ve Davidlerin durumunda ise kısa bir süre öncesine kadar güçler dengesi, Reichstag'da Bethman-Hollweg ile ya da Ludendorff'un kendisiyle görüşmelerinde kendilerine uzatılan parmakların sayısıyla hesaplanıyordu.

Friedrich Adler'e göre Avusturya'da bir Sovyet diktatörlüğünün kurulması güçler dengesinin ölümcül bir ihlali olurdu; İtilaf devletleri Avusturya'yı açlığa mahkûm ederdi. Friedrich Adler Sovyetler'in Temmuz kongresinde buna kanıt olarak, o zamanlar Macar Rennerlerin Macar Adlerlerin yardımıyla Sovyet diktatörlüğünü henüz devirmemiş olduğu Macaristan'ı işaret etmişti.[1]

[1] [Kitabın İngilizce baskısında yer alan *Editör'ün Notu*: 21 Mart 1919'da ku-

İlk bakışta Macaristan meselesinde Friedrich Adler haklıymış gibi görünebilir. Proletarya diktatörlüğü orada çok geçmeden yıkıldı ve yeri gerici Friedrich'in bakanlığıyla dolduruldu. Fakat şunu sormak son derece makul: Bu son durum güçler dengesine uyuyor mu? En nihayetinde Friedrich ve Huszar'ı, Romanya ordusu olmasa, iktidarı geçici olarak bile alamayabilirlerdi.[2] O nedenle Macaristan'da Sovyet hükümetinin kaderini tartışırken her halükârda iki ülkedeki "güçler dengesini" birden hesaba katmak gerektiği açıktır: Macaristan'ın kendisindekini ve komşusu Romanya'dakini. Fakat burada da kalamayacağımızı anlamak zor değil. Şâyet Macar krizi olgunlaşmadan önce Avusturya'da da Sovyet diktatörlüğü kurulmuş olsaydı, Budapeşte'deki Sovyet rejiminin devrilmesi son derece zor bir iş olurdu. Sonuç olarak, Macaristan'daki Sovyet rejiminin geçici düşüşünü belirleyen güçler dengesinde, Friedrich Adler'in katleşçe tutumuna ek olarak Avusturya'yı da hesaba katmamız gerekir.

Fakat Friedrich Adler'in kendisi güçler dengesinin anahtarını Rusya'da ya da Macaristan'da değil, Batı'da, Clemenceau'nun ve Lloyd George'un ülkesinde arıyor. Onların ellerinde ekmek ve kömür var – ve gerçekten de ekmek ve kömür özellikle zamanımızda, güçler dengesi mekanizmasında, tıpkı Lassalle'in anayasasında topun tuttuğu yeri gibi, en önde gelen faktörler durumundadır. Yükseklerden aşağı indiğinde Adler'in düşüncesi nihayet şuna varır: Clemenceau (ya da Millerand, yani ikinci dereceden bir Clemenceau) izin vermedikçe Avusturya proletaryası iktidarı ele geçirmemelidir.

Fakat burada bile şu soru sorulabilir: Peki Clemenceau'nun politikası güçler dengesine gerçekten uymakta mıdır? İlk bakışta yeterince uyuyor gibi görünebilir, hem bu kanıtlanamıyorsa da en azından Clemenceau'nun, işçi sınıfı mitinglerini dağıtan, komünistleri tutukla-

rulan ve Ağustos 1919'da devrilen, sonrasında sola karşı Beyaz Terörün baş gösterdiği Macar Sovyet Cumhuriyeti'ne atıf yapılıyor.]

[2] [Kitabın İngilizce baskısında yer alan *Editör'ün Notu*: Romanya ordusu 6 Ağustos 1919'da Budapeşte'ye girerek Sovyet Cumhuriyeti deneyimine son verdi.]

yıp vuran jandarmaları tarafından güvence verilebilir. Ancak burada hemen Sovyet hükümetinin terörist önlemlerinin – yani yalnızca karşı-devrimcilere yöneltilen aynı aramaların, tutuklamaların ve idamların – bazı insanlarca, Sovyet hükümetinin güçler dengesine uygun olmadığına kanıt olarak gösterildiğini hatırlarız. Hâlbuki zamanımızda dünyanın herhangi bir yerinde kendisini koruması gereken ve kitleleri acımasızca bastırma yoluna gitmeyen bir rejimi boşuna ararız. Bunun anlamı her tür hukukun – bu arada demokrasinin de – dışına çıkmış düşman sınıf kuvvetlerinin yeni dengeyi acımasız bir mücadele yoluyla bulmaya çalıştığıdır.

Rusya'da Sovyet sistemi kurulurken bütün ülkelerin yalnızca kapitalist politikacıları değil, sosyalist oportünistleri de onu, güçler dengesine küstah bir meydan okuma olarak gördüler. Buraya kadar Kautsky, Avusturya kontu Czernin ve Bulgar Başbakan Radoslavov arasında bir ayrılık yoktu. Ondan sonraki dönemde Avusturya-Macaristan ve Alman monarşileri çöktü ve dünyanın en güçlü militarizmi toz duman oldu. Sovyet rejimi ayakta kaldı. İtilaf devletleri ülkeleri harekete geçerek bütün güçleriyle ona saldırdılar. Sovyet hükümeti direndi. Kautsky, Friedrich Adler ve Otto Bauer'e Rusya'da proletarya diktatörlüğü sisteminin – önce Alman militarizmine karşı ve ondan sonra da İtilaf devletlerinin militarizmiyle aralıksız savaşlarda – ayakta kalacağı söylenmiş olsaydı, İkinci Enternasyonal'in âlimleri böyle bir kehâneti "güçler dengesinin" gülünç bir yanlış anlaşılması sayarlardı.

Herhangi bir verili ânda siyasî güç dengesi farklı etkililik derecesine sahip temel ve ikincil faktörlerin etkisi altında belirlenir ve yalnızca en temel niteliğinde üretim düzeyinin geldiği aşama ile belirlenir. Bir halkın toplumsal yapısı, üretici güçlerinin gelişiminin olağanüstü derecede gerisindedir. Aşağı orta sınıflar ve kısmen de köylülük, iktisadî yöntemleri toplumun üretici güçlerinin teknik gelişiminden artık geçersiz kılınıp dışlandıktan çok sonra bile varlıklarını sürdürürler. Buna karşılık kitlelerin bilinci de, toplumsal ilişkilerinin gelişiminin olağanüstü derecede gerisindedir, eski sosyalist partilerin bilinci kit-

lelerin ruh halinin ardındaki bütün bir dönemdir ve eski parlamento ve sendika önderlerinin, partilerininkinden daha gerici olan bilinci, bugüne kadar tarihin sindirmeyi ya da kusmayı başaramadığı taş kesilmiş bir kütleyi temsil etmektedir. Parlamenter dönemde, toplumsal ilişkilerde istikrar dönemi boyunca psikolojik faktör, mevcut bütün hesapların – fazla bir hataya düşmeden – dayandırıldığı temeldi. Parlamento seçimlerinin güçler dengesini yeterli kesinlikle yansıttığı düşünülüyordu. Bütün bir burjuva toplumunu sarsan emperyalist savaş, eski kriterin tamamen yararsız hale geldiğini gösterdi. Savaş, önceki dönemde adım adım birikmiş olan köklü tarihsel faktörleri tamamen yok saydı ve şimdi birdenbire yüzeyde görünerek tarihin seyrini belirlemeye başladı.

Rutin olanın siyasî duacıları, tarihsel süreci karmaşıklığı, iççatışmaları ve çelişkileri içinde inceleme kâbiliyetinden yoksun olanlar, tarihin sosyalist düzenin yolunu her tarafta aynı ânda ve sistematik olarak hazırladığı ve böylece üretici ve tüketicideki komünist ahlâkın gelişiminin elektrikli pulluk ve parlamenter çoğunlukla eşgüdümlü olarak olgunlaştığı hayalini gördüler. Bu nedenle parlamentarizme bu saf mekanik bakış, İkinci Enternasyonal'in önde gelen politikacılarının çoğunluğunun gözünde, toplumun sosyalizm için ne derece hazır olduğunu, manometrenin buharın basıncını gösterdiği kadar kesinlikle gösteriyordu. Yine de, toplumsal ilişkilerin gelişiminin bu mekanik temsili kadar anlamsız bir şey yoktur.

Eğer toplumun üretici temellerinden başlayarak, üstyapının basamakları – sınıflar, devlet, yasalar, partiler vb. – doğrultusunda yukarı çıkarsak, üstyapının her bir ek kısmının ağırlığının diğerlerine yalnızca basitçe eklenmediği, fakat çoğu durumda önceki aşamaların ağırlığıyla katlandığı tespit edilebilir. Bunun sonucunda, uzun süredir kendilerini en ileriler arasında gören grupların siyasî bilinci, değişim ânında, tarihsel gelişmenin önünde devasa bir engel olarak kendisini gösterir. Bugünlerde, proletaryanın tepesinde duran, insanlık tarihinin en kritik anında iktidarı kendi eline almaya cüret etmeyen, alamayan ve almayacak olan ve emperyalizmin çıkarları uğruna proletaryayı müşterek

yok oluş yoluna sokan İkinci Enternasyonal partilerinin karşı-devrimin en belirleyici faktörü olduğunu ortaya koyduğu şüphe götürmezdir.

Kendilerini bütün önceki gelişme tarafından kısırlaşmış halde bulan (tarihsel gelişmedeki şok faktörü olan) büyük üretici güçler, bu zamanı geçmiş üstyapı kurumları (özel mülkiyet ve ulusal devlet) arasında boğuldular. Kapitalizmden doğmuş olan üretim güçleri burjuva ulusal devletinin bütün duvarlarına çarpıyor, ekonomik yaşamın dünya ölçeğinde sosyalist örgütlenişi yoluyla kurtuluşlarını talep ediyorlardı. Toplumsal öbekleşmelerin ataleti, eski sınıf gruplaşmalarını yok etmekten âciz olduklarını kanıtlamış olan siyasî güçlerin durgunluğu, gerçekte burjuva toplumunun savunusu görevini üstlenen yönlendirici sosyalist partilerin durgunluğu, aptallığı ve ihaneti – bütün bu faktörler üretim güçlerinin emperyalist savaş şeklini alan esaslı bir başkaldırısına yol açtılar. İnsanın teknik yeteneği, tarihteki en devrimci faktör, Scheidemannların, Kautskylerin, Renaudellerin, Vanderveldelerin ve Longuetlerin iğrenç muhafazakârlığı ve canice aptallıkları karşısında uzun yıllar içinde birikmiş kudretle bir arada ayağa kalktı ve havan topları, makineli tüfekleri, dretnotları ve uçaklarıyla insan kültürünün dehşet verici kıyımına başladı.

Bu sebepledir ki bugün insanlığın yaşadığı talihsizliklerin sebebi tam da, insanların doğa üzerindeki teknik hâkimiyetindeki gelişimin ekonomik yaşamın sosyalizasyonu için uzun zaman önce olgunlaşmış olmasıdır. Tarihteki en kavrayışlı güçlerin – partiler ve liderleri – hâlâ bütünüyle önyargıların boyunduruğu altında oldukları ve yalnızca kitlelerin kendi güçlerine inanç eksikliği duymasına yol açtıkları açığa çıkarken, proletarya üretimde, diktatörlüğünü tamamen garantileyen bir yer üstlendi. Epey eskiden Kautsky bunu anlardı. "Proletarya günümüzde o kadar güçlendi ki" diye yazıyordu *İktidar Yolu* [The Path to Power/Der Weg zur Macht] adlı kitapçığında, "yaklaşan savaşı sakince bekleyebilir. Proletarya devletin şu ânki yapısından elde edebileceği kadar gücü elde etmişken ve devletin yeniden yapılanması proletaryanın gelecekteki ilerlemesinin bir koşulu haline gelmişken artık

olgunlaşmamış bir devrimden söz edilemez." Üretici güçlerin burjuva ulusal devletinin sınırlarını aşan gelişimi insanlığı krizler ve çalkantılar dönemine soktuğu ândan itibaren kitlelerin bilinci önceki dönemin göreli tarafsızlık halinden dehşet verici şoklarla sarsılarak çıkmıştı. Yaşam tarzının sıradanlığı ve durgunluğu, barışçıl meşruiyet yönündeki hipnotik telkin, çoktandır proletarya üzerindeki etkinliğini yitirmişti. Fakat henüz bilinçle ve cesaretle açık devrimci mücadele yoluna adımını atmış değil. İstikrarsız tarafsızlığın son ânından geçerken sendeledi. Böyle bir psikolojik değişim ânında, zirvenin – bir yandan devlet ve diğer yandan devrimci partinin – oynadığı rol, devasa bir önem kazanır. Belirli bir süre için, soldan ya da sağdan kararlı bir itiş proletaryayı iki taraftan birine götürmeye yeter. 1914'te emperyalist hükümetlerin ve sosyalist yurtsever partilerin ortak basıncı altında işçi sınıfı tarafsızlık halinden çekip çıkarıldığında ve emperyalizmin yoluna fırlatıldığında bunu gördük. O zamandan beri savaş deneyiminin, sonuçlarıyla baştaki hedefleri arasındaki karşıtlıkların kitleleri devrimci anlamda sarstığını, kapitalizme giderek daha açık bir başkaldırıda bulunabilir hale getirdiğini gördük. Böyle koşullarda içinde bulunduğumuz dönemin dinamiklerinin açık bir değerlendirmesini yapan ve bunlar içinde devrimci bir sınıfın özel önemini kavrayan; onun tükenmez, ama açığa çıkarılmamış güçlerini bilen; bu sınıfa ve kendisine inanan; tüm toplumsal ilişkilerin kararsızlık halinde olduğu bir dönemde devrimci yöntemin gücünün farkında olan; bu yöntemi benimsemeye ve sonuna kadar götürmeye hazır bir devrimci parti ölçülemez tarihsel önemde bir faktör anlamına gelir.

Ve öte yandan geleneksel etkisinden yararlanan, etrafında ne olup bittiğini değerlendirmeyen, devrimci durumu anlamayan ve bu nedenle ona çözüm bulmayan, ne proletaryaya ne de kendisine inanan türden bir sosyalist parti, zamanımızda, tarihteki en zorlu engeldir ve kafa karışıklığının ve kaçınılmaz kaosun kaynağıdır.

Kautsky ve sempatizanlarının rolü bugün böyledir. Proletaryaya, kendilerine değil, ama demokrasinin, militarizmin postalları tarafından bin parçaya ayrılmış çarpık aynasındaki yansımalarına inanmala-

rını öğretirler. Onlara göre işçi sınıfının devrimci siyasetindeki belirleyici faktör, uluslararası durum, kapitalizmin hâlihazırdaki çöküşü, bu çöküşün yarattığı toplumsal çöküş, kapitalist medeniyet yıkıntısından tüten dumanlardan kendisini çağıran çığlıkların yükseldiği işçi sınıfının, hâkimiyeti ele alması somut gerekliliği değildir – proletaryanın devrimci partisinin izleyeceği siyaseti bütün bunlar belirlememelidir – fakat parlamentarizmin kapitalist saymanlarınca yürütülen oy sayımıdır. Yineliyoruz, yalnızca birkaç yıl önce Kautsky devrim sorununun gerçek içsel anlamını kavrar görünüyordu. "Evet, proletarya ulusun tek devrimci sınıfını temsil eder" diye yazdı *Der Weg zur Macht* kitapçığında. Yani, ister ahlâkî, ister malî isterse de askerî karakterde olsun, kapitalizmin her çöküşü, bundan sorumlu olan bütün burjuva partilerinin iflası anlamına gelir ve çıkmazdan tek çıkış yolunun proletarya iktidarının kuruluşu olduğunu gösterir. Ve günümüzde bezginliğin ve korkaklığın partisi, Kautsky'nin partisi işçi sınıfına şunu söylüyor:

Sorun bugün tarihteki tek yaratıcı güç olup olmadığınız, mülk sahibi sınıfların içinde geliştiği bu soyguncular çetesini bir kenara atıp atamayacağınız değildir; sorun, bu görevi sizin adınıza başkasının yerine getirip getiremeyeceği değildir; sorun, tarihin size (kapitalizmin son yıkıntıları arasına sizi gömmekle tehdit eden bu kanlı kaos koşulları nedeniyle) herhangi bir erteleme izni verip vermeyeceği de değildir. Sorun, emperyalist haydutların – dün ya da bugün – başarılı olmak için sizin yüzde 49'unuza karşı oyların yüzde 51'ini alarak kamuoyunu aldatması, çiğnemesi ve dolandırmasıdır. Dünyanın canı cehenneme, çok yaşa parlamenter çoğunluk!"

2

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Ölümünden kısa bir süre önce, 1891'de Engels'in inatla savunduğu proletarya diktatörlüğü fikrini – "devlet üzerinde hâkimiyetini gerçekleştireceği tek biçim" olarak proletaryanın siyasî otokrasisi fikrini – Marx ve Engels şekillendirdi.

Kautsky 10 yıl kadar önce böyle yazmıştı. Proletarya iktidarının tek biçimi olarak demokratik bir parlamentoda sosyalist bir çoğunluğu değil, proletaryanın siyasî otokrasisini, diktatörlüğünü kast ediyordu. Ve pek açıktır ki, eğer sorunumuz üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin ilgası ise bu sorunun çözümüne giden tek yol, devlet iktidarının bütünüyle proletaryanın ellerinde toplanması ve olağandışı bir rejim – hâkim sınıfın uzayan bir dönem için planlanmış genel ilkelerle değil, devrimci siyasetin önlemleriyle yönlendirildiği bir rejim – dönemine geçişin hazırlanmasıdır.

Diktatörlük gereklidir, çünkü o kısmî değişikliklere değil, fakat tam da burjuvazinin varlığına dair bir olgudur. Proletarya diktatörlüğü özellikle alt orta sınıf ve köylülük söz konusu olduğunda ayrı anlaşmaları ya da hatırı sayılır tavizleri elbette ki dışlamaz. Fakat proletarya bu anlaşmaları, ancak devlet aygıtını eline geçirdikten ve genel sosyalist görev yararına hangi noktalarda esneklik göstereceğini ve

hangi noktalardan taviz vermeyeceğini serbestçe belirleme olanağını garantiledikten sonra yapabilir.

Kautsky şimdi proletarya diktatörlüğünü "azınlığın çoğunluk üzerindeki zorbalığı" olarak daha baştan mahkûm ediyor. Yani, tam da, bütün ülkelerin dürüst sosyalistlerinin, demokrasinin formlarıyla maskelenmiş de olsalar sömürücülerin diktatörlüğünü tanımlarken kullandıkları özellikleri proletaryanın devrimci rejiminde buluyor.

Kautsky devrimci bir diktatörlük fikrini reddederek, iktidarın proletarya tarafından fethi sorununu, gelecekteki bir seçim kampanyasında oyların çoğunluğunun Sosyal Demokrat Parti tarafından fethi sorununa dönüştürüyor. Parlamentarizmin hukuksal kurgusuna göre, ulusun bütün sınıflarına mensup yurttaşların iradesini ifade eden genel oy, belirli bir çoğunluğu sosyalizmin tarafına çekme olanağını verir. Teorik olasılık gerçekleşmediği sürece sosyalist azınlık burjuva çoğunluğuna itaat etmelidir. Parlamenter çoğunluk konusundaki bu fetişizm, yalnızca proletarya diktatörlüğünün değil, Marksizmin ve devrimin de toptan bir biçimde kaba bir inkârı anlamına geliyor. Şâyet prensipte sosyalist politikayı çoğunluk ve azınlığın parlamenter hikmetine tâbi kılacak olsak, formel demokrasinin yürürlükte olduğu ülkelerde devrimci mücadeleye hiçbir biçimde gerek olmadığı sonucu çıkar. İsviçre'de genel oy temelinde seçilmiş çoğunluk, grevcilere karşı zalim bir yasayı geçirse ya da Kuzey Amerika'da formel bir çoğunluğun iradesiyle seçilmiş yönetim işçilere ateş açsa, İsviçreli ve Amerikalı işçilerin bir genel grev örgütleyerek protesto "hakkı" olur mu? Açık ki hayır. Siyasî grev, genel oyla kendisini ortaya koyan "ulusal irade"nin üzerinde parlamento dışı bir baskı biçimidir. Tâbii, görünüşe göre Kautsky, yeni konumunun gerektirdiği mantığın sonuna kadar gitmekten utanıyor. Geçmişin bazı kalıntılarıyla bağları dolayısıyla genel oyu eylemle düzeltme olanağından bahsetme ihtiyacı hissediyor. Ne olursa olsun, parlamento seçimleri prensipte, Sosyal Demokratların gözünde gerçek sınıf mücadelesinin, onun çatışmalarının, geri çekilişlerinin, saldırılarının ve başkaldırılarının yerini asla almadı; bir dönem daha büyük, başka bir dönem daha küçük bir rol oy-

nayabilen, diktatörlük döneminde ise hiçbir yeri olmayan, sadece bu mücadeleye katkı sağlayan bir faktör olarak görüldü.

1891'de, yani az önce duyduğumuz gibi ölümünden çok da uzun olmayan bir süre önce Engels, proletaryanın devlet üzerindeki hâkimiyetinin tek olası biçimi olarak proletarya diktatörlüğünü inatla savundu. Bu tanımı Kautsky'nin kendisi çeşitli kereler tekrarladı. Buradan, Kautsky'nin proletarya diktatörlüğünü su katılmamış bir Rus icâdı olarak, bize geri fırlatmasının ne kadar alçakça bir sahtekârlık olduğunu görebiliriz.

Amacına ulaşmayı düşünen, araçları reddedemez. Mücadele proletaryanın egemenliğini gerçekten güvence altına alacak bir yoğunlukla sürdürülmelidir. Eğer sosyalist devrim bir diktatörlüğü – "proletaryanın devlet üzerinde hâkimiyetini gerçekleştireceği tek biçimi" – gerektiriyorsa, diktatörlük her ne pahasına olursa olsun güvenceye alınmalıdır

Diktatörlük hakkında bir kitapçık yazmak için insan bir mürekkep hokkasıyla bir miktar kağıda ek olarak belki bir de, kafasında bir dizi fikrin bulunmasına ihtiyaç duyar. Diktatörlüğü kurmak ve sağlamlaştırmak için ise insanın, burjuvazinin, proletaryanın devlet iktidarının altını oymasını engellemesi gerekir. Belli ki Kautsky bu işin dokunaklı kitapçıklarla yapılabileceğini sanıyor. Ancak kendi deneyimi ona, burjuvazi üzerinde nüfuz kazanmak için proletarya üzerindeki nüfuzu kaybetmenin yeterli olmadığını göstermiş olmalı.

İşçi sınıfının egemenliğini emniyet altına almak, ancak hükmetmeye alışık olan burjuvaziye, proletarya diktatörlüğüne başkaldırıyı üstlenmesinin, komplo, sabotaj, ayaklanma ya da yabancı askerî güçleri çağırma yoluyla onun altını oymanın kendisi için son derece tehlikeli olduğunu göstermek yoluyla mümkündür. İktidardan kovulan burjuvazi itaat etmeye zorlanmalıdır. Peki ne şekilde? Papazlar insanları ileriki cezalarla korkuturlardı. Bizim elimizin altında böyle kaynaklar yok. Fakat papazların cehennemi bile hiç tek başına olmadı, hep Kutsal Engizisyon'un gerçek ateşiyle ve demokratik devletin akrepleriyle desteklendi. Acaba Kautsky, burjuvazinin, son yazılarında Kutsal

Ruh'un yerini tutan kategorik buyruğun yardımıyla alaşağı edilebileceği fikrine meylediyor olabilir mi? Eğer Denikin ve Kolçak'ın denetimindeki bölgelere Kantçı-hümanist bir sefer düzenlemeye karar verirse, biz kendi adımıza ona ancak fizikî yardım vaat edebiliriz. Her halükârda orada Kautsky'nin, karşı-devrimcilerin karakterden yoksun olmadığına ve savaşın ateş ve dumanı arasında geçirdikleri altı yıl yüzünden karakterlerinin adamakıllı sertleştiğine kanaat getirme şansı olurdu. Her bir Beyaz Muhafız, bir Komünisti bir ağaç dalına asmanın onu Kautsky'nin bir kitabıyla dönüştürmekten daha kolay olduğu basit gerçeğini uzun zaman önce kavradı. Bu adamların demokrasinin ilkeleri ya da cehennemin alevleri karşısında hiçbir bâtıl korkusu yok – kilisenin ve resmî bilimin papazları onlarla işbirliği içinde davrandığı ve ortak tehditlerini özel olarak Bolşeviklerin tepesine yağdırdıkları için bu daha da geçerli. Rus Beyaz Muhafızları bu anlamda Alman ve diğer Beyaz Muhafızlara benziyorlar – ikna edilemez ya da utandırılamazlar, ama ancak ürkütülebilir ya da ezilebilirler.

Terörizmi prensipte reddeden – yani kararlı ve silâhlı karşı-devrime karşı bastırma ve korkutma önlemlerini reddeden – kişi, işçi sınıfının siyasî egemenliği ve devrimci diktatörlüğü fikrini toptan reddetmek zorundadır. Proletarya diktatörlüğünü reddeden kişi sosyalist devrimi reddeder ve sosyalizmin mezarını kazar.

Bugün Kautsky'nin hiçbir sosyal devrim teorisi yoktur. Ne zaman devrime ve proletarya diktatörlüğüne kara çalmalarını genelleştirmeye kalksa, sadece Jaurèsciliğin ve Bernsteincılığın önyargılarının kabak tadı veren bir halini *[réchauffé]* üretmiş olur.

Kautsky, "1789 devrimi, tam da kendisine sert ve şiddetli karakterini veren en önemli sebepleri ortadan kaldırdı ve gelecekteki devrim için daha ılımlı yöntemlerin yolunu döşedi" (s. 140) diye yazar.[1]

[1] [Kitabın İngilizceye tercümesini yapan *Çevirmenin Notu*: Kolaylık sağlamak amacıyla bütün dipnotlar Kautsky'nin kitabının İngilizce tercümesine uygun düşecek şekilde değiştirildi. Ancak Bay Kerridge'in çevirisine bağlı kalınmadı.]

Bunu kabul edelim; gerçi o zaman 1848'in Haziran günlerini ve Komün'ün büyük bir şiddetle bastırılmasını unutmamız gerekir.[2] On sekizinci yüzyılın, mutlakıyetçiliğin, feodalizmin ve kilise nüfuzunun egemenliğini ortadan kaldırmış olan büyük devriminin, gerçekten toplumsal sorunlara daha barışçı ve ılımlı çözümler bulunmasının yolunu döşediğini kabul edelim. Ne var ki bu su katılmamış liberal bakış açısını kabul etsek dahi, bu durumda bile suçlayıcılarımızın tamamen yanıldığı ortaya çıkar; proletarya diktatörlüğüyle sonuçlanan Rus Devrimi, tam da on sekizinci yüzyılda Fransa'da yapılan işle başlamıştır. Geçmiş yüzyıllarda atalarımız, bizim devrimimizde daha ılımlı yöntemler kullanılsın diye – devrimci terörizm aracılığıyla – demokratik yolu hazırlamayı dert etmediler. Ahlâklı mandarin Kautsky, bu koşulları dikkate almalı ve bizi değil, atalarımızı suçlamalı. Gerçi Kautsky, bu yönde küçük bir taviz veriyor gibi. "Doğru" diyor, "kavrayışlı hiçbir insan, Alman, Avusturyalı ya da Ruslarınki gibi bir askerî monarşinin yalnızca şiddet yöntemleriyle devrilebileceğinden şüphe edemez. Fakat bu bağlamda proletaryaya özgü işçi sınıfı silâhı – kitle grevi –, silâhla kan dökülmesinden hep daha fazla dikkate alındı" (Kim tarafından?) "Ve böylece proletaryanın önemli bir bölümünün, iktidarı aldıktan sonra – on sekizinci yüzyılın sonunda olduğu gibi – öfkesini kusması ve kan dökerek intikam alması beklenemezdi. Bu bütün ilerlemenin tam bir inkârı anlamına gelirdi" (s. 147). Gördüğümüz gibi, en bilge teorisyenlerimizin aklından neler geçtiğini doğru bir biçimde anlayabilmemiz için bir savaşın ve bir dizi devrimin olması gerekiyormuş. Şimdi anlaşılıyor ki Kautsky, bir Romanov ya da Hohenzollern'in hakkından konuşmalar yoluyla gelineceğini düşünmekle kalmamış, askerî bir monarşinin bir genel grevle – yani ucu

[2] [Kitabın İngilizce baskısında yer alan *Editör'ün Notu*: "1848 Temmuz günleri" ile Fransız işçilerinin 21–26 Haziran 1848'de gerçekleştirdikleri ve General Davaignac tarafından hunharca ezilen ayaklanma kast ediliyor. "Komün": 1870–71'deki Fransa-Prusya savaşında Fransız kuvvetlerinin yenilmesi ertesinde, 1871 Martı'nda Paris Komünü kuruldu ve Versay'daki hükümete bağlı birliklerce Mayıs sonunda kanlı bir şekilde bastırılana kadar halk kitlelerinin desteğiyle hüküm sürdü.]

kıvrılmış silâhların barışçı gösterisiyle – devrilebileceğini de ciddî ciddî hayal etmiş. Rus Devrimi'ne ve bu sorun hakkında dünya ölçeğinde yapılan tartışmaya rağmen demek ki Kautsky, genel grev hakkındaki anarko-reformist bakış açısını benimsiyor. Kendi yayını *Neue Zeit*'ın sayfalarında on iki yıl önce, genel grevin yalnızca proletaryanın harekete geçmesi ve düşmanına, yani devlete karşı hazırlanması demek olduğunu açıkladığını hatırlatabiliriz; fakat grev soruna tek başına çözüm üretemez, çünkü düşmanının gücünü tüketmesinden daha önce proletaryanın gücünü tüketir ve bu durum er ya da geç, işçileri fabrikaya dönmeye mecbur eder. Genel grev yalnızca proletarya ile muhalefetin silâhlı güçleri arasındaki bir çatışmaya – yani işçilerin açık silâhlı kalkışmasına – başlangıç olma niteliğiyle belirleyici önem kazanır. Devrimci sınıf, iktidar sorununu – bütün devrimlerin temel sorununu- ancak kendisine yöneltilen silâhların iradesini kırarak çözebilir. Genel grev her iki tarafın da harekete geçmesine yol açar ve karşı-devrimin direnme gücüyle ilgili ilk ciddî tahminleri verir. Fakat devrimci sınıfın iktidar için ödeyeceği o kanlı bedel, mücadelenin ancak daha ileriki aşamalarında, silâhlı ayaklanma yoluna geçişin ardından belirlenebilir. Ancak, hem bedeli kanla ödeyecek hem de iktidarı fethederek sağlamlaştıracak olması dolayısıyla proletarya, yalnızca öldürülmek değil, öldürmek zorunda da kalacaktır – bundan hiçbir ciddî devrimcinin herhangi bir şüphesi olmadı. Proletarya ile burjuvazi arasında kararlı bir ölüm-kalım mücadelesinin ortaya çıkmasının "bütün ilerlemenin tam bir inkârı" olduğunu ilân etmek yalın olarak, en saygıdeğer teorisyenlerimizden bazılarının aklının, nesnelerin baş aşağı göründüğü fotoğraf makinesi deliği biçimini aldığı anlamına gelir.

Fakat demokratik geleneklerle kurulmuş en gelişkin ve kültürlü ülkelere uygulandığında dahi Kautsky'nin tarihsel argümanının haklılığının en ufak bir kanıtı bulunmaz. Aslında argüman yeni de değildir. Revizyonistler bir zamanlar ona daha ilkesel bir karakter verdiler. Demokratik koşullar altında proleter örgütlerinin büyümesinin aşamalı ve hissedilemez – reformist ve evrimci – bir biçimde – genel grevler ve yükselişler, proletarya diktatörlüğü olmaksızın – sosyalizme geçişi sağlayacağını kanıtlamaya uğraştılar.

Çalışmalarının doruğa ulaştığı dönemde Kautsky, demokrasi biçimlerine rağmen kapitalist toplumun sınıf karşıtlıklarının derinleştiğini ve bu sürecin kaçınılmaz olarak devrime ve iktidarın proletarya tarafından fethine yol açması gerektiğini göstermişti.

Tâbii ki hiç kimse, proletaryanın devrimci ayaklamasının ve onun diktatörlük rejiminin gerektirdiği insan kayıpların sayısını baştan hesaplamaya çalışmadı. Fakat kayıpların sayısının mülk sahibi sınıfların direnişinin gücüne göre değişiklik göstereceği herkesin malumuydu. Kautsky kitabında demokratik yetişme sürecinin burjuvazinin sınıf egoizmini zayıflatmadığını söylemeyi arzuluyorsa, bu üzerinde konuşmaya gerek kalmadan kabul edilebilir.

Patlak veren ve dört yıl devam eden emperyalist savaşın demokrasiye rağmen ahlâkî değerlerin azalmasına yol açarak insanlığı şiddet yöntem ve eylemlerine alıştırdığını ve insanlık kitlelerini imha etme konusunda burjuvazideki son âcemilik belirtilerini de tamamen sildiğini eklemek istiyorsa, bu konuda da haklı olacaktır.

Görünüşte bütün bunlar doğrudur. Fakat insan gerçek koşullarda mücadele etmek zorundadır. Savaşan kuvvetler Wagner-Kautsky'nin fırınında üretilmiş proleter ve burjuva minyatürler değil, son emperyalist kıyımdan gelmiş gerçek bir burjuvaziye karşı gerçek bir proletaryadır.

Dünya çapına yayılan bu acımasız içsavaş olgusunda Kautsky, sadece İkinci Enternasyonal'in "denenmiş taktikleri"nden ölümcül bir sapmanın sonucunu görüyor.

Diyor ki, "Gerçekte Marksizm, sosyalist harekete hâkim olduğundan beri bu ikincisi dünya savaşına kadar, muazzam faaliyetlerine rağmen büyük yenilgilerden kendisini korudu. Ve terörist hâkimiyet yoluyla zaferi garantileme fikri saflarından tamamen silindi.

Marksizmin sosyalist öğretiye hâkim olduğu sırada, demokrasinin Batı Avrupa'da sağlam kökler salması ve orada mücadelenin amacı olmaktan çıkıp siyasî hayatın emin bir temeli haline gelmesi olgusu bu bağlamda pek çok katkı sağladı." (s. 145)

Bu "ilerleme formülü"nde Marksizmin tek bir atomu bile yok.

Demokrasi, güvenceler, hakikaten yeni ve "daha bilge" bir düzene sancısız geçiş koşulları sayesinde, sınıflar mücadelesinin gerçek seyri ve bu sınıfların somut çatışmaları, Marksist propaganda içinde kaybedilmiş. Bu en kaba liberalizmdir, on sekizinci yüzyıl ruhuna uygun gecikmiş bir parça rasyonalizmdir – şu farkla ki burada Condorcet'nin fikirleri *Komünist Manifesto*'nun bayağılaştırılmasıyla yer değiştiriyor. Bütün bir tarih kendisini sonu gelmez bir kâğıt yaprağına indirgiyor ve bu "insanî" sürecin merkezinin Kautsky'nin yıpranmış yazı masası olduğu ortaya çıkıyor.

Bize örnek olarak, Marksizmin bayrağı altında giderken, kasten kafa tuttuğu hiçbir olayda asla yenilgi tatmayan İkinci Enternasyonal döneminin işçi sınıfı hareketi gösteriliyor. Fakat Ağustos 1914'te tarih, bize söylendiği üzere "demokrasinin sağlam temelleri" üzerinde başını Marksizmin çektiği sosyalist partilerin bütün kuvvet ve olanaklarının hesabını gördüğünde, bütün bir işçi sınıfı hareketi, bütün dünyanın proletaryası ve onunla birlikte bütün bir insanlık kültürü ölçülemez bir yenilgi yaşamış olmadı mı? Bu partiler iflas ettiklerini gösterdiler. Kautsky'nin şimdi kalıcı kılmak istediği önceki faaliyetlerinin taşıdığı özellikler, öz-uyarlanma, "yasadışı" eylemin reddi, açık savaşın reddi, sancısız bir devrimin yolu olarak demokrasiye bağlanan umutlar, bütün bunlar toza toprağa bulandı. İkinci Enternasyonal partileri yenilgiden korkarak, kitleleri açık çatışmadan geri tutarak, genel grev anlaşmazlıklarını çözüme bağlayarak kendi korkunç yenilgilerini hazırlıyorlardı; çünkü içsavaşın şiddetli karakterini gölgede bırakan dünya tarihinin en büyük felâketini, dört yıl süren emperyalist kıyımı önlemek için parmaklarını bile kıpırdatamadılar. İkinci Enternasyonal'in yüz kızartıcı biçimde çöküşünün, en önemli partisinin – Alman Sosyal Demokrasisi – utanç verici bir biçimde iflasının, dünya ölçeğindeki kan ve katliamın ve içsavaşın devasa bir boyut kazanmasının ardından bugün bize karşı, mirasından hâlâ kurtulmaya çalıştığımız İkinci Enternasyonal'in hikmetini, sadakâtini, barışçıllığını ve itidalini öne sürmesi için insanın gece başlığını sadece gözlerinin değil, kulaklarının ve burnun da üzerine çekmesi gerekir!

3
DEMOKRASİ
YA DEMOKRASİ, YA İÇSAVAŞ

Kautsky'nin kurtuluşa götüren açık ve tek bir yolu var: Demokrasi. Bütün gerekli olan herkesin bunu kabul etmesi ve kendisini onu desteklemeye adaması gerekliliği. Sağ sosyalistler burjuvazinin iradesini hayata geçirdikleri kan dökücü katliamdan vazgeçmeliler. Burjuvazinin kendisi, ayrıcalıklarını son nefesine kadar korumak için Noskelerini ve teğmen Vogellerini kullanmaktan vazgeçmeli. Nihayet proletarya, burjuvaziyi Anayasa'da belirlenenler dışında yöntemlerle devirme fikrini nihaî olarak reddetmeli. Eğer sayılan bu koşullar yerine gelirse, sosyal devrim demokrasi içinde sancısızca erir. Gördüğümüz gibi başarılı olmak için fırtınalı tarihimizin, sırtına pijamasını geçirip Kautsky'nin enfiye kutusundan bir çimdik bilgelik alması yeterlidir.

"Yalnızca iki olasılık var" diyor bilge adamımız, "ya demokrasi, ya içsavaş" (s. 220). Halbuki "demokrasinin" formel unsurlarının yerli yerinde olduğu Almanya'da içsavaş bir ân bile durmadı. "Şüphesiz ki" diye onaylıyor Kautsky, "mevcut Ulusal Meclisi ile Almanya sağlıklı şartlara ulaşamaz. Ancak mevcut Meclis'e karşı mücadeleyi demokratik oy hakkına karşı mücadeleye dönüştürürsek bu, toparlanma sürecine yardımcı değil, engel olur" (s. 230). Sanki Almanya'daki so-

run iktidarın gerçekten ele geçirilmesine değil, de seçim yöntemlerinden birine indirgenmiş gibi!

Kautsky'nin de kabul ettiği gibi bu Ulusal Meclis "ülkeyi sağlıklı şartlara ulaştıramaz." Bu nedenle oyuna yeni baştan başlayalım. Peki oyunun katılımcıları bunu kabul edecek mi? Orası kuşkulu. Eğer oyuna yeniden başlamak bizim işimize gelmiyorsa, onların da gelmez. "Ülkeyi sağlıklı şartlara ulaştırma yeteneğinden yoksun olan" Ulusal Meclis, Noskelerin orta düzey diktatörlüğü aracılığıyla Ludendorff diktatörlüğünün yolunu döşeme yeteneğine fazlasıyla sahiptir. Kolçak'ın yolunu açan Kurucu Meclis için de bu aynen geçerliydi. Kautsky'nin tarihsel misyonu tam olarak, maymundan Noske'ye, Noske'den de Ludendorff'a, tarihin bütün önceki evrimi aracılığıyla devrimin çöküşünü açıklayacağı (dokuzuncu) kitabını yazabilmesi için devrimi beklemiş olmaktan ibaret. Devrimci partinin önünde ise zor bir görev var: Onun için mesele, iyi zamanlarda tehlikeyi görüp, ondan önce davranabilmek. Ve bunun şu ânda, iktidarı gerçek sahiplerinin, geçici efendileri Ebert ve Noske'nin arkasında saklanan tarım kodamanlarının ve kapitalist patronların elinden koparıp almak dışında bir yolu yok. Bu nedenle, şu ânki Ulusal Meclis'ten sonra yol ikiye ayrılıyor: Ya emperyalist kliğin diktatörlüğü, ya proletarya diktatörlüğü. İki yol da "demokrasiye" çıkmıyor. Kautsky bunu görmüyor. Kitlelerin örgütlü bir biçimde siyasî gelişimi ve eğitimi için demokrasinin büyük önem taşıdığını ve proletaryanın tam kurtuluşa onun sayesinde ulaşacağını uzun uzadıya anlatmaya devam ediyor. İnsan, Erfurt Programı* yazılalı beri dünyada kayda değer hiçbir şey olmadı sanır!

Hâlbuki bu dönemde, Fransa'nın, Almanya'nın ve diğer başlıca önemli ülkelerin proletaryası on yıllardan beri mücadele veriyor, demokrasinin kurumlarından mümkün olan en geniş biçimde yararlanıyor ve bu temelde güçlü siyasî örgütler inşa ediyordu. Ne var ki proletaryanın demokrasi aracılığıyla sosyalizm yolunda eğitildiği bu yolun, kayda değer önem taşımayan bir olayla kesildiği ortaya çıktı –

* Bu program, Marx ve Engels'in *"Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi"* başlıklı kitaplarının konusu olmuştur.– *y.n.*

dünya emperyalist savaşı. Sınıf devleti, savaş patladığında entrikaları sayesinde, proletaryayı aldatarak girdabın içine çekme konusunda Sosyal Demokrasi'nin başat örgütlerinin yardımını almakta başarılı oldu. Bu nedenle oldukları gibi alındıklarında demokrasinin yöntemleri, belirli bir döneme kadar sağladıkları inkâr edilemez yararlara rağmen, aşırı derece sınırlı bir etkileme gücü sergilediler; ki sonuçta, proletaryanın demokrasi koşullarında yetişmiş iki kuşağı, dünya emperyalist savaşı gibi bir olayı doğru bir biçimde değerlendirmek için gerekli siyasî hazırlığı hiçbir biçimde garanti etmedi. Bu deneyim, eğer savaş on ya da on beş yıl sonra patlak vermiş olsaydı, proletaryanın ona daha hazırlıklı yakalanacağını iddia etmek için hiçbir neden sunmuyor. Mutlakıyetçilikle karşılaştırıldığında burjuva demokratik devleti işçilerin siyasî eğitimi için daha olumlu koşullar yaratıyor, ama bir yandan da proletaryanın üst katmanına dayanarak oportünist alışkanlıklarını ve kanunlara saygılı olma ön yargılarını ustaca biriktiren ve kullanan burjuva meşruiyeti biçimiyle bu gelişmeye bir sınır çekiyor. Demokrasi okulu savaş felâketi kapıdayken Alman proletaryasını devrime yöneltme konusunda ne kadar yetersiz olduğunu gösterdi. Barbar savaş okulu, sosyal-emperyalist alışkanlıklar, devasa askerî zaferler ve eşi görülmemiş yenilgiler gerekiyordu. Genel durumda ve hattâ Erfurt Programı'nda belirli bir değişikliğe yol açan bu olaylardan sonra proletaryanın eğitimi için demokratik parlamentarizmi hedeflemek gibi beylik laflarla ortaya çıkmak siyasî çocukluğa düşmek oluyor. Kautsky'nin başına gelen talihsizlik de işte bu.

"Proletaryanın siyasî mücadelesine ve onun siyasete katılımına derin inançsızlık" diye yazıyor, "Proudhonculuğun karakteristik özelliğiydi. Günümüzde, benzer (!) bir anlayış ortaya çıkıyor ve bize sosyalist düşüncenin yeni incili olarak, Marx'ın bilmediği ve bilemeyeceği bir deneyimin sonucu olarak öneriliyor. Aslında bu, Marx'ın yarım yüzyıl önce savaştığı ve sonunda mağlup ettiği bir düşüncenin bir çeşitlemesinden başka bir şey değil,." (s. 79).

Meğer Bolşevizm ısıtılıp yeniden servis edilen Proudhonculukmuş! Tamamen teorik perspektif çerçevesinde, kitapçığın en küstâh iddiaları.

Proudhoncular genel olarak siyasî mücadeleyi neden reddettilerse demokrasiyi de aynı nedenle reddettiler. İşçilerin devlet müdahalesi olmadan, devrimci isyanlar olmadan ekonomik örgütlenmesini – işçilerin fayda için üretim temelinde kendi kendilerine yeter olmalarını – savundular. Olayların seyri onları siyasî mücadele yoluna sevk ettiğinde ise alt orta sınıf teorisyenleri olarak demokrasiyi yalnızca plütokrasiye değil, proletarya diktatörlüğüne de tercih ettiler. Onların bizimle ortak olan ne fikirleri vardı? Biz demokrasiyi proletaryanın yoğunlaşmış iktidarı adına reddederken Proudhoncular, proletarya iktidarının devrimci tekelinden kaçınmak için, federal temelde seyreltilmiş demokrasi ile barış yapmaya kalktılar. Kautsky bizi, Prodhouncuların, Blankistlerin, devrimci bir hükümetin anlamını kavrayan fakat onu ele geçirme sorununu bâtıllıkla demokrasinin formel alâmetlerine bağlamayan muhalifleriyle karşılaştırsa daha fazla ortak temel bulabilirdi. Fakat Komünistlerle Blankistlerin karşılaştırmasını sağlam bir temele oturtabilmek için, İşçi ve Asker Konseylerinde elimizin altında Blankistlerin hayal bile edemeyeceği bir devrimci örgütlenme bulunduğunu eklemek gerekir; partimiz mükemmelleştirilmiş bir sosyal devrim programıyla birlikte siyasî önderliğin paha biçilmez bir örgütlenmesine sahipti ve hâlâ da sahip. Nihayet bizde, ekonomik dönüşümü sağlayacak güçlü bir aygıt olarak, bütünüyle komünizmin bayrağı altında toplanan ve sovyet hükümetini destekleyen sendikalar vardı ve hâlâ var. Bu şartlar altında Proudhoncu önyargıların Bolşevizm kılığındaki rönesansından söz etmek ancak, insan teorik dürüstlüğün ve tarihsel kavrayışın izini tamamen kaybettiyse mümkün olabilir.

DEMOKRASİNİN EMPERYALİST DÖNÜŞÜMÜ

Siyasî dilde "demokrasinin" çifte anlama sahip olması boşuna değildir. Bir taraftan genel oya ve formel "halk hükümetinin" diğer özelliklerine dayanan bir devlet sistemi anlamına gelir. Diğer taraftan "demokrasi" sözcüğünden, siyasî bir varoluşa götürdüğü ölçüde halk kitlelerinin kendisi anlaşılır. İkinci anlamında olduğu gibi birinci anla-

mında da demokrasi, sınıf ayrılıklarının üzerinde yükselir. Terminolojinin bu garipliğinin derin siyasî anlamı vardır. Bir siyasî sistem olarak demokrasi, halkın orta düzey ve daha az ayrışmış kitlesi – şehrin ve kırın alt orta sınıfları – ülkenin yaşamında ne kadar büyük bir rol oynarsa o kadar kusursuz ve sarsılmazdır. Demokrasi en ileri ifadesini on dokuzuncu yüzyılda İsviçre'de ve Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nde kazanmıştır. Okyanusun diğer kıyısında iktidarın federal bir cumhuriyette demokratik örgütlenmesi çiftçilerin tarımsal demokrasisine dayanıyordu. Küçük İsviçre Cumhuriyeti'nde kentlerin alt orta sınıfları ve zengin köylülük birleşik kantonların muhafazakâr demokrasisinin temelini oluşturdular.

Üçüncü Cumhuriyet'in feodalizmin kuvvetlerine karşı mücadeleden doğan demokratik devleti çok geçmeden burjuva toplumunda ortaya çıkan sınıfsal karşıtlıklara karşı bir savunma silâhı haline gelir. Alt orta sınıf ne kadar geniş, ülkenin ekonomik yaşamında oynadığı rol ne kadar büyük önemde ve bunun sonucunda sınıf karşıtlıklarının gelişimi ne kadar az ilerlemiş olursa, burjuva toplumu bu savunmada o kadar başarılı olur. Ne var ki orta sınıflar tarihsel gelişmenin gerisinde, giderek daha biçare hale gelirler ve böylece ulus adına konuşma kâbiliyetleri gittikçe azalır. Evet, alt orta sınıf doktrinerleri (Bernstein ve şürekâsı) orta sınıfların yok oluşunun Marksist okulun beklediği kadar hızlı gerçekleşmediğine memnuniyetle işaret ediyorlardı. Ve aslında, sayısal olarak şehirde ve özellikle kırda orta sınıf unsurların hâlâ belirgin bir rol oynadığı söylenebilir. Fakat gelişimin esas anlamı, kendisini üretim açısından orta sınıfların öneminin azalışında gösterdi: Bu sınıfın ulusun genel kazancına kattığı değerlerin miktarı, orta sınıf insanların sayısına oranla karşılaştırılamaz bir biçimde daha hızlı düştü. Buna paralel olarak sahip oldukları toplumsal, siyasî ve kültürel önem azalıyor. Tarih giderek daha fazla, geçmişten devralınan bu muhafazakâr unsurlara değil, toplumun kutupsal sınıflarına, yani burjuvazi ve proletaryaya dayanır hale geliyor.

Orta sınıflar toplumsal önemlerini kaybettikçe, sermaye ile emek arasındaki otoriter arabulucu hakem rollerini oynama kâbiliyetlerinin

giderek düştüğü görülüyor. Yine de kent orta sınıflarının önemli bir bölümü ve köylülüğün hâlâ daha fazlası kendilerini parlamentarizmin seçim istatistiklerinde doğrudan ifade etmeye devam ediyorlar. Böylece seçmenler olarak yurttaşların biçimsel eşitliği, demokratik parlamentarizmin, tarihsel evrimin temel sorunlarına çözüm bulmaktaki yetersizliğinin giderek daha açık bir işareti haline geliyor. Proleter, köylü ve bir tröstün yöneticisi için "eşit" oy, biçimsel olarak köylüyü, antagonistler arasındaki aracı konumuna yerleştirdi; hâlbuki aslında toplumsal ve kültürel olarak geri ve siyasî olarak âciz durumda olan köylü, bütün ülkelerde, hep uzun vadede emeğe karşı daima sermayeyi destekleyen en gerici, en parlamento düşmanı ve en paragöz partilere destek oldu.

Orta sınıfların, Bernstein, Sombart, Tugan-Baranovskiy ve diğerlerinin kehânetlerine kesinlikle karşıt biçimde süren varlığı burjuva toplumunun devrimci krizini yumuşatmak bir yana, keskinleştirerek en ileri dereceye taşıdı. Alt orta sınıfların ve köylülüğün proleterleşmesi kimyasal olarak saf bir biçimde gerçekleşseydi, proletaryanın iktidarı demokratik parlamenter aygıt aracılığıyla barışçı fethi şu ânda hayal edebileceğimizden çok daha fazla olanaklı olurdu. Kapitalizm esas temellerinin altını oyan ve alt orta sınıf partizanlarının da yararlandığı, uzun ömürlülük, siyasî demokrasinin zahiri formları için bile ölümcül olduğunu göstermiştir. Üretimde kaybettiği yeri parlamenter siyasette işgâl eden orta sınıf, nihayet parlamentarizmi tehlikeye atar hale geldi ve onu karmakarışık gevezeliklerin ve yasal engellerin bir kurumu haline getirdi. Tek başına bu olgu nedeniyle proletarya için devlet iktidar aygıtını, tam da orta sınıftan bağımsız olarak ve hattâ ona karşı – çıkarlarına değil, aptallığına ve çaresizce eğilip bükülmeleri dolayısıyla izlenmesi imkânsız politikalarına karşı – ele geçirme sorunu önem kazandı.

III. Napolyon İmparatorluğu zamanında Marx, "En ileri aşamasına ulaşan burjuvazinin, emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesi için bir silâha dönüştürdüğü emperyalizm, devletin en değersizleştirilmiş ve aynı zamanda en mükemmelleştirilmiş aygıtıdır" diye yaz-

mıştı. Bu tanımlama yalnız Fransız İmparatorluğu için geçerli olmanın ötesinde bir anlam taşıyor ve emperyalizmin, büyük güçlerin ulusal kapitalizmleri arasında dünya ölçeğindeki çatışmadan doğan en ileri biçimini de kapsıyor. Ekonomik alanda emperyalizm, orta sınıf(ın) hükmünün nihaî çöküşünü öngördü; siyasî alanda bir iç moleküler dönüşüm aracılığıyla demokrasinin toptan imhası ve demokrasinin bütün kaynaklarının evrensel olarak kendi amaçlarına tâbi kılınması anlamına geldi. Daha önceki siyasî tarihlerinden bağımsız olarak bütün ülkelerden yararlanan emperyalizm hiçbir siyasî önyargısı olmadığını ve dönüştürüldükten ve bağlı kılındıktan sonra Nikolay Romanov'un ya da Wilhelm Hohenzollern'in monarşisiyle Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nin başkanlık otokrasisinden ya da Fransız parlamentosunun birkaç yüz sahte üyesinin biçareliğinden yararlanmaya aynı derecede hazır ve nazır olduğunu gösterdi. Son büyük kırım – burjuva dünyasının içinde kendisini yeniden vaftiz ettirmeye çalıştığı kanlı vaftiz küveti – bize bütün devlet biçimlerinin, hükümet sistemlerinin, siyasî eğilimlerin, felsefî din ve okulların emperyalizmin hizmetinde harekete geçişinin tarihte eşi görülmemiş bir tablosunu sundu. Emperyalist gelişimin son on yıllardaki hazırlık döneminde uyumuş ve demokrasi ve genel oy hakkındaki geleneksel bakış açılarını korumuş olan bilgiçlerin pek çoğu dahi savaş sırasında, alışılagelmiş fikirlerinin yeni anlamlarla dolduğunu hissetmeye başladılar. Mutlakıyetçilik, parlamenter monarşi, demokrasi; emperyalizmin varlığında (ve bunun sonucunda onun yerini almak için yükselen devrimin varlığında), Rus çarlığından Kuzey Amerika yarı-demokratik federalizmine, burjuva hâkimiyetinin bütün devlet biçimlerine, bölünemez bir bütün içinde birbirlerini destekleyecekleri şekilde bir kombinasyona bağlanmaları suretiyle eşit haklar verildi. Emperyalizm, kritik ânda kentin ve kırın alt orta sınıflarını ve hattâ proletaryanın üst katmanlarını kendi amaçlarına tâbi kılmak için, oylamanın seçim aritmetiğinden bağımsız olarak, parlamentarizm de dâhil elinin altındaki bütün kaynakları kullanarak başarılı oldu. Üçüncü Cumhuriyet'in iktidara yükseldiği dönemdeki parolası olan ulusal fikir, emperyalist savaşta ulu-

sal savunma olarak yeniden doğdu. Umulmadık netlikteki ulusal ideoloji, son defa için sınıf ideolojisi aleyhine parladı. Emperyalist yanılsamaların yalnızca yenilenler arasında değil, – belirli bir gecikmenin ardından tâbi muzafferler arasında da çökmesi, bir zamanlar ulusal demokrasi olan şeyi ve onunla beraber ana silâhı olan demokratik parlamentoyu gözlerden uzaklaştırdı. Orta sınıfların ve partilerinin iradesizliği, kokuşmuşluğu ve çaresizliği her yerde dehşet verici bir açıklıkla görülür oldu. Orta sınıflar, dehşet, kafa karışıklığı ve bezginlik hali içinde yaşarken, açıkça ya da gizliden gizliye hâkim durumda olan ve harekete geçmiş ve pekleşmiş, vicdandan yoksun binlerce subayı kullanan kapitalist klik ile başkaldıran proletaryanın karşılıklı kuvvetlerini açıkça ölçme sorunu olarak devletin hâkimiyetini ele geçirme meselesi, bütün ülkelerde birinci derecede önem kazandı. Şartlar böyleyken iktidarın proletarya tarafından demokratik parlamentarizm yoluyla barışçı fethi hakkındaki nutuklar ne kadar acınası bir zırvalık!

Dünya ölçeğinde siyasî tablo son derece açık. Tükenmiş ve kan kaybından ölmekte olan ulusları yıkımın eşiğine getiren burjuvazi – özellikle de muzaffer burjuvazi – bu ulusları içinde bulundukları felâket durumundan kurtarmaktan tamamen âciz olduğunu ve bu nedenle insanlığın gelecekteki gelişimine ters düştüğünü gösterdi. Ortada duran bütün siyasî gruplar, en çok da sosyal-yurtsever partiler canlı canlı çürüyorlar. Aldattıkları proletarya her geçen gün daha fazla onların karşısına geçiyor ve halkları barbarlık ve yıkımdan kurtaracak tek güç olduğuna olan devrimci inancı giderek güçleniyor. Ne var ki henüz tarih değil, şimdilik yalnızca sosyal devrimin partisi lehine formel bir parlamenter çoğunluk güvence altına alınmış durumda. Diğer bir deyişle tarih, ulusu, biçimsel bir oylamayla sosyal devrime geçişi oy çokluğuyla kabul eden bir tartışma kulübüne dönüştürmedi. Tam tersine, tarihin âcil gereksinimleri parlamenter demokrasi aygıtı aracılığıyla bir çıkış yolu bulmaktan tamamen âciz olduğu için şiddetli bir devrim ihtiyaç haline geldi. Kapitalist burjuvazi şöyle bir hesap yapıyor:

Elimde araziler, fabrikalar, atölyeler, bankalar varken; gazetelere, üniversitelere, okullara sahipken; – ve hepsinden önemlisi – ordunun denetimini elimde tutmayı sürdürüyorken, demokrasi aygıtı, nasıl inşa etmiş olursanız olun benim irademe tâbi olmaya devam edecektir. Maddî olarak bana bağlı olan aptal, muhafazakâr, karaktersiz alt orta sınıfı manevî olarak da kendi çıkarlarıma tâbi kılarım. Hayal gücünü devasa binalarım, malî işlemlerim, planlarım ve suçlarımla ezerim ve ezeceğim. Hoşnutsuz olduğu ve homurdandığı zamanlar için çok sayıda emniyet supabı ve paratoner yarattım. Doğru ânda, yarın ortadan kaybolacak fakat bugün için alt orta sınıflara öfkelerini kapitalizme zarar vermeden ifade etme olanağı sunacak muhalefet partileri meydana getireceğim. Yığınla insanı, uzmanlarımın manevî kölelik bakımından güvenli buldukları düzeyin üzerine çıkma fırsatını onlara vermeksizin, zorunlu genel eğitim kılıfı altında mutlak cehaletin eşiğinde tutacağım. Proletaryanın en ayrıcalıklı ya da en geri kesimlerini yozlaştıracak, aldatacak ve korkutacağım. Bu önlemler sayesinde, efendilik ve terörizmin silâhları elimde kalmaya devam ederken, işçi sınıfı öncüsünü işçi sınıfının çoğunluğunun ilgisini kazanmaktan alıkoyacağım.

Devrimci proleter ise buna şöyle cevap veriyor:

"Sonuç olarak kurtuluşun ilk koşulu burjuvazinin ellerinden hâkimiyet silâhlarını almaktır. Burjuvazi bütün iktidar aygıtını elinde tutuyorken iktidara barışçı bir biçimde ulaşmayı düşünmek nafiledir. Burjuvazinin kendi eliyle işaret ettiği ve aynı zamanda bloke ettiği yolla – parlamenter demokrasi yoluyla- iktidara gelme fikri üç kat daha nafiledir. Tek bir yol vardır: İktidarı ele geçirmek, fiziksel hükümet aygıtını burjuvazinin elinden almak. Parlamentodaki yüzeysel güçler dengesinden bağımsız olarak toplumsal yönetim için üretimin temel güçlerini ve kaynaklarını devralacağım. Alt orta sınıfın zihnini kapitalist hipnozdan kurtaracağım. Onlara sosyalizmin ne demek olduğunu pratikte göstereceğim. Ondan sonra ulusun en geri, en câhil ve en sinmiş kesimleri bile beni destekleyecek ve bilerek ve isteyerek toplumsal inşa faaliyetine katılacak."

Rus Sovyet hükümeti Kurucu Meclisi lağvettiği zaman bu durum Batı Avrupa'nın önde gelen Sosyal Demokratlarına dünyanın sonu gibi gelmediyse de, sosyalizme doğru bütün önceki gelişimden kaba ve gelişigüzel bir kopuş gibi geldi. Aslında bu yalnızca emperyalizm ve savaştan kaynaklanan yeni durumun bir kaçınılmaz sonucuydu. Eğer Rus komünizmi teorik ve pratik hesapları görme yoluna ilk giren olduysa bu, iktidar mücadelesi yoluna ilk girenin Rus proletaryası olmasıyla aynı nedenden kaynaklandı.

O zamandan beri Avrupa'da bütün olan bitenler doğru sonucu çıkardığımıza tanıklık ediyor. Demokrasinin genel saflığı içinde yeniden tesis edilebileceğini hayal etmek insanın acınası, gerici bir ütopyayla yaşadığını gösterir.

DEMOKRASİNİN METAFİZİĞİ

Demokrasi sorununda altındaki zeminin sarsıldığını hisseden Kautsky, metafiziğin zeminine geçiyor. Ne olduğunu araştıracağına, ne olması gerektiğini tartışıyor.

Demokrasinin ilkeleri – halkın egemenliği, genel ve eşit oy, kişisel özgürlükler – ona göründüğü haliyle, bir ahlâkî görev halesi içinde beliriyor. Tarihsel anlamlarından çıkarılıp değiştirilemez ve kutsal kendi-içinde-şeylere dönüştürülüyorlar. Bu metafizik itibar yitirme tesadüfî değil. En iyi zamanlarında Kantçılığın acımasız düşmanı olan Plehanov'un, yaşamının son döneminde, yurtseverlik dalgası onu sardığı zaman, kategorik buyruğun sapını şevkle yakalaması ibret vericidir.

Alman halkının bugün pratikte tanıştığı o gerçek demokrasiyi Kautsky, genel bir fenomeni bir kendi-içinde-şeyle karşılaştırır gibi bir çeşit ideal demokrasi ile karşı karşıya koyuyor. Kautsky demokrasinin sosyalizme sancısız bir geçişi sağlamaya gerçekten muktedir olduğu açıkça tek bir ülke göstermiyor. Fakat biliyor ki, hem de kesin bir biçimde, böyle bir demokrasi var olmalı. Alman Ulusal Meclisi, o aczin, gerici fesadın ve aşağılık taleplerin organı, Kautsky tarafından,

– hakikatte var olma gibi önemsiz bir fazilet hariç – bütün faziletlere sahip, farklı, gerçek ve doğru bir Ulusal Meclis ile karşı karşıya getiriliyor.

Formel demokrasi doktrini bilimsel sosyalizm değil, fakat sözde doğa yasası teorisidir. Farklı insanlar arasında ve farklı zamanlarda farklı, az çok sınırlı ve bozulmuş bir ifade bulan bu yasanın özü sonsuz ve değişmez standartların var olduğunu kabul etmektir. Yakın tarihin doğa yasası – yani Orta Çağlardan gelen hali – en başta bütün sınıf ayrıcalıklarına itirazı, despotik meşruiyetin istismarını ve feodal pozitif yasanın diğer "yapay" ürünlerini içeriyordu. Zayıf durumdaki Üçüncü Cumhuriyet'in teorisyenleri, şimdiye kadar, onun sınıf çıkarlarını sonradan demokrasi öğretisine doğru gelişen, aynı zamanda bireyci bir karakter alan birkaç ideal standartla ifade ettiler. Birey mutlaktır; bütün bireyler düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak ifade etme hakkına sahiptir; her insan eşit seçme haklarına sahiptir. Feodalizme karşı bir savaş çığlığı olarak demokrasi talebinin ilerici bir karakteri vardır. Ne var ki zaman geçtikçe doğa yasasının metafiziği (formel demokrasi teorisi) gerici yanını göstermeye başladı: Emekçi kitlelerin ve devrimci partilerin gerçek taleplerini kontrol altında tutmak için ideal bir standardın kurulması.

Geriye dönüp dünya tasavvurlarının tarihsel ilerleyişine bakarsak, doğa yasası teorisinin, ham mistisizminden arındırılmış Hıristiyan tinselciliğinin bir yorumu olduğu görülecektir. Kutsal kitaplar köleye, köle sahibiyle aynı ruha sahip olduğunu bildirdiler ve bu yolla göksel mahkeme karşısında bütün insanların eşitliğini kurdular. Gerçekte köle, köle olarak kaldı ve itaat onun için farz haline geldi. Hıristiyanlık öğretisinde köle kendi aşağılanma koşullarına câhilce itirazını ifade etme şansı buldu. İtirazla yan yana avutma da vardı. Hıristiyanlık ona şöyle dedi: "Yük beygiri gibi görünsen de ölümsüz bir ruhun var." Bu, duyulan öfkeye karşılık veren bir ifadeydi. Fakat aynı Hıristiyanlık şöyle dedi: "Yük beygiri gibi olsan da ölümsüz ruhunda ona karşılık ebedi bir mükâfat var." Bu da avutmanın sesi. Bu iki ifade tarihsel Hıristiyanlıkta farklı zamanlarda ve farklı sınıflar arasında farklı

oranlarda yer buldu. Fakat bir bütün olarak Hıristiyanlık, bütün diğer dinler gibi ezilen kitlelerin bilincini köreltmenin bir yöntemi haline geldi.

Demokrasi teorisine dönüşen doğa yasası, işçiye şöyle dedi: "Bütün insanlar yasa karşısında, kökenlerinden, mülklerinden ve konumlarından bağımsız olarak eşittir; her insan halkın kaderini belirlemede eşit hakka sahiptir." Bu ideal kriter mutlakıyetçiliği, aristokratik ayrıcalıkları ve mülkiyet temelli hak dağıtımını mahkum ettiği ölçüde kitlelerin bilincini devrimcileştirdi. Fakat devamında, bilinci uykuya yatırıp yoksulluk, kölelik ve aşağılanmayı meşrulaştırdı: Herkes ulusun kaderini belirlemede eşit hakka sahipken insan nasıl olur da köleliğe başkaldırabilir?

Dünyanın kan ve gözyaşlarını kendi geliri için Napolyon altınlarına çeviren Rothschild, parlamento seçimlerinde bir oy hakkına sahiptir. İmza bile atamayan, bütün hayatını elbiselerini üstünden çıkarmadan geçiren ve toplum içinde köstebek gibi gezinen câhil toprak filizi kendi rolünü, toplumun egemenliğinin yediemini gibi de olsa oynar ve mahkemelerde, bir de seçimlerde Rothschild'e eşittir. Yaşamın gerçek koşullarında, ekonomik süreçte, toplumsal ilişkilerde, yaşam tarzlarında, halk giderek daha fazla eşitsiz hale geldi; göz kamaştırıcı lüks bir yanda toplanırken, yoksulluk ve çaresizlik öte yanda toplandı. Fakat devletin hukuki yapısının yer aldığı alanda, bu pek belirgin karşıtlıklar gözden kayboldu ve oraya gerçek olmayan yasal gölgeleri nüfuz etti. Toprak sahibi, emekçi, kapitalist, proleter, bakan, ayakkabı boyacısı – hepsi eşit "yurttaşlar" ve "yasa koyucular". Hıristiyanlığın mistik eşitliği, demokrasinin "doğal", "yasal" eşitliği kılığında göklerden bir adım aşağıya indi. Fakat toplumun ekonomik temellerinin bulunduğu dünyaya kadar da inmedi. Bütün yaşamını burjuvazinin hizmetinde yük hayvanı gibi geçiren câhil yevmiyeli işçi için ulusun kaderine parlamento seçimleri aracılığıyla etkide bulunmak, göksel krallıkta kendisine söz verilen saraydan biraz daha gerçekçi hale geldi.

İşçi sınıfının gelişiminin pratik çıkarları bakımından sosyalist par-

ti, duruşunu, parlamentarizmin gelişiminin belirli bir döneminde belirledi. Fakat bu en ufak bir biçimde, tarih-dışı, sınıflar-üstü haklara dayanan metafizik demokrasi teorisini prensipte kabul ettiği anlamına gelmedi. Proleter doktrini demokrasiyi, burjuva toplumumun, tamamen hâkim sınıfların sorunlarına ve gereksinimlerine uyarlanmış bir aracı olarak gördü; fakat burjuva toplumu proleter emeğiyle yaşadığı ve kendi kendisini yok etmeksizin onun sınıf mücadelesinin belirli bir kısmının meşrulaşmasını reddedemediği için bu durum sosyalist partiye, belirli bir dönemde ve belirli bir çerçeve içinde demokrasi mekanizmasını, onu sarsılmaz bir ilke haline getirme yemini etmeksizin kullanma şansı verdi.

Mücadelesinin her aşamasında partinin temel sorunu, birleşmiş insanlık toplumunun üyeleri olarak insanlara gerçek, ekonomik ve yaşayan eşitliğin koşullarını yaratmak oldu. Proletaryanın teorisyenleri demokrasi metafiziğinin siyasî yanıltma için felsefî bir maske olduğunu tam da bu yüzden göstermek zorunda kaldı.

Kilise dogmasının köleleştirici ve sersemletici yalanını ifşa ederken devrimci coşku dönemini yaşayan demokratik parti kitlelere şöyle vaaz verdi: "Burada hiçbir hakkınız yokken ve tiranlığın zincirlerine bağlıyken, yaşamınızın sonundaki ebedi mutluluk vaatleriyle uyuşturuldunuz." Sosyalist parti ise birkaç on yıl sonra aynı kitlelere daha az doğru olmayan şu gerçeği söyledi: "Yurttaş eşitliği ve siyasî haklar kurgusuyla uyuşturuldunuz fakat bu hakları gerçeğe dönüştürme olanağından yoksun bırakıldınız. Koşullu ve kuşkulu yasal eşitlik her birinizin kapitalizmin arabasına koşulduğu mahkûmiyet zincirlerine dönüştü."

Temel görev adına sosyalist parti kitleleri parlamenter zeminde olduğu gibi başka zeminlerde de seferber etti; ancak hiçbir yerde ve hiçbir zaman herhangi bir parti kendisini kitleleri sosyalizme demokrasinin kapılarından geçirerek ulaştırmaya adamadı. Kendimizi parlamenter rejime uyarlarken demokrasinin teorik bir teşhiriyle yetindik, çünkü onun hakkından pratikte gelmek için henüz çok zayıftık. Fakat sosyalist fikirlere giden, üzerinde bütün o sapmaların ve hattâ ihanet-

lerin yer aldığı yol tek bir sonu işaret ediyor: Proletaryanın böyle bir görevi yerine getirmek için yeterince güçlü olduğu ânda demokrasiyi bir kenara atarak yerine proleter mekanizmasını geçirmek.

Tek ama yetirince güçlü bir kanıtı öne süreceğiz. Paul Lafargue 1888'de, Rus dergisi *Sozialdemokrat*'ta, "Parlamentarizm, aslında gerçek iktidar burjuvazinin – hem de bütün bir burjuvazinin bile değil, bu sınıfın yalnızca belirli kesimlerinin – elinde toplanmış olduğu halde, halkın, ülkenin kuvvetlerini kendisinin kontrol ettiği yanılsamasına kapıldığı bir hükümet sistemidir. Burjuvazi, hâkimiyetinin ilk döneminde, halkı kendi kendini yönettiği yanılsamasına inandırması gerektiğini algılamaz ya da daha doğrusu sezmez. Ondan sonra Avrupa'nın bütün parlamenter ülkeleri sınırlı bir oy hakkıyla işe başladılar. Her yerde ülkenin politikasına vekil seçme yoluyla nüfuz etme hakkı ilk başta az ya da çok bir mülke sahip kişilere aitti ve ancak zamanla daha az varlıklı sınıflara doğru genişledi, ta ki sonunda bazı ülkelerde bir ayrıcalık olmaktan çıkarak herkes için geçerli evrensel bir hakka dönüşene kadar.

"Burjuva toplumunda toplumsal servet ne kadar kayda değer hale gelirse ona sahip olan bireylerin sayısı o ölçüde azalır. İktidar için de aynı şey geçerlidir: Siyasî haklara sahip yurttaşların ve seçilmiş yöneticilerin sayısı arttıkça gerçek iktidar, sayısı o nispette daha az birey gruplarının ellerinde toplanır ve onların tekeline girer." Çoğunluğun sırrı işte budur.

Marksist Lafargue'a göre burjuvazinin hâkimiyeti sürdükçe parlamentarizm de sürer. "Avrupa ve Amerika'nın proletaryası devleti ele geçirdiği gün" diye yazar Lafargue, "devrimci bir hükümet kurmak ve burjuvazi ortadan kayboluncaya kadar toplumu diktatörlükle yönetmek zorunda kalacaktır."

Bir zamanlar Kautsky parlamentarizmin bu Marksist değerlendirmesini biliyordu ve aynı Galyalı keskinliği ve berraklığıyla olmasa da bunu kendisi de çeşitli kereler yineledi. Kautsky'nin teorik dönekliği şu noktada yatar: Demokrasi ilkesini mutlak ve ebedi ilân etmekle materyalist diyalektikten doğa yasasına doğru geri adım atmıştır.

Marksizm tarafından burjuvaziye ait geçici bir mekanizma olduğu gösterilen ve proleter devrimini hazırlama amacıyla ancak geçici olarak kullanılması kararlaştırılan bir şey Kautsky tarafından, sınıfların üzerinde duran ve proleter mücadelesinin yöntemlerini koşulsuz olarak kendisine *tâbi kılan yüce bir ilke olarak yeniden kutsandı*. Parlamentarizmin karşı-devrimci yozlaşması en kusursuz ifadesini, demokrasinin İkinci Enternasyonal'in çürüyen teorisyenleri tarafından yüceltilmesine buluyor.

KURUCU MECLİS

Genel olarak söylersek, proletarya partisinin demokratik bir parlamentoda çoğunluğa ulaşması mutlak bir olanaksızlık değildir. Fakat böyle bir şey gerçekleşseydi bile, olayların gidişine yeni bir ilke katmazdı. Aydınların ortalama unsurları, proletaryanın parlamenter zaferinin etkisi altında muhtemelen yeni rejime daha az direnç gösterirlerdi. Fakat burjuvazinin direnci, ordunun tutumu, işçilerin ne ölçüde silâhlı olduğu, komşu devletlerdeki durum gibi olgularla belirlenirdi: ve içsavaş, parlamentarizmin oynak aritmetiği yüzünden değil, bu en hakiki koşulların basıncı altında gelişirdi.

Yeni rejime böyle bir "meşrulaştırılmış" geçişin ajitasyon bakımından ve siyasî açıdan sahip olduğu belirli avantajları açıkça gözden geçirmiş olan partimiz proleter diktatörlüğüne demokrasinin kapılarından geçerek gitmeyi asla reddetmedi. Kurucu Meclis çağrısı yapma girişimimiz bu nedenleydi. Devrimle siyasî hayata daha yeni uyandırılmış Rus köylüsü kendisini, her biri açıkça kafasını karıştırmaya kararlı yarım düzine partiyle karşı karşıya buldu. Kurucu Meclis kendisini devrimci hareketin ilerlediği yolun önüne yerleştirdi ve bir kenara atıldı.

Kurucu Meclis'in oportünist çoğunluğu yalnızca, kentteki ve kırdaki orta sınıflarda ve proletaryanın en geri unsurlarında hüküm süren kafa karışıklığının ve kararsızlığın siyasî yansıması durumundaydı. Yalıtılmış tarihsel olasılıkları temel alarak bakarsak, Kurucu Meclis bir

ya da iki yıl daha çalışmış, Kadetlerle bağları dolayısıyla sonunda Sosyal-Devrimcilerle Menşeviklerin itibarını sarsmış ve böylece kitlelere gerçekte iki kuvvetin, Komünistlerin önderlik ettiği devrimci proletarya ile generallerle amirallerin başını çektiği karşı-devrimci demokrasinin mevcut olduğunu göstererek Bolşeviklerin formel çoğunluğuna ulaşmış olsaydı, bunun daha sancısız olacağı söylenebilirdi. Fakat devrimin iç ilişkilerinin nabız atışları dış ilişkilerinin gelişimininkine hiç de uymuyordu. Partimiz bütün sorumluluğu "olayların gidişi" objektif formülünün üzerine atmış olsaydı, askerî operasyonların gelişimi bizim önümüze geçebilirdi. Alman emperyalizmi, tahliyesi Kerenski hükümetince zaten başlatılmış olan Petrograd'ı ele geçirebilirdi. Devrimin en iyi kuvvetlerinin tamamı orada, Baltık donanmasında ve Kızıl başkentte toplandığı için o dönemde Petrograd'ın düşüşü proletarya için öldürücü darbe demek olurdu.

Bu yüzden partimiz tarihsel gelişmenin aksine hareket etmekle değil, bir seferde birkaç siyasî adım atmakla suçlanabilir. Alman emperyalizminin Rus proletaryasının başının üzerinden geçmesini engellemek ve kanatlarını tüm dünya üzerinde açmadan evvel devrime destek olmak için İtilaf devletleriyle barış yapmak amacıyla Menşeviklerin ve Sosyal-Devrimcilerinin başlarının üzerinden atladı.

Kautsky'nin başımıza musallat ettiği iki soruya gerekli cevapları yukarıdan çıkarsamak zor olmayacaktır. Birincisi: Proletarya diktatörlüğünü öngördüğümüz halde neden Kurucu Meclis'i topladık? İkincisi: Madem topladığımız ilk Kurucu Meclis geri olduğunu ve devrimin çıkarlarıyla uyum içinde olmadığını ortaya koydu, neden yeni bir Meclis fikrini reddettik? Kautsky'nin aklının berisindeki düşünce, demokrasiyi ilke temelinde değil, yalnızca bize karşı olduğunu gösterdiği için reddettiğimizdir. Bu imayı onun uzun kulaklarıyla yakalamak için gelin olguları ortaya koyalım.

"Bütün iktidar sovyetlere" parolası partimiz tarafından daha devrimin başında – yani yalnızca Kurucu Meclis'in lağvının ilânından değil, toplanması çağrısından bile çok önce – ileri sürüldü. Doğrudur, sovyetleri, toplanması Kerenski hükümeti tarafından sürekli ertelenen ve sonuç olarak giderek daha fazla sorunlu hale gelen müstakbel Ku-

rucu Meclis'in karşısına dikmedik. Fakat ne olursa olsun, demokratlar gibi davranıp Kurucu Meclis'i Rus ülkesinin, gelip her şeyi çözecek müstakbel efendisi gibi görmedik. Kitlelere sovyetlerin, emekçi kitlelerin kendi devrimci örgütlerinin gerçek efendiler olabileceğini ve olması gerektiğini anlattık. Kurucu Meclis'i daha baştan resmen reddetmediysek, tek sebebi, Sovyetlerin iktidarı ile değil, burjuvazi için yalnızca bir vitrin vazifesi gören Kerenski iktidarının kendisi ile karşıtlık içinde olmasıydı. Aynı zamanda daha baştan, şayet Kurucu Meclis'te çoğunluk bizim lehimize olursa bu organın – son derece demokratik bir oylamayla seçilmiş Petrograd Kent Konseyi'nin daha sonra yaptığı gibi – kendini feshederek iktidarı Sovyetlere devretmesine karar verdik. Ekim Devrimi üzerine kitabımda, Kurucu Meclis'i, devrimin çoktan içinden geçip geride bıraktığı bir aşamanın günü geçmiş yansıması kılan nedenleri açıklamaya çalıştım. Devrimci iktidar yalnızca Sovyetlerin elindeyken ve Kurucu Meclis'in toplanacağı sırada Sovyetler zaten fiilen iktidar durumundayken sorun bizim açımızdan kaçınılmaz olarak Kurucu Meclis'in zor yoluyla lağvedilmesi biçimindeydi, çünkü o kendi kendisini Sovyet hükümeti lehine lağvetmeyecekti.

"Fakat neden" diye soruyor Kautsky, "yeni bir Kurucu Meclis toplamadınız?"

Çünkü buna gerek görmedik. Birinci Kurucu Meclis ilk günlerinde sovyet rejimini onaylayıp orta-sınıf unsurları ikna ederek geçici olarak ilerici bir rol oynayabilirdiyse de, muzaffer proleter diktatörlüğünün iki yılının ve Sibirya, Ukrayna'nın Beyaz Denizi ve Kafkaslardaki bütün demokratik girişimlerin tamamen iflas etmesinin ardından sovyet iktidarı Kurucu Meclis'in sönmüş otoritesinin kutsamasına hakikaten ihtiyaç duymuyor. Kautsky Lloyd George edasıyla "sonuç olarak sovyet hükümetinin, hâkimiyetini genel oyla sınamaktan kaçınarak azınlığın iradesine dayanarak hüküm sürdüğünü söylemekle yanlış mı yapmış oluyoruz?" diye soruyor. Alın size hedefini ıskalayan bir yumruk.

Parlamenter rejim, "barışçı", istikrarlı gelişme döneminde dahi ülkenin fikrini öğrenmenin görece ham bir metodu idiyse ve devrim-

ci fırtına devrinde mücadelenin gidişatını ve devrimci bilincin gelişimini izleme kâbiliyetini tamamen yitirdiyse, halkın çalışan çoğunluğuna çok daha yakından, doğrudan, dürüstçe bağlı olan sovyet rejimi, statik olarak çoğunluğu yansıtması ile değil, onu dinamik olarak yaratmasıyla anlam kazanıyor. Rusya işçi sınıfı, devrimci diktatörlük yolundan yana tutum alarak geçiş dönemi politikasını köylü oylarının peşinde bukalemun gibi renk değiştiren partilerle kuşkulu bir rekâbet sanatı üzerine değil, köylü kitlelerinin, ülkenin, emekçi kitlelerin gerçek çıkarları temelinde, proletarya ile yan yana yönetimine hakikaten çekilmesi üzerine inşa ettiğini ilân etti.

Bugün, devrimin ana sorunu – ölüm kalım sorunu – Beyaz Muhafız çetelerinin çeşitli saldırılarının püskürtülmesi iken Kautsky herhangi bir parlamenter "çoğunluk" formunun devrimci savunma için daha enerjik, adanmış ve başarılı bir örgütlenme sağlayacağını mı hayal ediyor? Haydut bir kuşatma halkasınca boğulan devrimci bir ülkede mücadelenin koşulları o kadar tanımlanmıştır ki, bütün orta sınıf gruplar yalnızca Denikin veya sovyet hükümeti alternatifleriyle karşı karşıyadır. Prensipte uzlaşmadan yana olan Menşevikler ve Sosyal-Devrimciler gibi partiler bile tam da bu çizgi etrafında bölündüyse daha ne kanıt gerekir?

Bize Kurucu Meclis seçimini teklif ederken Kautsky seçimlerin yapılabilmesi için içsavaşın durdurulmasını mı öneriyor? Kimin kararıyla? Eğer bu amaçla İkinci Enternasyonal'in otoritesini devreye sokmayı düşünüyorsa kendisine hemen söyleyelim ki, bu kurumun Denikin'in ordugâhlarında, bizde olduğundan yalnızca biraz daha fazla nüfuzu var. Ancak işçi ve köylü ordusu ile emperyalist çeteler arasındaki içsavaş sürdüğü ölçüde seçimler zaruri olarak Sovyet topraklarıyla sınırlandırılmak durumunda. Kautsky Denikin'i destekleyen partilerin ortaya çıkmasına izin vermemiz gerektiğinde ısrar etmeyi mi arzuluyor? Bomboş ve rezilce bir gevezelik! Düşmanlarına kuvvetlerini kendi ordularının berisinde seferber etme izni verecek bir hükümet, hiçbir zaman ve hiçbir yerde olmamıştır.

Emekçi nüfusun en iyi üyelerinin şu ânda fiili hizmette olduğu gerçeği sorunun tartışılmasında hiç de önemsiz bir yer işgâl etmez. İş-

çilerin fikirlerini yönlendirmek için bütün önemli siyasî etkinliklerde olduğu gibi seçimlerde de başrolü alan ileri işçiler ve en bilinçli köylüler şu ânda Kızıl Ordu'nun komutanları, komiserleri veya erleri olarak dövüşüyor ve ölüyorlar. Rejimleri parlamentarizme dayanan burjuva devletlerindeki en "demokratik" hükümetler savaş zamanında parlamento seçimine gitmeyi olanaksız sayıyorlarsa, dayandığı rejim hiçbir an parlamentarizme dayanmamış olan Sovyet Cumhuriyeti'nde savaş sürerken böyle bir seçim düzenlenmesini talep etmek çok daha anlamsızdır. Rusya'nın devrimci hükümetinin, kendi seçici kurulları olan yerel ve merkezi Sovyetlerdeki periyodik seçimlerin önüne en zorlu aylarda ve zamanlarda dahi geçmemiş olması kâfidir.

Nihayet son – ve de en önemsiz – argüman olarak, Rus Kautskicileri Martov ve Tan gibi Menşeviklerin bile şu ânda Kurucu Meclis talebini öne sürmeyi olanaklı bulmayarak daha iyi zamanlara ertelediklerine Kautsky'nin dikkatini çekmeliyiz. Peki, daha sonra ona ihtiyaç olacak mı? İşte bu şüphelidir. İçsavaş bittiğinde işçi sınıfının diktatörlüğü bütün yaratıcı enerjisini açığa vuracak ve en geri kitlelere onlar için ne yapabileceğini pratikte gösterecek. Sistematik olarak uygulanacak genel çalışma hizmeti ve dağıtımın merkezî örgütlenmesi aracılığıyla ülkenin bütün nüfusu, ekonomik düzenleme ve kendi kendine yönetimin genel sovyet sitemine çekilecek. Şu ânda hükümet organı durumundaki sovyetler, giderek salt ekonomik örgütlere dönüşecek. Bu tür koşullar altında herhangi birinin çıkıp, sosyalist toplumun gerçek kumaşının üstüne, tek yapacağı gerekli olan her şeyin kendisinden önce ve kendisi olmadan "kurulduğunu" kayda geçirmek olacak Kurucu Meclis kılığındaki arkaik bir taç giydirmeyi düşüneceği kuşkuludur.[1]

---

[1] *Gönlümüzü Kurucu Meclis'ten yana çelmek için Kautsky, esas argümanına* yardımcı nitelikte bir döviz kuru olan kategorik buyruk temelli bir argüman ileri sürüyor. Kautsky, "Rusya'nın, yabancı sermayenin yardımına ihtiyacı var, ancak Kurucu Meclis çağrısı yapmaz ve basın özgürlüğünü sağlamazsa Sov-

yet Cumhuriyeti bu yardımı alamayacak; kapitalistler demokrat idealistler olduğu için değil, – çarlığa hiç tereddüt etmeden milyarlar verdiler –, ama devrimci hükümete ticari yönden inançları olmadığı için" diye yazıyor (s. 218). Bu saçmalıkta hakikat kırıntıları var. Amerikan Borsası Kurucu Meclis'e destek vereceğine inanınca Kolçak hükümetini gerçekten de destekledi. Kolçak'la olan deneyiminden Borsa, burjuva demokrasisi mekanizmasının kapitalist çıkarlar için kullanılıp işi bitince yıpranmış bir tozluk gibi çıkarılıp atılabileceği yönündeki kanaatinden emin oldu. Çok muhtemeldir ki Borsa, önceki deneyimine dayanarak, Kurucu Meclis'in garanti edilmesi karşılığında, bu kurumun kapitalist diktatörlüğe geçiş için ara bir kurum vazifesi göreceği inancıyla yine parlamento kredisi verirdi. Borsa'nın "ticarî inancını" bu fiyata satın alma teklifinde bulunmuyoruz ve gerçekçi Borsa'da Kızıl Ordu'nun silâhları dolayısıyla oluşan "inancı" kararlılıkla tercih ediyoruz.

4
TERÖRİZM

Kautsky'nin kitabının ana teması terörizmdir. Kautsky terörizmin devrimin olmazsa olmazı olduğu görüşünün yaygın bir kuruntu olduğunu belirtir. Devrimi isteyen kişinin terörizmi sineye çekmek zorunda olduğu doğru değildir. Kautsky genel itibariyle devrimle ilgili olduğu ölçüde kararlı bir biçimde terörizmin karşısındadır. Ancak karışıklık burada başlar.

"Devrim bize, sosyalist hükümetlerce uygulanan kanlı bir terörizm getirdi" diye yakınıyor Kautsky. "Önce Rusya'daki Bolşevikler bu yola girdiler ve bu nedenle, Alman çoğunluğunun sosyalistlerinin de aralarında bulunduğu ve Bolşevik bakış açısını benimsememiş olan bütün sosyalistlerce sert bir biçimde mahkûm edildiler. Fakat üstünlüğünün tehdit altında olduğunu gören bu Alman çoğunluğu Doğu'da saldırdığı terörist rejimle aynı yöntemlere başvurdu." (s. 9). Bunun ardından terörizmin, devrimin doğasıyla bazı bilgelerin düşündüğünden çok daha derinden ilgili olduğu sonucu çıkacak sanırsınız. Ama Kautsky, tam aksi sonuca ulaşıyor. Son dönemdeki bütün devrimlerde –

Rus, Alman, Avusturya ve Macar – Beyaz ve Kızıl terörizmin devasa gelişimi onun için bu devrimlerin doğru yoldan saparak Kautsky'nin teorik kurgularına göre olmaları gereken devrim olmaktan çıktıklarının bir kanıtı oluyor. Terörizmin devrime "o kadar" içkin olup olmadığı sorununa girmeksizin, insanlığın yaşayan tarihinde önümüzde cereyan eden devrimlerin birkaçını ele alalım.

Önce, Orta Çağ'la modern tarih arasındaki sınır çizgisi haline gelen dini Reform'a bakalım: ona katılan kitlelerin çıkarları ne denli derin, etki alanı ne denli genişse, dinî bayrak altında gelişen içsavaş da o kadar sert ve karşısında gelişen terör de o kadar acımasız olmuştu.

On yedinci yüzyılda İngiltere iki devrim gerçekleştirdi. Büyük toplumsal başkaldırılara ve savaşlara yol açan ilki, başka şeylerin yanı sıra Kral I. Charles'ın da idamına neden olurken, ikincisi yeni bir hanedanın tahta çıkması neticesinde mutlu sonla bitti. Britanya burjuvazisi ve onun tarihçileri bu iki devrim karşısında bir hayli farklı tutumlara sahiptir: Onlar için birincisi ayaktakımının ayaklanması – "Büyük İsyan" – iken, ikincisi bugünlere "Şanlı Devrim" ismiyle devredilmiştir. Bu değerlendirme farklılığının nedeni Fransız tarihçi Augustin Thierry tarafından açıklanmıştı. İlk İngiliz devriminde, yani "Büyük İsyan"da etkin güç olan halk, ikincisinde neredeyse "sessiz" kalmıştı. Buradan anlaşılıyor ki sınıf köleliği ortamında ezilen kitlelere iyi davranmayı öğretmek zordur. Öfkeye kapıldıklarında sopa, taş, ateş ve ip kullanırlar. Sömürücülerin saray tarihçileri buna karşı çıktılar. Fakat modern "burjuva" tarihindeki büyük olay yine de, "Şanlı Devrim" değil, "Büyük İsyan"dır.

Reform ve "Büyük İsyan"ın ardından modern tarihteki en büyük ve bu iki öncelini önem bakımından bir hayli geride bırakan olay on sekizinci yüzyıldaki Fransız Devrimi'ydi. Bu klasik devrime uygun düşen klasik bir terörizm oldu. Kautsky cumhuriyeti kurtarmak için başka seçeneklerinin olmadığını teslim ederek Jakobenlerin terörizmini affetmeye hazırdır. Fakat olay geçtikten sonraki bu mazur göstermenin kimseye ne bir yardımı ne de bir manisi var. On sekizinci yüzyıl sonunun Kautskyleri (Fransız Jirondinlerinin liderleri) Jakobenlerde kötülüğün insan kılığına girmiş halini görmüşlerdi. İşte size burju-

va Fransız tarihçilerinden birinin kaleminden, Jakobenlerle Jirondinler arasında, bayağılığı bakımından yeterince öğretici olan bir karşılaştırma: "Her iki taraf da cumhuriyeti arzuluyordu." Fakat Jirondinler "özgür, meşru ve bağışlayıcı bir cumhuriyet istiyorlardı. Montanyarlar,(Jakobenler – *ç.n.*) ise despotik ve terörist bir cumhuriyet arzuluyordu. Her iki taraf da halkın hâkim iktidarından yanaydılar; fakat Jirondinler halktan haklı olarak bütün herkesi anlıyorken Montanyarlar yalnızca işçi sınıfını halk olarak saydılar. Hâkimiyetin yalnızca Montanyarlarla aynı fikirdeki insanlara ait olmasının sebebi buydu." Kurucu Meclis'in asil savunucularıyla devrimci diktatörlüğün kana susamış temsilcileri burada, dönemin siyasî terimleriyle de olsa, yeterince açıklıkla gösteriliyor.

Jakobenlerin diktatörlüğüne devrimci Fransa'nın içinde bulunduğu korkunç derecede zor durum yol açmıştı. Bakın bu dönem için burjuva tarihçileri ne diyor: "Yabancı birlikler dört koldan Fransız toprağına girdiler. Kuzeyde Britanyalılar ve Avusturyalılar, Alsace'ta Prusyalılar, Dauphine'de ve Lyon'a kadar olan bölgede Piedmontlular, Roussillon'da İspanyollar. Ve bu, içsavaşın dört ayrı noktada şiddetlendiği sırada gerçekleşiyordu: Normandiya, Vendée, Lyons ve Toulon." (s. 176). Buna, çok sayıda gizli eski rejim taraftarını, düşmana her şekilde yardım etmeye hazır iç düşmanları da eklememiz gerekir.

Yeri gelmişken Rusya'daki proletarya diktatörlüğünün şiddetinin de hiç de daha az zorlu olmayan koşullarla belirlendiğini belirtelim. Kuzeyde ve güneyde, doğuda ve batıda tek ve sürekli bir cephe mevcuttu. Kolçak, Denikin ve diğerlerinin Rus Beyaz Muhafızlarının dışında şu güçler de Sovyet Rusya'ya sırayla ya da aynı ânda saldırıyordu: Almanlar, Avusturyalılar, Çekoslovaklar, Sırplar, Polonyalılar, Ukraynalılar, Romanyalılar, Fransızlar, Britanyalılar, Amerikalılar, Japonlar, Finler, Estonyalılar, Litvanyalılar... Kuşatmayla kısırlaşmış ve açlığa boğulmuş bir ülkede komplolar, kalkışmalar, terörist eylemler ve yollarla köprülerin imhası eksik değildi.

"Sayısız dış ve iç düşmanla mücadeleyi üstlenen hükümetin elinde, ne kadar gaddarca ve şiddetli olurlarsa olsunlar ülkenin güvenliği için gerekli her tür önlemi almak için, sınırsız bir enerji, ülkenin dev-

rimci unsurlarından gelen coşkun bir destek ve devasa bir cesaret haricinde, ne para, ne yeterli asker; hiçbir şey yoktu." Plehanov Jakobenlerin hükümetini bir zamanlar bu sözcüklerle anlatmıştı. (*Sosial-demokrat*, üç aylık edebiyat ve politika dergisi. Kitap I, Şubat 1890, Londra. "Büyük Devrim'in Yüzüncü Yılı" üzerine makale. s. 6-7).

Şimdi de on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, "demokrasi"nin ülkesinde – Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nde- meydana gelen devrime dönelim. Sorun mülkiyetin toptan ilgası değil, yalnızca Zencilerin mülk edinilmesinin ilgası olmasına rağmen, demokrasinin kurumları yine de tartışmayı barışçı yönden çözüme kavuşturmada tamamen yetersiz olduklarını gösterdiler. 1860'daki başkanlık seçimlerinde yenilgiye uğrayan güney eyaletleri, köle sahipliği sorununda o güne kadar kullandıkları nüfuzu mümkün olan her yolla geri kazanmaya karar verdiler; doğru olduğu kadarıyla, özgürlük ve bağımsızlık üzerine doğru dürüst görünen sözler köle sahiplerince gerçekleştirilen bir ayaklanmada yükseldi. Bu nedenle arkasından içsavaşın bütün sonuçları geldi. Mücadelenin daha en başında Baltimore'deki askerî hükümet, *habeas corpus*'a* rağmen köle sahibi Güney'in sempatizanı birkaç yurttaşı MacHenry Kalesi'ne hapsetti. Bu eylemin yasal olup olmadığı sözüm ona "yüksek merciler" arasında sert tartışmalara konu oldu. Yüksek Mahkeme yargıcı, başkanın ne *habeas corpus*'un uygulanmasını önlemeye ne de bu amaçla askerî makamlara tam yetki vermeye hakkı olduğuna hükmetti. "Çok muhtemelen bu, sorunun doğru anayasal çözümüdür" diye yazıyor Amerikan İç Savaşı'nın ilk tarihçilerinden biri. "Fakat gidişat o kadar kritik ve Baltimore sakinlerine karşı kararlı önlemler alma ihtiyacı o kadar büyüktü ki, yalnızca hükümet değil Birleşik Devletler halkı da en etkili önlemlerin alınmasını destekledi." (*The History of the American War*, Fletcher, İskoç Muhafızları Yarbayı. St. Petersburg 1867, s. 95.)

Asi Güney'in ihtiyaç duyduğu bazı mallar Kuzey'in tüccarları ta-

* "Suçu kanıtlanıncaya kadar suçsuz": Dünyada yasal/kanunlaşmış şiddet kullanma hakkına sahip tek kurum olan devletin uygulayacağı şiddetin uzlaşılmış/determinist sınırı... – *y.n.*

rafından gizlice tedarik ediliyordu. Doğal olarak Kuzeylilere baskı yöntemleri uygulamaktan başka yol kalmamıştı. 6 Ağustos 1861'de Başkan, Kongre'nin almış olduğu, "asi amaçlarla kullanılan mülklere el konulması" kararını onayladı. En demokratik unsur durumundaki halk aşırı önlemlerden yanaydı. Kuzey'de Cumhuriyetçiler kesin bir çoğunluğa sahipti ve ayrılıkçı olduklarından, yani asi Güney eyaletlerinden yana olduklarından şüphe edilen insanlar şiddete maruz kalıyorlardı. Bazı Kuzey kentlerinde ve hattâ asayişi korumalarıyla ünlü New England eyaletlerinde insanlar sık sık, başkaldıran köle sahiplerini destekleyen gazetelerin bürolarını basıyor ve matbaalarını tahrip ediyorlardı. Hâtta gerici yayın yapanların katrana bulanıp tüylerle kaplandıktan sonra Birliğe bağlılık yemini edene kadar sıraya dizilip meydanlarda dolaştırıldıkları da oldu. Katrana bulanmış çiftlik sahibinin kişiliği "kendi içinde şeye" pek az benziyordu; bu nedenle Kautsky'nin kategorik buyruğu eyaletlerin içsavaşında ciddî bir darbe aldı. Fakat bununla kalmıyor. Tarihçimiz, "Kendi adına hükümet kendisininkine muhalif görüşler taşıyan yayınlara karşı çeşitli baskı önlemleri hayata geçirdi: ve kısa süre içinde o güne kadar hür olan Amerikan basını otokratik Avrupa devletlerinde hüküm sürenden pek az üstün bir duruma geriledi" diye anlatıyor. İfade özgürlüğü de aynı kaderi paylaştı. "Bu şekilde" diye devam ediyor Yarbay Fletcher, "Amerikan halkı özgürlüğünün büyük bölümünü kendisi reddetti." Ve şöyle ahkâm kesiyor: "Görülmelidir ki halkın çoğunluğu savaşla o kadar meşgul ve onu kazanmak için her türlü fedakârlık isteğiyle doluydu ki, gözden kaybolmuş özgürlükler için pişmanlık duymamakla kalmadı, yok olduklarını bile pek zor fark etti." (*The History of the American War*, Fletcher, s.162, 164.)

Güney'in kana susamış köle sahipleri ele avuca sığmaz yağmacılarını çok daha acımasızca kullandılar. Paris Kontu şöyle yazıyor: "Nerede kölelikten yana bir çoğunluk varsa orada kamuoyu azınlığa despotça davrandı. Ulusal bayrak adına içi yanan kim varsa .... sessiz kalmaya zorlandı. Fakat çok geçmeden bu da yetersiz hale geldi; bütün devrimlerde olduğu gibi kayıtsızlık gösterenler olayların yeni dü-

zenine sadakât göstermeye zorlandılar... Buna uymayanlar halk kitlelerinin nefret ve şiddetine kurban verildiler... Büyüyen uygarlığın her bir merkezinde (Güneybatı eyaletleri), seçim mücadelesi konusunda aşırı görüşleriyle öne çıkanlardan oluşan huzur ve güvenlik komiteleri kuruldu... Toplantılarının klasik mekânı bir bardı ve halk tipi adaletin aşağılık parodisine gürültülü bir içki âlemi eşlik ediyordu. Üzerinden cin ve viskinin aktığı bir masanın etrafında oturan birkaç çılgın adam orada bulunan ya da bulunmayan yurttaşlarını yargılıyorlardı. Suçlanan kişi, daha sorgulanmadan, hazırlanan urganı görebiliyordu. Mahkemeye çıkmayan kişi cezasını, ormanda saklanan cellâdının kurşunlarıyla düşerken öğreniyordu..." Bu tablo Denikin, Kolçak, Yudeniç ve Anglo-Franko-Amerikan "demokrasisinin" diğer kahramanlarının ordugâhlarında gün be gün yaşanan sahnelere fazlasıyla benziyor.

Terörizmin 1871 Paris Komünü'nde nasıl bir yerde durduğunu daha sonra görebiliriz. Her halükârda Kautsky'nin Komün ile bizi karşı karşıya koyma çabaları yanlıştır ve yazarı en önemsiz nitelikteki kelimelerle oynamaya vardırmakla kalır.

Esirlerin hapsedilmesinin içsavaş terörizminin "özünde var olduğunu" kabul etmek gerekir. Kautsky terörizme ve esirlerin hapsedilmesine karşıdır ama Paris Komünü'nden yanadır (Komün'ün elli yıl önce yaşandığına dikkat edilsin.) Hâlbuki Komün de esir almıştır. Bir zorluk doğar. Fakat kutsal metin yorumlama sanatı ne için vardır?

Komün'ün, Versay'ın canavarlıklarına karşı esir alma ve onları idam kararı Kautsky'nin derin açıklamasına göre "insan hayatını yok etme değil, koruma çabasından" doğuyordu. Harikulâde bir keşif! Yalnızca geliştirilmesi gerekiyor. İçsavaşta Beyaz Muhafızları işçileri yok etmesinler diye yok ettiğimiz açıklanabilir ve açıklanmalıdır. Bu nedenle sorunumuz insan hayatının yok edilmesi değil korunması. Fakat insan hayatını korumak için elimizde silâhlarla verdiğimiz mücadele insan hayatının yok olmasına yol açıyor – daha eski çağların bilgelerini saymazsak ihtiyar Hegel tarafından diyalektik sırrı açıklanmış bir bilmece.

Komün kendisini ancak *Versaylılar*'a karşı kararlı bir mücadeley-

le koruyup sağlamlaştırabilirdi. Diğer yandan *Versaylılar*'ın Paris'te çok sayıda temsilcisi vardı. Thiers'in temsilcileriyle savaşan Komün, *Versaylılar*'ı cephede ve cephe gerisinde yok etmekten geri duramadı. Egemenliği Paris'in sınırlarını aştıysa, – Ordu ile Ulusal Meclis arasındaki içsavaş süreci boyunca – eyaletlerde barışçı nüfus arasında daha kararlı hasımlar bulacaktı. Kraliyetçilere karşı savaşırken Komün cephe gerisinde kraliyetçiliğin temsilcilerine konuşma özgürlüğü tanıyamazdı.

Günümüz dünyasında yaşanan bütün gelişmelere rağmen Kautsky genel olarak savaşın ve özel olarak iç savaşın ne olduğunu idrak etmekte tamamen başarısız oluyor. Paris'te Thiers'in her ya da hemen hemen her sempatizanının yalnızca Komüncülere fikren "muhalif" olmakla kalmayıp, Thiers'in temsilcisi ve ajanı olduğunu, insanı sırtından vurmaya hazır acımasız bir düşman olduğunu anlamıyor. Düşman zararsız hale getirilmelidir ve savaş zamanı bunun anlamı, yok edilmesi gerektiğidir.

Savaşın olduğu gibi devrimin de sorunu, düşmanı teslim olmaya ve kazanan tarafın koşullarını kabul etmeye zorlayarak onun iradesini kırmaktır. Tâbii ki irade maddî dünyaya ait bir olgudur, fakat bir toplantı, tartışma ya da kongreden farklı olarak devrim, amaçlarına – savaştan daha sınırlı ölçüde de olsa – fiziki kaynakları kullanarak ulaşır. Burjuvazinin kendisi iktidarı isyanlar aracılığıyla fethetti ve içsavaş aracılığıyla sağlamlaştırdı. Barışçı dönemde iktidarı bir baskı sistemi aracılığıyla elinde tutar. En köklü antagonizmalara dayanan sınıflı toplum var oldukça baskı, karşı tarafın iradesini kırmak için gerekli bir araç olmaya devam eder.

Bir ülkede ya da diğerinde proletarya diktatörlüğü demokrasinin dışsal çerçevesi içinde gelişmiş olsa bile bu hiçbir biçimde içsavaşı önlemezdi. Ülkeye kimin hükmedeceği sorunu – yani burjuvazinin ölüm kalım sorunu- her iki tarafta da her tür şiddet biçiminin kullanılmasıyla çözülecektir, anayasa maddelerine referanslarla değil. Kautsky tarih öncesi insanının beslenmesine (bkz.: kitapçığının 122. ve devam eden sayfaları) ve insan zalimliğine yol açan diğer yakın ve uzak şartlara ne kadar derinlemesine girerse girsin, tarihte düşmanın

sınıf iradesini kırmak için şiddetin sistematik ve enerjik bir biçimde kullanılmasından başka bir yönteme rastlamayacaktır.

Mücadelenin gaddarlığının derecesi bir dizi iç ve uluslararası koşula bağlıdır. Devrilen sınıf düşmanının direnişi ne kadar gaddar ve tehlikeliyse, baskı rejimi de kaçınılmaz olarak o ölçüde terör rejimi biçimini alır.

Fakat sovyet terörizmiyle savaşında Kautsky burada beklenmedik bir biçimde yeni bir pozisyon alır. Rus burjuvazisinin karşı-devrimci gaddarlığına bütün referansı basitçe bir kenara bırakır.

"Böyle bir gaddarlık" der, "Kasım 1917'de Petrograd ve Moskova'da ve daha yakın zamanda Budapeşte'de gözlenmiyordu." (s. 149) Sorunun böyle tasasız bir formülasyonu ile devrimci terörizmin yalnızca, vejetaryen tarihöncesi insanının geleneklerini ve Kautsky'nin ahlâkî derslerini aynı ânda terk eden Bolşeviklerin kana susamışlığının bir ürünü olduğu ortaya çıkar.

(Yeni takvime göre) Kasım 1917'nin başında iktidarın sovyetler tarafından ilk fethi gerçekte önemsiz fedakârlıklarla gerçekleşmişti. Rus burjuvazisi kendisini halk kitlelerinden o kadar uzaklaşmış, ülke içinde o kadar çaresiz, savaşın gidişatı ve sonucu bakımından o kadar eli kolu bağlanmış, Kerenski rejimi yüzünden o kadar demoralize olmuş bir halde buldu ki, herhangi bir direniş göstermeye pek az cesaret edebildi. Petrograd'da Kerenski iktidarı neredeyse hiç çatışma olmadan devrildi. Moskova'da direniş, büyük ölçüde bizim adımlarımızın kararsız niteliği dolayısıyla uzadı. Taşra illerinde iktidarın sovyetlere geçmesine Petrograd veya Moskova'dan yollanan telgraflar yetti. Olay burada sonlansaydı Kızıl Terörün bahsi bile olmazdı. Fakat daha Kasım 1917'de mülk sahibi sınıfların direnişe başlayacağına dair kanıtlar vardı. Tâbii Rus karşı-devriminin kendisine inanması ve direnişine daima artan bir güç katması için Batılı emperyalist hükümetlerin müdahalesi gerekiyordu. Bu durum bütün bir Sovyet devrimi dönemi boyunca, gün be gün, önemli ve de önemsiz olgularla ortaya konabilir.

Askerlerden hiçbir destek gelmediğini gören Kerenski'nin "kur-

mayları" Almanlarla ateşkes görüşmelerine başlamış olan Sovyet hükümetini tanıma eğilimindeydi. Ancak o sırada İttifak devletlerinin askerî temsilciliklerinin açık tehditlerle dolu ihtarları geldi. Kurmaylar korkmuştu; Müttefik subayların dürtüklemesiyle muhalefet yoluna girdi. Bu durum silâhlı çatışmaya ve savaş birliklerinin komutanı General Duhonin'in bir grup devrimci bahriyeli tarafından öldürülmesine yol açtı.

Petrograd'da İtilaf devletlerinin resmî temsilcileri, özellikle de Fransız Askerî Ataşeliği, SD'ler [Sosyal Devrimciler – *ç.n.*] ve Menşeviklerle el ele, Sovyet devriminin ikinci gününden itibaren Kadetleri ve genel olarak burjuva gençliğini bize karşı harekete geçirerek, silâhlandırarak, kışkırtarak açıkça muhalefeti örgütlediler. Junkerlerin 10 Kasım'daki ayaklanması 7 Kasım devrimindekinin yüz katı kadar kurban verdirdi. Petrograd'a karşı Kerenski ve Krasnov maceracılarının İtilaf devletleriyle aynı ânda organize edilen harekâtı doğal olarak mücadelede ilk vahşet unsurlarının ortaya çıkmasına yol açtı. Yine de General Krasnov şeref sözü vermesi üzerine serbest bırakıldı. Pek çok kurban verilmesine yol açan (1918 yazındaki) Yaroslav ayaklanması Fransız Elçiliği'nin talimatları ve kaynaklarıyla Savinkov tarafından organize edilmişti. Arkhangelsk, Britanya savaş gemileri ve savaş uçaklarının yardımıyla Britanyalı ajanların planları doğrultusunda ele geçirildi. Amerikan Borsası'nın adayı Kolçak'ın imparatorluğunun başlaması, Fransız hükümetinin kaynaklarını kullanan yabancı Çekoslovak Birlikleri tarafından sağlandı. Don'da karşı-devrimin ilk liderleri Kaledin ve (bizim serbest bıraktığımız) Krasnov, kısmî başarıya ancak Almanya'nın açık askerî ve malî yardımlarıyla ulaştılar. Ukrayna'da Sovyet iktidarı Alman militarizmi tarafından 1918 başında devrildi. Denikin'in Gönüllüler Ordusu Büyük Britanya ve Fransa'nın malî ve teknik yardımıyla kuruldu. Yudeniç'in ordusu yalnızca Britanya'dan müdahale ve askerî destek gelmesi umuduna dayanarak kuruldu. İtilaf devletlerinin politikacıları, diplomatları ve gazeteleri Rusya'daki içsavaşı finanse etmenin yeterince kâr getirir bir teşebbüs olup olmadığını tam bir açıklıkla iki yıldır devamlı olarak tartışıyorlar.

Bu şartlar altında Rusya'daki içsavaşın kanlı olmasının sebebini uluslararası durumda değil de Bolşeviklerin kötü niyetinde araması için insanın gerçekten demirden bir kafaya sahip olması gerekir.

Sosyal devrim yoluna ilk giren Rus proletaryasıydı ve siyaseten çaresiz durumdaki Rus burjuvazisi siyasî ve ekonomik olarak mülksüzleştirilmesine karşı mücadeleye yalnızca diğer bütün ülkelerde ağabeyinin iktidarda olduğunu ve ekonomik, siyasî ve bir dereceye kadar askerî üstünlüğü elinde tuttuğunu gördüğü için cesaret edebildi.

Şâyet bizim Ekim devrimimiz Almanya'da, Fransa'da ve İngiltere'de proletarya hâkimiyeti kurulduktan birkaç ay, hattâ birkaç hafta sonra gerçekleşmiş olsaydı, şüphesiz ki bizim devrimimiz şu günahkâr dünyadaki muhtemel bütün devrimlerin en "barışçısı", en "kansızı" olurdu. Fakat, – ilk bakışta en "doğalı" görünen ve her durumda Rus işçi sınıfı açısından en hayırlısı olan – bu tarihsel dizilim – bizim hatamız dolayısıyla değil olayların iradesi dolayısıyla – ihlal edildi. Rus proletaryası sonuncu olmak yerine birinci oldu. Bundan önce Rusya'ya hükmeden sınıfların direnişine umutsuzluk veren ilk kafa karışıklığı döneminin ardından, en büyük tehlikelerin, dış saldırıların, iç komplo ve ayaklanmaların olduğu bir ânda Rus proletaryasını devlet terörünün en sert önlemlerine başvurmaya zorlayan işte bu durumdu. Şimdi kimse bu önlemlerin nafile olduğunu söyleyemez. Fakat belki de bunların "kabul edilemez" olduğunu düşünmemiz bekleniyordur?

İktidarı savaşta ele geçiren işçi sınıfının amaç ve görevi bu iktidarın sarsılmazlığını tesis etmek, hâkimiyetini şüpheye yer bırakmayacak biçimde sağlamak, düşmanlarının yeni bir devrim arzularını yok etmek ve böylece sosyalist reformların gerçekleşmesini garanti altına almaktı. Aksi takdirde iktidarı almanın herhangi bir anlamı olmazdı.

"Mantıksal olarak" devrim terörizmi gerektirmez.

Aynı şekilde "mantıksal olarak" silâhlı ayaklanmayı da gerektirmez. Ne kadar derin bir beylik laf! Ancak devrim devrimci sınıfın amacına elinin altındaki bütün yöntemleri kullanarak – gerekirse si-

lâhlı bir ayaklanmayla, icâbında terörizmle – ulaşmasını gerektirir. İktidarı elde silâhla fetheden bir devrimci sınıf, iktidarı elinden çekip alma yolundaki bütün çabaları yine elinde tüfeğiyle ezmek zorundadır ve ezecektir. Nerede karşısına düşman ordusu çıksa ona kendi ordusuyla karşı koyacaktır. Nerede silâhlı komployla, cinayet teşebbüsüyle ya da ayaklanmayla karşılaşırsa orada düşmanının başına merhametsiz cezalar yağdıracaktır. Yoksa Kautsky başka yöntemler mi icat etmiştir? Ya da bütün meseleyi baskının derecesine indirgeyip her koşulda idam etmek yerine tutuklamayı mı salık vermektedir?

Baskının biçimi ya da derecesi elbette ki bir "ilke" sorunu değildir. Çıkarlara uygunluk sorunudur. Devrimci bir dönemde, iktidardan atılan, hâkim sınıfın kararlı haliyle uzlaşamayan ve ona karşı gözükara bir mücadeleye girmesiyle bunu gösteren parti, uzun süreli olacağına inanmayacağı için, tutuklama tehditleriyle yıldırılamaz. Bir içsavaşta yaygın olarak öldürme yoluna gidilmesini açıklayan, bu basit ama belirleyici olgudur.

Ya da belki Kautsky, "sınıflar korkutulamadığı" için idamın çıkarlara uygun olmadığını söylemek istiyor. Bu doğru değil. Terör yalnızca, tarihsel olarak yükselen bir sınıfa karşı gericilik tarafından kullanıldığında – o da ancak uzun vadede – yararsızdır. Hâlbuki sahneden çekilmek istemeyen gerici bir sınıfa karşı terör oldukça etkili olabilir. Hem uluslararası ölçekte hem de ülke içinde gözdağı güçlü bir politik silâhtır. Devrim gibi savaş da gözdağı üzerine kuruludur. Genel anlamda muzaffer bir savaş, kalanlara gözdağı vermek ve iradelerini kırmak suretiyle, fethedilen ordunun ancak önemsiz bir bölümünü yok eder. Devrim de aynı şekilde işler: Bireyleri öldürür, binlercesine gözdağı verir. Bu anlamda Kızıl Terör, doğrudan devamı olduğu silâhlı ayaklanmadan farklı değildir. Devrimci bir sınıfın devlet terörünü, ancak, her türlü şiddet biçimini – dolayısıyla bütün savaşları ve ayaklanmaları – ilkesel olarak basitçe reddeden birisi "ahlâkî olarak" mahkûm edebilir. Bunun için insanın yalnızca ve basitçe ikiyüzlü bir Quaker [barışçılığıyla bilinen bir Hıristiyan tarikatı – *ç.n.*] olması gerekir.

"Fakat bu durumda sizin taktikleriniz çarlığınkilerden nerede ayrı-

lıyor?" diye soruluyor bize, Liberalizmin ve Kautskiciliğin başrahipleri tarafından.

Bunu siz anlamıyor musunuz mukaddes adamlar? Size açıklayalım. Çarlık terörü proletaryaya yöneltilmişti. Çarlığın kolluk güçleri sosyalist düzen için savaşan işçilerin boğazlarına sarıldılar. Bizim Olağanüstü Komisyonlarımız kapitalist düzeni yeniden sağlamak için uğraşan toprak ağalarını, kapitalistleri ve generalleri vuruyorlar. Bu ayrımı kavrıyor musunuz? Evet mi? Biz Komünistler için bütünüyle kâfi.

"BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ"

Çok sayıda kitap ve makalenin yazarı Kautsky'yi bir nokta özellikle endişelendiriyor: Basın özgürlüğü. Gazetelerin yasaklanmasına göz yumulabilir mi?

Savaş boyunca devletin ve kamuoyunun bütün kurumları ve organları doğrudan ya da dolaylı olarak savaş halinin silâhları haline geldiler. Bu basın için özellikle geçerli. Ciddi bir savaş yürüten hiçbir hükümet kendi topraklarında doğrudan ya da dolaylı olarak düşmanı destekleyen yayınlara izin vermez. Bu içsavaşta daha da geçerlidir. İçsavaşın doğası gereği mücadele halindeki tarafların ordularının her ikisinin de cephe gerisinde, halk içinde düşman tarafı destekleyen önemli sayıda çevre bulunur. Başarının da hatanın da ölümle ödendiği savaşta, cephe gerisine nüfuz eden düşman ajanlar idama mahkûm edilir. Bu insanlık dışıdır fakat kimse savaşı – hele ki içsavaşı – insanlık okulu olarak görmemiştir. Denikin'in Beyaz Muhafızları ile süren bir içsavaş sırasında Denikin'i destekleyen partilerin yayınlarının Moskova ve Petrograd'da engellenmeksizin çıkması ciddî olarak talep edilebilir mi? Basın özgürlüğü adına bunu önermek, açık ilişki adına askerî sırların yayınlanmasını istemekle tamamen aynı şeydir. Parisli ve Komüncü Arthur Arnould, "Kuşatılmış bir şehir, düşmesi beklentisinin açıkça ifade edilmesine, kendisini savunan savaşçıların ihanete teşvik edilmesine, birliklerinin hareketlerinin düşmana bildiril-

mesine izin veremez. Komün döneminde Paris'in pozisyonu böyle idi" diye yazmıştı. İki yıllık varlığı boyunca Sovyet Cumhuriyeti'nin pozisyonu da böyledir.

Yine de bu bağlamda Kautsky'nin ne dediğine bakalım.

Bu sistemin [yani basına uygulanan baskının] gerekçelendirilmesi mutlak bir gerçeğin [!] var olduğu ve ona da yalnızca Komünistlerin sahip olduğu [!] saf düşüncesine indirgenir. Benzer şekilde" diye devam eder Kautsky, "kendisini başka bir bakış açısına, bütün yazarların doğuştan yalancı [!] ve yalnızca Komünistlerin gerçeğin taraftarı olduğu [!] düşüncesine indirger. Gerçekte ise yalancılar ve gerçek sandıkları şeylerin fanatik yandaşları bütün taraflarda bulunmaktadır." (s. 176) Vesaire, vesaire, vesaire.

Böylece Kautsky'nin gözlerinde, sınıflar için ölüm ya da kalım sorunu haline geldiği en şiddetli safhasındaki devrim, önceden olduğu gibi gerçeği saptama hedefli yazılı bir tartışma olmaya devam eder. Ne derinlik! ... Bizim "gerçeğimiz" elbette ki mutlak değildir. Fakat şu ânda onun uğruna kanımızı dökmekte olduğumuz sürece, her tür silâhın yardımıyla bizi "eleştirenler" ile gerçeğin göreceliliği üzerine yazılı bir tartışma yürütmek için, ne nedenimiz ne de olanağımız var. Benzer şekilde, bizim sorunumuz yalancıları cezalandırmak ve her fikirden gazeteciler arasındaki dürüst insanları cesaretlendirmek değil, her iki tarafta da fanatiklerin ve yalancıların bulunmasından bağımsız olarak, burjuvazinin sınıf yalanını boğmak ve proletaryanın sınıf gerçeğine ulaşmaktır.

"Sovyet hükümeti" diye kükrüyor Kautsky, "çürümeye karşı etkili olabilecek tek ilâcı – basın özgürlüğünü – yok etti. Basının sınırsız özgürlüğü aracılığıyla yönetim, kaçınılmaz olarak her sınırsız, kısıtlamasız iktidara sülük gibi yapışacak olan haydutları ve maceracıları tek başına dizginleyebilirdi." (s. 188). Vesaire.

Çürümeye karşı mücadelenin emin bir silâhı olarak basın! En büyük "basın özgürlüğüne" sahip iki ülkenin – Kuzey Amerika ve Fransa'nın – aynı zamanda kapitalist çürümenin en ileri aşamalarında olduğunu hatırlayınca bu liberal reçete kulağa bilhassa acınası geliyor.

Rus devriminin bekleme odalarının eski skandalından beslenen Kautsky, Kadetlere ve Menşeviklere özgürlük olmadan Sovyet aygıtının "haydutların" ve "maceracıların" bal peteğine dönüşeceğini sanıyor. Bir yıl ya da on sekiz ay önce Menşevikler de böyle diyordu. Şimdi onlar bile bunu tekrarlamaya cüret etmezler. Sovyet denetimi ve parti seçiminin yardımıyla Sovyet hükümeti, mücadelenin yoğun atmosferi içinde, devrim ânında yüzeye çıkan haydutlarla ve maceracılarla, herhangi bir zamandaki herhangi bir hükümetten karşılaştırılamaz derecede daha iyi baş etti.

Savaşıyoruz. Bir ölüm kalım mücadelesi içinde savaşıyoruz. Basın soyut bir toplumun değil, iki uzlaşmaz, silâhlı ve çatışan tarafın silâhı. Karşı-devrimin destek pozisyonlarını, levazımatlarını, iletişim hatlarını ve istihbarat sistemlerini yok ettiğimiz gibi basınını da yok ediyoruz. İşçi sınıfının çürümesi üzerine Kadet ve Menşevik eleştirilerinden kendimizi mahrum mu bırakıyoruz? Buna karşılık tam da kapitalist çürümenin temellerini muzaffer biçimde yok ediyoruz.

Fakat Kautsky ana noktasını daha da ileri götürüyor. SD'lerin ve Menşeviklerin gazetelerini yasaklamamızdan ve hattâ liderlerini tutuklamamızdan – böyle şeyler olmuştu İçsavaşın yakınıyor. Burada proleter ve sosyalist hareketteki "fikir farkları" ile uğraşmıyor muyuz? Skolastik bilgiç alışılmış sözlerinin ötesindeki olguları görmüyor. Menşevikler ve SD'ler onun içi yalnızca sosyalizm içindeki eğilimler, hâlbuki devrim esnasında karşı-devrimle aktif işbirliği içinde bir örgütlenmeye dönüştüler ve bize karşı açık bir savaş yürütüyorlar. Kolçak'ın ordusu Sosyal Devrimciler (bu isim bugün kulağa ne kadar da sahte ve boş geliyor!) tarafından kurulmuş ve Menşeviklerce desteklenmişti. Her ikisi de bir buçuk yıldır Kuzey cephesinde bize karşı savaş yürüttüler ve yürütüyorlar. Kafkaslara hükmeden, Hohenzollern'in eski, Lloyd George'un şimdiki müttefiki Menşevikler, Alman ve Britanyalı subaylarla el ele Bolşevikleri tutuklayıp vurdular. Menşevikler ve Kuban Rada SD'leri Denikin'in ordusunu kurdular. Estonya'nın hükümetinde yer alan Menşevikler Yudeniç'in Petrograd'a son seferiyle doğrudan ilgiliydiler. Sosyalist hareketteki bu "eğilimler" işte böyle. Kautsky'ye göre, Yudeniç, Kolchak ve Denikin için

kendilerinin kurdukları orduların yardımıyla sosyalizm içindeki "fikir farkları" için mücadele eden Menşevikler ve SD'lerle açık bir içsavaş halindeyken, bir yandan da cephe gerimizde bu masum "fikir farklarına" basın özgürlüğü verebiliriz. SD'ler ve Menşeviklerle aramızdaki tartışma ikna ve oylama yoluyla çözülebilecek olsaydı – yani arkalarında Rus ve yabancı emperyalistler olmasaydı – zaten içsavaş olmazdı.

Tâbii Kautsky – bir mürekkep damlası daha harcayarak – ablukayı, İtilaf devletlerinin Denikin'e desteğini ve Beyaz Terörü de "kınamaya" hazırdır. Fakat aşırı tarafsızlığı içinde bunlara belirli hafifletici sebepler bulmayı reddedemez. Gördüğünüz üzere Beyaz Terör kendi ilkelerini çiğnemezken, Kızıl Terörü kullanan Bolşevikler "kendilerinin kabul ettikleri insan hayatının kutsallığı" (s. 210) ilkesine ihanet ederler.

İnsan hayatının kutsallığı ilkesinin pratikteki anlamı nedir ve onu, "Öldürmeyeceksin" biçimindeki tanrısal buyruktan ne ayırır? Kautsky bunu açıklamıyor. Bir katil bir çocuğa bıçak çektiği zaman insan, çocuğu korumak için katili öldürebilir mi? Böylece "insan hayatının kutsallığı" ilkesi çiğnenmiş olmaz mı? İnsan kendisini korumak için katili öldürebilir mi? Ezilen kölelerin efendilerine başkaldırmalarına izin verilebilir mi? İnsanın özgürlüğünü gardiyanının canı pahasına kazanmasına müsaade edilebilir mi? Kautsky bize dayatmaya çalıştığı "ilkenin" karşı-devrimci-anlamının farkına varmıyor. Başka yerde Kautsky'nin Brest-Litovsk barışını yaptığımız için bizi suçladığını görebiliriz. Ona göre savaşa devam etmeliydik. Nerede kaldı insan hayatının kutsallığı? Farklı dilde konuşan insanlar söz konusu olduğunda hayatın kutsallığı sona mı eriyor, ya da Kautsky strateji ve taktik ilkeleri temelinde gerçekleştirilen kitlesel cinayetlerin son tahlilde cinayet olmadığını mı düşünüyor? Doğrusu çağımızda bundan daha ikiyüzlü ve aptalca bir ilke ileri sürülemezdi. İnsanın emek gücü ve dolayısıyla yaşamı alışveriş ya da sömürü ve soygun konusu olmaya devam ettiği sürece "insan hayatının kutsallığı", ezilen köleleri zincirlerine mahkûm bırakmak amacıyla söylenen rezil bir yalan olarak kalır.

Kerenski'nin getirdiği idam cezasına karşı mücadele ettik, çünkü

bu ceza, eski ordunun, emperyalist savaşı sürdürmeyi reddeden askerleri çıkardığı askerî mahkemenin bir ürünüydü. Bu silâhı eski askerî mahkemelerin elinden aldık, bu mahkemelerin kendilerini de yok ettik ve bu mahkemeleri kuran eski orduyu dağıttık. Ayaklanma, cinayet ve karışıklık yaratma yoluyla eski rejimi geri getirmeye çalışan karşı-devrimci komploculara Kızıl Ordu içinde ve genel olarak ülke çapında yok ederek, sonucunda zaferi garanti etmeyi arzuladığımız bir savaşın demirden yasalarıyla uyum içinde davranmış oluyoruz. Eğer mesele biçimsel çelişkiler bulmaksa o zaman açık ki bunu, kendilerini "Hıristiyan" olarak gören, idealist felsefeyi benimseyen ve (kendi) bireyselliklerinin kendi içinde şey olduğuna kesin bir biçimde ikna olmuş sınıfların bir silâhı olan Beyaz Terör tarafında da aramalıyız. Bize gelince, biz asla "insan hayatının kutsallığı" ile ilgili Kantçı-rahiplik ve vejetaryen-Quaker gevezeliğiyle ilgilenmedik. Muhalefetteki devrimcilerdik ve sonunda iktidardaki devrimciler haline geldik. Bireyi kutsal hale getirmek için onu çarmıha geren toplumsal düzeni yıkmamız gerekir. Ve bu mesele ancak kan ve silâhla çözülür.

Beyaz ve Kızıl Terör arasında, Kautsky'nin bugün görmezden geldiği fakat bir Marksistin gözünde belirleyici öneme sahip bir başka fark daha var. Beyaz Terör tarihsel olarak gerici bir sınıfın silâhı. Burjuva devletinin proletaryaya yönelik baskılarının beyhudeliğini gösterdiğimizde, belirli koşullar altında hâkim sınıfın tutuklamalar ve idamlarla sosyal devrimin ortaya çıkışını geçici olarak geciktirebileceğini asla reddetmedik. Fakat onu tamamen durduramayacağından emindik. Proletaryanın tarihsel olarak yükselen bir sınıf olduğu ve burjuva toplumunun proletaryanın gücünü artırmadan gelişemeyeceği olgusuna dayandık. Günümüzde burjuvazi düşmekte olan bir sınıftır. Artık üretimde başat bir rol oynamadığı gibi emperyalist kendine mal etme yöntemleri dünyanın ekonomik yapısını ve genel olarak insanlık kültürünü yok ediyor. Yine de burjuvazinin tarihsel sebatı muazzam boyuttadır. İktidara tutunur ve onu bırakmak istemez. Böylece bütün toplumu kendisi ile birlikte uçuruma sürüklemekle tehdit eder. Onu koparıp almaya, kesip atmaya mecburuz. Kızıl Terör, yok olmaya mahkûm ama ölmeyi istemeyen bir sınıfa karşı kullanılan bir silâh-

ür. Beyaz Terör proletaryanın tarihsel yükselişini yalnızca geciktiriyorsa Kızıl Terör de burjuvazinin imhasını hızlandırır. Hızlandırma – saf bir ivme sorunu – belirli dönemlerde belirleyici önemdedir. Kızıl Terör olmasaydı Rus burjuvazisi dünya burjuvazisi ile birlikte bizi Avrupa devriminin gelişinden çok önce boğazlardı. İnsanın bunu görmemesi için kör, reddetmesi için sahtekâr olması gerekir.

Sovyet sisteminin varlığı olgusunun tarihsel devrimci önemini kabul eden kişi, Kızıl Terör'ü de onaylamak durumundadır. Son iki yıldır dağ gibi kâğıt yığınlarını komünizme ve terörizme karşı polemikleriyle bezeyen Kautsky, kitapçığının sonunda olguları görmek ve bugün Rus Sovyet hükümetinin dünya devrimindeki en önemli faktör olduğunu beklenmedik bir biçimde kabul etmek zorunda kalıyor. "İnsan Bolşevik yöntemler hakkında ne düşünürse düşünsün" diye yazıyor, "bir proleter hükümetinin büyük bir ülkede iktidara erişmekle kalmayıp büyük zorluklar arasında onu iki yıl boyunca elinde tutması olgusu bütün ülkelerin proletaryasında iktidar duygusunu olağanüstü derecede artırmaktadır. Bu nedenle Bolşevikler gündemdeki devrim adına büyük bir iş [*grosses geleistet*] başarmışlardır." (s. 233)

Tarihsel gerçeğin, çoktandır beklemeyi bıraktığımız bir köşeden gelen bu tamamen umulmadık kabulü bizi afallatıyor. Bolşevikler birleşik kapitalist dünyaya karşın iki yıldır varlıklarını sürdürerek büyük bir tarihsel işi başardılar. Fakat Bolşevikler sadece fikirle değil kılıçla da direndiler. Kautsky'nin bu itirafı hem Kızıl Terör yöntemlerinin gönülsüz bir biçimde onaylanması hem de kendi eleştirel karışımının en etkili biçimde mahkûm edilmesidir.

SAVAŞIN ETKİSİ

Kautsky devrimin aşırı derecede kanlı bir karakter taşımasının nedenlerinden birisini savaşta ve onun, hareket tarzları üzerindeki sertleştirici etkisinde görüyor. Bu hiç tartışma götürmez. Bu etki, bütün sonuçlarıyla birlikte daha önce – yaklaşık olarak Kautsky'nin savaş kredileri lehinde mi aleyhinde mi oy vermek gerektiği konusunda kararsız kaldığı dönemde – öngörülebilirdi.

Bundan beş yıl önce *Savaş ve Enternasyonal* adlı kitabımızda, "Emperyalizm toplumu kararsız denge durumundan şiddetle çıkardı. Sosyal demokrasinin proletaryanın devrimci enerjisinin akışını durdurmak için kullandığı savaklarını şişirdi ve bu akışı kendi kanallarına yöneltti. Sosyalist Enternasyonal'in belini bir darbede kıran bu devasa tarihsel deney, burjuva toplumunun kendisi için ölümcül bir tehlike anlamına geliyor. İşçinin elinden çekici alındı ve kılıçla değiştirildi. Kapitalist toplum mekanizmasıyla ellerinden ve ayaklarından bağlı işçi âniden bu bağı orta yerinden kopardı ve toplumun, kendi ev saadetinden ve yaşamından daha yüksek olan amaçlarını sahiplenmeyi öğreniyor.

Kendi elleriyle yaptığı bu silâh elinde, işçi, devletin siyasî kaderinin doğrudan kendisine bağlı olduğu bir konuma yerleştiriliyor. Eski zamanlarda onu ezmiş ve hor görmüş olanlar şimdi onu pohpohlayıp kucaklıyor. Bu sırada, Lassalle'a göre anayasanın en önemli bütünleyici kısmını oluşturan aynı silâhlarla yakın ilişkilere giriyor. Devletlerin sınırlarını geçiyor, şiddetli işgâllere katılıyor ve darbeleri altında şehirler elden ele geçiyor. Bir önceki kuşağın rüyasında bile görmediği değişimler gerçekleşiyor.

En ileri işçiler bu kuvvetin hukukun anası olduğunun farkına vardılarsa da, yine de oportünizmin ve burjuva yasallığına uyum sağlamanın ruhuyla doymuş halde kaldılar. Bugün işçi, yasallığı hor görmeyi ve onu şiddetle yok etmeyi pratikte öğrendi. Ruh halindeki statik anlar yerlerini dinamik olana bırakıyor. Ağır silâhlar kafasına, bir engelden sakınmanın olanaksız olduğu durumlarda geriye kalan tek çarenin onu yok etmek olduğu fikrini kakıyor. Neredeyse bütün bir yetişkin erkek nüfus, toplumsal gerçekçiliği korkunç olan ve yeni tür bir insanlık meydana getiren bu savaş okulundan geçiyor.

Burjuva toplumumun bütün kriterleri – hukuku, ahlâkı, dini – üzerinde şimdi zorunluluğun demirden yumruğu yükseliyor. 'Zorunluluk hukuk tanımaz' şeklindeydi Alman Şansölyesi'nin beyanı (4 Ağustos 1914). Hükümdarlar balık satıcısı kadınların diliyle birbirlerini yalancılıkla suçlamak için pazaryerine geliyorlar; ulusal kilise, Tanrısını bir mahkûm gibi ulusun toplarına bağlarken, hükümetler resmî yeminle-

rini çiğniyorlar. Bu koşulların işçi sınıfını siyasî durgunluk döneminde yaratılan yasallık hipnozundan kurtararak onun ruh halinde önemli değişiklikler yaratması gerektiği açık değil mi? Mülk sahibi sınıflar yakında buna üzülerek ikna olacaklar. Savaş okulundan geçtikten sonra proletarya kendi ülkesindeki ilk ciddî engelde kuvvetin diliyle konuşma gerekliliğini hissedecek. 'Zorunluluk hukuk tanımazı' kendisini burjuva yasallığının kanunlarıyla durdurmaya çalışanların yüzüne fırlatacak. Ve bu savaş ilerledikçe ve özellikle de sonunda yükselecek olan korkunç ekonomik gereksinim, kitlelerin pek çok yasayı hiçe saymasına yol açacak." (s. 56-57)

Bütün bunlara kuşku yok. Fakat yukarıda söylenene eklenmesi gereken şey, savaşın hâkim sınıfların ruh haline de en az bu kadar etki yaptığıdır. Kitleler taleplerinde ısrarcı hale geldikçe burjuvazi de o ölçüde inatçılaştı.

Barış zamanında kapitalistler çıkarlarını, kiralanmış emeğin "barışçı" soygunuyla güvenceye alırlardı. Savaş sırasında bu aynı çıkarlara sayısız insanın hayatını yok ederek hizmet ettiler. Bu durum hâkim sınıf olarak bilinçlerine yeni bir Napolyonvari özellik kattı. Savaş sırasında kapitalistler milyonlarca köleyi – kendi yurttaşlarını ve sömürge yurttaşlarını – kömür, demiryolu ve diğer kârlar uğruna ölüme yollamaya alıştılar.

Savaş sırasında – büyük, orta ve küçük – burjuvazinin saflarında yüzlerce subay, profesyonel savaşçı, karakterleri savaşla sertleşmiş ve bütün dışsal sınırlamalardan kurtulmuş adamlar ortaya çıktı: Onlara bir biçimde kahramanlığa yaklaşan bir gaddarlık aşılayan burjuvazinin ayrıcalıklı pozisyonunu savunmaya hazır ve nazır kalifiye askerler.

Marx'ın bir zamanlar ortaya koyduğu gibi eğer proletarya "bütün bu çeteyi rüşvetle satın alma" olanağına sahip olsaydı devrim muhtemelen daha insancıl olurdu. Fakat savaş sırasında kapitalizm emekçilerin omzuna, burjuvazinin devrimle sessizce barış yapması karşılığında fidye ödemeyi ciddî olarak düşünemeyeceğimiz kadar büyük bir borç yükledi ve üretimin altını çok derin bir biçimde oydu.

Buna aynı doğrultudaki başka koşulların da eklenmesi gerekir.

Fethedilen ülkelerin burjuvazisi, sorumluğunu askerlere – "büyük ulusal savaşı" zafere ulaştırma kâbiliyetinden yoksun işçilere ve köylülere – yükleme eğiliminde olduğu yenilgi yüzünden hırçınlaştı. Bu bakış açısı temelinde insan, Ludendorff'un Ulusal Meclis Komisyonu'na yaptığı, arsızlıkta benzeri görülmemiş açıklamaları pek öğretici bulabilir. Ludendorff'un çeteleri, kendi proleterlerinin kanıyla dışarıda karşılaştıkları aşağılanmanın intikamını alma arzusuyla yanıp tutuşuyorlar. Muzaffer ülkelerin burjuvazisi ise kibirle dolmuş vaziyette ve zaferini sağlayan hayvanca yöntemlerin yardımıyla toplumsal konumunu korumaya her zaman olduğundan daha da hazır. Gördük ki burjuvazi ganimeti kendi saflarında bölüştürmeyi savaş ve yıkım olmadan başarmaktan âciz. Peki savaşmadan ganimetin tamamını bırakır mı? Son beş yılın deneyimi bu konuda herhangi bir şüpheye yer bırakmıyor: Mülk sahibi sınıfların – "demokrasi" sayesinde – yavaş yavaş ve sancısız, ayaklanmalar, silâhlı çatışmalar, karşı-devrim yönünde çabalar ve şiddetle bastırmalar olmadan mülksüzleştirilmesini beklemek daha öncesi için bile mutlak bir biçimde ütopik idiyse de, emperyalist savaştan devraldığımız gidişat, içsavaşın ve proletarya diktatörlüğünün iki üç kat daha gergin bir nitelik taşımasına neden olmaktadır.

5

PARİS KOMÜNÜ ve SOVYET RUSYA

Proletarya için proletarya tarafından gerçekleştirilen kısa süreli ilk devrim, düşmanının zaferiyle sonlandı. Bu dönem – 18 Mart'tan 28 Mayıs'a – yetmiş iki gün sürdü.

P. L. Lavrov, *The Paris Commune*, 1919

KOMÜN'DEKİ SOSYALİST PARTİLERİN TOYLUĞU

1871 Paris Komünü, işçi sınıfının, hâkimiyetini kurma yönündeki zayıf da olsa ilk tarihsel girişimiydi. Deneyiminin aşırı derecede sınırlı karakterine, katılımcılarının toyluğuna, programının karışıklığına, liderleri arasındaki birlik yoksunluğuna, planlarının kararsızlığına, yönetici organlarının umutsuz paniğine ve bütün bunların ölümcül katkısıyla aldığı dehşet verici yenilgiye rağmen Komün'ün hatırasına değer verdik. Komün'de değer verdiğimiz, Lavrov'un sözleriyle "proleter cumhuriyetinin solgun da olsa ilk şafağı" olmasıydı. Yani bizim değer verdiğimiz şey Kautsky'ninkinden çok başka. Kitabının önemli bir bölümünü Komün ile Sovyet iktidarı arasında kaba biçimde maksatlı bir karşıtlık kurmaya ayıran Kautsky Komün'ün bizim talihsizliği ve hatası olarak gördüğümüz özelliklerini esas üstünlükleri olarak görüyor.

Kautsky büyük bir çabayla, 1871 Paris Komünü'nün, partimiz tarafından dikkatle hazırlanan Kasım devriminin aksine yapay bir bi-

çimde hazırlanmadığını, devrimcileri şaşırtarak beklenmedik şekilde ortaya çıktığını kanıtlıyor. Bu inkâr edilemez. Adamakıllı gerici fikirlerini açıkça formüle etmeye cesaret edemeyen Kautsky, proleter ayaklanmasını öngörmemiş ve kaçınılmaz olanı öngörerek onu bilinçli bir biçimde göğüslememiş olmaları nedeniyle 1871 Paris devrimcilerinin övgüyü hak edip etmediklerini açıkça söylemiyor. Hâlbuki Kautsky'nin çizdiği tablo okurda tamamen şu fikri oluşturmak için kurulmuş: Komüncülerin başına gelen talihsizlikti (Bavyera filisteni Vollmar bir keresinde, Komüncülerin yataklarına gitmek yerine iktidarı ellerine almalarından duyduğu üzüntüyü ifade etmişti), bu nedenle merhameti hak ediyorlardı. Bolşevikler ise bu talihsizliği (iktidarın fethi) göğüslemek üzere bilinçli bir biçimde üzerine gittiler, bu nedenle ne bugünün ne de geleceğin dünyasında merhameti hak ediyorlar. Meselenin bu türlü formülasyonu iç tutarsızlığıyla inanılmaz görünebilir. Ancak hiçbir şeyi görmemek ve öngörmemek için kafalarını omuzlarına gömen ve yalnızca şiddetli bir darbe alınca ileri giden Kautskici "Bağımsızlar"ın konumunun tamamen kaçınılmaz bir sonucudur.

"Paris'i aşağılamak" diye yazıyor Kautsky, "ona kendi kendini yönetme hakkı vermemek, başkent olma konumundan yoksun bırakmak, sonrasında daha büyük bir özgüvenle monarşist bir darbe girişiminde bulunabilmek için onu silâhsızlandırmak – Ulusal Meclis'in ve onun yürütme erkinin başına seçtiği Thiers'in en önemli görevi bunlardı. Paris ayaklanmasına yol açan çatışma bu durumdan kaynaklandı.

Gücünü barış özleminden alan, arkasında köylülüğü bulan, Ulusal Meclis'te karşısında monarşistlerin değil, SD'lerin ve Menşevik Sosyal Demokratların bulunduğu Bolşevikler tarafından gerçekleştirilen darbenin karakterinin bundan ne kadar farklı olduğu açık.

Bolşevikler iktidara, tek vuruşta bütün bir devlet mekanizmasının ellerine geçmesini sağlayan iyi hazırlanmış bir darbeyle geldiler – aralarında proleter karşıtlarının da bulunduğu muhalifleri bastırmak amacıyla onu derhal en enerjik ve acımasız biçimde kullandılar.

Öte yandan Komün ayaklanmasına en çok şaşıran, devrimcilerin kendisiydi ve aralarından önemli bir bölümü için çatışma hiçbir biçimde arzu edilmeyen bir şeydi." (s. 56)

Kautsky'nin Komüncüler hakkında yazdıklarının gerçek anlamının daha açık bir biçimde kavranması için şu kanıtı nakledelim.

Komün üzerine hayli öğretici kitabında Lavrov, "1 Mart 1871'de, İmparatorluğun düşüşünden altı ay sonra, Komün'ün patlak vermesinden birkaç gün önce, Paris Enternasyonali'ndeki önde gelen şahsiyetlerin *hâlâ kesin bir siyasî programı yoktu.*" (s. 64–65) diye yazıyor.

"18 Mart'tan sonra" diyor aynı yazar, "Paris proletaryanın ellerindeydi, fakat bu beklenmedik iktidarın altında ezilen önderleri en basit önlemleri almadılar." (s. 71)

Ulusal Muhafızlar Merkez Komitesi'nin bir üyesi, "sizin rolünüz oynayabileceğinizden daha büyük ve sizin tek amacınız sorumluluktan kurtulmak" demişti. Komüncü ve Komün tarihçisi Lissagaray, "Bunda büyük *bir doğruluk payı vardı. Fakat eylem anı sırasında* insanlara oynayabileceklerinden daha büyük rollerin düşmesinin nedeni çoğunlukla ön örgütlenmenin ve hazırlığın olmayışıdır" (*Histoire de la Commune de 1871*; s. 106) diye yazar.

Bu kadarından bile (ileride daha da açıklık kazanacak), Paris sosyalistlerinin iktidar için doğrudan mücadele etmeyişlerinin daha yüksek taktik kaygılarla değil, fakat teorik şekilsizlik ve siyasî çaresizlikle *açıklandığı görülebilir.*

Kautsky'nin Komün geleneklerine sadakatinin, "hiçbir biçimde arzu edilmeyen bir şey" olarak Almanya'da proleter devrimi karşısında duyacağı olağanüstü şaşkınlıkta ifade bulacağına hiçbir şüphemiz yok. Fakat bunun sonradan onun itibarına atfedilip atfedilmeyeceğinden şüphemiz var. Gerçekte onun tarihsel analojisi, kafa karışıklığının, üzerinden atlamanın ve sahtekârca önermelerin bir bileşimi olarak tanımlanmalı.

Thiers'in Paris için beslediği niyetlerin aynısını, Tsereteli ve Çernov'u açıkça desteklemiş olan Milyukov Petrograd için besliyordu. Kornilov'dan Potresov'a hepsi günbegün, Petrograd'ın kendisini ül-

keden uzaklaştırdığını, onunla hiçbir ortak yanının kalmadığını, tamamen yozlaştığını ve kendi iradesini topluma dayatmaya kalktığını iddia ettiler. Petrograd'ı diz çöktürüp aşağılamak Milyukov ve yardımcılarının ilk göreviydi. Ve bu devrimin merkezi olarak Petrograd'ın, konumunu ülkenin geri kalanında sağlamlaştıramamış durumda olduğu bir dönemde gerçekleşiyordu. Duma'nın eski başkanı Rodzianko açıkça, Riga gibi Petrograd'ın da eğitimsel amaçlarla Almanlara teslim edilmesinden dem vuruyordu. Rodzianko'nunkisi, Milyukov'un yapmaya çalışıp Kerenski'nin bütün politikasıyla yardımcı olduğu şeyin adını koymaktan ibaretti.

Thiers gibi Milyukov da proletaryayı silâhsızlandırmak istedi. Üstelik Kerenski, Çernov ve Tsereteli sayesinde Petrograd proletaryası Temmuz 1917'de önemli ölçüde silâhsızlandırılmıştı. Ağustos ayında Kornilov'un Petrograd üzerine yürüyüşü sırasında kısmen yeniden silâhlandı. Ve bu yeniden silâhlanma Kasım ayaklanmasının hazırlanmasında ciddî bir unsur oldu. Yani tam da Kautsky'nin bizim Kasım devrimimizde Paris işçilerinin Mart başkaldırısının aksi olduğunu ileri sürdüğü noktalar aslında büyük ölçüde çakışır.

Peki, aralarındaki fark nerede yatıyor? Bir kere Thiers'in cani planlarının başarıya ulaşmış olması olgusunda: Paris onun tarafından boğazlanmış ve on binlerce işçi yok edilmişti. Öte yandan Milyukov tam bir fiyasko yaşadı: Petrograd proletaryanın zapt edilemez bir kalesi olarak kaldı ve burjuvazinin lideri, Kayser'in birliklerinin Rusya'yı işgâl etmesini rica etmek için Ukrayna'ya gitti. Bu farktan önemli ölçüde biz sorumluyuz ve bu sorumluluğu üstlenmeye hazırız. Ayrıca bir diğer büyük fark da – olayların gidişatıyla birkaç defa açığa çıkan – şu olgu: Komüncüler büyük ölçüde yurtseverlikle işe başlamışken biz sürekli olarak uluslararası devrim bakış açısıyla ilerledik. Komün'ün yenilgisi Birinci Enternasyonal'in pratikte iflasına yol açtı, Sovyet iktidarının zaferi ise Üçüncü Enternasyonal'in kuruluşuna.

Ancak – ayaklanma arifesinde – Marx Komüncülere ayaklanmaları değil, bir örgüt yaratmaları tavsiyesinde bulunmuştu! Kautsky'nin bu kanıtı, Marx'ın Paris'teki durumun şiddetini yeterince ölçemediği-

ni göstermek için ileri sürdüğü sanılabilirdi. Oysa Kautsky Marx'ın tavsiyesini ayaklanmayı genel olarak mahkûm etmek için istismar etmeye çalışıyor. Alman sosyal demokrasisinin bütün mandarinleri gibi Kautsky de örgütte, en başta devrimci eylemi engellemenin bir yöntemini görüyor.

Fakat kendimizi örgüt sorunuyla böyle sınırlandırarak, Kasım devriminden önceki dokuz aylık Kerenski hükümeti süresince partimizin kendisini başarılı bir biçimde yalnız ajitasyona değil, örgütlenmeye de hasrettiğini unutmamalıyız. Kasım devrimi, biz Petrograd'ın, Moskova'nın ve ülkenin bütün sanayi kentlerinin İşçi ve Asker Konseyleri'nde ezici bir çoğunluk elde ettikten ve Sovyetleri partimiz tarafından yönetilen güçlü organlara dönüştürdükten sonra gerçekleşti. Komüncüler böyle bir şey yapmadı. Nihayet, bizim arkamızda, yenilgisinden devrimcilerin olayları önceden kestirmesi ve ona göre hazırlanması gerektiği sonucunu çıkardığımız kahraman Paris Komünü vardı. Bunun da sorumlusu biziz.

Kautsky Komün ile Sovyet Rusya arasındaki kapsamlı karşılaştırmasına bir tek, şimdiden oldukça uzak bir geçmişe ait denenmiş bir diktatörlük girişimi hatırına, yaşayan ve muzaffer bir proletarya diktatörlüğüne iftira atmak ve onu aşağılamak için gerek duyuyor.

Kautsky, iki generalin askerler tarafından öldürülmesi olayıyla ilgili olarak Ulusal Muhafızlar Merkez Komitesi'nin 19 Mart'ta yaptığı açıklamayı aşırı bir memnuniyetle alıntılıyor: "Esefle ifade ediyoruz ki, onurumuzu lekelemesi umulan bu kanlı ve âdice davranış, acınası bir iftiradır. Cinayeti asla tertiplemedik ve Ulusal Muhafızlar suçun işlenmesinde hiçbir biçimde rol almadı."

Elbette ki Merkez Komitesi'nin kendisini ilgilendirmeyen cinayetlerin sorumluluğunu üstlenmesinin hiçbir gereği yok. Fakat açıklamanın duygusal, acıklı tonlaması bu adamların burjuva kamuoyu karşısındaki siyasî ürkekliğini açıkça gösteriyor. Bu şaşırtıcı da değil. Ulusal Muhafızlar'ın temsilcileri çoğunlukla çok mütevazı birer devrimci geçmişe sahip adamlardı. "Tek bir tanınmış isim yoktu" diye yazar Lissagaray, "Onlar küçük burjuva mağaza sahipleri, küçük muhit-

ler dışında her şeye yabancı, çoğunlukla o güne kadar siyasete de yabancı kimselerdi." (s. 70)

"Müthiş tarihsel sorumluluk karşısında mütevazı ve bir ölçüye kadar korkakça algı ve bundan en kısa zamanda kurtulma arzusu, Paris'in kaderinin ellerine teslim edildiği Merkez Komitesi'nin bütün bildirgelerinde açıktır" (s.77) diye yazar onlar hakkında Lavrov.

Aklımızı karıştırmak için katliamla ilgili heyecanlı bir söylev verdikten sonra Kautsky, Komün'ün kararsızlığını eleştirmede sonradan Marx ve Engels'i takip eder. "Parisliler [yani Komüncüler] Thiers'in peşinden ısrarla gitselerdi belki de hükümeti ele geçirmeyi başarırlardı. Paris'ten geri çekilen birlikler en ufak bir direniş göstermezlerdi..., fakat Thiers'in hiçbir engelle karşılaşmadan gitmesine izin verdiler. Birliklerini uzağa çekerek onlara yeni bir ruh aşılamak ve onları güçlendirmek için Versay'da yeniden düzenlemesine izin verdiler." (s.49)

Kautsky, yukarıda alıntıladığı 19 Mart açıklamasını yayınlayanlarla Thiers'in Paris'i kazasız belasız terk ederek kuvvetlerini bir araya toplamasına izin verenlerin aynı adamlar olduklarını ve bunu tam olarak aynı nedenlerden ötürü yaptıklarını anlayamıyor. Komüncüler tamamen ahlâkî becerilerle zafer kazanmış olsalardı bu açıklama büyük bir önem kazanırdı. Fakat böyle olmadı. Gerçekte duygusal insancıllıkları yalın olarak devrimci pasifliklerinin diğer yüzüydü. Talihin iradesiyle Paris'te iktidarı alan adamlar, derhal iktidarı sonuna kadar kullanma, Thiers'in peşine atılma ve durumun kontrolünü ele geçirmeden onu ezme, birlikleri kendi ellerinde toplama, subay sınıfı arasında gerekli ayıklamayı yapma, eyaletleri ele geçirme zorunluluğunu anlayamadılar. Böyle adamlar elbette ki karşı-devrimci unsurlara karşı sertlik tedbirlerine başvurmaya eğilimli değildiler. Biri diğerine sıkı bir biçimde bağlıydı. Paris'teki Thiers ajanları tutuklanıp komplocular ve casuslar vurulmadan Thiers'in izi sürülemezdi. Karşı-devrimci generallerin idamını sabit bir "suç" olarak görenler karşı-devrimci generallerin idaresi altındaki birlikleri takip edecek enerjiyi kendilerinde bulamazdı.

Devrim sırasında en yüksek derecede gayret, en yüksek derecede hümanistlik demektir. Lavrov haklı olarak, "Tam da insan hayatını ve insan kanını kıymetli gören insanlar, atik ve kesin bir zaferi örgütlemek ve ardından düşmanı ezmek için büyük bir çeviklik ve gayretle hareket etmek için uğraşmalıdır. Kaçınılmaz olan can kaybı ve katliamı ancak bu şekilde asgarî düzeyde tutabiliriz" (s.225) diyor.

Fakat 19 Mart açıklaması, şâyet onu koşulsuz bir vahiy olarak değil, beklenmedik ve kansız bir zaferin ertesi günü ortaya çıkan geçici ruh hallerinin ifadesi olarak ele alırsak daha hakkaniyetli bir biçimde değerlendirilebilir. Devrimin dinamiklerini ve onun hızlı gelişen içsel sınırlamalarını anlamanın tam bir yabancısı olan Kautsky, cansız şemalarla düşünüyor ve olayların görünümünü rasgele seçilmiş analojilerle çarpıtıyor. Yumuşak kalpli kararsızlığın devrimin ilk döneminde kitlelerin genel karakteristiği olduğunu kavramıyor. Ancak Beyaz Muhafızlar tarafından yok edilme tehdidiyle karşılaşınca Kızıl Teröre başvurmalarında olduğu gibi, işçiler yalnızca demirden zorunluluğun basıncı altında saldırıya geçerler. Kautsky'nin 1871'de Paris proletaryasının tuhaf bir biçimde geliştirdiği ahlâkî duyguların sonucu sandığı şey aslında yalnızca içsavaşın birinci aşamasının bir karakteristiğidir. Benzer bir fenomene bizim durumumuzda da rastlanabilir.

Petrograd'da iktidarı Kasım 1917'de, neredeyse kansız bir biçimde ve hattâ neredeyse hiçbir tutuklama yapmadan ele geçirdik. Kerenski hükümetinin bakanları devrimden çok kısa bir süre sonra serbest bırakıldılar. Hattâ iktidar sovyetlere geçtikten sonra Kerenski ile birlikte Petrograd'a ilerleyen ve Gatçina'da tarafımızdan tutsak düşürülen Kazak Generali Krasnov da şeref sözü vermesi üzerine ertesi gün serbest bırakılmıştı. Bu tam da Komün'ün ilk tedbirlerinin ruhuna uyan bir "yüce gönüllülüktü". Fakat bir hataydı. Daha sonra güneyde bize karşı bir yıl savaşıp binlerce Komünisti öldürmesinin ardından General Krasnov, bu kez Yudeniç'in ordusu saflarında Petrograd'a yeni bir sefer daha gerçekleştirdi. Proleter devrimi, ancak junkerlerin Petrograd'daki ayaklanmasının ve özellikle de Volga'da Kadetler, SD'ler ve Menşevikler tarafından tertiplenen Çekoslovak

ayaklanmasının, Komünistlerin kitlesel olarak idam edilmesinin, Lenin'in hayatına kast edilmesinin, Uritskiy'in öldürülmesinin, vs. vs.'nin ardından daha sert bir karakter aldı.

Aynı eğilimleri, sadece embriyonik formda da olsa Komün'ün tarihinde de görüyoruz.

Mücadelenin mantığıyla güdüldüğü için prensipte duruşunu gözdağı zemininde benimsedi. Taraftarlarının çoğunluğu açısından Kamu Güvenliği Komitesi'nin kurulması kararı, Kızıl Terör düşüncesiyle alınmıştı. Komite'ye "hainlerin başlarını kesme" (*Journal Officiel*, no: 123), "ihanetin ödünü alma" (no:124) görevleri verilmişti. "Gözdağı" kararları arasında en başta, Thiers'in ve bakanlarının mallarını ele geçirme, Thiers'in evini yıkma, Vendôme sütununu yıkma kararını ve özellikle esirlerle ilgili kararı saymalıyız. Tutsak düşen her Komüncüye ya da *Versaylılar* tarafından vurulan her Komün taraftarına karşılık üç esir vurulacaktı. Raoul Rigault tarafından yönetilen Paris bölgesinin faaliyeti tamamen teröristçe, ne var ki her zaman yararlı olmayan bir amaca sahipti.

Bütün bu gözdağı tedbirlerinin etkisi Komün'ün önde gelen unsurlarının biçare oportünizmi, acınası beyanatlarda bulunarak burjuvaziyle oldubitti içinde uzlaşma çabaları, demokrasi kurgusu ile diktatörlük gerçeği arasındaki tereddütleri tarafından felce uğratıldı. Merhum Lavrov bu son fikri Komün ile ilgili kitabında mükemmel bir biçimde açıklıyor.

"Farklı sınıfları bir araya getiren bir topluluk olarak, zengin burjuvazinin ve yoksul proleterlerin Paris'i, liberal ilkeler adına, tam ifade, toplanma, hükümeti eleştirme, vs. özgürlüğü talep etmişti. Proletaryanın çıkarları uğruna devrimi gerçekleştiren ve bu devrimi kurumlar biçiminde somutlaştırma göreviyle karşı karşıya olan, kurtulmuş işçi sınıfı proletaryasının bir topluluğu olarak Paris ise yeni düzenin düşmanlarına karşı devrimci – yani diktatörce – önlemler talep etti." (s. 143–144)

Paris Komünü düşmeyip, aralıksız bir mücadele içinde var olmaya devam etmiş olsaydı, hiç şüphesiz karşı-devrimin bastırılması için

giderek daha sert tedbirlere başvurmak zorunda kalacaktı. Tâbii böyle bir durumda Kautsky'nin İnsancıl Komüncüler ile insanlık dışı Bolşevikleri karşı karşıya getirme şansı olmazdı. Ancak buna karşılık muhtemelen Thiers de Paris proletaryasını canavarca katletme olanağını bulamayacaktı. Muhtemelen tarih, kaybeden taraf olmayacaktı.

SORUMSUZ MERKEZ KOMİTESİ ve "DEMOKRATİK" KOMÜN

Kautsky, "19 Mart'ta Ulusal Muhafızlar Merkez Komitesi'nde bazıları Versay üzerine yürümeyi, diğerleri seçmenlere başvurmayı, üçüncü bir taraf ise bütün devrimci önlemlerin alınmasını talep ediyordu" diyor ve bize öğretmek için bilgelikle devam ediyor: "Sanki bunlar eşit ölçüde gerekli değilmiş, sanki biri diğerini dışlarmış gibi." (s. 72) Komün'deki bu tartışmalarla bağlantılı olarak Kautsky, devamla bize, reform ve devrimin karşılıklı ilişkileri ile ilgili bayağılıklarını temcit pilavı gibi yineliyor. Gerçekte ise durum şöyle idi: Eğer Versay üzerine yürümeye karar verilseydi, devrimci bakış açısına göre bunu yapmak için bir saat bile kaybetmeksizin Ulusal Muhafızları derhal düzene sokmak, başına Paris proletaryasının en savaşçı unsurlarını koymak ve böylece Paris'i geçici olarak zayıflatmak gerekirdi. Fakat işçi sınıfının en iyi unsurlarını duvarlarının ötesine yollarken Paris'te seçim düzenlemek, devrimci partinin bakış açısına göre mantıksız olurdu. Teorik olarak Versay üzerine yürümek ve Komün'de seçim düzenlemek elbette ki birbirlerini en ufak bir biçimde dışlamaz, fakat pratikte birbirlerini dışladılar: seçimlerin başarılı olması için, saldırıyı ertelemek gerekliydi; saldırının başarılı olması için, seçimler ileriye atılmalıydı. Nihayet, proletaryayı sahanın ötesine götürerek Paris'i geçici olarak zayıflatma durumunda, başkentte karşı-devrimci girişim olasılığına karşı bir dizi güvence sağlamak gerekliydi; Thiers, Komüncülerin cephe gerisinde, bir beyaz isyan başlatma konusunda hiçbir biçimde tereddüt etmezdi. Başkentte daha askerî – yani daha sıkı – bir rejim kurmak zorunluydu. Lavrov, "Paris'te bolluğundan geçilmeyen, daha

dün *Exchange* ve *Place Vendôme* etrafında ayaklanmakta olan, yönetimde ve Ulusal Muhafızlar arasında temsilcileri bulunan, kendi basınlarına sahip olan ve kendi toplantılarını düzenleyen, Versay ile neredeyse açık temas halinde bulunan ve Komün'ün her bir dikkatsizlik örneğinde, her tereddüdünde daha kararlı ve daha cüretkâr hale gelen birçok iç düşmanla savaşmaları gerekiyordu" (s. 87) diye yazıyor.

Bununla el ele, malî ve genel olarak ekonomik karakterde önlemler almak gerekliydi: Her şeyden önce, ordunun donanımı için. Devrimci diktatörlüğün bütün bu en zorunlu önlemleri geniş çaplı bir seçim kampanyası ile pek zor bağdaştırılabilirdi. Fakat Kautsky'nin pratikte devrimin ne olduğu hakkında en ufak bir fikri bile yok. Teorik olarak bağdaşır olanın pratikte de gerçekleştirilebileceğini sanıyor.

Komün için seçim tarihini 22 Mart olarak belirleyen, fakat bunu kendinden emin olmadan, gayrimeşru olmaktan korkarak, daha "meşru" kurumlarla uyum içinde davranmaya çabalayarak yapan Merkez Komitesi, Paris'in belediye başkanları ve temsilcilerinin bir hayli biçare durumdaki meclisi ile gülünç ve sonu gelmez müzakerelere girişerek, bir anlaşmaya varılabilse iktidarı onlarla paylaşmaya hazır olduğunu gösterdi. Değerli zaman bu sırada akıp gidiyordu.

Kautsky'nin eski alışkanlık gereği yaslanmaya çalıştığı Marx, hiçbir biçimde, aynı ânda hem Komün seçimlerinin yapılmasını hem de işçilerin savaş alanına götürülmesini önermedi. Kugelmann'a 12 Nisan 1871'de yazdığı mektupta Marx, Ulusal Muhafızlar Merkez Komitesi'nin iktidarından Komün lehine çok çabuk vazgeçtiğini yazıyordu. Kendi kelimeleriyle Kautsky, Marx'ın bu düşüncesini "anlamıyor". Çok basit. Marx ne olursa olsun sorunun meşruiyet peşinde koşmak değil, düşmana ölümcül bir darbe indirmek olduğunu gördü. Lavrov haklı olarak şöyle diyor: "Eğer Merkez Komitesi gerçek devrimcilerden oluşuyor olsaydı farklı şekilde davranması gerekirdi. Proletaryanın önderleri görevlerini yapmayı reddedip proletaryaya derhal önderlik etme hakkına sahip olduklarını kabul etmezken, Komün'ün seçimi ve toplanmasından önce düşmana on günlük süre vermiş olması, tamamen affedilmez bir şey olurdu. Tâbiri câizse, halkçı parti-

lerin güçten yoksun toyluğu bu on günlük eylemsizliği görev sayan bir Komite yarattı." (s. 78)

Merkez Komitesi'nin iktidarı en kısa zamanda "meşru" bir hükümete devretme sevdası demokrasiye dönmeye duyduğu bâtıl inançtan ziyade, bu arada o da yok değildi, sorumluluktan duyduğu korkuydu. Bütün somut iktidar aygıtının kendi elinde toplanmış olması olgusuna rağmen Merkez Komitesi, geçici bir kurum olduğu bahanesiyle en gerekli ve kesinlikle âcil olan önlemleri almaktan kaçındı. Öte yandan Komün Merkez Komitesi'nin elinden iktidarı tam olarak almadı ve Komite bütün işlere teklifsizce müdahale etmeyi sürdürdü. İkili bir hükümet yaratan bu durum, askerî koşullar için son derece tehlikeliydi.

3 Mayıs'ta Merkez Komitesi Komün'e Savaş Bakanlığı'nın kendi denetimine verilmesi talebiyle temsilcilerini gönderdi. Lissagaray'ın yazdığı gibi burada tekrar şu sorun doğdu: "Merkez Komitesi'ni lağvetmek mi, tutuklamak mı gerekirdi, yoksa Savaş Bakanlığı'nın idaresi ona mı bırakılmalıydı?"

Burada sorun demokrasinin ilkeleri değil, fakat her iki taraf için de, açık bir eylem programının yokluğu ve hem Merkez Komitesi hem de Komün'ün "demokratik" organizması formunu alan iki sorumsuz devrimci örgütün, iktidardan tam olarak vazgeçmeksizin sorumluluğu diğerinin omuzlarına yüklemeye hazır olmalarıydı.

Kimseye örnek almaya değer görünmeyecek siyasî ilişkiler bunlardı.

Kautsky kendisini, "Fakat Merkez Komitesi, en üstün iktidarın genel oyla seçilmiş temsilcilere ait olması ilkesini ihlal etmeye asla teşebbüs etmedi. Bu anlamda Paris Komünü Sovyet Cumhuriyeti'nin tam bir antiteziydi" (s. 74) diye rahatlatıyor. Hükümetin birliği yoktu, devrimci kararlılık yoktu, iktidar bölünmüş durumdaydı ve bunların sonucunda hızlı ve korkunç bir yıkım geldi. Fakat bunu dengeleyecek şekilde karşı tarafta demokrasi "ilkesinin" ihlal edilmeyişi vardı; daha ne olsun?

DEMOKRATİK KOMÜN ve DEVRİMCİ DİKTATÖRLÜK

Lenin Yoldaş, Komün'ü formel demokrasinin ifadesi olarak göstermenin tam bir üçkağıtçılık örneği olduğuna Kautsky'nin dikkatini daha önceden çekmişti. Komün, geleneğinde ve başını çeken siyasî partinin – Blankistler – algısında devrimci şehrin ülke üzerindeki diktatörlüğünün ifadesiydi. Büyük Fransız Devrimi'nde bu böyleydi; Komün ilk günlerinde düşmeseydi, 1871 devriminde de böyle olacaktı. Paris'te bir hükümetin genel oy temelinde seçilmiş olması olgusu daha önemli bir olguyu – yani Komün tarafından yürütülen askerî operasyonların, bir şehrin köylü Fransa'ya, yani bütün ülkeye karşı olması – olgusunu dışlamaz. Büyük demokrat Kautsky'yi tatmin etmek için Komün'ün ilk olarak Fransa'nın bütün nüfusuna, Thiers'in çetelerine karşı savaşma izni verip vermediklerini genel oy aracılığıyla danışmış olması gerekirdi.

Nihayet Paris'te seçimler, burjuvazi ya da en azından en aktif unsurları kaçtıktan ve Thiers'in birlikleri tahliye edildikten sonra gerçekleşti. Paris'te kalan burjuvazi bütün arsızlığına rağmen, devrimci birliklerden korkuyordu ve seçimler, gelecekte kaçınılmaz hale gelecek olanın – yani Kızıl Terörün – habercisi olan bu korku şartlarında gerçekleşti. Ancak, diktatörlüğü – ne yazık ki son derece zayıf ve formalist diktatörlüğü – altında Komün seçimlerinin gerçekleştiği Ulusal Muhafızlar Merkez Komitesi'nin genel oy hakkı ilkesini çiğnemediği düşüncesiyle kendini avutmak tam anlamıyla havanda su dövmektir.

Kısır analojilerle kendisini oyalayan Kautsky, okurunun olgularla tanışmamış olmasından yararlanıyor. Petrograd'da, Kasım 1917'de biz de en "demokratik" oylama temelinde, burjuvaziye yönelik sınırlamalar olmaksızın bir Komün (belediye meclisi) seçtik. Burjuva partilerince boykot edilen bu seçimler bize ezici bir çoğunluk sağladı. "Demokratik olarak" seçilen meclis gönüllü olarak Petrograd sovyetine tâbi oldu – yani proletarya diktatörlüğü olgusunu genel oy "ilke-

sinin" üzerine yerleştirdi ve kısa bir süre sonra kendi kendisini Petrograd sovyetinin birimleri lehine lağvetti. Böylece Petrograd sovyeti – Sovyet rejiminin gerçek babası – Paris Komün'ünden hiç de geri kalmayacak biçimde formel "demokratik" bir takdisin mührüne sahip oldu.[1]

"26 Mart seçimlerinde Komün'e seksen üye seçilmişti. Bunlardan on beşi hükümet partisine (Thiers) üyeydi ve altısı da hükümete muhalif durumda olan, ancak (Paris işçilerinin) ayaklanmasını mahkûm eden burjuva radikalleriydi."

"Sovyet Cumhuriyeti" diye derse devam ediyor Kautsky, "bu tür karşı-devrimci unsurların bırakın seçilmesini, aday olarak çıkmalarına dahi asla izin vermezdi. Diğer yandan Komün demokrasiye saygısı dolayısıyla, burjuva muhaliflerinin seçilmesinin önüne en küçük bir engel çıkarmadı." (s. 74)

Burada Kautsky'nin hedefini tamamen ıskaladığını yukarıda görmüştük. Bir kere, Rus Devrimi'nin benzer bir gelişme evresinde, Petrograd komününde, Sovyet hükümetinin burjuva partilerin önüne hiçbir engel çıkarmadığı demokratik seçimler yapıldı; ve eğer açıkça Sovyet hükümetini devirme çağrısı yapan kendi yayın organlarına sahip durumdaki Kadetler, SD'ler ve Menşevikler seçimleri boykot ettilerse, bunun tek nedeni o sırada hâlâ silâhlı kuvvetlerin yardımıyla yakında bizim sonumuzu getireceklerini ummalarıydı. İkincisi, Paris Komünü'nde gerçekte bütün sınıfları ifade eden bir demokrasi mevcut değildi. Burjuva temsilcileri – Muhafazakârlar, Liberaller, Gambettistler – onun içinde yer almadılar.

"Bu kişilerin hemen hepsi" diyor Lavrov, "derhal ya da kısa bir

[1] 1871'de Paris'teki Komün seçimlerine 230.000 seçmenin katılmış olmasına dikkati çekmek yersiz olmaz. Kasım 1917'de Petrograd'daki belediye seçimlerine, biz ve başkentte etkisiz durumdaki sol Sosyal Devrimciler dışında bütün partiler tarafından boykot edilmiş olmasına rağmen 300.000 seçmen katılmıştı. 1871'de Paris'in nüfusu iki milyondu. Petrograd'da, Kasım 1917'de iki milyondan fazla insan yoktu. Dikkat edilmeli ki bizim seçim sistemimiz çok daha demokratikti. Ulusal Muhafızların Merkez Komitesi seçimleri, imparatorluğun seçim yasasını temel alarak gerçekleştirdi.

süre sonra Komün konseyini terk ettiler. Burjuvazinin hâkimiyetindeki özgür bir şehir olarak Paris'in temsilcileri olabilirlerdi ancak, bilinçli ya da bilinçsiz, tutarlı ya da tutarsız, tamamen ya da kısmen de olsa proletarya devrimini, bu devrime tekabül eden toplumsal biçimleri zayıf da olsa inşa etme çabasını temsil eden Komün konseyinde hiç yerleri yoktu." (s. 111–112) Petrograd burjuvazisi belediye seçimlerini boykot etmemiş olsaydı, temsilcileri Petrograd konseyine girerlerdi. Paris Komünü'nün burjuva temsilcilerinin yaptığı gibi konseyi derhal terk etmedikleri takdirde – Kautsky'nin izni olsun olmasın – tutuklanacakları ilk Sosyal Devrimci ve Kadet ayaklanması ertesine kadar orada kalırlardı. Olayların gidişi aynı olurdu: sadece yüzeyde belirli aşamalar farklı şekilde gelişirdi.

Bir yandan Komün'ün demokrasisini desteklerken, diğer yandan da onu Versay karşısında yetersiz bir dikkat göstermekle suçlayan Kautsky, "yasal" belediye başkanı ve temsilcilerin belirsiz desteğiyle gerçekleştirilen Komün seçimlerinin Versay ile barışçı bir anlaşmaya varma umudunu yansıttığını anlamıyor. Bütün mesele bu. Liderler uzlaşmaya hevesliydi, mücadele etmeye değil. Kitleler yanılsamalarını henüz aşamamıştı. Devrimci şöhretin hak edilmemiş oluşu henüz açığa çıkacak vakit bulamamıştı. Bütün bunların adı demokrasiydi.

"Düşmanlarımıza ahlâkî güçle üstün gelmeliyiz" diye öğüt veriyordu Vermorel. "Özgürlüğü ve bireysel yaşamı ihlal etmemeliyiz..." Kardeşler arası savaştan kaçınmaya uğraşan Vermorel o zamana kadar acımasızca teşhir ettiği liberal burjuvaziyi "bütün Paris halkı tarafından tanınan ve saygı duyulan yasal bir hükümet" kurmaya çağırdı. Enternasyonalist Longuet'nin editörlüğünde yayınlanan *Journal Officiel* şöyle yazıyordu: "Haziran günlerinde (1848) toplumun iki tarafını karşı karşıya getiren üzücü yanlış anlama bir daha tekrar edilemez... Sınıf karşıtlığı artık mevcut değil." (30 Mart) Ve daha sonra: "Şimdi bütün çatışmalar dindirilecek, çünkü herkes dayanışma duygusuyla doldu, çünkü toplumsal düşmanlık ve toplumsal karşıtlık hiç bu kadar az olmamıştı." (3 Nisan)

Komün'ün 25 Nisan oturumunda Jourdé "özel mülkiyet ilkesini

asla ihlal etmediği" için Komün'ü bizzat kutluyordu; ki bu yanlış da değildi. Burjuva kamuoyunu kazanıp uzlaşma yolunu bu yollarla bulmayı umdular.

"Böyle bir doktrin" diyor Lavrov haklı olarak, "proletaryanın başarısının kendilerini neyle tehdit ettiğini mükemmel biçimde kavrayan düşmanlarını hiçbir biçimde etkisiz hale getirmedi, yalnızca proletaryanın enerjisini tüketti ve böylece onu, uzlaşmaz düşmanları karşısında kasıtlı olarak kör etti." (s. 137) Fakat bu zayıf düşüren doktrin demokrasi kurgusuyla kopmaz biçimde bağlıydı. Onlara sorunun mücadelesiz çözüleceğini düşündüren, sahte meşruiyet formuydu. Komün üyelerinden Arthur Arnould, "Halk kitleleri söz konusu olduğu ölçüde bu, en azından hükümetle gizli bir anlaşma olduğuna duyulan inançla doğrulanıyordu" diye yazıyor. Burjuvazinin ilgisini çekemeyen uzlaşmacılar her zaman olduğu gibi proletaryayı aldattılar.

Kaçınılmaz olan ve zaten başlamış bulunan içsavaş şartlarında demokratik parlamentarizmin, başı çeken grupların uzlaşmacı biçareliklerinden başka bir şeyin ifadesi olmadığının en açık kanıtı 6 Nisan'da Komün ek seçimleri yapmak gibi mantıksız bir yola başvurulmasıydı. Bu aşamada, "artık sorun oylama olmaktan çıkmıştı" diye yazar Arthur Arnould. "Durum o kadar trajik bir hal aldı ki seçimlerin doğru biçimde gerçekleşmesi için ne gerekli zaman ne de sükûnet vardı... Kendini Komün'e adanmış bütün herkes istihkâmlarda, kalelerde, ön saflardaki kıtalardaydı... Halk bu ek seçimlere hiçbir önem atfetmedi. Seçimler gerçekte yalnızca parlamentarizmdi. Gerekli olan seçmenleri saymak değil, askerlere sahip olmaktı: Paris Komünü'nde kazanıp kazanmadığımızı öğrenmek değil, Paris'i *Versaylılar*'a karşı savunmaktı." Belki bu sözlerde Kautsky, sınıf savaşıyla sınıflar arası demokrasiyi birleştirmenin pratikte neden o kadar kolay olmadığını görebilir.

Komün'ün en parlak beyinlerinden Milliard kitabında, "Komün bir kurucu meclis değildir. Askerî bir konseydir. Tek amacı zafer; tek silâhı zor kullanma; tek yasası toplumsal kurtuluş yasası olmalıdır" diye yazar.

Lissagaray önderleri suçlayarak, "Komün'ün bir yönetim değil, bir barikat olduğunu asla anlayamadılar" diyor.

Sonunda anlamaya başladılar, ama artık çok geçti. Kautsky ise bugün bile anlamış değil. Gelecekte anlayacağına inanmak için de bir neden yok.

Gelişimi boyunca işçi sınıfının Paris'inin köylü ülke üzerindeki diktatörlüğü anlamına geldiği için Komün, formel demokrasinin canlı bir inkârıydı. Bu olgu diğer her şeyin üzerindedir. Komün'ün içindeki siyasî doktrinerler demokratik meşruiyete ne kadar tutunmuş olurlarsa olsunlar, Komün'ün her eylemi, zafer için yetersiz de olsa, gayrimeşru doğasını göstermek için yeterliydi. Komün – yani Paris belediye meclisi – zorunlu askerlik hizmetiyle ilgili ulusal yasayı feshetti. Resmî yayın organını *Fransız Cumhuriyeti'nin Resmi Gazetesi* olarak adlandırdı. İhtiyatla da olsa devlet bankasının kontrolünü elinde tuttu. Devletle kilisenin ayrıldığını duyurdu ve kilise bütçelerini lağvetti. Çeşitli elçiliklerle ilişki kurdu, vs., vs. Bütün bunları devrimci diktatörlük sayesinde yaptı. Fakat o zamanın genç demokratı Clemenceau bu olanağı sağlayan devrimci diktatörlüğü kabul etmeyecektir.

Merkez Komitesi ile yapılan bir konferansta Clemenceau şöyle demişti: "Ayaklanma hukuksuz bir başlangıç yaptı. Yakında Komite gülünç duruma düşecek ve emirleri görmezden gelinecek. Ayrıca, Paris'in Fransa'ya karşı ayaklanma hakkı yok ve Meclis'in otoritesini koşulsuz olarak kabul etmeli."

Komün'ün önündeki sorun Ulusal Meclisi lağvetmekti. Maalesef bunu başaramadı. Bugün Kautsky onun suç teşkil eden niyetleri için bir dizi hafifletici sebep arıyor.

Komüncülerin Kurucu Meclis'teki rakipleri monarşistken bizim Kurucu Meclis'te karşımızda SD ve Menşevikler olarak sosyalistlerin bulunduğunu belirtiyor. Tam bir akıl tutulması! Kautsky Menşeviklerden ve SD'lerden bahsediyor, ancak tek ciddî düşmanımızı – Kadetler'i – unutuyor. Bizdeki Rus Thiers partisini – yani mülkiyet adına mülk sahiplerinin bir bloğunu – onlar temsil ediyordu: ve Profesör

Milyukov "küçük büyük adamı" taklit etmek için elinden gelenin en iyisini yaptı. Gerçekten çok kısa bir süre içinde – Ekim Devrimi'nden çok önce – Milyukov kendi Galliffet'sini, sırasıyla önce General Kornilov ve Alekseyev'de, sonra da General Kaledin ve Krasnov'da bulmaya çalıştı. Ve Kolçak bütün siyasî partileri bir kenara attıktan ve Kurucu Meclis'i dağıttıktan sonra özünde su katılmadık monarşist olan tek ciddî burjuva partisi durumundaki Kadet Partisi onu desteklemeyi reddetmemekle kalmadı, bilakis ona görülmedik bir ilgi göstermeye başladı.

Almanya'daki olaylar sırasında Kautsky'nin partisi gibi Menşevikler ve SD'ler de aramızda bağımsız bir rol oynamadılar. Bütün politikalarını Kadetler'le koalisyon yapmak üzerine kurdular ve böylece Kadetler'i, siyasî güçler dengesinden hayli bağımsız bir biçimde belirleyici bir konuma yerleştirdiler. Sosyal Devrimci ve Menşevik partiler, kitlelerin devrimle uyanan siyasî güvenini mitinglere ve seçimlere odaklama ve onu – seçim konusundan bağımsız olarak – karşı-devrimci emperyalist parti Kadetler'in hizmetine sunma amacını taşıyan birer ara mekanizma niteliğindeydiler.

SD ve Menşevik çoğunluğun Kadet azınlığa su katılmamış kölece bağımlılığının kendisi, "demokrasi" fikrine zor gizlenir bir hakaret niteliğindeydi. Fakat bununla da kalmıyor.

Ülkenin, "demokrasi" rejiminin çok uzun yaşadığı bütün bölgelerinde sonunda kaçınılmaz olarak karşı-devrimin açık darbesi gerçekleşti. Demokratik Rada'nın Sovyet hükümetini Alman emperyalizmine satıp sonunda monarşist Skoropadskiy tarafından devrildiği Ukrayna'da durum böyleydi. Demokratik Rada'nın kendisini Denikin'in dizinin dibinde bulduğu Kuban'da durum böyleydi. Ve – "demokrasi"mizin en önemli deneyimi budur – Bolşeviklerin yokluğunda ve Kadetlerin fiilî rehberliğinde SD'lerin ve Menşeviklerin biçimsel hâkimiyetini ellerinde bulundurduğu Kurucu Meclis'in sonunda Çarlık Amirali Kolçak'ın diktatörlüğüne yol açtığı Sibirya'da da durum böyleydi. Nihayet, Sosyal Devrimci Çaykovskiy'in Kurucu Meclis hükümetinin, Rus ve Britanyalı karşı-devrimci generallerin hâkimiyeti için

bir süs dekoru haline geldiği kuzeyde de durum böyleydi. "Demokrasi"nin formel bayrağı altında toprak beylerinin, kapitalistlerin ve yabancı militaristlerin hâkimiyetinin sağlamlaştırıldığı küçük sınır devletlerinde de – Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Gürcistan, Ermenistan – durum böyleydi ya da hâlâ böyle.

1871'İN PARİS İŞÇİSİ ve 1917'NİN PETROGRAD PROLETARYASI

Kautsky'nin Komün ile Sovyet Rusya arasında yaptığı karşılaştırmaların en bayağı, temelsiz ve siyasî olarak en utanç vericisi, 1871'in Paris işçisi ile 1917–19'un Rus proletaryasının karakteri ile ilgili olandır. Kautsky birincisini yüksek düzeyde fedakârlık göstermeye hevesli bir devrimci olarak resmederken ikincisini egoist ve korkak, sorumsuz bir anarşist olarak gösteriyor.

Paris işçisinin arkasında devrimci onaylara – ya da bugünkü Kautsky'nin övgüleriyle korunmaya – ihtiyaç duymayacağı kadar muayyen bir mazi var. Yine de Petrograd işçisinin de kahraman ağabeyiyle karşılaştırılmaktan kaçınmak için hiçbir nedeni yok ve olamaz. Petrograd işçilerinin – önce iktidarın fethi, ardından onun korunması ve sağlamlaştırılması için – aralıksız üç yıl boyunca verdiği mücadele, açlık, soğuk ve daimi tehlikeler biçimini alan işkenceler arasında geçen olağanüstü bir kolektif kahramanlık ve özveri hikâyesidir.

Başka bir bağlamda göreceğimiz gibi Kautsky karşılaştırma için Komüncülerin en iyileriyle Rus proletaryasının en fesat unsurlarını ele alıyor. Bu anlamda Kautsky'nin, yaşayan Komüncülerdense ölülerini çok daha çekici bulan burjuva dalkavuklarından hiçbir farkı yok.

Petrograd proletaryası, iktidarı Parislilerden kırk beş yıl sonra aldı. Bu dönem çok fazla lehimize işledi. Eski ve kısmen yeni Paris'in küçük-burjuva zanaatçı karakteri, dünyanın en yoğunlaşmış sanayi merkezi olan Petrograd'a tamamen yabancıdır. Bu koşullar sovyet sisteminin kuruluşunun yanı sıra ajitasyon ve örgütlenme görevlerimizi de aşırı derecede kolaylaştırdı.

Bizim proletaryamızda Fransız proletaryasının zengin devrimci geleneklerinin zayıf bir gölgesi dahi bulunmuyordu. Fakat buna karşılık, devrimimizin başladığı sırada, işçilerimizin daha yaşlı kuşağının hafızasında 1905'in büyük deneyimi, başarısızlığı ve miras bıraktığı intikam görevi canlılığını koruyordu.

Rus işçileri, Fransızların aksine, belirli bir dönemde proletaryanın siyasî eğitimi için önemli bir faktör anlamına gelen uzun bir demokrasi ve parlamentarizm okulundan geçmediler. Fakat diğer yandan Rus işçi sınıfının ruhu, belirli – ve umalım ki çok uzun olmayan – bir süre daha Fransız proletaryasının devrimci iradesini sınırlamayı sürdürecek olan dağılmış olmanın acılığıyla ve şüpheciliğin zehriyle dağlanmadı.

Paris Komünü ekonomik sorunlarla bütün şiddetiyle karşılaşmadan askerî bir yenilgi yaşadı. Paris işçilerinin mükemmel savaşma yeteneklerine rağmen Komün'ün askerî kaderinin umut vaat etmediği derhal ortaya çıktı. Yukarıdaki kararsızlık ve uzlaşma tacirliği aşağıda yenilgiyi getirdi.

Ulusal Muhafızların maaş ödemesi 162.000 er ve 6.000 subay üzerinden tahsis ediliyordu; gerçekten savaşa gidenlerin sayısı ise özellikle de başarısız 3 Nisan hücumundan sonra, 20.000 ila 30.000 arasında değişiyordu.

Bu olgular hiçbir şekilde Paris işçisine gölge düşürmez ve bize onları korkak ve – her ne kadar şüphesiz firarlar yaşanmış olsa da – firarcı olarak görme hakkı vermez. Savaşan bir ordu her şeyden önce merkezileşmiş ve kendinden emin bir yönetimi gerektirir. Komün'de bunun izi bile yoktu.

Bir yazarın ifadesiyle Komün'ün Savaş Bakanlığı herkesin birbirine çarptığı karanlık bir oda gibiydi. Bakanlık bürosu askerî teçhizat ve gıda talep eden ve taleplerinin yeterince karşılanmamasından yakınan subaylarla ve sıradan muhafızlarla doluydu. Bunlar garnizona gönderiliyorlardı.

"Bir tabur siperlerde yirmi ya da otuz gün kalırken, diğerleri sürekli olarak yedek tutuluyordu... Bu dikkatsizlik çok geçmeden bü-

tün disiplini ortadan kaldırdı. Cesur adamlar çok geçmeden yalnızca kendilerine güvenmeye karar verirken öbürleri görevden kaçtı. Subaylar da benzer şekilde davrandı. Kimisi ateş altındaki komşusunun yardımına koşmak için görev yerini terk ederken diğerleri şehre kaçtı." (Lavrov, s. 100)

Böyle bir rejim cezasız kalamazdı; Komün kanda boğuldu. Fakat bu noktada Kautsky'nin harika bir çözümü var.

"Nihayetinde savaş yürütmek" diyerek bilgece sallıyor başını Kautsky, "proletaryanın güçlü taraflarından değildir." (s. 76)

Pangloss'a yaraşır bu vecizenin, Kautsky'nin, diğer bir büyük sözünden, yani Enternasyonal'in savaş zamanında kullanılmaya müsait bir silâh olmadığı, özünde bir "barış aygıtı" olduğu yönündeki sözünden aşağı kalır yanı yok.

Gerçekte bu iki vecizede bugünkü Kautsky'ye dair her şey eksiksiz biçimde mevcut – yani yusyuvarlak bir sıfırdan biraz fazlası.

Görüyor musunuz, demek ki Enternasyonal'in savaş zamanı için yaratılmamış olması gibi, savaş yürütmek de genel itibariyle proletaryanın güçlü taraflarından değilmiş. Kautsky'nin gemisi katiyyen açık denizlerde fırtınalardan geçmek için değil, göllerde ve sessiz limanlarda sefer yapmak için inşa edilmiş. Eğer bu gemi delinip su almaya başlamışsa ve sakince dibe doğru batmaktaysa bütün suçu fırtınaya, gereksiz su kütlesine, dalgaların olağanüstü derecede büyük oluşuna ve Kautsky'nin harika taşıtını inşa ederken gözetmediği bir sürü başka öngörülemez koşula atmalıyız.

Uluslararası proletarya önüne iktidarı alma sorununu koyar. İçsavaşın, "genel olarak" devrimin kaçınılmaz özelliklerinden biri olup olmadığından bağımsız bir biçimde, şu olgu "genel olarak" su götürmezdir: En azından Rusya'da, Almanya'da ve eski Avusturya-Macaristan'ın bazı bölgelerinde proletaryanın ilerleyişi, sadece iç cephelerde değil, dış cephelerde de şiddetli bir içsavaş biçimini almıştı. Eğer işçilerin Enternasyonali sadece barışçı dönemlere uygunken savaş yürütmek de proletaryanın güçlü tarafı değilse, o halde biz de devrimin ve sosyalizmin üzerine bir haç dikebiliriz; zira savaş yürütmek

kapitalist devletin bir hayli güçlü tarafıdır ve işçi sınıfının hâkimiyetini savaşmadan kabul etmeyecektir. Bu durumda geriye yalnızca, sözde "sosyalist" demokrasinin kapitalist toplumun ve burjuva parlamentarizminin bir özelliği olduğunu ilân etmek – yani Ebertlerin, Secheidemannların, Renaudellerin pratikte yaptıklarını ve Kautsky'nin görünürde hâlâ itiraz etmekte olduğu şeyi açıkça onaylamak – kalır.

Savaş yürütmek Komün'ün güçlü tarafı değildi. Kesinlikle öyle; işte bu yüzden ezildi. Hem de ne kadar acımasızca!

Zamanında pek ılımlı bir liberal olan Fiaux, "Medenî ulusların tarihinde bu tür katliamlara rastlamak için Sulla, Antonius ve Octavius'un ölüm fermanlarını hatırlamamız gerekir. Son Valois yönetimindeki din savaşları, St. Barthalomew gecesi, Terör Hükümdarlığı bununla karşılaştırıldıklarında, çocuk oyuncağıydı. Yalnızca Mayıs'ın son haftasında Paris'te 17.000 isyancı Federal'in cesedi toplandı ... 15 Haziran olduğunda katliam hâlâ sürüyordu."

"Nihayetinde savaş yürütmek proletaryanın güçlü taraflarından değildir."

Doğru değil, bu! Rus işçileri "savaş aracını" da kullanmaya muktedir olduklarını gösterdiler. Burada Komün'le karşılaştırıldığında ileriye doğru devasa bir adım görüyoruz. Bu Komün'ün reddi değil, – çünkü Komün'ün gelenekleri hiç de biçareliğinden ibaret değildi – fakat yapıtının bir devamıdır. Komün zayıftı. Biz onun yapıtını tamamlamak için güçlendik. Komün ezildi. Biz Komün'ün cellâtlarına darbe üstüne darbe indiriyoruz. Komün'ün intikamını alıyoruz, onun öcünü alacağız.

Maaş alan 167.000 Ulusal Muhafız'dan yalnızca 20.000 ya da 30.000'i savaşa gitti. Bu sayılar devrimci bir dönemde formel demokrasinin rolüne dair sonuçlar çıkarmak için ilginç bir malzeme sunuyor. Paris Komünü'nün seçim sonucu seçimlerde değil, Thiers'in birlikleriyle savaşta belirlenmişti. Yüz altmış yedi bin Ulusal Muhafız büyük bir seçmen kitlesi demekti. Fakat aslında savaşlar sırasında, Ko-

mün'ün kaderi en fedakârca savaşan azınlık durumundaki 20.000 ya da 30.000 kişi tarafından belirlendi. Bu azınlık tek başına değildi: Daha yürekli ve özverili tutumuyla yalın bir biçimde çoğunluğun iradesini yansıttı. Fakat yine de bir azınlıktı. Kritik ânda saklanan diğerleri Komün'ün düşmanı değillerdi; aksine onu aktif ya da pasif bir biçimde desteklediler, fakat siyasî olarak daha geri bilinçli, daha az kararlıydılar. Siyasî demokrasi arenasında bilinçlerinin daha düşük oluşu, maceracılar, sahtekârlar, orta-sınıf dolandırıcılar ve gerçekte kendilerini kandıran açık yürekli sersemler tarafından aldatılmalarına neden oldu. Fakat açık sınıf savaşı ânında, şu ya da bu ölçüde özverili azınlığı takip ettiler. Ulusal Muhafızların örgütlenmesinde ifadesini bulan buydu. Komün'ün ömrü uzatılabilseydi, ileri muhafızla proleter kitle arasındaki bu ilişki giderek daha sıkı hale gelirdi.

Emekçi kitlelerin organı olarak, açık mücadele sırasında oluşturulması ve sağlamlaştırılması gereken örgüt, onların diktatörlüğünün bir organı – silâhlı proletaryanın Temsilciler Konseyi – haline gelirdi.

6

MARX ... ve KAUTSKY

Kautsky Marx'ın terör üzerine *Neue Rheinisce Zeitung*'da ifade ettiği görüşlerini kibirle bir kenara atıyor – çünkü herhalde o dönemde Marx hâlâ çok "gençti" ve bu nedenle görüşleri, yetmişli yaşlarını süren bazı teorisyenlerde çok açıkça gözlenen büsbütün zayıflık durumuna gelecek vakti bulamamıştı. Kautsky 1848-49'un âcemi Marx'ı (*Komünist Manifesto*'nun yazarı!) yerine, Paris Komünü zamanının Marx'ından alıntı yapıyor – ve bu ikincisi Kautsky'nin kaleminde büyük aslan yelelerini kaybederek karşımıza, demokrasinin kutsal mekânlarında secdeye varan, insan yaşamının kutsallığı üzerine söylev veren ve Scheidmann, Vandervelde ve özellikle de kendi öz torunu Jean Longuet'nin siyasî sihirleri karşısında hürmetle dolu aşırı namuslu bir mantık adamı olarak çıkıyor. Tek kelimeyle, yaşam deneyiminden öğrenen Marx'ın iyi huylu bir Kautskici olduğu ortaya çıkıyor.

Sayfaları bizim dönemimizde yeni ve yoğun bir yaşamla dolmuş, ölümsüz *Fransa'da İç Savaş*'tan Kautsky yalnızca, sosyal devrimin kudretli teorisyeninin Komüncülerin cömertliğiyle Versay'ın burjuva

gaddarlığını karşı karşıya koyduğu satırları alıntılamış. Kautsky bu satırları tahrip edip basmakalıp sözler haline getirmiş. Tarafsız insanlığın hatibi, genel insanlık sevgisinin havarisi Marx! Sanki sözünü ettiğimiz Buda ya da Lev Tolstoy imiş gibi... Komüncüleri pezevenkler [*souteneurs* – *ç.n.*] ve Komün'ün kadınlarını da fahişeler gibi gösteren uluslararası kampanyaya karşı, yenilen savaşçılara muzaffer burjuvazinin yoz hayal gücünden çıkmış gaddar özellikler atfeden alçakça iftiralara karşı Marx'ın, pek de seyrek olmayan biçimde kararsızlığın ters yüzü olan kibarlık ve asalet özelliklerini vurgulayıp altlarını çizmek durumunda olması doğaldan da ötedir. Marx, Marx'tı. Ne boş bir bilgiç, daha ötesi ne de devrimin avukatıydı: Komün'ün bilimsel analiziyle onun devrimci savunusunu birleştirdi. Açıklayıp eleştirmekle kalmadı, savundu ve mücadele de etti. Ancak, Komün'ün başarısızlıkla sonuçlanan nezaketini vurgulayarak Marx, Komün'ün başarısız olmamak için almak zorunda olduğu önlemlerle ilgili hiçbir olası kuşku bırakmadı.

İç Savaş'ın yazarı, Merkez Komitesi'ni – yani o zamanki Ulusal Muhafızlar Konseyi Vekillerini – seçimle gelmiş Komün'e yerini çok erken bırakmakla suçlar. Kautsky bu tür bir suçlamanın nedenini "anlamaz". Bu doğrucu anlamazlık genel olarak devrim sorunlarıyla ilgili olarak Kautsky'nin zihinsel gerilemesinin belirtilerinden biridir. Marx'a göre en yüksek konum, Versay'a karşı ayaklanmanın ve askerî operasyonların merkezi olacak tamamen savaşçı bir organla doldurulmalıydı; işçi demokrasisinin örgütlü öz-hükümetiyle değil. Bu ikincisinin sırası daha sonra gelecekti.

Marx Komün'ü Versay'a derhal bir saldırı başlatmamış olmakla ve daima "daha insanî" görünen ve ahlâkî ilkeye ve insan hayatının kutsallığına başvurma konusunda daha fazla olanak sunan, ancak iç-savaş koşullarında asla zafere götürmeyen savunmacı konuma geçmekle suçluyor. Öte yandan Marx her şeyden evvel devrimci bir zafer istiyordu. Hiçbir yerde demokrasi ilkesini sınıf mücadelesinin üzerinde gösteren tek bir kelime sarf etmiyor. Tam aksine, devrimci ve Komünistin yoğun küçümseyişiyle Marx, – Ren gazetesinin genç edi-

törü değil *Kapital*'in olgun yazarı; henüz Kautsky okulunun berberlerinin eline düşmemiş, kudretli aslan yelesiyle bizim gerçek Marxımız – Thiers gibi fiziksel ve ruhsal cüceleri devler gibi gösteren "demokratik parlamentarizmin yapay atmosferi"nden söz ediyor! Kautsky'nin yararsız ve ukalalıkla dolu kitapçığının ardından *İç Savaş*, havayı temizleyen fırtına gibi geliyor.

Kautsky'nin iftiralarına karşın, Marx'ın demokrasiyi tarihin nihai, mutlak ve üstün ürünü olarak gören görüşle hiçbir ilgisi yoktu. Çağdaş demokrasinin içinden doğup büyüdüğü burjuva toplumunun gelişimi hiçbir biçimde, savaştan önce demokrasin en büyük sosyalist illüzyonisti Jean Jaurés'in ve şimdi ukalaların en âlimi Karl Kautsky'nin rüyalarında canlandırdığı gibi bir aşamalı demokratikleşme sürecini yansıtmaz. Marx, III. Napolyon imparatorluğunu "işçi sınıfı henüz halkı yönetme olanağını elde etmemişken burjuvazinin bu olanağı şimdiden yitirdiği bir dönemde mümkün olan tek hükümet biçimi" olarak görür. Böylece Marx'ın gözünde burjuva iktidarının nihai formu olarak demokrasi değil ama Bonapartizm görünür. Bonapartist imparatorluk yarım yüzyıl önce yerini "Demokratik Cumhuriyet"e bıraktığı için âlim kişiler Marx'ın yanıldığını söyleyebilirler. Ancak Marx yanılmıyordu. Özünde haklıydı. Üçüncü Cumhuriyet demokrasinin tamamen çürüdüğü dönem oldu. Bonapartizm Poincaré ve Clemenceau'nun Borsa Cumhuriyeti'nde, İkinci Cumhuriyet'te olduğundan daha eksiksiz biçimde ifadesini buldu. Doğrudur Üçüncü Cumhuriyet'e kraliyet tacı giydirilmedi; ancak buna karşılık onun tepesinde Rus Çarı'nın gölgesi yükseldi.

Komün üzerine değerlendirmesinde Marx, çok kullanılmaktan yıpranmış demokratik terminolojiye başvurmaktan dikkatle kaçınır. "Komün bir parlamento değil, bir işçi sınıfı kuruluşuydu ve kendinde hem yürütme hem de yasama gücünü topladı" diye yazar. Marx ilk başta Komün'ün özel demokratik formunu değil, fakat onun sınıf özünü ortaya koyar. Bilindiği gibi Komün düzenli orduyu ve polis gücünü lağvetti ve kilise mallarına elkonması kararı çıkardı. Bunu, devletin o sırada formel olarak Thiers'in Ulusal Meclisi'nde daha "yasal"

bir ifade bulan genel demokrasisinin iznine değil, Paris'in devrimci diktatörlüğüne dayanarak yaptı. Fakat devrim oylamayla kararlaştırılamaz. Marx, "Ulusal Meclis, gerçek cisimleşmesini sonunda silâhlı Paris'te bulan devrimin aşamalarından biriydi, ne daha azı ne daha fazlası" diye yazar. Formel demokrasiden ne kadar da uzak!

"Tek gerekli olan Paris'te ve ikincil merkezlerde Komünal düzenin kurulması ve eyaletlerdeki eski merkezi hükümetin, yerini üreticilerin öz-hükümetine bırakması gerekiyordu" diyor Marx. Sonuç olarak devrimci Paris'in önündeki sorunu, zaferini bırakıp Kurucu Meclis'in zayıf iradesinin etkisine girmesi olarak değil, Fransa'nın bütününü Komünlerin merkezileşmiş örgütüyle kaplayarak demokrasinin dışsal ilkeleri temelinde değil üreticilerin gerçek öz-hükümeti temelinde gelişmesi olarak görüyor.

Kautsky Sovyet anayasasına karşı seçimlerin dolaylılığını, burjuva demokrasisinin değişmez yasalarıyla karşıtlık oluşturan bir argüman olarak kullanıyor. Marx işçi Fransa'nın yapısı için tasarımını şu sözlerle tanımlar: "Her bölgenin köy komünlerinin genel işlerinin yönetimi bölgenin ana şehrinde toplanacak tam yetkili delegelerin meclisine devredilecek ve bölge meclisleri de Paris'teki Ulusal Meclis'e delege gönderecekti."

Gördüğümüz üzere Marx, sorun proletaryanın devlet örgütlenmesi olduğu sürece dolaylı seçimin birçok aşama içermesinden hiçbir biçimde kaygı duymuyordu. Burjuva demokrasisi çerçevesinde seçimlerin dolaylılığı partilerle sınıflar arasındaki çizgiyi silikleştirir, ancak "üreticilerin öz-hükümetinde" – yani proletaryanın sınıf devletinde – seçimlerin dolaylılığı siyasetle değil öz-hükümetin teknik gereksinimleri ile ilgili bir sorundur ve belirli sınırlar içinde sendika örgütleri alanındakilerle aynı avantajları sunabilir.

Demokrasi budalaları, Sovyet anayasasında işçilerin ve köylülerin temsilinde şehir ve kırın devrimci rolleri arasındaki farkı yansıtan eşitsizliğe içerliyorlar. Marx şöyle yazıyor: "Komün, köylüleri kendi bölgelerindeki merkezi kentlerin entelektüel liderliğine tâbi kılarak, kentli işçilerin şahsında çıkarlarının doğal muhafızlarını bulmalarını is-

tiyordu." Sorun kâğıt üstünde köylüyü işçiye eşit kılmak değil, köylüyü manevî olarak işçinin seviyesine çıkarmaktı. Marx, proleter devletinin bütün meselelerini parlamentarizmin pazaryeri perdesindeki gölge oyunlarına göre değil yaşayan kuvvetlerin devrimci dinamiklerine göre belirliyor.

Zihinsel çöküşün sınırlarına ulaşmak için Kautsky, proletaryayla burjuvazi arasında yasal bir sınır olmadığı gerekçesiyle işçi konseylerinin evrensel otoritesini reddediyor. Toplumsal ayrımların belirsiz doğasında Kautsky Sovyet diktatörlüğünün despot otoritesinin kaynağını görüyor. Marx ise bunun tam tersini görüyor. "Bütün diğer devlet biçimleri kısıtlılıktan mustaripken Komün son derece esnek bir devlet biçimiydi. Onun gerçek sırrı, özünde işçi sınıfı hükümeti olmasında, üreticilerle mülksüzleştiriciler arasındaki mücadelenin bir sonucu, emeğin iktisadî kurtuluşunun gerçekleştirilebileceği çoktandır beklenen bir siyasî form olmasında yatıyordu." Komün'ün sırrı özünde bir işçi sınıfı bir hükümeti olmasında yatıyordu. Marx tarafından açıklanan bu sır Kautsky için bugün bile yedi mühürle mühürlenmiş bir gizem durumunda.

Demokrasi havarileri Sovyet hükümetinin baskı önlemlerinden, gazetelerin kapatılmasından, tutuklama ve idamlardan öfkeyle söz ediyorlar. Marx Komün'ün baskı önlemleriyle ilgili olarak "basının uşaklarının alçakça küfürlerine" ve "iyi niyetli burjuva doktrinerlerin" sitemlerine şu sözlerle yanıt veriyor: "Paris'e karşı açıkça kanlı bir savaş yürütmekten tatmin olmayan Versaylılar yolsuzluk ve komployla gizlice zemin kazanmaya çalıştılar. Böyle bir zamanda Komün, görevine rezilce ihanet etmeksizin, sanki etrafta adamakıllı bir barış sürüyormuş gibi, liberalizmin alışılagelmiş kalıplarına uyabilir miydi? Komün hükümeti ruhen Thiers'inkine benzeseydi, Paris'teki düzen partisinin gazetelerini yasaklamaya Versay'daki Komün gazetelerini yasaklamaktan daha fazla mahal olmazdı." Buna göre Kautsky'nin demokrasinin kutsal temelleri adına talep ettiğini Marx, göreve rezilce bir ihanet olarak damgalıyor.

Komün'ün ve şimdi Sovyet hükümetinin yıkmakla itham edildiği

şeyden Marx, "eskisi çökerken yeni doğan düzenin devasa mücadelesinde kaçınılmaz ve nispeten önemsiz bir evre" olarak bahsediyor. Yıkım ve zulüm her savaşta kaçınılmazdır. "Kölelerin kendilerini ezenlere karşı savaşında, tarihteki tek haklı savaşta" (Marx) bunları yalnızca dalkavuklar suç olarak görür. Yine de korkunç ithamcımız Kautsky bütün bir kitabında, devamlı bir devrimci savunma halinde olduğumuza, dünyanın ezenlerine karşı yoğun bir savaşı, "tarihteki tek haklı savaşı" yürüttüğümüze dair tek bir söz sarf etmiyor.

Kautsky yine saçını başını yoluyor çünkü içsavaş boyunca Sovyet hükümeti esir alma gibi haşin bir yöntemi kullandı. Bir kez daha azılı Sovyet hükümeti ile insancıl Komün arasındaki anlamsız ve sahtekârca karşılaştırmaya başvuruyor. Bu bağlamda Marx'ın görüşü açık ve kesin: "Thiers çatışmanın başından itibaren, yakalanan Komüncüleri vurma biçimindeki insanî yöntemi uygularken, bu esirlerin hayatını kurtarmak için Komün'ün Prusya usulü esir alma geleneğine başvurmaktan başka çaresi yoktu. Versaylıların esirleri durmadan öldürmeleri yüzünden bu esirlerin hayatı tekrar tekrar gözden çıkarılmıştı. MacMahon'un pretoryen muhafızlarının Paris'e girişlerini kutladıkları kan banyosundan sonra hayatları daha ne kadar bağışlanabilirdi?" O halde Marx ile birlikte, içsavaş koşullarında ülke topraklarının hatırı sayılır bir bölümünü işgâl eden karşı-devrim yapabildiği her yerde silâhsız işçileri, eşlerini, annelerini tutuklar ve onları vurur ya da asarken insan nasıl başka türlü davranabilir: burjuvazinin en sevgili ve güvenilir unsurlarını esir alarak bütün bir burjuvaziyi Demokles'in iki taraflı sorumluluk kılıcı altına yerleştirmekten başka ne yapabilir?

İçsavaş tarihi boyunca Sovyet hükümetinin bütün keskin tedbirlerinin devrimci savunma tedbirleri olarak zorunluluktan alındığını günbegün göstermek zor olmazdı. Burada detaylara girmeyeceğiz. Ancak, okuyucuya mücadelenin şartlarını değerlendirmede kısmî bir kıstas olarak da olsa, şu ânda Beyaz Muhafızlar Anglo-Fransız müttefikleriyle birlikte, ellerine düşen her komünisti istisnasız vururken Kızıl Ordu'nun, yüksek rütbeli subaylarınki de dâhil istisnasız bütün esirlerin canlarını bağışladığını hatırlatalım.

"Tarihsel görevini bütünüyle kavrayarak, göreve muktedir olmanın kahramanca kararlılığıyla dolu halde işçi sınıfı" diye yazar Marx, "câhil, basmakalıp klişelerini, karakteristik zırvalıklarını bilimsel yanılmazlığın kahinlerinin bilge tonlamasıyla telâffuz eden iyi niyetli burjuva doktrinerlerinin âlimane hor görmelerine ve basının uşaklarının alçakça küfürlerine ağırbaşlı bir gülümsemeyle yanıt verebilir."

Şâyet iyi niyetli burjuva doktrinerler bazen İkinci Enternasyonal'in emekli teorisyenleri kılığında ortaya çıkıyorlarsa bu, katiyyen onların karakteristik zırvalıklarını zırvalık olmaktan çıkarmaz.

7

İŞÇİ SINIFI
ve İŞÇİ SINIFININ SOVYET POLİTİKASI

RUS PROLETARYASI

Olayların itmesiyle ilk sosyal devrim adımını atmak, muazzam ekonomik ve siyasî örgütlenmesiyle, hantal parlamentarizm ve sendikalizm gelenekleriyle Batı Avrupa'nın ihtiyar proletaryasına değil, geri bir ülkenin genç işçi sınıfına düştü. Her zaman olduğu gibi tarih en az direnç göreceği doğrultuda ilerledi. Devrimci dönem en engelsiz kapıdan geçerek bizde patlak verdi. Böylece Rus proletaryasının üzerine yıkılan bu olağanüstü, gerçekten insanüstü zorluklar, Batı Avrupa proletaryasına düşen ve hâlâ bizim önümüzde duran görevi hazırladı, âcil hale getirdi ve hatırı sayılır ölçüde destekledi.

Kautsky, Rus Devrimi'ni dünya ölçeğine ulaşmış devrimci dönem ışığında inceleyeceğine Rus proletaryasının iktidarı vaktinden önce ele geçirip geçirmediğin tartışıyor.

"Sosyalizm için, halkın yüksek düzeyde gelişmesi, kitleler arasında yüksek bir ahlâk, çok gelişkin toplumsal içgüdüler, dayanışma duyguları vs. gerekir" diyor. "Böyle bir ahlâk biçimi" diye devam ediyor Kautsky, "Paris Komünü proletaryasında bir hayli ileri düzeydey-

di. Şu ânda Bolşevik proletaryanın tavrını belirleyen kitlelerde bu yok." (s. 177)

Bir siyasî parti olarak Bolşeviklere okuyucularının gözü önünde çamur atmak Kautsky'nin amacına ulaşmasına yetmiyor. Onu câhil, açgözlü, idealleri olmayan, yalnızca içgüdülerle ve anın itkileriyle hareket eden bir kitle biçiminde sunarak bir bütün olarak Rus proletaryasına çamur atıyor.

Kitapçığı boyunca Kautsky Rus işçilerinin entelektüel ve ahlâkî düzeyi sorununa tekrar tekrar dönüyor ve her seferinde bunu, onların câhil, aptal ve barbar oldukları yolundaki tanımlamasını derinleştirmek için yapıyor. En vurucu zıtlıkları ortaya koymak için Kautsky Komün zamanında fabrika komitelerinden birinin, bir muharebe sırasında, onarılmış silâhları gece dağıtabilmek için nasıl bir işçiye zorunlu gece çalışması yaptırmaya karar verdiği örneğini veriyor. Kararda, "Mevcut koşullarda Komün'ün kaynakları konusunda aşırı derecede hesaplı olmak mutlak biçimde gerekli olduğu için, gece çalışması karşılığında ücret verilmeyecektir..." deniyor. "Gerçekten de" diyor Kautsky, "bu işçiler kendi diktatörlük dönemlerini şahsî çıkarlarını tatmin etmek için uygun bir fırsat olarak görmediler." (s. 90). Rus işçi sınıfının durumu ise tam zıddıdır. Bu sınıfta zekâ, sağlamlık, idealler, sebat, özveride bulunma isteği, vs. yoktur. "Kendisi için uygun tam yetkili liderleri seçme kâbiliyeti, Münchausen'in bataklıktan kendi saçıyla çıkma kâbiliyeti kadar azdır" diye alay ediyor Kautsky. Rus proletaryasıyla bataklıktan kurtulmaya çalışan düzenbaz Münchausen arasındaki bu karşılaştırma Kautsky'nin Rus işçi sınıfından söz ederkenki edepsiz tonlamasının çarpıcı bir örneğidir.

Bizim konuşma ve makalelerimizden, işçi sınıfındaki bu istenmeyen fenomenin meydana çıktığı alıntılar yapıyor ve meseleleri çarpıtarak, Rus proletaryasının 1917-20 arasındaki – devrim döneminin en muazzam aşamasındaki – yaşamı, tamamen pasiflik, cehâlet ve bencillikle tanımlanıyormuş gibi göstermeye çalışıyor.

Kautsky gerçekten de içsavaş boyunca Rus proletaryasının pek çok defa gönüllü olarak emeğini bağışladığını ve hattâ – bir işçinin bir

gece boyunca değil, on binlerce işçinin pek çok zorlu gece boyunca – "ücret almaksızın" nöbet görevlerini üstlendiğini bilmiyor, bunu hiç duymamış, aklına gelmiyor, hayal bile edemiyor. Yudeniç'in Petrograd'a ilerlediği günlerde ve haftalarda, binlerce işçinin şehrin bütün bölgelerinde fabrikalarındaki görevlerine koşmalarını sağlamak için Sovyet'in tek bir fonografı yeterliydi. Üstelik bu, Petrograd Komün'ün ilk günlerinde değil, açlık ve soğuk içinde geçen iki yıllık mücadelenin ardından oluyordu.

Yılda iki ya da üç defa partimiz çok sayıda kadrosunu cepheye gitmeleri için seferber ediyor. 8.000 *verstlik* mesafeye dağılarak ölüyorlar ve diğerlerine ölmeyi öğretiyorlar. Ve en iyi işçilerini cepheye yollayan açlık ve soğuk içindeki Moskova'da Parti Haftası ilân edildiğinde, yedi gün içinde proleter kitlelerden saflarımıza 15.000 kişi akıyor. Peki hangi ânda? Sovyet hükümetinin yok olma tehlikesinin en keskin noktaya ulaştığı ânda. Orel'in alındığı ve Denikin'in Tula ve Moskova'ya yaklaştığı sırada, Yudeniç Petrograd'ı tehdit ettiği sırada. En sıkıntılı ânda Moskova proletaryası bir hafta içinde, cephe için sadece yeni bir seferberlik bekleyen 15.000 adamını partimize verdi. Ve şunu kesinlikle söyleyebiliriz ki, Kasım 1917'deki ayaklanma haftasını hariç tutacak olursak, Moskova proletaryası devrimci gayretinde ve mücadeleye adanmışlığında hiç, tehlike ve fedakârlığın bu en zor günlerinde olduğu kadar azimli olmamıştı.

Partimiz *Subotnikleri* ve *Voskresnikleri* (Komünist Cumartesi ve Pazarlar) duyurduğu zaman proletaryanın devrimci idealizmi çarpıcı ifadesini gönüllü çalışmada buldu. Başta onlarca ve yüzlerce, sonra binlerce, şimdi ise on binlerce ve yüz binlerce işçi, ülkenin ekonomik yeniden inşası için her hafta hiçbir karşılık almadan birkaç saatlik emeklerini bağışlıyorlar. Ve bu iş yarı aç, botları yırtık, elbiseleri kirli insanlar tarafından yapılıyor, çünkü ülkede ne bot ne de sabun var. Kautsky'nin özveri yolunu tutmayı tavsiye ettiği Bolşevik proletaryası gerçekte işte böyle. Proletaryanın bütün o egoist, burjuva, yalnızca kendini düşünen unsurlarının – cephede ve *Subotniklerde* hizmet vermekten kaçınanlar, spekülasyona kalkışanlar ve kıtlık haftalarında iş-

çileri greve kışkırtanlar – bunların hepsinin Sovyet seçimlerinde Menşeviklere, yani Rus Kautsky'lerine oy verdiklerini hatırlarsak, gerçek vaziyeti gösteren olgular ve onların göreli önemi gözümüzde daha iyi canlanır.

Kautsky, Kasım devriminden önce Rus proletaryasının eğitimindeki noksanlığı açıkça fark ettiğimizi göstermek için bizden alıntı yapıyor. Fakat biz, iktidarın işçi sınıfına geçmesinin kaçınılmaz olduğunun farkına vardık ve mücadelenin kendisi içinde, deneyimi boyunca ve diğer ülkelerin proletaryasının daima artan desteğiyle güçlüklerimizle yetince baş edeceğimizi ve Rusya'nın sosyalist düzene geçini garanti altına alabileceğimizi ummanın doğru olacağını kabul ettik. Bu bağlamda Kautsky şöyle soruyor: "Trotskiy bir lokomotife binip, her şeyi yolculuk boyunca öğrenmeye ve düzenlemeye vakti olacağını düşünerek onu sürmeye kalkışır mıydı? Bir lokomotifi sürmeye karar vermeden önce onu sürmek için gerekli nitelikleri önceden edinmiş olmak gerekir. Benzer şekilde proletarya da, sanayinin idaresini üstlendiğinde onu yönetebilmesi için gerekli nitelikleri önceden edinmiş olmalıdır." (s. 173)

Bu öğretici karşılaştırma herhangi bir köy papazına itibar getirebilir. Bununla beraber aptalcadır. Çok daha sağlam bir temelle şöyle de sorulabilir: "Kautsky sırtında sıkıca durmayı öğrenmeden önce bir ata binmeye ve hayvanın bütün adımlarını yönlendirmeye cesaret eder mi?" Kautsky'nin böyle tehlikeli ve tam anlamıyla Bolşevik bir tecrübeye girişmeyi düşünmeyeceğine inanmak için yeterince sebebimiz var. Diğer yandan, korkarız ki, ata binme riskine girmediği sürece Kautsky, at sırtında dolaşmanın sırlarını öğrenmekte bir hayli güçlük yaşayacaktır. Temel Bolşevik düşünce ise şudur: İnsan atın sırtına çıkmadıkça ata binmeyi öğrenemez.

Lokomotif kullanma meselesinde ise aynı ilke ilk bakışta o kadar açıkça görülmeyebilir, fakat yine de geçerlidir. Bugüne kadar kimse çalışma odasında otururak lokomotif kullanmayı öğrenmedi. Makinanın başına geçmek, kömür vagonunda yerinizi almak, regülatörü elinize alıp çevirmek zorundasınız. Doğrudur, makine, eğitim manevra-

larına yalnızca tecrübeli bir makinistin yönlendirmesi altında olanak tanır. Binicilik okulunda ata ancak tecrübeli eğitmenlerin gözetiminde binilebilir. Fakat devlet yönetimi alanında bu tür yapay koşullar yaratılamaz. Burjuvazi, proletaryaya devlet yönetiminin öğretildiği akademiler inşa etmiyor ve hazırlık eğitimi olsun diye de devletin idaresini proletaryanın emrine vermiyor. Hem ayrıca, işçiler ve köylüler ata binmeyi bile binicilik okuluna gitmeden ve eğitmenlerin yardımı olmadan öğreniyorlar.

Buna başka bir noktayı, belki de en önemlisini eklemeliyiz. Kimse proletaryaya ata binip binmeme, iktidarı derhal alma ya da sonraya erteleme seçeneklerini sunmuyor. Belirli koşullar altında, bütün bir tarihsel dönem için yok edilme tehdidi karşısında proletarya iktidarı almak zorunda kalıyor.

Bir kez iktidarı aldıktan sonra işine gelen sonuçlarını kabul edip diğerlerini reddetmen mümkün değil. Eğer kapitalist burjuvazi, iktidarı kendisi için eski haline getirmek amacıyla üretimin bozulmasını bilinçli ve kötü niyetli bir biçimde siyasî mücadelenin bir yöntemi haline getiriyorsa proletarya, verili ânda yararına olup olmadığından bağımsız olarak sosyalizasyona başvurmak mecburiyetindedir.

Ve bir kez üretimin yönetimini üstlendiğinde proletarya demirden zorunluluğun basıncı altında, en zor sanatı, sosyalist ekonominin yönetimini öğrenmek zorundadır. Atın sırtına yerleştiğinde binici, boynunu kırma tehlikesine rağmen atı sürmelidir.

Kadın ve erkek, asil ruhlu taraftarlarına Rus proletaryasının ahlâkî düzeyinin tam bir resmini sunmak için Kautsky, kitabının 172. sayfasında, güya Murzilovka sovyeti tarafından çıkarılmış şu emri örnek gösteriyor: "İşbu emirle sovyet, kendi tercihi ve talimatları uyarınca Yoldaş Gregori Sareyev'e, Briansk bölgesi Murzilovka'da konuşlu Topçu Bölüğü'nün kullanımı için burjuva ve kışkırtıcı sınıftan altmış kadın ve kıza el koyma ve kışlalara götürme yetkisi verir, 16 Eylül 1918." (*What Are the Bolsheviks Doing?* Yayınlayan: Dr. Nath. Wintch-Malejeff. Lozan 1919. s. 10.)

Bu belgenin sahteliğinden ve nakledilen bilginin tamamen yalan olduğundan hiçbir şüphe duymadığım halde, bu uydurmanın kökeninde hangi olgu ve olayların yattığını bulmak amacıyla dikkatli bir soruşturma yapılması talimatı verdim. Dikkatle yürütülmüş bir araştırma şu sonucu ortaya çıkardı:

1. Briansk bölgesinde Murzilovka adında bir köy kesinlikle mevcut değil. Çevre bölgelerde de böyle bir köy yok. Briansk bölgesinde adı buna en çok benzeyen köy Muravyovka; ancak burada hiçbir zaman bir topçu bölüğü konuşlandırılmamış ve yukarıdaki "belge" ile bağlantılı olabilecek herhangi bir olay meydana gelmemiş.
2. Ayrıca bütün topçu birliklerinde de bir soruşturma yürütüldü. Kesinlikle hiçbir yerde Kautsky'nin ilham kaynağının sözlerinden aktardığı türden bir olayla dolaylı olarak dahi ilgili bir duyumla karşılaşmadık.
3. Nihayet soruşturma bu türden söylentilerin söz konusu olup olmadığı sorununa odaklandı. Burada da tabii ki kesinlikle hiçbir şey bulunmadı. Sahtekârlığın tam da içeriği, en geri bölgelerde bile Sovyet işlerini yürüten en ileri işçilerin ve köylülerin ahlâkî değerleri ve genel görüşleriyle aşırı bir karşıtlık içinde.

Dolayısıyla bu belge, ancak bulvar basınının en sarısının, en kötü niyetli dalkavuklarınca dolaşıma sokulabilecek türden acınası bir sahtekârlık olarak kabul edilmeli.

Yukarıda anlatılan soruşturma sürerken, Yoldaş Zinovyev bana, şu satırların yer aldığı emir belgesini yayınlamış bir İsveç gazetesinin (Svenska Dagbladet) 9 Kasım 1919 tarihli sayısını gösterdi: "Emir. Bu emrin hamili Yoldaş Raraseyev, Ekaterinodar (silinmiş) kentindeki 16 ila 36 yaş arasındaki kızları kendi yararına kamulaştırma hakkına sahiptir. Glavkom İvaşçev."

Bu belge Kautsky'nin alıntıladığından daha da aptalca ve utanmazca. Ekaterinodar kenti – Kuban'ın merkezi – iyi bilindiği gibi, yalnız-

ca kısa bir süre için Sovyet hükümetinin elindeydi. Belli ki sahte belgenin devrimci kronoloji konusunda pek iyi olmayan yazarı, kazara şu "Glavkom Ivaşçev" Ekaterinodarlı kadınları, Denikin militarizminin oradaki egemenliği sırasında kamulaştırmış gibi görünmesin diye belgedeki tarihi silmiş. Belgenin kalın kafalı İsveç burjuvazisini yanıltmış olması hiç de şaşırtıcı değil. Fakat Rus okuyucusu için belgenin düzmece olmakla kalmayıp elinde sözlükle bir yabancı tarafından yazıldığı pek açık. Kadınları kamulaştıran kişilerin, "Gregori Sareyev" ve "Raraseyev", ikisinin de adlarının Rus adına benzememesi aşırı derecede tuhaf. Rus adları arasında "eyev" ile bitenler son derece azdır ve yalnızca belirli kombinasyonlar halinde bulunurlar. Fakat Kautsky'nin kanıtını dayandırdığı İngiliz broşürünün Bolşevikleri suçlayan yazarı, ne hikmetse "eyev" ile biten bir isme sahip. Besbelli ki bu Anglo-Bulgar polis ajanı, Lozan'da oturup, kadınları kamulaştıran ve kelimenin tam anlamıyla kendisine benzeyen kişiler uyduruyor.

Kautsky hakikaten de nevi şahsına münhasır ilham kaynaklarına ve yardımcılara sahip!

SOVYETLER, SENDİKALAR ve PARTİ

İşçi sınıfının bir örgütlenme biçimi olarak sovyetler Kautsky için, "daha gelişmiş ülkelerdeki parti ve profesyonel örgütlerle karşılaştırıldığında daha yüksek bir örgütlenme biçimi değil, her şeyden evvel, siyasî örgütlerin yokluğundan doğan bir geçici çözüm [*Notbehelf*]" anlamına geliyor. (s. 68)

Hadi Rusya için bunun doğru olduğunu kabul edelim. Peki o zaman neden Sovyetler Almanya'da da ortaya çıktı? Ebert Cumhuriyeti'nde onları kesinlikle reddetmesi gerekmez mi? Halbuki Kautsky'nin en yakın yandaşı Hilferding'in sovyetleri anayasaya dâhil etmeyi önerdiği dikkatimizden kaçmıyor. Kautsky ise sessiz.

Sovyetleri "ilkel" organlar olarak görmek, açık devrimci mücadelenin parlamentarizme göre daha "ilkel" olduğu ölçüde doğrudur. Fakat parlamentarizmin yapay gelişmişliği büyüklüklerinden bağımsız

olarak üst katmanları kucaklar. Öte yandan devrim, kitlelerin hayatî çıkarlarının söz konusu olduğu yerde mümkündür. Kasım devrimi devrim öncesi sosyal demokrasisinin hayal bile edemeyeceği derin katmanları ayağa kaldırmıştır. Almanya'da parti örgütlerinin ve sendikaların kapsamı ne kadar geniş olursa olsun, devrim derhal ondan karşılaştırılamaz derecede daha geniş ölçeğe ulaştı. Devrimci kitleler doğrudan temsil olanağını, en basit ve en geniş kapsamlı temsil örgütlerinde – sovyetlerde – buldular. Temsilciler Meclisi'nin, programının açıklığı ve örgütlenmesinin katiliği bakımından partinin ve sendikanın gerisine düştüğü söylenebilir. Ancak onun örgütlü mücadeleye sürüklediği kitlelerin sayısı partiye ve sendikalara nazaran kat kat fazladır; ve bu niceliksel üstünlük sovyetlere görmezden gelinemez bir devrimci sayısal üstünlük bahşeder.

Sovyet bütün işlerden, mesleklerden kültürel gelişmenin bütün aşamalarından, siyasî bilinçlenmenin bütün düzeylerinden işçileri kucaklar ve böylece nesnel olarak proletaryanın genel çıkarlarını formüle etmeye zorlanır.

Komünist Manifesto Komünistin önündeki meseleyi tam da böyle gördü – yani bütün olarak işçi sınıfının genel tarihsel çıkarlarını formüle etmek.

Manifesto'nun kelimeleriyle: "Komünistler diğer proleter partilerinden yalnızca şununla ayrılırlar: proletaryanın farklı ulusal mücadelelerinde millîyetlerinden bağımsız olarak proletaryanın ortak çıkarlarına işaret eder ve bu çıkarları öne çıkarırlar; ve proletarya ile burjuvazi arasındaki mücadelenin içinden geçtiği farklı gelişme aşamalarında daima bir bütün olarak hareketin çıkarlarını temsil ederler."

Herkesi kapsayan sınıf örgütü biçimi olarak sovyetlerde hareket kendisini "bir bütün olarak" alır. Bundan dolayı Komünistlerin sovyetlerde neden başı çeken parti olabildiği ve olması gerektiği açıktır. Öte yandan sovyetleri "partinin yedeği" olarak görmenin (Kautsky) bütün sınırlılığı ve sovyetleri yardımcı kuvvet olarak burjuva demokrasisi mekanizmasına dâhil etme çabasının (Hilferding) saçmalığı da ortadadır.

Sovyetler proleter devriminin organlarıdır ve iktidar için mücadele organı olarak, hem de işçi sınıfının iktidar aygıtı olarak işlev görürler.

Sovyetlerin devrimci rolünü kavrayamayan Kautsky onun en yararlı özelliğini temel kusuru olarak görüyor. "Burjuvayı işçiden ayıran çizgi gerçekte asla çizilemez" diyor. "Böyle bir ayrımda daima zorbaca bir yan olacaktır, ki bu da sovyet fikrini diktatörce ve despotça bir yönetim için uygun dayanak haline getirirken, açık, sistematik olarak geliştirilmiş bir anayasanın yaratılmasına ters kılar." (s. 170)

Kautsky'ye göre sınıf diktatörlüğü kendi doğasına uygun kurumlar yaratamaz, çünkü sınıflar arasında ayrım çizgileri mevcut değildir. Peki, bu durumda sınıf mücadelesine ne oluyor acaba? Doğru ya, aşağı orta sınıf teorisyenleri, burjuvazi ile proletarya arasındaki sayısız ara kademenin varlığında, sınıf mücadelesi "ilkesine" karşı en temel argümanlarını bulmadılar mı? Ne var ki Kautsky ilkeden, tam da, ara sınıfın şekilsizliğinin ve istikrarsızlığının üstesinden gelmiş, onların bir bölümünü kendi yanına çekip kalanını burjuvazinin kampına atmış olan proletaryanın Sovyet anayasası temelindeki diktatörlüğünü gerçekten kurduğu ânda şüphe duymaya başlıyor.

Sovyetlerin proleter devletinde yeri doldurulamaz bir aygıt olmasının nedeni çerçevesinin son derece esnek olması ve bundan dolayı sınıfların ve katmanların ilişkilerinde yalnızca toplumsal değil siyasal değişmelerin de sovyet aygıtında derhal ifadesini bulmasıdır. En büyük fabrikalardan ve işlerden başlayan sovyetler daha sonra özel atölyelerin işçilerini ve tezgâhtarlarını de kendi örgütüne çekmeye başlar, köye girerek köylüleri toprak sahiplerine karşı ve nihayet alt ve orta sınıf katmanları zenginlere karşı örgütler.

İşçi devleti burjuvazinin ve burjuva eğitimi görmüş sınıfların saflarından kayda değer sayıda personel toplar. Bunlar Sovyet rejimi altında disipline oldukları ölçüde sovyet sisteminde temsil şansı bulurlar. Proletarya tarafından fethedilen toplumsal konumların genişleyip daralmasıyla uyum içinde genişleyerek – ve belirli ânlarda daralarak – sovyet sistemi, içdinamiklerinde, gelgitlerinde, hatalarında ve başarılarında sosyal devrimin devlet aygıtı olmayı sürdürür. Sosyal devri-

min nihai zaferiyle sovyet sistemi bir devlet biçimi olmanın niteliklerini kaybedecek biçimde genişleyerek bütün nüfusu içine alacak ve büyük bir üretim ve tüketim dayanışması sistemine dönüşerek ortadan kalkacaktır.

Parti ve sendikalar devrim için hazırlık örgütleri idiyseler, sovyetler devrim silâhının kendisidir. Zaferi kazandıktan sonra sovyetler iktidar organlarına dönüşür. Partinin ve sendikaların rolü azalmasa da esastan değişir.

Genel yönetim partinin ellerinde toplanır. Parti, aygıtı bu amaca uyarlanmış olmadığı için doğrudan doğruya yönetmez. Ancak bütün temel sorunlarda son söz ona aittir. Ayrıca, bizim pratiğimiz gösterdi ki, bütün tartışmalı meselelerde – parçalar arasındaki ve parçaların kendi içindeki kişisel anlaşmazlıklarda – genel olarak son söz partinin Merkez Komitesi'ne aittir. Bu büyük bir zaman ve enerji tasarrufu sağlar ve en zor ve karmaşık şartlarda, gerekli olan eylem birliğini güvenceye alır. Böyle bir rejim, ancak partinin sorgulanmaz otoritesinin ve kusursuz disiplininin varlığı halinde olanaklıdır. Devrim adına ne mutlu ki, partimiz bu niteliklerin ikisine de eşit ölçüde sahiptir. Geçmişten kavga içinde büyük ölçüde sağlamlaşmış güçlü bir devrimci örgüt devralmamış olan diğer ülkelerde proleter devrimi sırasında böyle otoriter bir Komünist Partisi yaratılır mı, yaratılamaz mı, tahmin etmek zor; ancak çok açık ki, bu sorun çok büyük ölçüde her bir ülkede sosyalist devrimin ilerlemesine bağlıdır.

Muzaffer bir proleter devrimi koşullarında Komünist Partisi'ne düşen özel rol oldukça anlaşılır. Söz konusu olan bir sınıfın diktatörlüğüdür. Bu sınıfın bileşimine çeşitli unsurlar, heterojen ruh halleri, farklı gelişme düzeyleri katılır. Hâlbuki diktatörlük irade birliğini, yöneliş birliğini, eylem birliğini gerektirir. Başka hangi yolla sağlanabilir bu? Proletaryanın devrimci hâkimiyeti proletaryanın kendisi içinde, açık bir eylem programına ve şaşmaz bir iç disipline sahip bir partinin hâkimiyetini baştan gerekli kılar.

Koalisyon politikası devrimci diktatörlük rejimiyle içsel olarak çelişir. Koalisyon derken aklımızda, elbette ki sözü bile edilemeyecek olan burjuva partileri değil, Komünistlerin, emekçi kitlelerin geriliği-

nin ve önyargılarının farklı kademelerini temsil eden diğer "sosyalist" örgütlerle koalisyonu vardır.

Devrim kararsız olan her şeyi derhal ortaya çıkarır, yapay olanı derhal yıpratır; koalisyonla gözden saklanan çelişkiler devrimci olayların basıncı altında derhal açığa çıkar. Buna dair elimizde, proletarya diktatörlüğünün Komünistlerle gizli oportünistlerin koalisyonu formunu aldığı Macaristan örneği var. Çok geçmeden koalisyon parçalandı. Komünist Partisi, devrimci istikrarsızlığın ve koalisyon ortaklarının siyasî ihanetinin bedelini ağır bir biçimde ödedi. Çok açık ki Macar Komünistleri, sol oportünistlere kendi itibarlarına kesin bir biçimde gölge düşürme fırsatı verdikten sonra iktidara gelselerdi, bu onlar için daha faydalı olurdu. Bunun ne ölçüde olanaklı olduğu tamamen ayrı bir sorundur. Her halükârda oportünistlerle kurdukları koalisyon Macar Komünistlerinin görece zayıflığını ancak geçici olarak gözlerden saklarken, oportünistler aleyhine güçlenmelerini engelledi ve onları felâkete sürükledi.

Aynı düşünce Rus devrimi örneğinde de yeterli derecede görüldü. Bolşeviklerin sol Sosyal Devrimcilerle birkaç ay süren koalisyonu kanlı bir çatışmayla noktalandı. Tâbii, koalisyonun bedelini Komünistlerden ziyade hain koalisyon ortakları ödemek zorundaydı. Belli ki, güçlü kanadını bizim oluşturduğumuz ve bu nedenle, tarihin belirli bir aşamasında burjuva demokrasisinin aşırı sol kanadından yararlanma çabamızda çok fazla risk almadığımız böyle bir koalisyon taktik olarak tamamen makul görülmeliydi. Ancak yine de sol SD dönemi çok açıkça gösteriyor ki, olayların aşırı büyük bir hızla değiştiği ve muhtemel eylem birliğini sağlamak için bakış açısında en yüksek birliğin gerektiği bir zamanda uzlaşma, anlaşma, karşılıklı taviz rejimi – ki koalisyon rejiminin anlamı budur- uzun ömürlü olamazdı.

Sovyetlerin diktatörlüğünün yerine partimizin diktatörlüğünü geçirmekle çeşitli kereler suçlandık. Yine de tam bir adillikle denebilir ki Sovyetlerin diktatörlüğü ancak partinin diktatörlüğü aracılığıyla olanaklı hale geldi. Partinin teorik vizyonunun açıklığı ve güçlü devrimci örgütü sayesindedir ki sovyetler şekilsiz işçi meclisleri olmaktan çıkıp işçinin hâkimiyet aracı haline gelme fırsatını elde edebildiler.

Parti iktidarının işçi sınıfı iktidarıyla "yer değiştirmesinde" tesadüfî hiçbir yan yoktur ve zaten gerçekte bir yer değiştirme de söz konusu değildir. Komünistler işçi sınıfının temel çıkarlarını ifade ederler. Tarihin bu çıkarları bütün ehemmiyetiyle gündeme getirdiği bir dönemde Komünistlerin, bir bütün olarak işçi sınıfının onaylanmış temsilcileri haline gelmesi çok doğaldır.

Ancak bazı bilge adamlar bize, tarihsel gelişmenin çıkarlarını temsil edenin sizin partiniz olduğuna dair garantiniz nerede diye soruyorlar. Diğer partileri yok ederek ve onların altını oyarak sizinle siyasî rekâbete girmelerini engellediniz ve bu yüzden eylem hattınızı sınama olanağından kendi kendinizi yoksun bıraktınız.

Bu düşünce devrimin seyrinin saf liberal kavranışından ileri geliyor. Bütün karşıtlıkların açık bir karakter aldığı ve siyasî mücadelenin hızla içsavaşa evrildiği bir dönemde iktidar partisi, Menşevik gazeteleri yayınlatturmadan da kendi eylem hattını sınayacak yeterli sayıda somut standarda sahiptir. Noske, Komünistleri ezer, ama onlar büyür. Biz Menşevikleri ve SD'leri bastırdık; ve onlar yok oldular. Bu kriter bizim için yeterlidir. Her durumda, bizim sorunumuz her verili ânda eğilimlerin gruplaşmasını istatistiki olarak ölçmek değil, kendi eğilimimizin zaferini garantilemektir. Bu eğilim devrimci diktatörlüğün eğilimi olduğu içindir ki kendimizi değerlendirmek için yeterli kriteri, bu diktatörlük esnasında, onun iç sürtünmelerinde bulmalıyız.

Proleter devrimi sürecinde sendika hareketinin sürekli "bağımsızlığı" en az koalisyon politikası kadar olanaksızdır. Sendikalar iktidardaki proletaryanın en önemli iktisadî organları haline gelir. Böylece Komünist Partisi'nin liderliği altına girerler. Sendika hareketinin içindeki yalnız ilke sorunları değil, örgütlenme üzerine ciddî anlaşmazlıklar da partimizin Merkez Komitesi tarafından karara bağlanır.

Kautskiciler Sovyet hükümetine işçi sınıfının bir "kesiminin" diktatörlüğü diye saldırıyorlar. "Keşke diktatörlük bütün bir sınıf tarafından yürütülseydi!" diyorlar. Bunu söylerken akıllarından ne geçtiğini anlamak kolay değil. Proletarya diktatörlüğü özünde, başrolü oynayan kitlelere yaslanan devrimci öncünün dolaysız hâkimiyeti anlamına gelir ve gerekli olduğu yerde geride kalanı hizaya sokar. Bu, sen-

dikalar için de geçerlidir. İktidarın proletarya tarafından fethiyle sendikalar zorunluluğa dayalı bir karakter alırlar. Bütün sanayi işçilerini kapsamaları gereklidir. Diğer taraftan parti, daha önce de olduğu gibi, saflarına yalnızca en sınıf bilinçli ve adanmış olanları katar ve yalnızca dikkatli bir seçim sürecinin sonunda saflarını genişletir. Sovyetlerde Komünist Partisi hâkimiyetini sürdüren ve proletarya diktatörlüğünün siyasî ifadesi olan Komünist azınlığın sendikalarda başı çekmesi bundan kaynaklanır.

Sendikalar toplumsal üretimin doğrudan örgütleyicileri durumuna gelirler. Sanayi işçilerinin çıkarlarını ifade etmekle kalmazlar, sanayinin de çıkarlarını yansıtırlar. İlk aşamada sendikacılık içindeki eski akımlar sendikaları Sovyet devletiyle pazarlık yapmaya, ona koşullar öne sürmeye ve ondan güvenceler talep etmeye çağırarak birkaç defa başlarını kaldırdılar. Ancak artık sendikalar, Sovyet devletinin üretim organları olduklarını kabul ederek onun yararına sorumluluk aldıkça ona muhalefet etmeyi bırakıp kendilerini onunla özdeşleştiriyorlar. Sendikalar çalışma disiplininin örgütleyicileri haline geliyorlar. İşçi devletinin henüz değiştiremeyecek durumda olduğu en zorlu koşullar altında işçilerden yoğun bir çalışma istiyorlar.

Sendikalar işçi sınıfı içindeki disiplinsiz, anarşik, asalak unsurlara karşı devrimci baskı aygıtları haline geliyorlar. Sendikalar, belirli bir aşamada kapitalist toplum çerçevesi içinde sanayi hareketinden ayrılmaz durumdaki eski sendikal politikalarını bırakarak devrimci komünizm politikasının yeni yoluna giriyorlar.

KÖYLÜ POLİTİKASI

Kautsky, "Bolşevikler köylerdeki varlıklı köylülerin hakkından, en yoksul köylülere siyasî haklar bahşederek gelmek istedi" diye gürlüyor. "Ama mülk sahibi köylülüğe siyasî temsil hakkı verdi." (s. 216)

Kautsky bizim köylü politikamızın genel doğrultusunu ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve toplumsal durumun görünür çelişkilerini araştırmadan, dışsal "çelişkilerini" sayıp dökülüyor.

Rus köylüsü Sovyet düzenine girdiğinde üç unsurdan oluşuyordu:

Büyük ölçüde emek-gücünü satarak geçinen ve ihtiyaçlarını karşılamak için ek besin maddesi satın almaya zorlanan yoksul köylüler; ihtiyaçlarını çiftliklerinin ürünleriyle karşılayan ve bir dereceye kadar artan ürünlerini satabilen orta köylüler; ve sistematik bir biçimde emek-gücü satın alan ve büyük çapta tarımsal ürün satışı yapan üst katman, yani zengin köylüler, akbaba (*kulak*) sınıfı. Bu grupların ülke çapında kesin emarelerle ya da homojen olarak ayırt edilebilir olmadığını belirtmeye gerek yok.

Yine de bütün olarak ve genel bir biçimde bakıldığında, yoksul köylülük kent proletaryasının doğal ve su götürmez müttefiki durumundayken, akbaba sınıfı tartışmasız uzlaşmaz düşmanları durumundaydı. En çok tereddüt esas olarak en geniş kesimi oluşturan orta köylülükte gözleniyordu.

Ülke bu kadar tükenmiş durumda olmasaydı ve proletarya köylü kitlelere ihtiyaç duydukları miktarda mal sağlayıp kültürel gereksinimlerini karşılayabilme olanağına sahip olsaydı, köylülüğün emekçi çoğunluğu yeni rejime çok daha zahmetsizce adapte edilebilirdi. Ancak ülkenin içinde bulunduğu, bizim toprak ve gıda politikamızın bir sonucu olmayan, bu politikanın ortaya çıkışını önceleyen nedenlerden kaynaklanan iktisadî kargaşa yüzünden kent, kıra, tekstil ve metal sektörü ürünlerini, ithal mallarını vb. sağlama olanağından yoksun kaldı. Ayrıca sanayi, asgari miktarda da olsa besin kaynaklarını kırdan temin etmeyi bırakamazdı. Proletarya köylülükten, ancak şimdi yaratmak üzere olduğu değerler için besin kredileri, ekonomik sübvansiyonlar talep etti. Bütün o müstakbel değerlerin sembolü olan kredi sembolü bugün artık bütün değerini kaybetti. Fakat köylü kitlesi tarihsel nesnellik konusunda pek yetenekli değil. Toprak beyliğinin tasfiyesiyle Sovyet hükümetine bağlanan ve onu çarlığın dönüşüne karşı bir güvence olarak gören köylülüğün, karşılığında emprime, çivi ve gazyağı almadığı sürece kötü bir pazarlık olarak gördüğü için mısırının alınmasına karşı çıktığı az olmuyor.

Sovyet hükümeti doğal olarak gıda maddeleri vergisinde esas yükü kırın üst katmanına yüklemeye çalıştı. Ancak kırın biçimlenmemiş toplumsal şartları altında orta köylülüğü kendi treninde çekmeye alış-

mış nüfuzlu köylülük, kendi üzerindeki vergiyi geniş köylü kitlelere yıkarak onları Sovyet iktidarına karşı düşman ve muhalif bir konuma yerleştiren pek çok yöntem buldu. Köylülüğün alt tabakalarında, kışkırtıcı üst katmanlara karşı kuşku ve düşmanlık uyandırmak gerekiyordu. Bu işi Yoksul Komiteleri gördü. Bunlar, bir önceki dönemde ezilmiş, karanlık bir köşeye atılmış, haklarından mahrum bırakılmış alt tabaka insanlardan oluşuyordu. Elbette aralarında belirli sayıda yarı-asalak unsurlar da türedi. Bu durum, söylevleri kırın akbabalarının yüreklerinde hoşnut bir yankı uyandıran popülist "sosyalist" demagoglar için ana konu haline geldi. Ancak iktidarın yoksul köylüye geçişi olgusu tek başına çok büyük bir devrimci anlama büründü. Kentlerdeki parti organlarından en ileri işçiler, yarı-proleterlere yol göstermeleri için kıra gönderildiler ve köylerde muazzam işler başardılar. Yoksul Komiteleri akbaba sınıfına karşı şok taburlarına dönüştüler. Devletin desteğini arkalarına alarak köylülüğün orta kesimlerini, yalnızca Sovyet iktidarı ile toprak beylerinin iktidarı arasında değil, proletarya diktatörlüğüyle, bir tarafta kırın yarı-proleter unsurları ve diğer tarafta zengin kışkırtıcıların boyunduruğu arasında da seçim yapmaya zorladılar. Bir bölümü çok sert olan bir dizi ders sonunda orta köylülük, toprak beylerini ve kâhyaları defeden Sovyet rejiminin buna karşılık köylülüğe yeni görevler biçerek ondan fedakârlık talep ettiğine ikna olmaya mecbur kaldı. On milyonlarca orta köylünün siyasî eğitimi bir derslikteymiş gibi kolay ve pürüzsüz bir biçimde gerçekleşmediği gibi dolaysız ve kesin sonuçlar da üretmedi. Orta köylülerin kışkırtıcılarla birleşerek ve böyle durumlarda hep olduğu gibi Beyaz Muhafız toprak beylerinin liderliği altına düşerek giriştiği ayaklanmalar oldu; Sovyet hükümetinin yerel temsilcileri, özellikle de Yoksul Komitelerinden olanlar tarafından yapılan suiistimaller oldu. Ancak temel siyasî hedefe ulaşıldı. Güçlü zengin köylü sınıfı nihai olarak tasfiye edilmediyse de, özgüveni azaltıldı ve temellerine kadar sarsıldı. Ekonomik şekilsizliği gibi siyasî şekilsizliğini de sürdüren orta köylülük, daha önce gürültücü köy kışkırtıcısında bulduğu temsilcilerini bu sefer, en ileri işçiler arasında buldu. Bu temel hedefe ulaşıldığında geçici kuruluşlar olan ve keskin bir kama işleviyle köylere yollanan

Yoksul Komiteleri yerlerini, içinde orta köylülükle kırın yoksullarının yan yana temsil edildiği sovyetlere bırakmak durumunda kaldılar.

Yoksul Komitelerinin varlığı Haziran ve Aralık 1918 arasındaki altı ay boyunca sürdü. Kautsky, kuruluşlarında olduğu gibi lağvediliş-lerinde de Sovyet politikasının "bocalamalarından" başka bir şey görmüyor. Yine de çıkarılacak herhangi bir pratik derse dair aklında bir şey yok. Hem zaten, nasıl olabilirdi? Bu bağlamda bizim elde ettiğimiz türden bir deneyimin benzeri tarihte yok; ve Sovyet hükümetinin şimdi pratikte çözmekte olduğu türden sorunların çözümü kitaplarda mevcut değil. Kautsky'nin politikada çelişki olarak adlandırdığı şey esasında proletaryanın, süngerimsi, bölünmemiş köylü kitlesi içindeki aktif manevraları. Yüzen bir gemi rüzgâr karşısında manevra yapmak zorundadır; ancak en sonunda gemiyi limana götüren manevralarda kimse bir çelişki görmez.

Tarımsal komünler ve sovyet çiftlikleriyle ilgili, tekil hatalarla devrimin çeşitli aşamalarının yan yana ifade bulduğu meselelerde az buz "çelişki" yoktur. Sovyet devleti Ukrayna'da ne kadar toprağı kendisine ayıracak ve ne kadarını köylülere devredecek; tarımsal komünler için hangi politikayı hayata geçirecek; onları asalak çiftliği haline getirmemek için desteğini hangi biçimde sunacak; onlar üzerindeki denetim hangi biçim altında sağlanacak – bütün bunlar, sosyalist ekonomik inşanın, teorik ya da pratik olarak evvelce çözümlenmemiş bütünüyle yeni sorunları ve bunların çözülmesinde programımızın genel ilkeleri de, sağa ya da sola kaçınılmaz olarak yaşanan geçici sapmalar aracılığıyla gerçek uygulamalarını ve pratikteki gerçek sınamalarını bulmak zorunda.

Ancak Rus proletaryasının köylülük içinde destek bulduğu olgusunda bile Kautsky bize karşı dönüyor. "Bu, köylü sovyetlerine dayanan bir diktatörlük olmadığı için Komün'ün sakındığı [!] iktisadî olarak gerici unsurları, Sovyet rejimine soktu."

Sanki feodal ve burjuva düzeninin mirasını, "iktisadî olarak gerici bir unsuru" keyfimizce dışlama olanağıyla birlikte kabul edebilirmişiz gibi! Bu kadar da değil. Sovyet rejimini "gerici unsuruyla" zehirleyen köylülük bizi desteğinden mahrum bıraktı. Bugün Bolşevikler-

den "nefret ediyor". Kautsky bütün bunları Clemenceau'nun radyolarından ve Menşeviklerin sataşmalarından çok iyi biliyor.

Gerçekte doğru olan, köylülüğün geniş kitlelerinin temel sanayi ürünlerinin yokluğundan muzdarip olduğudur. Ancak – son üç yılda Rusya'nın çeşitli bölgelerinde hiç de az rastlanmayan – diğer rejimlerin köylülüğün omuzlarına çok daha büyük bir baskı yaptıkları da bir o kadar doğrudur. Ne monarşist ne de demokratik hükümetler ambarlarını imalat mallarıyla doldurmayı başarabildiler. Her ikisi de köylünün mısırına ve köylünün atına ihtiyaç duydu. Politikalarını hayata geçirmek için – Kautskici-Menşevik türleri de dâhil – burjuva hükümetleri, köylünün çiftliğinin ihtiyaçlarını hesaba katmada, işçilerden ve köylülerden oluşan sovyet aygıtına nazaran çok daha geriye düşen tamamen bürokratik bir aygıttan yararlandılar. Dolayısıyla orta köylülük, bocalamalarına, hoşnutsuzluğuna ve hattâ ayaklanmalarına rağmen sonunda her zaman, Bolşeviklerin iktidarı altında olmak ne kadar zor olursa olsun, diğer her tür rejimin iktidarı altında olmanın çok çok daha zor olacağı sonucuna ulaşır. Komün'ün köylü desteğinden sakındığı çok doğrudur. Fakat buna karşılık Komün, Thiers'in köylü orduları tarafından tasfiye edilmekten sakınamazken, beşte dördü köylülerden oluşan bizim ordumuz Sovyet cumhuriyeti için şevkle ve başarıyla çarpışıyor. Ve bu olgu tek başına Kaustsky'yi ve ona ilham verenleri çürütürken Sovyet hükümetinin köylü politikası hakkındaki olası en iyi hükmü sunuyor.

SOVYET HÜKÜMETİ ve UZMANLAR

"Bolşevikler ilk başta, entelijensiya olmadan, uzmanlar olmadan idare edebileceklerini sandılar" diye anlatıyor bize Kautsky. (s. 191) Ancak daha sonra entelijensiyaya ihtiyaç olduğuna ikna olup ağır baskı uygulamayı bıraktılar ve her türlü yolla, bu arada yüksek maaşlar vererek onları çalışmaya çekmeye uğraştılar. "Demek ki" diyor Kautsky alay ederek, "uzmanları çekmenin doğru yolu, doğru yöntemi her şeyden önce onları iyi bir dayaktan geçirmekten ibarettir." (s. 192). Çok doğru. Bütün ahmaklar açısından proletarya diktatörlüğü tam da,

daha önce hâkim durumda olan sınıfları yeni düzeni tanımaya ve ona boyun eğmeye zorlamadan önce onları "dayaktan geçirmekten" ibarettir.

Burjuvazinin kadiri mutlak olduğu önyargısıyla yetişmiş profesyonel entelijensiya, işçi sınıfının ülkeyi yönetmeye gerçekten muktedir olduğuna; iktidarı kazara almadığına; ve proletarya diktatörlüğünün aşılmaz bir olgu olduğuna uzun süre inanmayacaktı, inanamadı ve inanmadı. Bu nedenle burjuva entelijensiyası işçi devletine karşı vazifelerine, hizmetine girdiğinde dahi kolayca ihanet etti ve Sovyet karşıtı ajitasyon için Wilson'dan, Clemenceau'dan ya da Mirbach'tan para almayı ya da askerî sırları ve teknik kaynakları Beyaz Muhafızlara ve yabancı emperyalistlere vermeyi proletarya rejimi altında oldukça doğal ve açık bir yol olarak gördü. Ona proletaryanın iktidarı, kendisi aleyhine böyle şakalara izin vermek için ele geçirmediğini pratikte ve sert bir biçimde göstermek gerekli hale geldi.

Entelijensiya meselesinde uygulanan sert cezalarda burjuva idealisti, "eğitilmiş sınıfları ikna yoluyla değil, önüne arkasına tekme atma yoluyla çekmeye çalışma politikasının bir sonucunu" görüyor. (s.193) Demek ki Kautsky, burjuva entelijansiyasını sosyalist inşa işine yalnızca ikna yoluyla çekmenin mümkün olduğunu düşünüyor; hem de diğer bütün ülkelerde, Rus entelijansiyasını korkutarak, pohpohlayarak ve satın alarak Rusya'yı bir köle kolonisine çevirmek için bir silâh olarak kullanmakta tereddüt etmeyen burjuvazi hâkim durumdayken.

Kautsky, mücadelenin gidişatını analiz edeceğine, entelijansiya meselesinde de yine yalnızca akademik reçeteler vermekle yetiniyor. Partimizin entelijansiya olmadan idare etmeyi düşündüğü ve önümüzde duran ekonomik ve kültürel inşa görevindeki öneminin bütünüyle farkına varmadığı tamamen yanlıştır. Tam aksine. İktidarın fethi ve sağlamlaştırılması için mücadele doruğundayken ve entelijansiyanın çoğunluğu bize karşı açıkça savaşarak ya da kurumlarımızı sabote ederek burjuvazinin şok taburu rolünü oynarken, Sovyet iktidarı uzmanlarla acımasızca savaştı. Bunu tam da örgütsel bakış açısı temelin-

de, bağımsız bir "demokratik" politika gütmedikleri ve toplumun temel sınıflarından birinin emirlerini uyguladıkları sürece sahip olduklarını muazzam önemi bildiği için yaptı. Derhal bu yola girdik. İlk bakışta göründüğü kadar kolay olmadığı anlaşıldı. Kapitalist koşullar altında, çalışan adamla yöneticisi, büro çalışanıyla müdürü, askerle subay arasında var olan ilişki geride uzmanlara karşı derin bir sınıf güvensizliği bırakmıştı; ve bu güvensizlik içsavaşın ilk aşamasında, entelijansiya işçi devrimini açlık ve soğukla yenmek için elinden geleni yaptığı sırada daha da keskin bir hal aldı. Bu ruh halinin üstesinden gelmek ve baştaki şiddetli karşıtlıktan barışçıl işbirliğine geçmek kolay değildi. Emekçi kitleler, mühendiste, ziraat uzmanında, subayda, dünün ezenini değil bugünün yararlı bir işçisini – tamamen işçi ve köylü Sovyetlerinin emri altında, gerekli bir uzmanı – görmeye giderek alıştılar.

Kautsky'nin Sovyet hükümetinin uzmanları proleterlerle değiştirme arzusu duyduğunu söylerken yanıldığını daha önce söylemiştik. Fakat böyle bir arzunun proletaryanın geniş halkalarında ortaya çıkmak zorunda olduğu yadsınamaz. Yoluna çıkan en büyük engellerin üstesinden gelmeye muktedir olduğunu hoşnutlukla kanıtlayan, o güne kadar mülk sahibi sınıfların iktidarını çevreleyen gizem peçesini yırtıp atan, yeryüzündeki bütün iyi şeylerin doğrudan cennetin hediyesi olmadığının farkına varan genç, devrimci bir sınıf, ilk başta, en az olgunlaşmış unsurlarının kişiliğinde, burjuvazi tarafından eğitilmiş uzmanların yardımına başvurmaksızın her bir sorunu kendisi çözebilme konusundaki yeteneğini gözünde büyütmeye doğal olarak eğilimliydi.

Belirgin bir karakter aldıkları ölçüde bu tür eğilimlerle mücadeleye daha dün başlamadık.

28 Mart 1918'deki Moskova Şehir Konferansı'nda şöyle diyorduk:

"Bugün, sovyetlerin iktidarı yere ayağını sağlam basarken, sabotajla mücadele kendisini, dünün sabotajcılarını nerede gerekiyorlarsa orada, yeni rejimin memurlarına, idarecilerine, teknik danışmanlarına

dönüştürme biçiminde göstermelidir. Eğer bunun için çaba göstermezsek, bize gerekli olan bütün güçleri yanımıza çekerek Sovyet hizmetine vermezsek, sabotaja karşı dün verdiğimiz mücadele kesinlikle boş ve verimsiz bir mücadele olarak mahkûm edilecektir.

Ulusal sermayemizin belirli bir bölümü ölü makinalara yatırım yapılır gibi bu teknik uzmanlara – mühendislere, doktorlara, eski subaylara – yatırıldı; ve önümüzde duran temel sorunları çözmek istiyorsak onlardan yararlanmak ve onları kullanmak zorundayız.

Her Marksistin eğitiminin ABC'sinde öğrendiği gibi demokratikleşme hiç de, vasıflı güçleri, özel bilgiye sahip insanları anlamsız kılarak, her yerde yerlerine seçilmiş kurullar getirmeyi gerektirmez.

İşçi sınıfının en iyi temsilcilerinden meydana gelen ancak gerekli teknik bilgiyle donanmamış durumdaki seçilmiş kurullar, teknik okulun eğitiminden geçmiş ve verilen teknik işi nasıl yerine getireceğini bilen tek bir uzmanın yerini tutmaz. Heyet ilkesine bugün her alanda gözlenen bu rağbet, genç, devrimci, daha düne kadar ezilen ve başındakilerin – toprak beyleri ve generallerin – tek-adam ilkesini bir kenara atan bir sınıf için çok doğal bir tepkidir. Dediğim gibi bu çok doğaldır ve özünde çok sağlıklı bir devrimci tepkidir; ancak proleter sınıfın ekonomik inşa görevinde son söz değildir.

Bir sonraki adım, nerede son kararı işçilerin kendi seçilmiş temsilcilerinin vereceğini, nerede, kendisine büyük çapta sorumluluk verilen ve titiz bir siyasî kontrol altında tutulması gereken, belirli bir bilgiyle donanmış teknik bir uzmanın vereceğini bilen işçi sınıfının, sağlıklı ve gerekli bir tepkiyle kendisini sınırlaması suretiyle heyet ilkesinin sınırlandırılması olmalıdır. Ancak uzmana hareket özgürlüğünü, yaratma özgürlüğünü vermek gerekir; çünkü hiçbir uzman, yeteneği ve kâbiliyeti çok az bile olsa, kendi yaptığı iş, çalıştığı bölümü bilmeyen adamlardan oluşan bir kurula tâbi kılındığı zaman bölümünde çalışamaz. Her yerde siyasî denetim, kurul denetimi, Sovyet denetimi; ancak idarî işlevler için teknik uzmanlar tayin etmeli, onları sorumlu konumlara getirmeli ve onlara sorumluluk vermeliyiz.

Bundan korkanlar Sovyet rejimine karşı derin iç güvensizlik ba-

rındıran bir bakışı tamamen bilinçsizce benimsiyorlar. Dünün sabotajcılarını teknik uzmanlık konumlarının başına getirmenin tam da Sovyet rejiminin temellerini tehdit ettiğini düşünenler, Sovyet rejiminin, dünün mühendislerinin ya da generallerinin çabasıyla devrilemeyeceğini anlamıyorlar. Siyasî, devrimci, askerî anlamda Sovyet rejimi yenilmezdir. Ancak yaratıcı organizasyonun sorunlarıyla baş etme konusundaki kendi yeteneksizliği yüzünden devrilebilir. Sovyet rejimi eski kurumlarda yaşamsal ve değerli ne varsa almalı ve yeni görevin hizmetine sunmalıdır. Eğer yoldaşlar, bunu başarmazsak, temel sorunlarımızla başarılı bir biçimde başa çıkamayız; çünkü, geçmişte birikmiş olanları bir kenara atıp, ihtiyaç duyduğumuz bütün uzmanları kendi kitlelerimiz arasından mümkün olan en kısa sürede çıkaramayız.

Gerçekte bu, bugüne kadar işçileri sömürmeye hizmet etmiş bütün makinelerin bir kenara atılmasını söylemekle tamamen aynı şey olurdu. Bu çılgınlık olurdu. Bilimsel uzmanların görevlendirilmesi, ülkenin üretim ve ulaşım kaynaklarının ve genel olarak bütün varlıklarının yönetimi kadar önemlidir. Bir taraftan, sahip olduğumuz bütün teknik uzmanları kontrolümüz altına alıp onlar için pratikte zorunlu çalışma ilkesini getirirken, diğer taraftan da onlara geniş bir faaliyet alanı bırakmalı ve üzerlerinde titiz bir siyasî kontrol uygulamalıyız, üstelik bütün bunları derhal yapmalıyız."[1]

Uzmanlar sorunu daha baştan itibaren özellikle Savunma Bakanlığı'nda yakıcı bir düzeydeydi. Demirden zorunluluğun basıncı altında sorun, en önce burada çözüldü.

Sanayi ve ulaşımın idaresi alanında ihtiyaç duyulan organizasyon formlarına ulaşmanın bugün bile çok uzağındayız. Bunun sebebini ilk iki yıl sanayi ve ulaşımın çıkarlarını askerî savunmanın ihtiyaçlarına feda etmek zorunda kalmamızda aramamız gerekir. Buna karşılık içsavaşın aşırı değişken seyri uzmanlarla düzenli ilişkiler kurulmasının

[1] *Emek, Disiplin ve Düzen, Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti'ni Koruyacak* (Moskova 1918). Kautsky, çeşitli defalar alıntıladığına göre bu broşürü biliyor. Ne var ki bu onu, Sovyet hükümetinin entelijansiyaya yaklaşımını ortaya koyan yukarıdaki pasajı atlamaktan alıkoymuyor.

önüne engeller yığdı. Sanayi ve ulaşımda kalifiye teknisyenler, doktorlar, öğretmenler, profesörler ya Kolçak ve Denikin'in geri çekilen ordularıyla gittiler ya da onlar tarafından zorunlu olarak tahliye edildiler.

Ancak şimdi, içsavaşın sonuna yaklaşırken, entelijansiya büyük kitlesiyle birlikte Sovyet hükümetiyle barış yapıyor ya da onun karşısında boyun eğiyor. Ekonomik sorunlar azamî önem kazandı. Bunlar arasında en önde geleni üretimin bilimsel temelde örgütlenmesi sorunu. Uzmanların önünde sınırsız bir faaliyet alanı açılıyor. Onlara yaratıcı çalışma için gerekli olan bağımsızlık bahşediliyor. Ulusal ölçekte sanayinin genel denetimi proletarya partisinin ellerinde toplanıyor.

SOVYET HÜKÜMETİNİN İÇ POLİTİKASI

"Bolşevikler siyasî iktidarın ele geçirilmesi için gerekli gücü" diye araya giriyor Kautsky, "Rusya'daki siyasî partiler içinde, barış – ne pahasına olursa olsun ayrı bir barış – talebini, bunun genel uluslararası durum üzerinde yaratacağı etkiye, uzun bir süre boyunca himayesi altında Hintli ya da İrlandalı isyancılar ya da İtalyan anarşistleri gibi kaldıkları Alman askerî monarşisine zaferi ve dünya hegemonyasını getirip getirmemesini dikkate almadan, en büyük gayretle savunmaları olgusu sayesinde elde ettiler." (s. 53)

Kautsky, zaferimizin nedenleri arasında yalnızca barışı savunmamız olduğunu biliyor. Sovyet hükümetinin imparatorluk ordusunun en önemli bölümünü siyasî düşmanlarına karşı başarılı bir biçimde savaşmak için seferber etmesi sayesinde var olmaya devam ettiğini söylemiyor.

Barış şiarı, şüphesiz ki mücadelemizde muazzam bir rol oynadı; çünkü tam da emperyalist savaşı hedef alıyordu. Barış fikri en güçlü biçimde yorgun askerler tarafından desteklenmedi; kendileri için dinlenme değil, sömürücülere karşı acımasız bir mücadele anlamı taşıyan en ileri işçiler tarafından desteklendi. Sonradan barış şiarı altında Sovyet cephelerinde hayatlarını ortaya koyanlar da aynı işçilerdi.

Barış talebini uluslararası durum üzerindeki etkisini hesaba katmadan ileri sürdüğümüz iddiası Kadet ve Menşevik iftiralarının gecikmiş bir tekrarıdır. Bizimle Hindistan ve İrlanda'nın Alman yanlısı millîyetçileri arasındaki karşılaştırma, Alman emperyalizminin Hintlilere ve İrlandalılara yaptığı gibi bizden de gerçekten de yararlanmaya çalışmış olması olgusuyla gerekçelendirilmeye çalışılıyor. Ancak Fransız şovenistleri de Liebknecht ve Luxemburg'dan – hattâ Kautsky ve Bernstein'dan da – yararlanmak için ellerinden geleni ardına koymadılar. Esas soru şu: Bizi kullanmalarına izin verdik mi? Hareket tarzımızla, Avrupalı işçilere bizi Alman emperyalizmiyle aynı kategoriye yerleştirmeleri için herhangi bir sebebin zerresini olsun verdik mi? Kautsky'nin ithamının bütün kinizmini göstermek için Brest müzakerelerinin gidişatını,[2] başarısızlıkla sonuçlanmasını, Almanların 1918 Şubatı'ndaki ilerleyişini hatırlamak yeter. Gerçekte Alman emperyalizmiyle aramızda tek bir gün için bile barış olmadı. Ukrayna ve Kafkas cephelerinde biz, o zamanki sınırlı gücümüz yettiğince, adını açıkça koymadan savaşa devam ettik. Bütün bir Rus-Alman sınırında savaşı organize edemeyecek kadar zayıftık. En önemli Alman kuvvetlerinin batıya doğru sürülmüş olmasını kullanarak barış hedefini ısrarla koruduk. Eğer 1917-18'de Alman emperyalizmi, nihayetinde boynumuzdaki ilmeği koparıp atma çabamız olan Brest-Litovsk Antlaşması'nı bize uygulatacak kadar güçlü olduğunu gösterdiyse, bunun ana sebeplerinden birisi Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin, Ka-

[2] [Viyana gazetesi *Arbeiterzeitung*, uyduğu kadarıyla, ahmak Avusturyalılar'ın karşısına akıllı Rus Komünistlerini koyuyor. Şöyle yazıyor gazete: "Trotskiy, olasılıkları açıkça görerek ve anlayarak, Alman emperyalizminin sağlamlaşmasına hizmet ettiği halde, Brest-Litovsk şiddet Antlaşması'nı imzalamadı mı? Brest-Litovsk Antlaşması Versay Antlaşması kadar ağır ve yüz kızartıcıydı. Fakat bu Trotskiy'in Almanya ile savaşı sürdürecek kadar atılgan olması gerektiği anlamına mı geliyor? Rus Devrimi'nin alınyazısı uzun zaman önce çizilmedi mi? Trotskiy, Alman devriminin geleceği öngörüsüyle yüz kızartıcı antlaşmayı imzalamanın değiştirilemez zorunluluğu karşısında boyun eğdi." Brest-Litovsk Antlaşması'nın bütün sonuçlarını öngörmüş olma onuru Lenin'e aittir. Ancak tabii ki bu, Viyanalı Kautskicilerin yayın organının argümanında hiçbir değişikliğe yol açmaz.]

utsky'nin de tamamlayıcı ve başat rolü oynadığı utanç verici tavrı oldu. Brest-Litovsk Antlaşması'nın yapılacağı daha 4 Ağustos 1914'te tayin edildi. Kautsky, o sırada sadece Alman militarizmine savaş ilân etmekten geri durmadı, aynı zamanda, 1918'de askerî anlamda hâlâ güçsüz durumda olan Sovyet hükümetinden daha sonraları talep edeceği konuların aynısını, o günlerin Alman militarizmine savaş açarak göstermekten geri durdu; Kautsky "belirli koşullar altında" savaş kredileri için oy vermeyi ciddî ciddî önerdi, tabii aylar boyunca gösterdiği davranışlar nedeniyle savaştan yana olup olmadığı da anlaşılamadı. Ve belirleyici ânda sosyalizmin temel pozisyonlarına boş veren bu siyasî ödlek bizi, belirli bir ânda kendimizi – prensipte değil, somut olarak – geri çekilmeye mecbur hissetmekle suçlamaya cüret ediyor. Peki niye çekildik? Çünkü Kautskicilik – yani teoriler kılığına girmiş siyasî fahişelik – tarafından yozlaştırılmış Alman Sosyal Demokrasisi'nin ihanetine uğramıştık.

Uluslararası durumu dikkate aldık! Gerçekte uluslararası durumu değerlendirmek için çok daha derinlikli bir kriterimiz vardı ve o bizi yanıltmadı. Daha Şubat devriminden önce Rus ordusu bir savaş gücü olarak mevcudiyetini yitirmişti. Nihai çöküşü önceden belirlenmişti. Şubat devrimi gerçekleşmeseydi, çarlık Alman monarşisiyle anlaşmaya varacaktı. Ancak bunu engelleyen Şubat devrimi, tam da bir devrim olduğu için monarşist temelde kurulmuş olan orduyu ortadan kaldırdı. Bir aya kalmadan ordu parçalara ayrılmak zorunda kaldı. Kerenski'nin askerî politikası devekuşu politikasıydı. Ordunun parçalanmasına seyirci kaldı, şatafatlı sözler etti ve Alman emperyalizmine lafta tehditler savurdu.

Bu koşullarda tek bir çıkış yolumuz vardı: Devrimin askerî güçsüzlüğünün kaçınılmaz sonucu olarak duruşumuzu barış zemininde belirlemek ve bu şiarı bütün Avrupa halkları üzerinde devrimci etkide bulunacak bir silâha dönüştürmek. Yani, Kerenski ile birlikte – devrimi yıkıntıları arasına gömebilecek olan- nihai askerî felâketi huzur içinde beklemek yerine, barış şiarını kavrayarak bu şiarla Avrupa proletaryasına – ve en başta da Avusturya-Almanya işçilerine – yol gös-

termeyi tasarladık. İttifak devletlerinin imparatorluklarıyla barış müzakerelerini bunun ışığında sürdürdük ve bunun ışığında İtilaf devletlerinin hükümetlerine notalarımızı ilettik. Avrupalı emekçi kitlelere Sovyet hükümetinin ve sürdürdüğü politikanın taşıdığı anlamın farkına varma fırsatı vermek için müzakereleri olabildiğince uzattık. 1918'de Almanya ve Avusturya'daki Ocak grevleri çabalarımızın boşa gitmediğini gösterdi. Bu grev Alman devriminin ilk ciddî alâmetiydi. O zaman Alman emperyalistleri onlar için tek ölümcül tehlikenin bizden kaynakladığını anladılar. Bu, Ludendorff'un kitabında hayli çarpıcı bir biçimde gösteriliyor. Elbette artık açık bir harekâtla karşımıza çıkma riskine giremezlerdi. Fakat Alman Sosyal Demokrasisi'nin yardımıyla Alman işçilerini aldatarak bize karşı mümkün olan her yerde savaştılar; Ukrayna'da, Don üzerinde, Kafkaslar'da. Nasıl İyoffe Yoldaş Berlin'de devrimle mümkün olduğunca yakın temasta olduysa, Orta Rusya'da, Moskova'da da Kont Mirbach, vardığının ilk gününden itibaren Sovyet hükümetine karşı karşı-devrimci komplonun odağı haline geldi. Alman devrimci hareketinin aşırı sol grubu, Karl Liebknecht ve Rosa Lusemburg'ın partisi bizimle daima el ele hareket etti. Alman devrimi derhal Sovyetler formunu benimsedi ve Brest-Litovsk Antlaşması'na rağmen Alman proletaryası Liebknecht'ten mi yoksa Ludendorff'tan mı yana olduğumuzdan bir ân için bile şüphe duymadı. Kasım 1919'da Reichstag Komisyonu'nun karşısına tanık olarak çıktığında Ludendorff şunları açıkladı: "Genelkurmay Almanya ve Rusya'daki devrimci akımlar arasındaki bağlantıyı ortaya çıkartacak bir kurumun oluşturulmasını istedi. İyoffe Berlin'e geldi ve çeşitli şehirlerde Rus konsoloslukları açıldı. Bunun en can sıkıcı sonuçları ordüda ve donanmada görüldü." Oysa Kautsky şunu yazacak cürete sahip: "Eğer olaylar Alman devrimi noktasına geldiyse, gerçekte bunu sağlayan Bolşevikler değildi." (s. 162)

1917-18'de eski imparatorluk ordusunun yıkılışını hızlandırmak yerine devrimci çekimserlik yoluyla onu destekleme olanağımız olsaydı bile, yalnızca İtilaf devletlerine yardım etmemiz gerekirdi ve Almanya, Avusturya ve genel olarak dünyanın diğer ülkeleriyle yaptık-

ları haydutça barışın üzerini yardımlarımızla örtmüş olurduk. Böyle bir politikayla belirleyici ânda İtilaf devletleri karşısında – bugün Almanya'nın olduğundan – daha silâhsız hale gelirdik. Hâlbuki Kasım devrimi ve Brest-Litovsk Antlaşması sayesinde bugün İtilaf devletlerine karşı elde silâh mücadele eden tek ülke durumundayız. Uluslararası politikamızla Hohenzollern'in dünya hegemonyası konumuna gelmesine yardım etmemekle kalmadık, aksine, Kasım devrimimizle devrilişini hazırlama konusunda herkesten fazlasını yaptık. Aynı zamanda askerî bakımdan soluk alma fırsatı yakaladık ve bu sırada büyük ve güçlü bir ordu, İtilaf devletlerinin tasmasından boşanan köpeklerinin tamamının baş edemediği, tarihteki ilk proletarya ordusunu yarattık.

Uluslararası durumumuzda en kritik ân, 1918 baharında Alman ordularının bozguna uğramasından sonra ortaya çıktı. Birbirini az çok dengeleyen iki güçlü cephenin bulunduğu yerde karşımıza, dünya gücünün zirvesindeki muzaffer İtilaf devletleri çıktı ve şimdi orada, Junker kara muhafızları Clemenceau'nun mutfağından atılacak bir kemik karşılığında Rus proletaryasının boğazına sarılmayı bir mutluluk ve onur sayacak olan Almanya bozguna uğramış halde duruyor. İtilaf devletlerine barış teklifinde bulunduk ve – mecbur olduğumuz için- yine en acı şartları kabul etmeye hazırdık. Ancak emperyalist açgözlülüğünde aşağı orta sınıf kalın kafalılığının tüm özelliklerini bütün yoğunluğuyla taşıyan Clemenceau, Junkerlerin kemiğini atmayı reddetti ve aynı zamanda ne pahasına olursa olsun *Invalides*'i Sovyet cumhuriyetinin liderlerinin kafa derileriyle süslemeye azmetti. Bu politikayla Clemenceau bize az bir hizmette bulunmadı. Kendimizi başarıyla savunduk ve dayandık.

O halde bir kez Sovyet hükümetinin varlığının ilk ayları, Avrupa'nın kapitalist hükümetlerinin o sıradaki kayda değer canlılığını ortaya koyduktan sonra, dış politikamızın yol gösterici ilkesi ne oldu? Bugün Kautsky'nin anlamaksızın tesadüfî bir sonuç olarak kabul ettiği şey: Sebat etmek!

Tam da Sovyet hükümetinin varlığı olgusunun büyük devrimci

öneme sahip bir olay olduğunun çok açıkça farkına vardık; ve bu farkına varış bize – prensipte değil, kendi kuvvetlerimizin makul bir değerlendirmesinden çıkan pratik sonuçlar temelinde – tavizleri ve geçici geri çekilmeleri dayattı. Çekilerek güçlerini sadece savunma için değil saldırı için de toparlamak üzere bir şehri ve hattâ bir kaleyi düşmana teslim eden bir ordu gibi geri çekildik. Enerjisi ve kaynakları tükenmiş olan, ancak dişlerini sıkarak yeni bir mücadele için hazırlanan grevciler gibi geri çekildik. Eğer Sovyet diktatörlüğünün dünya ölçeğindeki önemine olan yenilmez inancımız olmasaydı, Brest-Litovsk'un en acı fedakârlıklarını kabul etmemiş olmamız gerekirdi. Eğer inancımızın olayların gerçek seyrine ters düştüğü ortaya çıksaydı, Brest-Litovsk Antlaşması, ölüme mahkûm bir rejimin gereksiz yere teslimiyeti olarak tarihe gömülmüş olurdu. O zamanlar durum, bütün ülkelerin yalnızca Kühlmannları tarafından değil Kautskyleri tarafından da böyle değerlendiriliyordu. Ancak tahminimizin doğru olduğunu o zamanki güçsüzlüğümüzle olduğu kadar sonraki gücümüzle de gösterdik. Genel oy hakkıyla, parlamenter üçkağıtçılığıyla, basın "özgürlüğü" ile ve işçi liderlerini öldürmesiyle Ebert Cumhuriyeti'nin varlığı, köleleştirme ve alçaklığın tarihsel zincirinde yalnızca gerekli bir halkadır. Sovyet hükümetinin varlığı ise sonsuz devrimci öneme sahip bir olgu. Onu, kapitalist uluslar arasındaki çatışmayı, o zaman bitmemiş olan emperyalist savaşı, Hohenzollern çetelerinin kendinden emin küstahlığını, devrimin temel sorunları söz konusu olduğu ölçüde dünya burjuvazisinin kalın kafalılığını, Amerika ve Avrupa arasındaki rekâbeti, İtilaf Devletleri ile olan ilişkilerin karmaşıklığını kullanarak korumak gerekiyordu. İnşası yarıda kalan Sovyet gemimizi kayalıklar ve resifler arasından şiddetli dalgaların arasına sürerken, inşasını ve silâhlandırılmasını yolda tamamlamamız gerekiyordu.

Kautsky, 1918 başında kendimizi güçlü düşmanın önüne silâhsız halde atmadığımız ithamını yineleme cüretini gösteriyor. Bunu yapsaydık, ezilirdik. Proletaryanın iktidarı almak için ilk büyük girişimi yenilgiyi tadardı. Avrupa proletaryasının devrimci kanadı olası en şid-

detli darbeyle baş etmek zorunda kalırdı. İtilaf Devletleri Hohenzollern ile Rus Devrimi'nin cesedi üzerinde barış yapardı ve dünya kapitalist *gericiliği birkaç yıl soluklanma olanağı bulurdu.* Kautsky, Brest Litovsk Antlaşması'ndan sonuçlar çıkarırken onun Alman devriminin kaderi üzerindeki etkisini hesaba katmadığımızı söyleyerek rezilce bir iftira atıyor. Sorunun bütün yönlerini göz önüne aldık ve tek kriterimiz uluslararası devrimin çıkarlarıydı.

Bu çıkarların dünyadaki tek Sovyet hükümetinin korunmasını gerektirdiği sonucuna vardık. Ve haklı çıktık. Oysa Kautsky sabırsızlıkla değilse de inançla düşüşümüzü bekliyordu; ve bütün uluslararası siyasetini beklediği bu düşüş üzerine inşa etti.

Koalisyon hükümetinin 19 Kasım 1918'deki oturumunun Bauer Bakanlığı tarafından yayınlanan tutanaklarında şöyle yazıyor: "Birincisi, Almanya ve Sovyet Cumhuriyeti'nin ilişkileri üzerine tartışmanın devam etmesi. Haase ağırdan alma politikası öneriyor. Kautsky Haase ile aynı fikirde: *Karar ertelenmeli. Sovyet hükümeti uzun süre dayanamayacak. Birkaç hafta içinde kaçınılmaz olarak başarısızlığa uğrayacak.*"

Demek ki, Sovyet hükümeti – Alman militarizminin görünüşe göre İtilaf Devletleri'ne "birkaç hafta içinde" işimizi bitirme fırsatı vermesi nedeniyle – aşırı derecede zor bir durumdayken, Kautsky yardımımıza koşmak için acele etmemekle ve hattâ meselenin bütün sorumluluğundan sıyrılmakla kalmıyor, devrimci Rusya'ya karşı faal bir ihanet içinde de yer alıyor. "Programın" kendisine verdiği Scheidamann'ın "mezar kazıcılığı" görevini yapmak yerine burjuvazinin bekçi köpeği rolünde ona yardım ederek Kautsky, Sovyet hükümetinin "mezar kazıcılığını" yapmak için acele ediyor. Fakat Sovyet hükümeti yaşıyor. Ve bütün mezar kazıcılarından daha uzun süre yaşayacak.

8

EMEĞİN ÖRGÜTLENME SORUNLARI

Eğer Sovyet devriminin ilk döneminde, burjuva dünyasının esas öfkesi bizim barbarlığımıza ve kana susamışlığımıza yönelmişken, sonra bu argüman çok kullanılmaktan körelip kuvvetini kaybettiğinde esas olarak ülkenin ekonomik dağınıklığından sorumlu tutulmaya başlandık. Kautsky, şimdiki misyonuyla uyum içinde, Sovyet hükümetine Rusya'nın sınaî yaşamını mahvettiğine dair bütün burjuva suçlamaları düzenli olarak sahte Marksizmin diline tercüme ediyor. Bolşevikler sosyalizasyona planları olmaksızın başladılar. Sosyalizasyona hazır durumda olmayanı sosyalizasyona tâbi tuttular. Bir bütün olarak Rus işçi sınıfı sanayinin yönetimi için henüz hazır değil; vesaire, vesaire.

Kautsky bu suçlamaları ruhsuz bir inatçılıkla tekrarlayıp birleştirerek ekonomik dağınıklığımızın gerçek nedenini gizliyor: Emperyalist kıyım, içsavaş ve kuşatma.

Kurulduğunun ilk aylarından itibaren Sovyet Rusya kendisini kömürden, petrolden, metalden ve pamuktan mahrum halde buldu. Önce Avusturya-Alman, ardından İttifak devletleri emperyalizmleri Rus

Beyaz Muhafızları'nın yardımıyla Sovyet Rusya'dan Donetz kömürünü ve metal işleme bölgesini, Kafkasların petrol bölgelerini, pamuğuyla Türkistan'ı, zengin metal yataklarıyla Ural'ı, ekmeği ve metaliyle Sibirya'yı koparıp aldı. Donetz bölgesi genelde sanayimiz için kömürün yüzde 94'ünü ve ham maden cevherinin yüzde 74'ünü sağlıyordu. Ural ise cevherin kalan yüzde 20'lik bölümünü ve kömürün yüzde 4'ünü sağlıyordu. Bu bölgelerin her ikisi de içsavaş sırasında elimizden alındı. Dışarıdan ithal ettiğimiz yarım milyar *pud* kömürden mahsur kaldık. Aynı ânda petrolümüzden da olduk: petrol sahalarımızın hepsi düşmanlarımızın eline geçti. Bu olgular karşısında "olgunlaşmamış", "barbarca", vs. sosyalizasyonun yıkıcı etkisinden bahsetmesi için insanın yüzünün hiç kızarmıyor olması gerekir. Yakıttan ve hammaddeden tamamen yoksun bırakılmış bir sanayinin, – ister kapitalist bir tröste ister bir işçi devletine ait olsun, fabrikaları kamulaştırılmış olsun olmasın – kömür ve petrol olmadıkça bacaları tütmeyecektir. Bu konuda Avusturya'da ve dolayısıyla Almanya'da da bir şeyler öğrenilmiş olmalı. En iyi Kautskici metodlara göre – insanın kendi yazı takımı dışında her şeyin Kautskici metodlarla yönetilebileceğini kabul edersek – yönetilen bir dokuma fabrikası, pamuk tedarik edilmediği sürece emprime üretemeyecektir. Biz ise aynı ânda hem Türkistan'ın hem de Amerika'nın pamuğundan mahrum bırakıldık. Üstelik, daha önce belirtildiği gibi, yakıtımız da yoktu.

Kuşatma ve içsavaş tabii ki Rusya'da proleter devriminin bir sonucu olarak geldi. Ancak buradan Anglo-Amerikan-Fransız ablukasının ve Kolçak ile Denikin'in haydutça seferlerinin yol açtığı korkunç tahribatın, ekonominin Sovyet yöntemleriyle örgütlenmesinin itibarı olmadığına kanıt olarak gösterilmesi gerektiği sonucu asla çıkmaz.

Hiç bitmeyen maddî ve teknik istemleriyle devrimi önceleyen emperyalist savaş, bizim genç sanayimize, en güçlü kapitalist ülkelerinkine getirdiğinden çok daha fazla yük getirdi. Özellikle ulaşımımız ciddî bir zarar gördü. Demiryollarının kullanımı kayda değer ölçüde artar ve buna paralel olarak demiryolları hızla yıpranırken, onarımlar sıkı bir biçimde asgariye çekildi. Kaçınılmaz yıkım ânı, yakıt kriziyle yaklaştı. Donetz kömürünü, dışarıdan gelen kömürü ve Kafkas petro-

lünü neredeyse eşzamanlı olarak kaybetmemiz ulaşım alanında bizi oduna başvurmak zorunda bıraktı. Ve odun yakıtı stokları hiçbir şekilde bu amaca göre hesaplanmadığı için, buhar kazanlarımızı son dönemde depolanmış yaş odunla ateşlemek zorunda kaldık, bu da zaten eskimiş durumdaki lokomotiflerimizin makineleri üzerinde tahrip edici bir etki yarattı. Sonuç olarak gördüğümüz gibi ulaşımın çöküşünün altındaki temel nedenler Kasım 1917 öncesine aitti. Ancak Kasım devrimiyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı bu sebepler bile devrimin siyasî sonuçları başlığı altına giriyor ve hiçbir biçimde sosyalist ekonomik yöntemlere bulaşmıyor.

Ekonomik alandaki siyasî bozuklukların etkisi ulaşım ve yakıtla da sınırlı değildi. Dünya sanayisi son on yıl içinde giderek daha fazla tek bir mekanizmaya dönüştüyse, o ölçüde de ulusal sanayiye etkide bulunur. Öte yandan savaş ve devrim Rus sanayisini her yönden mekanik olarak parçalayıp dağıtıyordu. Polonya'nın, Baltık sınırının ve daha sonra Prtrograd'ın sınai yıkımı çarlık altında başlayıp yeni bölgeleri de içine alacak şekilde Kerenski zamanında da devam etti. Sanayinin yıkımıyla eşzamanlı olarak süren bitmek bilmez tahliyeler zorunlu olarak ulaşımın da yıkımı anlamına geldi. Cepheleri sürekli değişen içsavaş sırasında tahliyeler daha da şiddetli ve dolayısıyla daha da yıkıcı bir karakter aldı. Her bir yaka şu ya da bu sanayi merkezini tahliye etti ve en önemli sanayi kuruluşlarının düşman tarafından kullanılamaması için mümkün olan bütün adımları attı: Bütün değerli makineler ya da hiç olmazsa en narin kısımları en uzman ve iyi işçileriyle birlikte taşındı. Tahliyenin ardından yeniden tahliye geliyordu, ki bu da sıklıkla taşınan eşya ile birlikte demiryollarının da tahribini tamamlıyordu. Bazı en önemli sanayi bölgeleri – özellikle de Ukrayna ve Ural'dakiler- birkaç defa el değiştirdi.

Buna, teknik malzemenin görülmemiş ölçüde tahrip olduğu sıralarda, o zamana kadar sanayide belirleyici rol oynamış olan dışarıdan makine tedarikinin de tamamen durmuş olduğunu eklemek gerekir.

Ancak savaş ve devrimin birleşik darbeleri altında yalnıza üretimin cansız unsurları – binalar, makineler, raylar, yakıt ve hammadde- zarar görmedi. Sanayinin başat etkeni, onun canlı yaratıcı gücü – pro-

letarya – da en az o kadar zarar gördü. Proletarya Kasım devrimini sağlamlaştırıyor, Sovyet iktidarını inşa edip savunuyor ve Beyaz Muhafızlara karşı aralıksız bir mücadele sürdürüyordu. Vasıflı işçiler kural olarak aynı zamanda en ileri işçilerdir. İçsavaş on binlerce en iyi işçiyi üretken emekten uzunca bir süre için koparırken, binlercesini de ebediyen yuttu. Sosyalist devrim gerektirdiği fedakârlığın başat yükünü proletarya öncüsünün, dolayısıyla da sanayinin üzerine yıktı.

Sovyet devletinin bütün dikkati iki buçuk yıllık ömrü boyunca askerî savunma sorununa yöneldi. En iyi kuvvetleri ve başlıca kaynakları cepheye gitti.

Her halükarda sınıf mücadelesi sanayiye darbe vuruyor. Bu itham Kautsky'den çok önce, bütün toplumsal uyum filozoflarınca yöneltildi. Basit ekonomik grevler sırasında işçiler tüketir ama üretmezler. Bu nedenle sınıf mücadelesinin en şiddetli halinde – silâhlı çatışma halinde – ekonomik yaşama indirdiği darbeler daha da şiddetlidir. Ancak içsavaşın sosyalist ekonomik yöntemler başlığı altına yerleştirilemeyeceği açıktır.

Yukarıda sayılıp dökülen nedenler Sovyet Rusya'nın içinde bulunduğu zorlu ekonomik durumu anlatmak için fazlasıyla yeterlidir. Yakıt yok, metal yok, pamuk yok, ulaşım imha olmuş, teknik malzeme karmaşa içinde, canlı emek gücü ülke sathına saçılmış ve büyük bir kısmı cephede kaybedilmiş – sanayimizin düşüşünü açıklamak için Bolşeviklerin ekonomik ütopyacılığında ilâve nedenler aramaya herhangi bir lüzum var mı? Aksine, yukarıda alıntılanan nedenlerin her biri şu soruyu akla getirmeye yeter: Böyle koşullar altında fabrikalar ve atölyeler işlemeye nasıl devam edebilir?

Üstelik hâlâ esas olarak, diğer hepsi pahasına yaşayan savaş sanayisi formunda işlemeye devam ediyorlar. Sovyet hükümeti onu tıpkı ordu gibi kalıntılarından yaratmaya mecburdu. Görülmemiş zorluktaki bu koşullar altında yeniden kurulan savaş sanayisi görevini yaptı ve yapmaya devam ediyor: Kızıl Ordu giydirildi, ayaklarına ayakkabı giydirildi, tüfeğiyle, makineli tüfeğiyle, topuyla, mermisiyle, fişeğiyle, uçağıyla ve başka gerekli olan her şeyle donatıldı.

Koiçak'ın, Yudeniç'in ve Denikin'in imhasının ardından barışın

şafağı görünür görünmez, önümüze, ekonominin mümkün olan her yolla örgütlenmesi sorununu koyduk. Ve bu alanda üç ya da dört aylık yoğun bir çalışmayla, halk kitleleriyle yakından bağlantısı, aygıtının esnekliği ve kendi devrimci inisiyatifi sayesinde Sovyet hükümetinin elinin altında, ekonominin yeniden inşasında günümüzdekiler de dâhil bugüne kadar hiçbir hükümetin sahip olmadığı türden kaynakların hazır bulunduğu, şimdiden hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde açığa çıktı.

Elbette ki işgücünün örgütlenmesi alanında karşımıza oldukça yeni sorunlar çıktı. Sosyalist teorinin bu sorunlara yanıtı yoktu, olamazdı da. Çözümü pratikte bulmalı ve onu pratikte sınamalıydık. Kautskicilik, şu ânda Sovyet hükümeti tarafından çözülmekte olan devasa ekonomik sorunların ardındaki bütün bir çağdır. Menşevizm biçimi altında, ekonominin yeniden inşası için aldığımız pratik önlemlere burjuva önyargıları ve bürokratik-entelektüel şüphecilikle muhalefet ederek yolumuza sürekli olarak engeller çıkarır.

Okura, bugün karşımızda duran haliyle işgücünün örgütlenmesi sorununun özünü sunabilmek için aşağıda, bu kitabın yazarının Üçüncü Tüm-Rusya Sendikaları Kongresi'nde sunduğu raporunu alıntılıyoruz. Sorunun mümkün olan en iyi şekilde aydınlatılabilmesi amacıyla konuşma metnine yazarın Tüm-Rusya Ekonomik Konseyleri Kongresi'nde ve Komünist Partisi'nin Dokuzuncu Kongresi'nde sunduğu raporlardan parçalar da eklendi.

EMEĞİN ÖRGÜTLENMESİ ÜZERİNE RAPOR

"Yoldaşlar, içerdeki içsavaş sona yaklaşıyor. Batı cephesinde durum belirsizliğini koruyor. Muhtemelen Polonyalı burjuvazi ölümüne bir meydan okumaya atılacak... Ancak bu durumda bile – ki bunu istemiyoruz – savaş bizden dört cephedeki eşzamanlı boğuşmanın bize dayattığı bütün güçlerin bitmek bilmeyen toparlanmasını gerektirmeyecek. Savaşın korkutucu basıncı giderek zayıflıyor. Ekonomik ihtiyaçlar ve sorunlar giderek daha fazla öne çıkıyor. Tarih bütün çizgisi boyunca bizi temel sorunumuza götürüyor: Emeğin yeni toplumsal

temeller zemininde örgütlenmesi. Emeğin örgütlenmesi, özünde yeni toplumun örgütlenmesidir: Toplumun her bir tarihsel biçimi, temelinde emeğin örgütlenme biçimidir. Önceki bütün toplum formları emeğin, devlet aygıtını büyük işçi çoğunluğunun ezilmesi amacına yönelik olarak düzenlemiş bir azınlığın çıkarları temelinde örgütlenmesiyken, biz, emeğin emekçi çoğunluğun çıkarları temelinde örgütlenmesi yolunda dünya tarihindeki ilk girişimi yapıyoruz. Ne var ki bu, en yumuşağından aşırı sertine bütün biçimleriyle zorlama unsurunu dışlamıyor. Devlet zorlaması tarihsel arenadan yok olmamakla kalmadı, aksine, kayda değer bir süre için aşırı derecede belirgin bir rol oynayacak.

Genel bir kural olarak insan çalışmadan kaçmaya çabalar. Çalışma sevgisi hiçbir biçimde doğuştan gelen bir özellik değildir: Ekonomik basınç ve toplumsal eğitimle yaratılır. Hattâ insanın epeyce tembel bir hayvan olduğu bile söylenebilir. Gerçekte insanlığın ilerlemesi önemli ölçüde bu özelliğine dayanır; çünkü insan enerjisini idareli kullanmaya çalışmasaydı, küçük bir miktar enerjiye karşılık olası en büyük miktarda ürün almaya çabalamasaydı, teknik gelişme ya da toplumsal kültür diye bir şey olmazdı. Demek ki, bu bakış açısına göre insanın tembelliği ilerici bir güçtür. Hattâ İtalyan Marksisti yaşlı Antonio Labriola, geleceğin insanını 'mutlu ve tembel bir dâhi' olarak tasvir ederdi. Ancak bundan partinin ve sendikaların ajitasyonlarında bunu ahlâkî bir görev olarak yayması gerektiği sonucunu çıkarmamalıyız. Hayır, hayır. Şu ânda olduğu kadarı kâfi. Toplumsal örgütlenme önündeki mesele tam da 'tembelliği' bir çerçeve içine oturtmak, onu disipline etmek ve insanlığı, kendisi tarafından icat edilmiş yöntem ve önlemlerle ileriye çekmektir.

ZORUNLU ÇALIŞMA HİZMETİ

"Ekonomik örgütlenmenin kilit unsuru, vasıflı, temel eğitimden geçmiş, yarı-vasıflı, eğitimsiz ya da vasıfsız işgücüdür. Tam olarak kayıt altına alınması, seferber edilmesi, dağıtımı, üretken biçimde kullanılması için yöntemler üretmek, ekonomik inşa problemini pratik olarak

çözmek anlamına gelir. Bu bütün bir çağın sorunudur, devasa bir sorun. Zorluğu, çalışma yaşamını bugüne kadar görülmemiş yoksulluk ve korkunç sefalet koşullarında sosyalist temellerde yeniden inşa etmek zorunda olmamız nedeniyle daha da şiddetlenmiştir.

Makine teçhizatımız eskidikçe demiryollarımız da bozuluyor, yakın gelecekte dışarıdan kayda değer miktarda makine alma umudumuz azalıyor, canlı emek gücü sorununun taşıdığı önem artıyor. İlk bakışta yeterince varmış gibi görünebilir. Ancak ona nasıl ulaşacağız? Onu nasıl kullanacağız? Nasıl üretken bir biçimde örgütleyeceğiz? Demiryollarından kar kümelerinin temizlenmesinde bile büyük zorluklarla karşı karşıya kaldık. Paranın şu andaki cüzi alım gücüyle ve mamul ürünlerin tam yokluğunda bu zorlukların üstesinden pazardan emekgücü satın alarak gelmemiz tamamen olanaksızdı. Emekgücünün odun, yakıt, turba ve yanıcı barut üzerinde bugüne kadar görülmemiş ölçüde kitlesel biçimde çalıştırılması olmaksızın, yakıt gereksinimimiz kısmen bile olsa karşılanamaz. İçsavaş demiryollarımızı, köprülerimizi, işletmelerimizi, istasyonlarımızı darmaduman etti. Bütün bunlarda düzeni yeniden sağlamak için derhal on binlerce, yüz binlerce ele ihtiyacımız var. Kerestede, tumbada ve diğer işletmelerde geniş çaplı üretim için işçilerimize, geçici barınaklar biçiminde de olsa konut olanağı sağlamamız gerekiyor. Yani bir de, kayda değer miktarda emekgücünün inşaat işine tahsis edilmesi zorunluluğu var. Nehir seferleri düzenlemek için birçok işçi gerekiyor, vesaire, vesaire...

Kapitalist sanayi geniş ölçekte, yılın yalnızca bir bölümünde sanayide istihdam edilen köylüler formunda yardımcı emek gücü kullanır. Topraksızlığın sıkıştırmasıyla boğulan köy piyasaya daima belirli bir emekgücü fazlası bıraktı. Devlet onu bunu yapmaya vergi talebiyle zorladı. Piyasa köylüye mamul mallar sundu. Bugün elimizde bunların hiçbiri yok. Köy daha fazla toprak elde etti; yeterli tarımsal makine yok; işçiler toprak için gerekli; sanayi bugün köye pratikte hiçbir şey veremez; ve piyasanın artık emekgücü üzerinde bir çekim gücü yok.

Yine de emekgücü gerekiyor, her zaman olduğundan daha fazla

gerekiyor. Sadece işçiler değil köylüler de, emekçi Rusya'nın emekçi kitleleriyle birlikte ezilmemesi için Sovyet devletine enerjisini sunmak zorunda. Ekonomik sorunlarımız için gerekli olan emekgücünü çekmek için tek yol zorunlu çalışma hizmetini başlatmak.

Zorunlu çalışma hizmeti ilkesinin kendisi, Komünist için bütünüyle tartışmasızdır. 'Çalışmayan, yiyemez de.' Ve herkesin yemesi için, herkes çalışmalı. Zorunlu çalışma hizmeti anayasamızda ve iş yasamızda yer alıyor. Ancak bugüne kadar hep ilke düzeyinde kaldı. Uygulanışı daima gelişigüzel, kısmı, aralıklı bir karakter aldı. Ancak şimdi, bütün bir yol boyunca ülkenin ekonomik yeniden doğuşu sorununa geldiğimiz ânda zorunlu çalışma hizmetine dair sorunlar olası en somut haliyle karşımızda yükseldi. Hem ilkesel hem de pratik bakış açısına göre ekonomik sorunlara doğru tek çözüm, bütün bir ülke nüfusuna gerekli emekgücü kuyusu – neredeyse hiç kurumayan bir kuyu – gibi davranmak ve kayıt altına alınması, seferber edilmesi ve kullanılması çalışmalarına sıkı bir düzen getirmektir.

Emekgücünü zorunlu askerlik hizmeti temelinde kullanmaya pratikte nasıl başlayacağız?

Bugüne kadar yalnızca Savaş Bakanlığı büyük kitlelerin kayıt altına alınması, seferber edilmesi, düzenlenmesi ve bir yerden bir yere nakledilmesi alanında herhangi bir tecrübeye sahip oldu. Bu teknik yöntem ve ilkeler Savaş Bakanlığımız tarafından önemli ölçüde geçmişten devralındı.

Ekonomik alanda böyle bir miras yok; çünkü bu alanda özel mülkiyet ilkesi geçerliydi ve emekgücü piyasadan her bir fabrikaya ayrı ayrı girdi. Dolayısıyla hiç olmazsa ilk dönem boyunca geniş ölçekli çalışma seferberlikleri için Savaş Bakanlığı aygıtını kullanmak zorunda olmamız doğaldır.

Merkezde ve çevre bölgelerde zorunlu çalışma ilkesinin hayata geçirilmesi için özel örgütlenmeler oluşturduk: vilayetlerde, ilçelerde ve kırsal bölgelerde şimdiden işleyen zorunlu çalışma komitelerimiz var. Ekseriyetle Savaş Bakanlığı'nın merkezi ve yerel organlarına dayanıyorlar. İktisadî merkezlerimiz, – Yüksek Ekonomik Konsey, Ta-

rım Halk Komiserliği, Yollar ve Haberleşme Halk Komiserliği, Beslenme Halk Komiserliği – ihtiyaç duydukları emek gücü tahminleri üzerine çalışmalar yaptılar. Zorunlu Çalışma Hizmeti Ana Komitesi bu tahminleri alıyor, koordine ediyor, yerel emekgücü kaynaklarının rızasına sunuyor, yerel organlarına uygun talimatları veriyor ve bunlar aracılığıyla çalışma seferberliklerini gerçekleştiriyor. Bölgelerin, illerin ve ilçelerin sınırları içerisinde yerel organlar bu işi, yerel ekonomik gereksinimlerin karşılanması amacıyla bağımsız bir biçimde hayata geçiriyor.

Bütün bu örgütlenme şu aşamada embriyo evresinde. Hâlâ pek çok eksiği var. Ancak tuttuğumuz yol tartışmasız en doğrusu.

Yeni toplumun örgütlenmesi temel olarak emeğin yeniden örgütlenmesine indirgenebiliyorsa, emeğin örgütlenmesi de genel çalışma hizmetinin doğru bir biçimde hayata geçirilmesi anlamına geliyor. Bu sorun hiçbir biçimde yalnızca bakanlığa ait ve idarî karakterde önlemlerle karşılanmıyor. Ekonomik yaşamın ve toplumsal yapının tam olarak özüne dokunuyor. Kendisini en güçlü psikolojik alışkanlık ve önyargılarla çatışma halinde buluyor. Zorunlu çalışma hizmetinin yürürlüğe koyulması bir yandan devasa bir eğitim çalışmasını diğer yandan da benimsenen yöntem konusunda mümkün olan en büyük pratik dikkati şart koşuyor.

Emekgücünün kullanımı son haddine kadar ekonomik olmalı. Çalışma seferberliklerimizde her bir bölgenin ekonomik ve toplumsal şartlarını ve yerel nüfusun – yani tarımın- temel uğraşını hesaba katmalıyız. Mümkünse yerel nüfusun önceki yardımcı mesleklerini ve yarı-zamanlı maharetlerini kullanmalıyız. Seferber edilen emekgücünün naklinin mümkün olan yakın mesafelere – yani çalışma cephesinin en yakın sektörlerine – gerçekleştirilmesi gerektiğini görmeliyiz. Seferber edilen işçi sayısının ekonomik sorunumuzun genişliğine karşılık geleceğini görmeliyiz. Seferber edilen işçilere gerekli üretim teçhizatı ve yiyecek maddesinin tam zamanında tedarik edildiğini görmeliyiz. Başlarına deneyimli ve sistemli eğitmenlerin yerleştirildiğini görmeliyiz. Seferber edilen işçilerin, emekgüçlerinin rastgele har-

canmadığından, dikkatli ve ekonomik bir biçimde kullanıldığından doğrudan doğruya emin olduğunu görmeliyiz. Mümkün olan her yerde doğrudan seferberlik, – kırsal bölgede örneğin belirli bir zamanda belirli bir *sajen* küp odunun tedarik edilmesi ya da *pudlarca* dökme demirin at arabasıyla belirli bir istasyona yetiştirilmesi gibi – çalışma görevlerine dönüştürülmeli. Bu alanda özel bir dikkatle biriktirilecek deneyimi incelemek, ekonomik aygıta büyük ölçüde esneklik tanımak, yerel çıkarlara ve geleneğin toplumsal özelliklerine daha fazla dikkat göstermek yakıcı önem taşıyor. Kısacası, emekgücünün seferber edilmesine dair sistemi, yöntemleri ve organları tamamlamalı, iyileştirmeli, mükemmelleştirmeliyiz. Ama aynı zamanda, üretim araçlarının kamulaştırılması kapitalist mülkiyetin yerini alırken, zorunlu çalışma hizmeti ilkesinin kendisinin de köklü ve kalıcı bir biçimde serbest istihdamın yerini aldığı konusunda açık olmamız gerekiyor."

ÇALIŞMA YAŞAMININ ASKERÎLEŞTİRİLMESİ

"Zorunlu çalışma hizmetinin getirilmesi çalışma yaşamını askerîleştirme yöntemlerini bir ölçüde uygulamadan düşünülemez. Bu terim bizi derhal muhalefetin olası en büyük hurafelerinin ve feryatlarının alanına taşır. Çalışma yaşamının askerîleştirilmesinin işçi devletinde ne anlama geldiğini ve yöntemlerinin neler olduğunu kavrayabilmek için, çok iyi bildiğimiz gibi ordu ilk günlerinde gerekli "askerî" niteliklerin hiçbirini taşımadığına göre, bu ordunun nasıl askerîleştirildiğini kendimize açıklamamız gerekir. Bu iki yıl boyunca Kızıl Ordu için neredeyse sendikalarımızın üye sayısı kadar askerî seferber ettik. Ancak sendikaların üyelerini işçiler oluşturduğu halde orduda işçilerin oranı yüzde 15, geri kalanı ise köylülerden meydana geliyor. Ve yine de, Kızıl Ordu'yu gerçekte inşa eden ve 'askerîleştirenlerin', parti ve sendika örgütlenmesi tarafından harekete geçirilen öncü işçiler olduğundan şüphemiz olamaz. Cephede durum ne zaman zor bir hal alsa, yakın zamanda harekete geçirilen köylü kitleler ne zaman yeterli istikrarı göstermese bir elimizi Komünist Partisi'nin Merkez Komite-

si'ne, diğer elimizi de Tüm Rusya Sendikalar Konseyi'ne uzattık. Her iki kaynaktan da öncü işçiler cepheye gönderildiler ve orada – köylü kitleleri eğiterek, sağlamlaştırarak ve askerîleştirerek – Kızıl Ordu'yu kendi suretlerinde inşa ettiler.

Bugün bu olgu bütün açıklığıyla akılda tutulmalı, çünkü işçilerin ve köylülerin devletinde askerîleştirmenin anlamına mümkün olan en iyi ışığı tutuyor. Çalışma yaşamının askerîleştirilmesi, Batı'da olsun, çarlık Rusyası'nda olsun, burjuva ülkelerinde ekonomik yaşamın farklı dallarında bir şiar olarak çeşitli kereler ileri sürüldü ve gerçekleştirildi. Ancak bizim askerîleştirmemiz bu deneyimlerden, kurtuluş için örgütlenmiş sınıf bilinçli proletaryanın sömürü için örgütlenmiş sınıf bilinçli burjuvaziden ayrılmasında olduğu gibi, amaçları ve yöntemleriyle ayrılıyor.

Askerîleştirme konusundaki önyargıların, hataların, itirazların ve feryatların büyük bir bölümü, askerîleştirmenin bu iki farklı – proleter ya da sosyalist ve burjuva – tarihsel formlarının, yarı-bilinçsiz ve yarı-kasıtlı bir biçimde birbirine karıştırılmasından kaynaklanıyor. Menşeviklerin ve Rus Kautskylerinin şimdiki Sendikalar Kongresi'nde sundukları teorik önergede de görüldüğü üzere bütün bir pozisyonları anlamların bu birbirine karıştırılması zeminine dayanıyor.

Menşevikler yalnızca çalışma yaşamının askerîleştirilmesine değil, genel çalışma hizmetine de saldırdılar. Bu yöntemleri 'zorlayıcı' oldukları gerekçesiyle reddediyorlar. Askerîleştirme emekgücünün anlamsız şekilde parçalanması, genel çalışma hizmeti ise emeğin düşük üretkenliğidir diye vaaz veriyorlar.

'Zorunlu çalışma hizmeti daima verimsiz emek demektir'; Menşevik önergesindeki tam ifade böyle. Bu önerme bizi tam da sorunun özüne getiriyor. Gördüğümüz gibi sorun hiç de, şu ya da bu fabrikanın askerîleştirildiğini ilân etmenin akıllıca olup olmayacağı, ya da askerî devrimci mahkemeye, bizim için çok değerli olan malzemeleri ve araç gereci çalan veya işlerini sabote eden yozlaşmış işçileri cezalandırma yetkisi vermenin yararlı olup olmayacağı değil. Hayır, Menşevikler meselede daha öteye gidiyorlar. Zorunlu çalışmanın daima

verimsiz olduğunu iddia ederek hâlihazırdaki geçiş evresinde ekonomik yeniden inşamızın temelini ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Zira hiç şüphesiz, devrimci bir diktatörlük ve ekonomik örgütlenmenin zorlayıcı biçimleri olmaksızın burjuva anarşisinden sosyalist ekonomiye ilerlemek olanaksızdır.

Menşevik önergesinin ilk paragrafında bize, kapitalist üretim metodundan sosyalist üretim metoduna geçiş döneminde olduğumuz söyleniyor. Bu ne anlama geliyor? Ve her şeyden önce bu nereden geliyor? Bu ne zamandan beri bizim Kautskicilerimiz tarafından kabul görüyor? Bizi sosyalist ütopyacılıkla suçladılar – ve aramızdaki farkların temelini bu oluşturdu – ; bizim devrimizde sosyalizme geçişten söz edilemeyeceğini ve bizim devrimimizin bir burjuva devrimi olduğunu ve biz Komünistlerin kapitalist ekonomiyi yok etmekle kaldığımızı ve ülkeyi ileriye değil geriye götürdüğümüzü ilân ettiler – ve bu da politik öğretilerinin özünü oluşturdu. Bu, en temel, – en derin, en uzlaştırılamaz – farklılığımızdı ve diğerleri hep bundan türedi. Şimdi Menşevikler önergelerinin ilk paragrafında geçerken bize, hiçbir kanıta dahi gerek yokmuş gibi, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde olduğumuzu söylüyorlar. Ve fazlasıyla tam bir teslimiyet gibi görülebilecek bu hayli beklenmedik itiraf, önergenin tamamının da gösterdiği üzere o kadar hafiflikle ve kayıtsızlıkla yapılıyor ki, Menşeviklere hiçbir devrimci yükümlülük getirmiyor. Tamamen burjuva ideolojisinin esaretinde kalmayı sürdürüyorlar. Sosyalizm yolunda olduğumuzu kabul ettikten sonra Menşevikler, günümüzün ağır ve zorlu koşullarında uygulanmadıkları takdirde sosyalizme geçişin başarılamayacağı bu yöntemlere büyük bir şiddetle saldırıyorlar.

Zorunlu emeğin daima verimsiz olduğu söyleniyor bize. Biz de soruyoruz; burada zorunlu emek hangi anlama geliyor, yani hangi tür emekle karşıtlık oluşturuyor? Belli ki özgür emek. Peki bu durumda özgür emekten ne anlayacağız? Bu söz burjuvazinin ilerici filozoflarınca özgür olmayan emeğe, yani köylülerin serf emeğine ve zanaatkâr loncalarının standartlaştırılmış ve kurala bağlanmış emeğine karşı mücadele içinde yaratıldı. Özgür emek, pazarda 'özgürce' alınıp satı-

labilen emek anlamına geliyordu; özgürlük, özgürce işe alınan kölelik temelinde yasal bir kurguya indirgendi. Tarihte özgür emeğin başka bir biçimini görmedik. Bırakalım özgür, zorunlu olmayan emekle, emekgücü piyasasını değilse neyi kastettiklerini, bu kongredeki Menşevik temsilcilerin kendisi açıklasın.

Tarih köle emeğini gördü. Tarih serf emeğini gördü. Tarih ortaçağ zanaatkâr loncalarının kurala bağlanmış emeğini gördü. Dünya ölçeğinde şimdi, bütün ülkelerin sarı gazetecilerinin Sovyet 'köleliğine' karşı özgürlüğün mümkün olan en ileri biçimi olarak gösterdikleri ücretli emek hüküm sürüyor. Öte yandan biz kapitalist köleliğin karşısına, bütün bir halk için mecburi ve dolayısıyla ülkedeki her işçi için zorlayıcı, ekonomik bir plan temelinde toplumsal olarak düzenlenmiş emeği çıkarıyoruz. Bu olmadan sosyalizme geçişi rüyamızda bile göremeyiz. Maddî, fiziki zorlama unsuru az ya da çok olabilir; bu, ülkenin zenginlik ya da yoksulluk düzeyi, kültürün genel düzeyi, ulaşımın durumu, idarî aygıt, vs. vs. gibi pek çok koşula bağlıdır. Ancak burjuva anarşisini sınırlamak, üretim ve çalışma araçlarının sosyalizasyonunu güvenceye almak ve ülkenin ekonomik yaşamını tek bir plan temelinde yeniden inşa etmek için mecburiyet ve dolayısıyla zorlama gerekli koşullardır.

Liberal için uzun vadede özgürlük piyasa anlamına gelir. Kapitalist, emek-gücünü makul bir fiyata alabilir ya da alamaz – işte onun için emeğin özgürlüğünün tek ölçütü budur. Bu ölçüt yalnızca gelecek açısından değil geçmiş açısından da yanlıştır.

Kölelik döneminde, sanki her bir köylünün arkasında elinde kamçısıyla bir gözetmen dikiliyormuş gibi işin tamamen fiziksel zorlama sopası altında yapıldığını farz etmek abes olurdu. Ekonomik yaşamın ortaçağa ait biçimleri belirli üretim şartları altında gelişti ve köylünün alışageldiği ve belirli dönemlerde adil olduğunu ya da en azından değiştirilemeyeceğini düşündüğü belirli toplumsal yaşam formları yarattı. Ne zaman ki, maddî şartlardaki değişimin etkisiyle köylü düşmanlık gösterdi, devlet maddî kuvvetiyle sırtına binerek emeğin örgütlenmesinin zorlayıcı karakterini ortaya koydu.

Çalışma yaşamının askerîleştirilmesinin temelleri, devlet bunu ha-

yata geçirmediği takdirde kapitalist ekonominin yerine sosyalist ekonominin geçirilmesinin ebediyen boş bir laf olarak kalacağı zorlama biçimleridir. Neden askerîleştirmeden bahsediyoruz? Elbette ki bu yalnızca bir analojidir, ancak içeriği bakımından hayli zengin bir analoji. Ordu dışında hiçbir toplumsal organizasyon, tıpkı proletarya diktatörlüğü devletinin kendisini haklı görmesi gibi, yurttaşlarını bu ölçüde kendisine tâbi kılma ve onları her yönden bu denli denetim altında tutma konusunda kendisini bu kadar haklı görmedi. Yalnızca ordu, – tam da tam da ulusların, devletlerin ve hâkim sınıfların ölüm kalım meselelerini kendince sonuca bağladığı için – herkesten sorunlarına, hedeflerine, kurallarına ve emirlerine tam bir itaat isteme yetkileriyle donatıldı. Ve askerî örgütlenmenin sorunları toplumsal gelişmenin gereksinimleriyle çakıştığı ölçüde bu yetkiyi daha fazla aldı.

Sovyet Rusya'nın hâlihazırda ölüm kalım meselesi emek cephesinde belirleniyor; ekonomik örgütlenmelerimiz ve onlarla birlikte uzman ve üretime dönük örgütlenmelerimiz, üyelerinden, bugüne kadar yalnızca ordunun ihtiyaç duyduğu tam bir bağlılığı, tam bir disiplini ve yürütmede tam bir titizliği isteme hakkına sahiptir.

Ayrıca, kapitalistle işçi arasındaki ilişki hiç de yalnızca 'özgür' sözleşmeden ibaret değildir; devlet düzenlemesinin ve maddî zorlamanın çok güçlü unsurlarını da kapsar.

Kapitalistin kapitalistle rekâbeti emeğin özgürlüğü kurgusuna hayli sınırlı da olsa bir gerçeklik kattı; ancak tröst ve kartellerle asgari düzeye indirgenen bu rekâbeti de üretim araçlarında özel mülkiyeti ortadan kaldırarak nihai olarak bitirdik. Menşeviklerin kendi ağızlarıyla kabul ettikleri sosyalizme geçiş, emek-gücünün – alış-satış oyunu, pazar fiyatlarının ve ücretlerin hareketi dolayısıyla – anarşik dağılımından, ilin, bölgenin ve bütün bir ülkenin ekonomik organizasyonu aracılığıyla işçilerin sistematik dağılımına geçiş anlamına geliyor. Böyle bir planlı dağılım biçimi, dağıtılanların devletin ekonomik planına tâbi kılınmasını gerektirir. Aslî bir unsur olduğu için emeğin sosyalist organizasyonu programına kaçınılmaz olarak giren zorunlu çalışma hizmetinin özü işte budur.

Örgütlü ekonomik yaşam, zorunlu çalışma hizmeti olmaksızın dü-

şünülemeyeceğine göre, bu ikincisi, çalışma özgürlüğü kurgusu feshedilmeden ve yerine gerçek zorlama ile bütünlenen zorunluluk ilkesi getirilmeden gerçekleştirilemez.

Feodal toplumdan burjuva toplumuna geçiş söz konusu olduğu sürece, özgür çalışmanın zorlayıcı çalışmaya nazaran daha verimli olduğu tamamen doğrudur. Ancak bu doğruyu kalıcı kılıp burjuva düzeninden sosyalist düzene geçiş dönemine aktararak kullanması için insanın liberal ya da – günümüzde – Kautskici olması gerekir. Menşevik önergesinin söylediği gibi zorunlu çalışmanın her zaman ve her durumda verimsiz olduğu doğru olsaydı, bütün bir inşa çabamız başarısızlığa mahkûm olurdu. Çünkü bizim için, ülkenin ekonomik güçlerinin ve kaynaklarının otoriter bir temelde düzenlenmesi ve emekgücünün genel devlet planıyla uyum içinde merkezî olarak dağıtımı dışında sosyalizme giden başka bir yol yok. İşçi devleti kendisini, her bir işçiyi çalışmasına gerek duyulan yere göndermeye yetkili sayıyor. Ve işçi devletinin, çalışma görevini yerine getirmeyi reddeden işçinin yakasına yapışma hakkını hiçbir ciddî sosyalist inkâr etmeye kalkışmaz. Ancak bütün mesele, 'sosyalizme' geçişin Menşevik yolunun, ekmek tekelinin, piyasanın tasfiyesinin, devrimci diktatörlüğün ve çalışma yaşamının askerîleştirilmesinin yer almadığı belirsiz bir yol olmasıdır.

Genel çalışma hizmeti olmazsa, emirlerin yerine getirilmesini emretme ve isteme hakkı olmazsa, sendikalar gerçekliği olmayan saf biçimlere dönüşmüş olacaklardır. Zira sosyalist devlet sendikalara, daha iyi çalışma koşulları uğruna mücadele için değil – bu bir bütün olarak toplumsal örgütlerin ve devlet örgütlerinin görevidir – , sınıfı üretim hedefleri için organize etmek, belirli grupları ve belirli işçileri eğitmek, disipline etmek, dağıtmak, sınıflandırmak, belirlenmiş dönemler boyunca görev yerlerinde tutmak – kısacası işçileri tek bir ekonomik plan çerçevesinde yönlendirmek için yetkisini devletle el ele kullanmak – için ihtiyaç duyar. Böyle koşullar altında çalışma "özgürlüğünü" savunmak, aç bir ülkede, ulaşım ve beslenme aygıtının korkunç bir karmaşa içinde olduğu koşullarda, daha iyi şartlar için

sonuçsuz, yetersiz, tamamen kontrol dışı arayışları, fabrikadan fabrikaya, sistematik olmayan, kaotik değişiklikleri savunmak anlamına gelir. Burjuva çalışma özgürlüğüyle üretim araçlarının proleter sosyalizasyonunu uzlaştırma aptalca çabasından, işçi sınıfının tamamen çöküşü ve tam bir ekonomik anarşiden başka ne sonuç çıkabilir?

Dolayısıyla yoldaşlar, tarafımdan en köklü anlamıyla temas edilen çalışma yaşamının askerîleştirilmesi, tekil politikacıların ya da Savaş bakanlığımızın bir icadı değildir. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde emekgücünü organize ve disipline etmenin kaçınılmaz yöntemi anlamını taşır. Ve eğer emekgücünün zorunlu dağıtımı, belirli sektörlerde ve fabrikalarda uzun süre alıkoyulması, devletin genel ekonomik planı çerçevesinde kurala bağlanması – bu zorlama biçimleri, Menşevik önergesinin belirttiği gibi her zaman ve her yerde verimliliğin düşmesine yol açıyorsa, o halde sosyalizmin mezarı başına bir anıt dikebilirsiniz. Çünkü sosyalizmi, düşen üretim temelinde inşa edemeyiz. Bütün toplumsal örgütlenmeler temelde emeğin örgütlenmesidir ve bizim yeni emek örgütlenmemiz üretkenliğinin azalmasına yol açıyorsa, o zaman, nereye dönersek dönelim, hangi kurtuluş önlemlerini keşfedersek edelim, inşa etmekte olduğumuz sosyalist toplumu ölümcül bir şekilde yıkıma götürüyor demektir.

Bu nedenle daha başta, askerîleştirmeye karşı Menşevik argümanının bizi genel çalışma hizmeti ve onun emeğin üretkenliği üzerindeki etkisi temel sorununa getirdiğini belirttim. Zorunlu çalışmanın daima verimsiz olduğu doğru mudur? Cevabımız bunun en acınası ve değersiz liberal önyargısı olduğudur. Bütün mesele şu: Zorlama ilkesini kim, kimin üzerinde ve ne amaçla uyguluyor? Hangi devlet, hangi sınıf, hangi şartlar altında, hangi yöntemlerle? Serf örgütlenmesi bile belirli şartlar altında ileriye doğru bir adımdı ve emeğin üretkenliğinin artmasına yol açtı. Üretim kapitalizm, yani emekgücünün pazarda serbestçe alınıp satıldığı koşullar altında aşırı derecede arttı. Fakat özgür emek, kapitalizmin bütünüyle birlikte emperyalizm aşamasına girdi ve emperyalist savaş içinde kendisini havaya uçurdu. Dünyanın bütün ekonomik yaşamı kanlı bir anarşi, korkunç karışıklıklar, yoksul-

laşma, ölüm ve halk kitlelerinin imhası dönemine girdi. Emeğin ürünlerinin yaratıldıklarından kat kat daha hızlı bir biçimde yok edildiği bu koşullar altında özgür emeğin üretkenliğinden bahsedebilir miyiz? Emperyalist savaş ve sonrası toplumun özgür emek temelinde daha fazla yaşayamayacağını gösterdi. Veya belki de birileri özgür emeği emperyalizmin çılgınca sayıklamalarından ayırmanın, yani toplumsal gelişmenin saatini yarım ya da bir yüzyıl geriye almanın sırrını elinde tutuyordur, ne dersiniz?

Emeğin, emperyalizmin yerini almak üzere yükselen planlı ve dolayısıyla zorunlu organizasyonunun ekonomik yaşamın düşüşüne yol açtığı anlaşılsaydı, bunun anlamı bütün kültürümüzün yok olması ve insanlığın geriye giderek barbarlığa ve yabaniliğe dönmesi olurdu.

Ne mutlu ki yalnızca Sovyet Rusya için değil insanlığın tümü için, zorunlu çalışmanın düşük üretkenliğe yol açtığı felsefesi eskilerin liberal melodilerinin gecikmiş bir yankısı olmaktan ibarettir. Emeğin üretkenliği toplumsal koşulların en karmaşık bileşiminin taşıdığı toplam üretken içeriktir ve hiç de emeğin hukuki formuyla ölçülmez ya da belirlenmez.

Bütün bir insanlık tarihi kolektif insanın daha yüksek bir üretkenlik düzeyi yakalamak amacıyla çalışmak için örgütlenmesi ve eğitiminin tarihidir. Daha önce de belirttiğim gibi insan tembeldir; yani asgari düzeyde enerji harcayarak mümkün olan en büyük miktarda ürün almak için içgüdüsel olarak çabalar. Böyle bir çaba olmasa dünyada ekonomik gelişme olmazdı. Medeniyetin büyümesi insan emeğinin üretkenliğiyle ölçülür ve her yeni toplumsal ilişkiler biçimi bu çizgi üzerinde sınanmak durumundadır.

'Özgür', yani özgürce alınan emek, dünya üzerinde bütün üretken özellikleriyle âniden ortaya çıkmadı. Yüksek üretkenlik düzeyini, emeğin organizasyonu ve çalışma eğitiminin uzun bir süre uygulanması sonucunda ancak zaman içinde yakaladı. Eğitimin içine dönemden döneme de değişen çok çeşitli yöntem ve uygulamalar girdi. İlk başta burjuvazi elinde sopasıyla köylüden toprağını çalıp şehir yoluna çıkardı ve fabrikada çalışamayınca alnını demirle dağladı, astı, darağa-

cına yolladı; ve uzun vadede köyünden silkelenip atılan berduşu fabrikada tezgâh başında dikilebilmesi için eğitti. Gördüğümüz gibi bu aşamada 'özgür' emek gerek maddî koşulları gerekse de hukukî yönleriyle mahkûm emeğinden henüz çok az farklıdır.

Burjuvazi farklı zamanlarda zulmün zorlayıcı dağlama demiriyle ahlâkî etki yöntemlerini, en başta da rahibin öğretisini farklı oranlarda birleştirdi. Daha on altıncı yüzyılda feodal düzeni savunan eski Katolik dinini ıslah etti ve Reform adı altında kendisine, özgür ruhla serbest ticareti ve özgür emeği birleştiren yeni bir din uydurdu. Kendisine burjuvazinin ruhsal satıcılarına, sofu tezgâhtarlarına dönüşen rahipler buldu. Okul, basın, piyasa ve parlamento işçi sınıfını ahlâkî olarak biçimlendirecek şekilde uyarlandı. Farklı ücret yöntemleri – yevmiyeler, kısmî ücretler, sözleşme ve toplu sözleşme – bütün bunlar burjuvazinin elinde proleter emeğinin seferber edilmesi için yalnızca değişik yöntemler oldu. Bunlara çalışmayı özendiren ve hırsı teşvik eden her türlü biçim eklendi. Nihayet burjuvazi, sendikaları – yani işçi sınıfının kendi örgütlerini – dahi eline geçirmeyi öğrendi; ve işçileri disipline etmek için, özellikle de Büyük Britanya'da onlardan geniş bir biçimde yararlandı. Liderlerini evcilleştirip onların yardımıyla işçilere, barışçı örgütlü emeğin, görevlerine şaşmaz bağlılığın ve burjuva devletinin yasalarının sıkı bir biçimde uygulanmasının gerekli olduğu fikrini aşıladı. Bütün bunların zirvesi, üretim sürecinin bilimsel organizasyonuna dair unsurlarla, ter döktürerek çalıştırmanın en yoğunlaştırılmış yöntemlerini kendisinde birleştiren Taylorizmdir.

Bütün bu söylenenlerden, özgürce alınan emeğin, aniden ortaya çıkan, tarih tarafından mükemmelleştirilerek gümüş tepside sunulan bir şey olmadığı anlaşılır. Hayır, o, burjuvazinin işçi sınıfıyla ilişkilerinde uyguladığı uzun ve inatçı bir baskı, eğitim, organizasyon ve teşvik politikasının bir sonucuydu. Burjuvazi işçilerden giderek daha fazla emek ürünü elde etmeyi adım adım öğrendi; ve elindeki en önemli silâhlardan birinin, özgür kiralamanın, emeğin tek özgür, normal, sağlıklı, üretken ve tasarruf sağlayan biçimi olduğunu ilân etmek olduğu ortaya çıktı.

Emeğin, kendi hikmetiyle üretkenliği garanti ettiği yasal bir formu tarihte görülmedi ve görülemez de. Emeğin hukuki üstyapısı çağın ilişkilerine ve mevcut fikirlerine uyar. Emeğin üretkenliği, teknik kuvvetlerin gelişmesi temelinde, emeğin eğitimiyle, uyarlamanın değişen yöntemlerine ve toplumsal ilişkilerin yeni formuna zaman içinde adapte edilmesiyle geliştirilir.

Sosyalist toplumun yaratılması, değişmez tek amaç olarak emeğin üretkenliğinin artırılması için işçilerin yeni temellerde örgütlenmesi, bu temellere adapte edilmeleri ve emeklerinin yeniden eğitimi anlamına gelir. İşçi sınıfı, öncüsünün önderliği altında kendisini sosyalizmin temelleri üzerinde yeniden eğitmelidir. Bunu anlamamış olan sosyalist insanın ABC'sinden bihaberdir demektir.

Peki işçilerin yeniden eğitiminde hangi yöntemlere sahibiz? Burjuvazinin sahip olduklarından çok daha fazla ve üstelik ikiyüzlülük ve yalanın bulaşmadığı dürüst, doğrudan, açık yöntemlere. Burjuvazi, toplumsal olarak dayatılmakla kalmayıp gerçekte köle emeği olan kendi düzenindeki emeği özgür diye sunarak aldatmaya başvurmak zorundaydı. Çünkü bu, azınlığın çıkarları uğruna çoğunluğun emeğiydi. Biz ise, emeği, işçilerin çıkarları için örgütleriz ve bu yüzden emek örgütlenmemizin toplumsal olarak zorlayıcı karakterini gizlemek ya da maskelemek için hiçbir nedenimiz olamaz. Ne rahiplerin, ne liberallerin, ne de Katuskicilerin peri masallarına ihtiyacımız var. Sosyalist bir ülkeyi ancak, tek tek işçiler olarak sıkı çalışmak, uygulamadaki disiplini ve eksiksizliği sorgulamamak suretiyle koruyabileceklerini, yeniden inşa edebileceklerini ve gelişkin hale getirebileceklerini kitlelere doğrudan ve açıkça söylüyoruz.

Kaynakların başında moral etki – sadece lafta değil, eylemde propaganda – geliyor. Genel çalışma hizmetinin mecburi bir karakteri var; ancak bu hiçbir biçimde işçilere şiddet uygulandığı anlamına gelmiyor. Zorunlu çalışma, işçilerin çoğunluğunun muhalefetiyle karşılaşsaydı, kendisiyle birlikte bütün bir Sovyet düzenini de kırık bir çubuk haline getirirdi. İşçilerin muhalefetiyle karşılaştığı takdirde çalışma yaşamının askerîleştirilmesi Arakeheyev'in devlet köleliğine dönüşür. Çalışma yaşamının işçilerin kendi iradesiyle askerîleştirilmesi

ise sosyalist diktatörlüktür. Zorunlu çalışma hizmeti ve çalışma yaşamının askerîleştirilmesinin işçilerin iradesine, "özgür" çalışma gibi karşıt bir şekilde işlemediği en iyi, giderek gelişen, insanlık tarihinde eşine rastlanmayan *Subotnik* (Komünist Cumartesiler) biçimi altındaki gönüllü çalışma ile gösteriliyor. Bugüne kadar böyle bir fenomene hiçbir zaman ve hiçbir yerde rastlanmadı. Gönüllü emeklerini – haftada bir kere ve daha sık – özgürce vererek işçiler, 'zorunlu' çalışmanın boyunduruğuna katlanmaya hazır olduklarını göstermekle kalmayıp, devlete ek olarak belirli bir miktar emek daha vermeye istekli olduklarını da ortaya koyuyorlar. *Subotnikler* komünist dayanışmanın muhteşem bir göstergesi oldukları gibi, genel çalışma hizmetinin başarıyla yürürlüğe koyulmasının da olası en sağlam güvencesi durumundadırlar. Bu tür hakiki komünist eğilimler propaganda yardımıyla yaygınlaştırılıp geliştirilerek, doğru ışık altında gösterilmelidirler.

Burjuvazinin baş manevî silâhı dindir; bizimkisi ise kitlelere şeylerin gerçek konumunu açıkça anlatmak, bilimsel ve teknik bilgiyi yaymak ve bütün emek gücünü Sovyet rejiminin kullanımına hazır hale getirecek şekilde kitleleri devletin genel ekonomik planına dâhil etmektir.

Siyasal iktisat daha yeni geride bıraktığımız dönemde ajitasyonumuz için bize gerekli olan temel malzemeyi sundu: Kapitalist toplumsal düzen bir muammaydı ve biz bu muammayı kitlelere açıkladık. Bugün ise toplumsal muammalar kitlelere tam da, onları bütün yönetim dallarına çeken Sovyet düzeni mekanizması tarafından açıklanıyor. Siyasal iktisat tarihsel coğrafyalara giderek daha fazla nüfuz ediyor. Orada doğayı ve onu insana tâbi kılmayı öğrenen bilimler öne çıkıyor.

Sendikalar bilimsel ve teknik eğitim işini mümkün olan geniş ölçekte organize etmeli ki her bir işçi kendi sanayi kolunda beynin teorik işlevi için itki bulabilsin ve bu teorik işleyiş onu mükemmelleştirecek ve daha üretken hale getirecek şekilde emeğine dönsün. Bir bütün olarak basın – yalnızca şu ânda yapıldığı anlamıyla, yani emeği canlandırmak için genel ajitasyonla yetinerek değil – somut ekonomik sorunların ve planların, çözüm yöntem ve araçlarının tartışılması

ve tartılması ve hepsinden önemlisi alınan sonuçların denenmesi, eleştirilmesi anlamında ülkenin ekonomik sorunlarına uyum göstermelidir. Gazeteler en önemli fabrikaların ve diğer kuruluşların üretimini gün be gün takip ederek, başarı ve hatalarını yazıp bazılarını teşvik ederken diğerlerini de dile düşürmelidir...

Geç kalmışlığı, bağımsızlıktan yoksun oluşu ve bunlardan kaynaklanan asalaklık özellikleri nedeniyle Rus kapitalizminin, emekçi kitleleri eğitmek, onları üretim için disipline etmek için Avrupa kapitalizmine göre teknik olarak çok daha az zamanı oldu. Bu sorun proletaryanın sınaî örgütleri üzerinde şimdi bütün ağırlığıyla kendini gösteriyor. İyi bir mühendis, iyi bir tamirci ve iyi bir marangoz Sovyet Cumhuriyeti'nde, bugüne kadar öne çıkan ajitatörlerin, devrimci savaşçıların ve son dönemde en cesur ve yetenekli komutan ve komiserlerin yararlandığı nam ve şöhrete sahip olmalıdır. Teknik gelişmenin irili ufaklı liderleri halkın gözünde başrolde yer almalıdır. Kötü işçiler ise işlerini kötü bir biçimde yaptıkları için utandırılmalıdır.

Hâlâ ücret sistemini kullanıyoruz ve uzun bir süre daha kullanmaya devam edeceğiz. İlerleme sağladıkça ücretin önemi giderek daha fazla, toplumun bütün üyelerine yaşamsal ihtiyaçlarını sağlamasından ileri gelmeye başlayacak; ve böylece ücret sistemi olmaktan da çıkacak. Ancak şu aşamada bunun için yeterince zengin değiliz. Esas sorunumuz üretilen ürünlerin miktarını artırmak ve geri kalan her şey bu soruna tâbi kılınmak zorunda. Hâlihazırdaki bu zorlu dönemde ücret sistemi bizim için her şeyden önce herhangi bir tekil işçinin şahsî varlığını güvence altına almanın değil, tekil işçinin emeğiyle İşçi Cumhuriyeti'ne ne kazandırdığını kestirmenin bir yöntemi.

Dolayısıyla ister para, ister mal biçiminde olsun, ücretlerle tekil işçinin üretkenliği arasındaki mümkün olan en yakın temas sağlanmak zorunda. Kapitalizmde parça-başı ve dereceli çalışma sisteminin, Taylor sisteminin, vs. uygulanmasının amacı artı-değer çekmek suretiyle işçileri daha fazla sömürmektir. Sosyalist üretimde ise parça-başı iş, ikramiyeler, vs. toplumsal ürünün hacmini artırmaya ve böylece genel refahı yükseltmeye hizmet eder. Genel çıkar uğruna diğerlerinden daha fazla çalışan işçiler toplumsal üründen, tembel, dikkatsiz,

bozguncu işçilere göre daha fazla miktarda alma hakkına sahiptirler.

Yukarıda sayılan bütün bu önlemler – ve bazı başka önlemler – üretim alanında yarışmanın gelişmesine yardım etmelidir. Bu olmadan, hayli yetersiz düzeydeki ortalamanın üzerine asla çıkamayız. Burjuva düzeninde rekâbet biçimini alan yarışmanın temelinde yaşama içgüdüsü – var olma mücadelesi – yatar. Yarışma gelişkin sosyalist toplumda bile ortadan kalkmayacaktır; ancak gereksinimleri karşılama güvencesi arttıkça giderek daha az bencilce ve saf idealist bir karakter alacaktır. İnsanın köyü, ilçesi, şehri ya da ait olduğu toplumun bütünü için en büyük hizmeti sağlama ve bunun karşısında ün, şükran, sempati ve nihayet yalnızca işi iyi yaptığının bilincinde olduğundan dolayı duyduğu içsel tatmin elde etme çabası olarak gösterecektir kendisini. Ancak zorlu geçiş döneminde, aşırı mal kıtlığının bulunduğu koşullarda ve toplumsal dayanışmanın yeterince gelişmediği bir durumda yarışma kaçınılmaz olarak, kendi ihtiyaçlarını garantiye alma çabasıyla az ya da çok bağlantılı olmak durumundadır.

İşte yoldaşlar, işçi devletinin emeğin üretkenliğini artırmak için elinin altında bulunan kaynaklar bunlardır. Gördüğümüz gibi burada hazır çözümler yok. Kitaplarda yazılı halde bulamayız. Çünkü böyle bir kitap olamaz. Sizlerle birlikte bu kitabı işçilerin teri ve kanıyla yazmaya daha yeni başlıyoruz. Diyoruz ki: Çalışan Erkekler ve Kadınlar, kurala bağlanmış çalışma yoluna girmiş bulunuyorsunuz. Sosyalist toplumu ancak bu yolla inşa edebileceksiniz. Karşınızda sizin yerinize hiç kimsenin çözemeyeceği bir sorun duruyor: Yeni toplumsal temellerde üretimi artırmak. Bu sorunu çözmediğiniz takdirde yok olacaksınız. Çözerseniz, insanlığı layıkıyla yükselteceksiniz."

İŞÇİ ORDULARI

"İlkesel açıdan bizim için büyük bir önem kazanan ordunun işçilik için kullanılması sorununa hiçbir biçimde teorik olarak değil, pratik açıdan yaklaştık. Sovyet Rusya'nın bazı sınırlarında şartlar, kayda değer sayıda askerî kuvvetin belirsiz bir süre için boşta kalmasına yol açtı. Onları özellikle de kışın faal cephelere nakletmek, demiryolu ula-

şımının bozuk olması dolayısıyla zordu. Örneğin, Ural ve Ural bölgesi vilayetlerine yayılan Üçüncü Ordu'nun durumu böyleydi. Bu ordunun henüz terhis edilemediklerini gören öncü işçileri işçilik faaliyetlerine aktarma meselesini kendileri ortaya attılar. İşçi ordusu kurulması için merkeze, üzerinde az çok çalışılmış bir emir taslağı gönderdiler.

Sorun yeni ve zorluydu. Kızıl askerler çalışır mıydı? Çalışmaları yeterince verimli olur muydu? Kendi masrafını çıkarır mıydı? Tâbii ki Menşevikler buna hep bir ağızdan karşı çıktılar. Aynı Abramoviç, Ocak'ta ya da Şubat başında toplanan Ekonomik Konseyler Kongresi'nde – yani daha mesele tasarı aşamasındayken – bütün bu girişimin anlamsız olduğu, bir Arakçeyev ütopyası olduğu vs. vs. gibi gerekçelerle kaçınılmaz olarak başarısızlığa uğrayacağımız kehânetinde bulundu. Biz ise meseleye tersinden yaklaştık. Elbette büyük zorlukları vardı, ancak prensipte Sovyet inşasının diğer zorluklarından daha fazla değildi.

Üçüncü Ordu'nun yapısının özünde nasıl olduğuna bakalım. Hepsi hepsi bir piyade tümeni ve bir de süvari tümeni – toplam on beş alay – ve ek olarak, özel birlikler. Geri kalan askerî birimler diğer ordu ve cephelere nakledilmiş durumdaydı. Ancak askerî idare aygıtına henüz dokunulmamıştı ve onu da bahar aylarında, şayet henüz yenilgiye uğratılamamış olursa Denikin'e karşı Volga boyunca Kafkas cephesine göndermemiz gerektiğini düşünmüştük. Bütün olarak bakıldığında Üçüncü Ordu'da idarî mevkilerde, kurumlarda, askerî birliklerde, hastanelerde, vs. 120.000 Kızıl asker kalmıştı. Esas olarak köylülerden oluşan bu genel kitle içinde 16.000 Komünist ve sempatizan örgütünün üyeleri – önemli bir bölümü Ural bölgesi işçileri – vardı. Buna göre bileşimi ve yapısıyla Üçüncü Ordu öncü işçilerin liderliği altındaki bir askerî örgüte bağlı bir köylü kitlesi görünümündeydi. Orduda Komünistlerin genel denetimi altında önemli askerî işlevleri yerine getirmiş olan kayda değer sayıda askerî uzman çalıştı. Eğer Üçüncü Ordu'yu bu bakış açısına göre ele alacak olursak, bütün bir Sovyet Rusya'nın bir minyatürünü temsil ettiğini görebiliriz. İster bir

bütün olarak Kızıl Ordu'yu ele alalım, isterse ilçede, vilayette ya da bütün bir cumhuriyette ekonomik organlarıyla birlikte Sovyet rejimini, her yerde aynı örgütlenme şemasına rastlıyoruz: Sovyet inşasının bütün alanlarında denetleyici bir rol üstlenen örgütlü işçiler tarafından siyasî, ekonomik ve toplumsal yaşamın yeni biçimlerin çekilen milyonlarca köylü. Özel bilgi gerektiren konumlara burjuva okulunun uzmanlarını yolluyoruz. Onlara ihtiyaç duydukları bağımsızlık verilse de yaptıkları iş üzerindeki denetim, Komünist Partisi şahsında işçi sınıfının ellerinde kalmaya devam ediyor. Genel çalışma hizmetinin yürürlüğe koyulması bizim için yine, esas olarak köylülerden oluşan emek gücünün en ileri işçilerin yol göstericiliği altında seferber edilmesi olarak düşünülebilirdir. Dolayısıyla işçi ordusunun devreye sokulmasının önünde ilkesel olarak herhangi bir engel yoktu ve olamazdı da. Bir başka deyişle işçi ordularına Menşevikler tarafından ilkesel olarak karşı çıkılması, genel olarak "zorunlu" çalışmaya ve dolayısıyla genel çalışma hizmetine ve bir bütün olarak Sovyet ekonomik yeniden inşa yöntemlerine karşı çıkmak demekti. Bu muhalefet başımıza fazla dert açmadı.

Doğal olarak askerî aygıt özü itibariyle doğrudan emek sürecine uygun olarak düzenlenmemiştir. Ancak bu konuda bir yanılsamamız yoktu. Denetim uygun ekonomik organların elinde kalmalıydı; ordu, en basit homojen türde işlerin – yolların kardan temizlenmesi, yakıt depolanması, inşa işleri, nakliye işlerinin düzenlenmesi, vs. vs. – yerine getirilmesine tamamen uygun organize, sıkı birlikler halinde gerek duyulan emekgücünü sağladı.

Bugün, ordunun işçilikte kullanılmasına dair önemli ölçüde deneyimimiz daha şimdiden var ve önsel ve hipotetik tahminlerin ötesine geçebiliriz. Bu deneyimden hangi sonuçlar çıkarılmalıdır? Menşevikler bu sonuçları çıkarmakta acele ettiler. Aynı Abramoviç Madenciler Kongresi'nde yine, iflas ettiğimizi, işçi ordularının on işçi başına 100 subayın düştüğü asalak oluşumlar olduğunu ilân etti. Doğru mu bu? Hayır. Bu, bir kenarda oturup, olguları bilmeden ancak kırıntıları ve zırvalıkları toplayan, her durumda ve her yolla iflasımızı ilân etmeyi

veya edeceğimiz kehanetinde bulunmayı düşünen adamların sorumsuz ve kötücül eleştirisidir. Gerçekte işçi orduları iflas etmek bir yana, büyük bir başarı sağladılar, sadakâtlerini gösterdiler ve giderek gelişiyor, güç kazanıyorlar. İflas edenler yalnızca, bütün bu plandan hiçbir şey çıkmayacağı, kimsenin çalışmaya başlamayacağı ve Kızıl askerlerin çalışma cephesine gitmeyip evlerine dağılacakları kehânetinde bulunan kâhinler oldu.

Bu eleştiriler câhilce bir şüphecilikten, kitlerle inançsızlıktan, cesurca girişkenliğe ve örgütlenmeye olan inançsızlıktan ileri geliyordu. Zaten tamı tamına aynı eleştiriyi askerî sorunlar dolayısıyla geniş çaplı seferberliklere başvurduğumuzda da duymadık mı? O zaman da emperyalist savaşın ardından kaçınılmaz olduğu iddiasıyla kitlesel firar hikâyeleriyle korkutulup dehşete düşürüldük. Tâbii ki firar vardı, ancak deneyimin sınamasıyla ele alındığında iddia edildiği gibi kitlesel ölçekte olmadığı görüldü; orduyu yok etmedi; moral ve örgütlenme arasındaki bağ – Komünist gönüllülüğün ve devlet zorlamasının birlikteliği- bir sürü askerî düzenlemeyi ve yeniden dağıtımı yapmamız ve en zorlu askerî meseleleri çözmemiz için milyonları seferber etmemize olanak tanıdı. Uzun vadede ordu zafer kazandı. Askerî tecrübelerimize dayanarak işçilik sorunlarında da aynı sonuçları umduk; ve yanılmadık. Kızıl askerler, askerî hizmetten çalışma hizmetine geçirildiklerinde, şüphecilerin sandığı gibi dağılmadılar. Mükemmel örgütlenmiş ajitasyonumuz sayesinde geçişin kendisi büyük bir şevk içinde gerçekleştirildi. Elbette ki askerlerin belirli bir kısmı orduyu terk etmeye çalıştı ancak büyük bir askerî birimin bir yerden bir yere ya da cephe gerisinden cepheye sevkinde – yani genel olarak baştan ayağa sarsıldığında – ve firar potansiyeli faal hale geldiğinde bu her zaman olur. Ancak siyasî birimler, basın, firarla mücadele organları, vs. derhal işlemeye başladılar; ve bugün işçi ordularımızdaki firar oranı hiçbir biçimde faal hizmetteki ordularımızdakinden fazla değil.

İç yapısı nedeniyle ordulardan düşük bir işçi yüzdesi çıkacağı iddiası ancak bir ölçüye kadar doğrudur. Üçüncü Ordu söz konusu olduğunda aşırı derecede önemsiz sayıda muharip birlikle birlikte bütün

bir idarî aygıtını muhafaza ettiğini belirtmiştim. Ekonomik değil askerî nedenlerle ordu kurmay kadrosunu ve idarî aygıtını muhafaza ederken ordunun çıkardığı işçi sayısı aşırı derecede azdı. Toplam sayısı 120.000 olan Kızıl Ordu askerî içinden %21 idarî ve ekonomik çalışmada istihdam edildi; %16'sı büyük ordu tesisleri ve depolarında günlük ayrıntı işlerle (nöbet, vs.) meşgul oldu; hastaların, özellikle de tifüs olanların sayısı, sıhhiye personeli ile birlikte %13 civarındaydı; %25'i çeşitli nedenlerden (ayrı görev, izin, izinsiz ayrılma, vs.) mevcut değildi. Dolayısıyla çalışmaya dâhil olan personelin toplam sayısı %23'ü geçmiyordu. Bu, eldeki ordudan alınabilecek azamî orandır. Aslında başta, esas olarak orduyla kalan piyade ve süvari tümenlerinden gelenlerden oluşan %14'lük bir oran söz konusuydu.

Ancak Denikin'in bozguna uğradığı ve Kafkas cephesine yardım için Üçüncü Ordu'yu baharda Volga'nın aşağısına göndermemiz gerekmediği belli olduktan sonra derhal hantal ordu aygıtını dağıtmaya ve ordu yapısını çalışma sorunlarına daha düzenli bir biçimde adapte etmeye giriştik. Bu iş henüz bitmiş değil ancak şimdiden çok önemli sonuçlar üretmeye zamanı oldu. Şu ânda (Mart 1920) eski Üçüncü Ordu, toplam mevcudunun %38'ini işçiliğe veriyor. Onunla yan yana çalışan Ural bölgesi askerî birliklerinin ise şimdiden %49'u işçilik faaliyetinde yer alıyor. Yakın bir zamana kadar, hattâ bugün bile yasal ya da yasa dışı nedenlerle mevcut olmayanların sayısının %50'yi bulduğu[1] fabrika ve atölyelerle karşılaştırıldığında bu sonuç o kadar da kötü sayılmaz. Buna, farikalardaki ve atölyelerdeki işçilere çoğunlukla ailelerinin yetişkin bir üyesi yardım ederken, Kızıl askerlerin kendilerinden başka yardımcısı bulunmadığını da ekleyin.

Ural'da askerî aygıt vasıtasıyla – esas olarak yakıt olarak kullanılan odun işleri için – seferber edilen 19 yaşındakilerin durumunu ele alırsak, 30.000 olan toplam sayıları içinden %75'inin işe katıldığını görürüz. Bu şimdiden ileriye doğru büyük bir adımdır. Bu, seferber etme ve düzenleme için askerî aygıtı kullanarak, somut üretim işine

[1] O zamandan – Haziran 1920'den – beri bu yüzde, hatırı sayılır ölçüde düştü..

katılanların oranında muazzam bir artış sağlamanın bir garantisi olarak tamamen işçilerden oluşan birimlerin kurulmasında bu tür ayarlamalara başvurabileceğimizi gösteriyor.

Nihayet, askerî emeğin üretkenliği meselesinde de artık deneyime dayanarak hüküm verebiliriz. İlk günlerde başlıca çalışma alanlarında emeğin üretkenliği, büyük moral coşkuya rağmen gerçekte son derece düşüktü ve ilk çalışma raporlarına bakıldığında son derece cesaret kırıcı görünebilirdi. Öyle ki, bir *sajen* küp kerestenin hazırlanması standart olarak – bugün çok az rastlanır biçimde – üç gün alırken, başlarda bu işin on üç-on beş iş günü alacağını hesap etmek gerekiyordu. Buna, bu alanın uzmanlarının uygun koşullarda bir *sajen* küpü bir adamla bir günde ürettiğini ekleyin. Peki gerçekte ne oldu? Askerî birlikler ağaç kesme işleminin yapılacağı ormandan uzağa yerleştirilmişlerdi. Çoğu zaman işe geliş gidiş yolu 6 ila 8 *versti* buluyordu; bu da iş günün büyük bir bölümünü yutuyordu. Bölgede yeterince balta ve testere yoktu. Ovalarda doğmuş olan birçok Kızıl asker ormanları bilmiyordu, hiç ağaç kesip doğramamıştı. Vilayet ve ilçe Kereste Komiteleri ilk başta askerî birlikleri nasıl kullanacağını, ihtiyaç duyulan yerlere onları nasıl göndereceğini, nasıl gerektiği gibi donatacağını bilmekten uzaktı. Bütün bunların sonucunda üretkenlik düzeyinin düşük olmasında şaşılacak bir yan yok. Ancak organizasyondaki en can alıcı kusurlar giderildikten sonra elde edilen sonuçlar çok daha tatmin ediciydi. Bu nedenle son verilere göre aynı İlk İşçi Ordusu'nda bir *sajen* odun için dört buçuk iş günü gidiyor; ki bu da günümüz standartlarının çok da gerisinde değil. Ancak en rahatlatıcı olanı, koşulları geliştiği ölçüde emeğin üretkenliğinin sistematik olarak artıyor olması.

Bu konuda neler yapılabileceğine dair ise elimizde Moskova Mühendis Alayı'nın özlü, fakat zengin deneyimi bulunuyor. Mühendis Alayı'nın bu deneyi yöneten idarî kurmayı, bir *sajen* küp odun için üretim standardını üç işgününe sabitleyerek işe başladı. Bu standart çok geçmeden aşıldı. Ocak'ta bir *sajen* küp odun için iki artı üçte bir gün gidiyordu; Şubat'ta 2,1, Mart'ta ise 1,5 oldu; ki bu da çok yüksek bir üretkenlik düzeyi anlamına geliyor. Bu sonuç moral etkiyle, her

bir işçinin tekil olarak yaptığı işin titizlikle kayıt altına alınmasıyla, çalışma onurunun uyandırılmasıyla, ortalamanın üstünde üretim yapan işçilere ikramiye dağıtılmasıyla – ya da sendika diliyle söylersek, emeğin üretkenliğindeki bütün değişimlere uygulanabilir eşel mobil sistemiyle – elde edildi. Âdeta laboratuvar koşullarında yürütülen bu deney hangi yolu takip etmemiz gerektiğini açıkça gösteriyor.

Şu ânda bir dizi işçi ordusu çalıştırıyoruz: Birinci Ordu, Petrograd, Ukrayna, Kafkaslar, Güney Volga, Yedek Ordu. Bilindiği gibi sonuncusu, Kazan-Ekaterinburg Demiryolu'nun taşıma kapasitesini artırmada büyük ölçüde yardım etti; ve askerî birliklerin biraz akıl yardımıyla emek sorunlarında kullanıldığı her yerde elde edilen sonuçlar bu yöntemin kesinlikle geçerli ve doğru bir yöntem olduğunu gösterdi.

Askerî örgütlenmenin her koşulda kaçınılmaz olarak asalak bir doğaya sahip olduğu yönündeki önyargı paramparça oldu. Sovyet Ordusu kendi içinde Sovyet toplumsal düzeninin eğilimlerini yeniden üretiyor. Geçen dönemin donmuş terimleriyle düşünmemeliyiz: 'Militarizm', 'askerî örgütlenme', 'zorunlu çalışmanın verimsizliği'. Yeni dönemin olgusuna hiçbir önyargı taşımadan ve tamamen açık gözlerle bakmalıyız; ve unutmamalıyız ki insan Cumartesi için değil, Cumartesi insan için vardır; askerî örgütlenme de dâhil olmak üzere bütün örgütlenme biçimleri yalnızca, gerekli sonuca ulaşana dek elindeki silâhları uyarlama, değiştirme, yeniden şekillendirme hakkına ve olanağına sahip olan iktidardaki işçi sınıfına ait silâhlardır.

TEK BİR EKONOMİK PLAN

"Genel çalışma hizmeti ilkesinin çalışma yaşamının askerîleştirilmesi önlemleri ile birlikte en yaygın bir biçimde uygulanması ancak, bütün bir ülkeyi ve üretken faaliyetin bütün dallarını saran tek bir ekonomik plan temelinde belirleyici bir rol oynayabilir. Bu plan önümüzdeki bütün bir dönemi kapsayacak biçimde birkaç yıllık olmalıdır. Doğal olarak ülkenin ekonomik yeniden doğumuna denk düşen farklı devrelere ve aşamalara bölünür. En basit, ama aynı zamanda en temel sorunlarımızla işe başlamalıyız.

İlk başta işçi sınıfına – en zor koşullar altında olsa bile – yaşama olanağı sağlamalı ve böylece sınaî merkezlerimizi muhafaza ederek kentlerimizi korumalıyız. Bu, çıkış noktamızdır. Kentin tarım içinde erimesini ve bütün bir ülkenin köylü devletine dönüşmesini istemiyorsak, ulaşımı asgari düzeyde de olsa ayakta tutmalı ve kentlerin ekmek, sanayinin yakıt ve hammadde, sığırların saman ihtiyacını garanti altına almalıyız. Bu olmadan bir adım bile ileri gidemeyiz. Dolayısıyla, planın ilk parçası, ulaşımın geliştirilmesi ya da ne olursa olsun en azından daha da kötüleşmesinin önüne geçilmesi ile en gerekli malzemeler olan gıda, hammadde ve yakıtın hazır hale getirilmesinden oluşuyor. Bir sonraki devre bütünüyle emek gücünün en temel sorunların çözümüne yoğunlaştırılmasına hasredilecek; ve geleceğin temellerini ancak bu şekilde oluşturabiliriz. Bu arada, işçi ordularımızın önüne koyduğumuz sorun işte buydu. İlk devrenin ve takip eden devrelerin aylarla mı yoksa yıllarla mı ölçüleceğini tahmin etmeye çalışmak bugün için verimsiz bir çabadır. Bu, başta uluslararası durum ve nihayetinde işçi sınıfının kararlılığı ve azmi olmak üzere pek çok nedene bağlıdır.

İkinci devre, ulaşım için makine imalî ve hammadde ve yakıt depolanması. Burada işin merkezinde lokomotif var.

Üçüncü devre ise öncelikli ihtiyaç durumundaki eşyaların üretimi için gerekli makinelerin imalî.

Nihayet üçüncüsünün kazanımlarına yaslanacak olan dördüncü devre, kişisel ya da ikincil önemdeki eşyaların en geniş ölçekte imalîne başlamamıza olanak tanıyacaktır.

Bu plan, yalnızca ekonomik organlarımızın pratik işlerine genel kılavuzluk vazifesi görecek olması bakımından değil, ekonomik sorunlarımızla ilgili emekçi kitleler arasında yapılacak propagandanın izleyeceği yolu göstermesi bakımından da büyük bir önem sahip. İşçi sınıfı içinde dürüst, sınıf bilinçli ve yaratıcı kim varsa onların canlı ilgisini çekmediğimiz sürece çalışma seferberliğimiz gerçek hayata temas etmeyecek, kök salmayacaktır. Durumumuzla ve gelecek planlarımızla ilgili bütün gerçekleri kitlelere açıklamalı; işçilerin azamî gay-

retiyle uygulandığı takdirde bile ekonomik programımızın ne yarın, ne da ertesi gün bize her yerinden süt ve bal akan bir ülke vermeyeceğini, çünkü ilk dönem boyunca esas işimizin üretim araçlarının üretiminin koşullarını yaratmak olacağını onlara açıkça söylemeliyiz. Ancak asgari ölçekte de olsa ulaşım ve üretim araçlarını yeniden inşa etme olanağını güvenceye aldıktan sonra genel tüketim mallarının üretimine geçebileceğiz. Dolayısıyla işçilerin doğrudan nesnesi olan kişisel tüketim malları formundaki emek ürünleri ekonomik planımızın ancak dördüncü aşamasında ortaya çıkacak ve ancak ondan sonra hayatımızda ciddî bir iyileşme görebileceğiz. Haddinden uzun bir süredir çalışmanın ve mahrumiyetin bütün ağırlığını sırtlanan kitleler bu ekonomik planı hayata geçireceklerse, onun kaçınılmaz iç mantığının tamamen bilincine varmalılar.

Yukarıda çerçevesini çizdiğimiz dört devreli ekonomik planın mutlak olduğu düşünülmemeli. Elbette ki tekstil sanayimizin tamamen askıya alınmasını önermiyoruz: Yalnızca askerî kaygılar dolayısıyla bile bunu yapamayız. Ancak her köşeden yükselen yakıcı gereksinim ve ihtiyaçların basıncı altında ilgi ve çabamızın dağılmaması için, ekonomik planı temel kriter olarak kullanmak ve önemli ve temel olanı yardımcı ve ikincil olandan ayırmak esastır. Söylemeye gerek yok ki hiçbir biçimde dar bir "millî" komünizm için çabalamıyoruz: Kuşatmanın kaldırılması ve bir de Avrupa devriminin olması ekonomik planımızda, gelişme aşamalarını kısaltarak ve birleştirerek büyük değişikliklere yol açardı. Ancak bunların ne zaman olacağını bilmiyoruz; ve en elverişsiz koşullar altında – yani Avrupa ve dünya devriminin düşünülebilir en yavaş tempoda geliştiği koşullarda – dayanıp daha güçlü hale gelecek şekilde hareket etmeliyiz. Kapitalist ülkelerle fiilen ticari ilişkiler kurabilir duruma gelmemiz halinde de yukarıda çizilen ekonomik planı takip etmeliyiz. Hammaddelerimizin bir kısmını lokomotif ve gerekli diğer makineler karşılığında değiştirebilir; ancak asla giysi, ayakkabı ve sömürge ürünleriyle takas edemeyiz. En başta tüketim mallarına değil, ulaşım ve üretim araçlarına ihtiyaç duyuyoruz.

Ekonomik yaşamımızın yeniden doğumunun şu ânki ekonomik çöküşü önceleyen koşullara kademeli bir geçiş şeklinde olacağını; yani indiğimiz merdivenlerden tekrar çıkacağımızı ve ancak belirli ve bir hayli uzayan bir süre sonunda sosyalist ekonomimizi emperyalist savaşın şafağındaki düzeyine çıkarabileceğimizi sanmış olsaydık, uzağı göremeyen kuşkucular, tipik cimri burjuvalar gibi olurduk. Böyle bir düşünce rahatlatıcı olmamakla kalmaz, tamamen yanlıştır da. Yoluna çıkan hesap edilemeyecek kadar çok değeri yok edip parçalayan ekonomik çöküş, zayıf ve çürümüş, tamamen mantıksız olan birçok şeyi de yok etti; ve böylece dünya ekonomisinin şimdi sahip olduğu teknik donanıma denk düşen yeni bir yeniden inşa yönteminin de önünü açtı.

Rus kapitalizmi aşama aşama değil, birçok aşamayı atlayarak geliştiğine ve daha ilk basamaklarda Amerikan fabrikaları kurduğuna göre böyle bir cebri yürüyüş sosyalist ekonomide daha da olasıdır. Korkunç sefaletimizin üstesinden geldikten, az bir miktar hammadde ve gıda depoladıktan ve ulaşımımızı geliştirdikten sonra, özel mülkiyetin zincirleriyle sınırlandırılmayışımızdan yararlanarak ekonomik yaşamın bütün girişimlerini ve unsurlarını tek bir devlet planına tâbi kılabileceğimizden dolayı, bütün ara aşamaların üzerinden atlayabiliriz.

Bu nedenle örneğin, sanayinin bütün temel dallarında ve bireysel tüketim alanında, "buhar çağından" geçmeksizin elektrifikasyon dönemine girebilmeliyiz. Elektrifikasyon programı, genel ekonomik planın aşamalarına uygun düşen, mantıksal olarak birbirine bağlı bir dizi aşamada şimdiden yer alıyor.

Yeni bir savaş ekonomik niyetlerimizi gerçeğe dönüştürmede bizi yavaşlatabilir; enerji ve ısrarımız ekonomik yeniden doğuş sürecimizi hızlandırmalı. Ancak, ekonomik olaylar gelecekte kendilerini hangi oranda ortaya koyarsa koysun, çalışmamız – çalışma seferberliği, çalışma yaşamının askerileştirilmesi, *Subotnik*ler ve Komünist gönüllü çalışmanın diğer biçimleri – tek bir ekonomik plana dayanmalı. Ve önümüzde duran dönem bizden, bütün enerjimizi en temel

problemlere – besin, yakıt, hammadde, ulaşım – yoğunlaştırmamızı istiyor. Dikkatimizin dağılmasına, güçlerimizin dağıtılmasına, enerjimizin boşa harcanmasına hayır. Kurtuluşa giden tek yol bu."

HEYET YÖNETİMİ ve TEK ADAM YÖNETİMİ

"Menşevikler kendilerini işçi sınıfıyla müttefik kılma arzularına hizmet eder görünen bir başka meseleye daha yaslanmaya çalışıyorlar. Bu, sanayi kuruluşlarında yönetim metodu – heyet (kurul) prensibinin mi, tek adam prensibini mi geçerli olacağı – sorunudur. Bize fabrikaların kurullar yerine tekil yöneticilerin emrine geçirilmesinin işçi sınıfına ve sosyalist devrime karşı bir suç olduğu söyleniyor. Tek adam prensibine karşı sosyalist devrimin en ateşli savunucularının, çok kısa bir süre önce sosyalist devrim fikrinin tarihe bir hakaret ve işçi sınıfına karşı bir suç olduğunu söyleyen aynı Menşevikler olması dikkat çekici.

Sosyalist devrim karşısında suçlu olduğunu ilk başta, sanayi yönetiminde ve bunun ötesinde en alt düzeyde fabrika ve işletmelerde tek-adam yönetimi prensibinden yana tavır alan parti kongremizin kabul etmesi gerekiyor. Ancak bu kararı işçi sınıfının bağımsızlığına bir darbe olarak görmek en büyük hata olurdu. İşçi sınıfının bağımsızlığı fabrikanın başına üç işçinin mi, tek bir işçinin mi geçeceğine göre değil çok daha derin karaktere sahip faktörlerle ve olgularla – ekonomik organlarının inşasının sendikaların yardımıyla gerçekleştirilmesi, bütün Sovyet organlarının on milyonlarca işçiyi temsil eden Sovyet kongreleriyle inşa edilmesi, yönetilenlerin yönetime ve yönetimi denetleme işine çekilmesi ile – belirlenir. İşçi sınıfının bağımsızlığı bu tür şeylerle ifadesini bulur. Ve eğer işçi sınıfı kendi varlığı temelinde kongrelerinde, Sovyet'te, partide, sendikalarda fabrikanın başına bir kuruldansa tek bir kişiyi yerleştirmenin daha iyi olacağı sonucuna varıyorsa, işçi sınıfının bağımsızlığı temelinde karar alıyor demektir. Yönetim tekniği açısından doğru olsun olmasın, bu karar, proletaryaya dayatılmıyor, kendi iradesi ve isteğiyle alınıyor. Dolayısıyla proletaryanın hâ-

kimiyeti sorunuyla fabrikaların başında işçi kurullarının bulunması sorununu birbirine karıştırmak çok açık bir hata olur. Proletarya diktatörlüğü, üretim araçlarında özel mülkiyetin kaldırılmasında, işçilerin kolektif iradesinin bütün bir Sovyet mekanizması üzerindeki hâkimiyetinde ifadesini bulur; tekil ekonomik kuruluşların hangi biçimde yönetildiğinde değil.

Burada tek-adam prensibine yönetilen bir başka suçlamaya de cevap vermek gerekiyor. Muhaliflerimiz şöyle diyor: 'Bu, Sovyet militaristlerinin askerî alandaki tecrübelerini ekonomi alanına aktarma girişimidir. Belki orduda tek adam prensibi tatmin ediciydi, ancak ekonomi işlerine uymuyor.' Böyle bir eleştiri her şekilde yanlıştır. Orduda esas olarak tek adam prensibiyle işe bağladığımız doğru değildir: Şu ânda bile bunu tamamen uygulamaktan uzağız. Ayrıca ekonomik kuruluşlarımızın yönetimine uzmanları çekerek tek adam biçimlerini savunurken yalnızca askerî deneyimlerimize dayandığımız da doğru değil. Gerçekte bu meselede, devrimci sorunlar ve iktidarı eline aldığında proletaryanın yaratıcı görevleri ile ilgili olarak yalnızca Marksist görüşlere yaslandık ve yaslanmaya devam ediyoruz. Geçmişin teknik bilgi ve yöntem birikimlerinden yararlanma ihtiyacı, uzmanları yanımıza çekme ve onlardan geniş çapta yararlanma ihtiyacı, bu şekilde tekniğimizin geriye değil ileriye gideceği – bütün bunlar sadece devrimin başında değil Ekim'den çok daha önce tarafımızdan anlaşılıp benimsenmişti. Bana göre içsavaş en güçlü, en bağımsız, en girişimci ekonomik organlarımızı talan etmeseydi, ekonomik yönetim alanında tek adam idaresine çok daha erken, çok daha sancısızca geçmiş olurduk.

Bazı yoldaşlar sanayi yönetimi aygıtına bir okul gözüyle bakıyor. Bu tamamen yanlış. Yönetimin görevi yönetmektir. Eğer birisi yönetmeyi öğrenmek istiyorsa ve buna muktedirse, bırakın okula, özel eğitim kurslarına gitsin, bırakın izleyerek deneyim elde etmek için asistan olsun; ancak bir fabrikayı yönetme görevine atanan kişi okula değil, ekonomik yönetim sorumluluğunu içeren bir göreve gider. Ve, bu soruna sınırlı ve bu nedenle hatalı olarak 'okul' gözüyle baksak bile,

ben derim ki tek-adam prensibi geçerli olduğunda o okul on kat daha iyi olur. Çünkü bir işçiyi üç tecrübesiz işçiye değişemeyeceğin gibi, sorumlu göreve üç tecrübesiz işçiden oluşan bir kurulu getirerek onları kendi eksikliklerinin bilincine varma olanağından yoksun bırakmış olursun. Kararlar alınırken her biri birbirine bakar ve başarı yoksa birbirlerini suçlar.

Tek adam prensibine karşı çıkanlar için bunun bir ilke sorunu olmadığı en iyi, bu prensibin hâlihazırdaki atölyelerde, işyerlerinde ve maden kuyularında uygulanmasını istemiyor oluşları gösteriyor. Hattâ öfkelenerek yalnızca bir çılgın, bir atölyenin üç ya da beş kişiden oluşan bir kurulun yönetmesini isteyebilir diyorlar. Tek bir yönetici olmalı. Peki neden? Madem heyet yönetimi bir 'okul', neden bir ilkokula ihtiyacımız olmasın? Neden atölyelerde kurulları devreye sokmayalım? Ve madem heyet ilkesi atölyeler için dinî âyet niteliğinde değil, neden fabrikalar için öyle?

Abramoviç burada, eğer – Bolşevikler sayesinde diye Kautsky'yi yineleyerek – az sayıda uzmanımız varsa, onların yerine işçilerden oluşan kurulları geçirmeliyiz dedi. Saçmalık bu. Bir işi bilen bir adamın yerine, o işten anlamayan birkaç kişilik bir kurul geçirilemez. Avukatlardan oluşan bir kurul demiryolu makasçısının yerine geçemez. Hastalardan oluşan bir kurul doktorun yerini alamaz. Bu fikir tamamen yanlış. Kurulun kendisi câhile bilgi kazandırmaz. Yalnızca câhilin cehaletini gizler. Eğer bir insan sorumlu bir yöneticilik görevine tayin edilmişse, yalnızca diğerlerinin değil, kendisinin de gözetimi altındadır ve neyi bilip neyi bilmediğini açıkça görür. Ancak câhil, kötü hazırlanmış işçilerden oluşan bir kurulun, uzmanlık bilgisi isteyen tamamen pratik bir pozisyona tayin edilmesinden daha kötü bir şey yoktur. Kurulun üyeleri daimi bir panik ve karşılıklı memnuniyetsizlik içinde olurlar ve onların çaresizliği bütün işe tereddüt ve kaos getirir. İşçi sınıfı yöneticilik kapasitesini artırmaya, yani eğitilmeye son derece isteklidir; ancak sanayi alanında bu, bir fabrikanın yönetici organının bütün fabrikaya düzenli rapor sunmasıyla ve içinde bulunulan yıla ya da aya ait ekonomik planın tartışılmasıyla kazanılır. Sanayi ör-

gütlenmesine ciddî olarak ilgi gösteren bütün işçiler işletmenin yöneticileri ya da özel komisyonlar tarafından kaydedilir, fabrikalarının yaptığı işle yakından ilgili uygun kurslardan geçirilir ve bunun ardından önce daha düşük sorumluluk düzeyindeki görevlere ve en sonunda sorumlu görevlere getirilirler. Bu şekilde binlerce insanı, gelecekte ise on binlercesini kucaklayabiliriz. Ancak 'üç kişi' ya da 'beş kişi' sorunu emekçi kitlelerin değil, Sovyet işçi bürokrasisinin en geri, en zayıf, bağımsız çalışmaya en az uygun olan kesimlerinin ilgisini çeker. Başı çeken, zeki, azimli yönetici doğal olarak fabrikayı bütünüyle ellerine almaya ve hem kendisine hem de diğerlerine işini yapabileceğini göstermeye çalışır. Ancak yönetici zayıfsa, ayakları üzerinde sağlam bir biçimde duramıyorsa, bir başkasını kendisine ortak etmeye çalışır; çünkü başka birinin eşliğinde kendi zayıflığı fark edilmeyecektir. Bu tür bir heyet prensibinin son derece tehlikeli bir zemini vardır: Bireysel sorumluluğun ortadan kalkması. Bir işçi yetenekli ancak deneyimsizse, doğal olarak bir rehbere ihtiyaç duyar. Onun denetimi altında öğrenir ve yarın onu küçük bir fabrikaya ustabaşı olarak tayin edebiliriz. İlerleyeceği yol budur. Kimin güçlü, kimin zayıf olduğunun belli olmadığı rastgele bir kurulda sorumluluk duygusu kaçınılmaz olarak ortadan kalkar.

Karar metnimiz tek adam ilkesine – tabii ki tek satırda geçerek değil cahil sistematik bir yaklaşımdan söz ediyor. Burada varyantlar ve bileşimler söz konusu olabilir. İşçinin kendi başına yönetebileceği yerde, onu fabrikanın başına geçirelim ve yanına bir uzmanı yardımcı olarak verelim. İyi bir uzmanın olduğu yerde onu başa geçirip yanına iki ya da üç işçiyi yardımcı olarak verelim. Nihayet, nerede bir "kurul" işe uygunluğunu pratikte gösteriyorsa o kurulu muhafaza edelim. Alınacak tek ciddî tutum budur ve ancak bu şekilde üretimin doğru bir biçimde organizasyonuna ulaşabiliriz.

Toplumsal ve eğitsel meselenin başka bir yönü daha var ki, bu bana en önemlisi gibi geliyor. İşçi sınıfımızın öncü katmanı çok ince. Bu katman yeraltı faaliyetini biliyordu, uzun süre devrimci mücadele vermişti, her taraftaydı, hapislerde ve sürgünde pek çok okumuştu, siya-

sî deneyimi ve geniş bir bakış açısı vardı; işte bu katman işçi sınıfının en değerli katmanıdır. Bir de 1917'den başlayarak bilinçle devrimi yürüten daha genç bir kuşak var. Bu da işçi sınıfının çok değerli bir katmanı. Gözümüzü nereye diksek – Sovyet inşasına, sendikalara, iç-savaş cephesine – her yerde başat rolün proletaryanın bu üst katmanı tarafından üstlenildiğini görüyoruz. Bu iki buçuk yıl boyunca Sovyet hükümetinin esas olarak yaptığı, işçilerin en önde gelen katmanını bir cepheden diğerine savurup durmak oldu. İşçi sınıfının köylü kitlelerden gelme daha alt katmanları devrimciliğe yatkın, ancak inisiyatif alma konusunda hâlâ çok zayıf. Rus köylülüğünün hastalığı sürü psikolojisi taşıması, kişilik yoksunu olması, bir başka deyişle gerici popülistlerimizin ve Lev Tolstoy'un, köylü ahali içinde eriyip kaybolan, kendisini toprağa adayan Platon Karatayev karakterinde övdüğü özellikleri taşımasıdır. Sosyalist ekonominin Platon Karatayev karakterine değil, inisiyatifle dolu, düşünen işçiye yaslandığı çok açık. İşçide bireysel inisiyatifi geliştirmek gerekir. Burjuvazi altında bireysel temel, bencil bireycilik ve rekâbet anlamına geliyordu. İşçi sınıfı altında bireysel temel ne dayanışmayla, ne de kardeşçe işbirliğiyle çelişir. Sosyalist dayanışma ne kişilik yoksunluğuna, ne de sürü psikolojisine yaslanır. Ve heyet ilkesinin altında gizlenen, çoğunlukla işte bu kişilik yoksunluğudur.

İşçi sınıfı içinde pek çok güç, kâbiliyet, marifet vardır. Bunların ortaya çıkarılması ve yarışma haline sokulması gerekir. Yönetim alanında ve teknik alanda tek adam ilkesi buna yardım eder. İşte bu nedenle heyet ilkesinden daha ileri ve daha verimlidir."

RAPORUN SONUÇ BÖLÜMÜ

"Yoldaşlar, Menşevik vaizlerin, özellikle de Abramoviç'in argümanları en başta hayattan ve hayatın sorunlarından ne kadar kopuk olduklarını gösteriyor. Bir gözlemci yüzerek geçmesi gereken bir nehrin kıyısında dikiliyor ve suyun özellikleri ve akıntının kuvveti üzerine düşünüyor. Yüzerek geçmesi lâzım: görev bu! Ancak bizim Kautskici-

miz önce bir ayağı, sonra öbür ayağı üzerinde dikiliyor. 'Yüzüp geçmek gerektiğini reddetmiyoruz' diyor, 'ancak aynı zamanda, gerçekçiler olarak tehlikeyi – hem de tek bir tane değil pek çok tehlikeyi, süratli akıntıyı, suya batmış taşları, insanların yorgun olduğunu, vs. vs. – görüyoruz. Ancak size yüzmek gerektiğini kabul etmediğimizi söylüyorlarsa bu doğru değil, hayır asla doğru değil. Yirmi üç yıl önce yüzmek gerektiğini inkâr etmedik...'

Ve baştan sona her şey bunun üzerine kurulu. Menşevikler önce öz-savunma ihtiyacını inkâr etmiyoruz ve asla etmedik, bu nedenle orduyu reddetmiyoruz diyorlar. Ardından, genel çalışma hizmetini reddetmiyoruz, diyorlar. İyi de, zaten küçük dinî tarikatlar hariç, öz-savunmayı 'prensipte' reddeden insan dünyanın neresinde var! Sonuç olarak sizin soyut kabulünüzle mesele bir adım öteye gitmiyor. İş gerçek bir mücadeleye ve işçi sınıfının gerçek düşmanlarına karşı gerçek bir ordunun yaratılmasına geldiğinde ne yaptınız? Karşı çıktınız, sabote ettiniz, ama öz-savunma ilkesini prensipte reddetmeyerek. Beyaz Muhafızlarca kuşatıldığımız ve bıçağın boğazımıza dayalı olduğu sırada şöyle dediniz ve gazetelerinizde şöyle yazdınız: "Kahrolsun içsavaş!" Şimdi olay geçtikten sonra muzaffer öz-savunmamızı onaylıyor, eleştirel bakışınızı yeni meselelere çeviriyor ve bize ders vermeye kalkışıyorsunuz. 'Genel olarak genel çalışma ilkesini reddetmiyoruz ...ancak kanunî zorlama olmadığı takdirde' diyorsunuz. Bu birkaç sözcükte bile devasa bir iç çelişki var. 'Zorunlu çalışma' fikrinin kendisi zorlama unsurunu zaten içerir. Bir insan bir şeyi yapmak mecburiyetinde. Yapmazsa belli ki zorlamaya, cezaya tâbi tutulacak. Burada hangi ceza sorusuna geliyoruz. Abramoviç, "ekonomik baskıya evet, ama kanunî zorlamaya hayır" diyor. Metal İşçileri Sendikası'nın temsilcisi Yoldaş Holtzman, bu fikrin skolâstikliğini mükemmel bir biçimde gösterdi. Kapitalizm, yani "özgür" emek rejimi altında bile, ekonomik baskı, kanunî zorlamadan ayrılamaz. Bu bugün daha da geçerlidir.

Raporumda, işçilerin yeni toplumsal temellerde yeni çalışma biçimlerine intibakının ve yüksek düzeyde emek üretkenliğinin kazanıl-

masının ancak çeşitli yöntemlerin eşzamanlı olarak uygulanmasıyla mümkün olacağını açıklamaya çalıştım: Ekonomik menfaat, kanunî zorlama, kendi içinde koordine olan bir ekonomik örgütlenme, baskı gücü ve nihayet, moral etki, ajitasyon, propaganda ve kültür düzeyinin genel olarak yükseltilmesi.

Ancak bütün bu yöntemlerin birleştirilmesiyle yüksek düzeyde bir sosyalist ekonomi elde edebiliriz.

Kapitalizm altında dahi ekonomik menfaat kaçınılmaz olarak devletin somut kuvvetine dayanan kanunî zorlamayla birleşiyorsa, Sovyet devletinde – yani sosyalizme geçiş devletinde – ekonomik ve kanunî zorlama arasına hiçbir biçimde sızdırmaz bölmeler koyamayız. En önemli sanayi sektörlerimizin tamamı devletin elinde. Tornacı İvanov'a, 'Derhal Sormovo fabrikasında çalışmak zorundasın; kabul etmezsen, istihkakını alamazsın' dediğimizde, bunun adı ne olur? Ekonomik baskı mı, kanunî zorlama mı? Başka bir fabrikaya gidemez, çünkü bütün fabrikalar, böyle bir tercihe izin vermeyecek olan devletin elinde. Dolayısıyla, ekonomik baskı burada, devlet zorlamasının içinde kaybolur. Belli ki Abramoviç, emek gücünün dağılımını düzenleyenler olarak bizden, işçileri en önemli fabrikalarımıza çekmek için yalnızca ücret artışları, ikramiyeler, vs gibi araçları kullanmamızı istiyor. Anlaşılan bu, konu hakkındaki bütün düşüncelerini kapsıyor. Ancak sorunu böyle koyarsak, sendika hareketindeki her ciddî işçi bunun su katılmamış bir ütopya olduğunu anlayacaktır. Pazardan emek gücünün kendiliğinden akmasını bekleyemeyiz, çünkü bunu sağlamak için devletin elinde, gıda, konut ve ulaşım, vs biçiminde yeterince geniş "manevra kaynakları" olması gerekir. Hâlbuki tam da bu kaynakları yaratmak için yola çıkıyoruz. Ekonomik örgütlenmenin ihtiyaçları doğrultusunda sistematik olarak düzenlenmiş, kitlesel ölçekte emek gücü aktarımı olmadan, hiçbir şey elde edemeyiz. İşte zorlamanın ekonomik ihtiyaç olarak bütün kuvvetiyle karşımıza çıktığı bir an. Size Ekaterinburg'dan Birinci İşçi Ordusu'nun faaliyetleri ile ilgili bir telgraf okuyorum. Diyor ki, Çalışma Hizmeti için Ural Komitesi'nin denetimine 4.000'in üzerinde işçi girmiş. Nereden geldiler?

Esas olarak eski Üçüncü Ordu'dan. Evlerine gitmelerine izin verilmedi, bunun yerine ihtiyaç duyulan yere gönderildiler. Liberal bakış açısından bu, bireyin 'özgürlüğünün' ihlalidir. Ancak işçilerin ezici çoğunluğu, ortak çıkarın bunu gerektirdiğini düşünerek, bugüne kadar askerî cepheye giderken yaptıkları gibi çalışma cephesine de kendi rızalarıyla gittiler. Bir kısmı ise istemedikleri halde gitti. Bunlar zorlandı.

Devletin ikramiye sistemi yoluyla daha iyi işçilere daha iyi var olma şartları sunması gerektiği tabii ki çok açık. Ancak bu, devletin ve onsuz devletin gelişemeyeceği sendikaların işçi üzerinde bir anlamda yeni haklar elde edişini dışlamıyor, aksine varsayıyor. İşçi Sovyet devletiyle yalnızca pazarlık etmiyor, hayır, onun her yönden emirleri altında, ona tâbi oluyor. Çünkü bu onun devleti.

'Eğer' diyor Abramoviç, 'bize yalnızca sanayide disiplinden söz ediliyor olsaydı, bunda tartışılacak bir yan olmazdı; ancak neden askerîleştirme getiriliyor?' Elbette ki belirli bir dereceye kadar mesele sendikal disiplindir; ancak üretime dönük yeni sendikaların yeni disiplini. İşçi sınıfının iktidarda olduğu bir Sovyet ülkesinde yaşıyoruz – Kautskicilerin anlamadığı bir olgu. Menşevik Rubtzov raporumda sendika hareketinin yalnızca küçük bir kısmının yer aldığını söylediğinde, bunda belirli bir doğruluk payı vardı. Onun anladığı anlamdaki sendika hareketinden – yani eski zanaat tipi sendikalardan- geriye gerçekte çok az kaldı; ancak işçi sınıfının sınai üretimsel örgütlenmesinde, Sovyet Rusya'nın şartlarında önünde çok büyük görevler var. Hangi görevler? Elbette emeğin çıkarları adına devletle mücadele görevleri değil; devletle yan yana sosyalist ekonominin inşası ile ilgili görevler. Böyle bir sendika prensipte yeni tür bir örgütlenmedir; proletaryanın hâkimiyetinin burjuvazinin hâkimiyetinden farklı olması gibi, bu yeni örgütlenmeler de devrimci sanayi sendikaları da dâhil burjuva toplumundaki sendikalardan ayrılır. Hâkim durumdaki işçi sınıfının üretimsel birlikleri, ezilen bir sınıfın sendikalarının sorunlarına, yöntemlerine, disiplinine sahip değildir. Bütün işçilerimiz bu birliklere girmek zorundadır. Menşevikler buna karşı çıkıyor. Bu tamamen

anlaşılır, çünkü aslında onlar proletarya diktatörlüğüne de karşı. Uzun vadede bütün meselenin dayandığı yer bu. Kautskiciler proletarya diktatörlüğüne karşı oldukları içindir ki, onun bütün sonuçlarına da karşılar. Ekonomik ve siyasî zorlama birbiriyle çok yakından ilgili iki alanda işçi sınıfı diktatörlüğünün birer ifadesinden başka bir şey değil. Abramoviç haklı olarak ve öğretici bir biçimde bize, sosyalizm altında zorlama olmayacağını, zorlama ilkesinin sosyalizmle çeliştiğini, sosyalizm altında görev duygusuyla, çalışma alışkanlığıyla, emeğin çekici hale gelmesiyle vs. vs. harekete geçebileceğimizi gösterdi. Buna hiç şüphe yok. Ne var ki bu şüphesiz gerçeğin biraz genişletilmesi gerekiyor. Gerçekte, sosyalizmde zorlama aygıtının kendisi, yani devlet olmayacak; çünkü bir üreticiler ve tüketiciler toplumunun içinde tamamen erimiş olacak. Ancak, sosyalizme giden yol devlet ilkesinin en yoğun biçimde uygulandığı bir dönemi içeriyor. Ve sizlerle ben tam da bu dönemden geçiyoruz. Aynı bir lambanın sönmeden önce ani bir parlak ışık saçması gibi devlet de ortadan kalkmadan önce proletarya diktatörlüğü formunu, yani devletin yurttaşlarının yaşamlarını her yönüyle otoriter bir biçimde sardığı en merhametsiz devlet formunu alır. İşte Abramoviç ve onun kişiliğinde bütün bir Menşevizmin fark etmediği, dolayısıyla da üzerinden atladığı küçük ve önemsiz gerçek – tarihsel devlet diktatörlüğü adımı – budur.

Ordu dışında hiçbir örgütlenme insanlar üzerinde, işçi sınıfının devlet örgütlenmesinin en zorlu geçiş döneminde yaptığı ölçüde şiddetli bir zorlama uygulayamaz. Çalışma yaşamının askerîleştirilmesinin söz konusu olmasının nedeni tam da bu. Menşeviklerin kaderi olayların arkasından sürüklenmek ve devrimci programın bütün pratik önemini kaybetmiş olan kısımlarını onaylamak. Bugün Menşevikler sınır koyarak da olsa, Beyaz Muhafızlar ve Kızıl Ordu'dan firar edenler karşısında sert önlemler alınmasının meşru olduğunu reddetmiyorlar. Bunu, "demokrasi" ile ilgili kendi yürekler acısı deneyimlerinin ardından kabul etmeye mecbur kaldılar. Karşı-devrimci çetelerle karşı karşıya gelindiğinde, sosyalizmde Kızıl Teröre ihtiyacımız olmayacağı büyük gerçeği üzerine sözlerle hayatta kalınamayacağını görünü-

şe bakılırsa – ancak bugün – anladılar. Fakat ekonomik alanda Menşevikler bize hâlâ, çocuklarımıza ve özellikle de torunlarımıza yaklaşmaları gerektiği gibi yaklaşıyorlar. Ne olursa olsun ekonomik yaşamımızı, burjuva toplumundan kalan sancılı bir miras ve hâlâ bitmemiş olan içsavaş koşullarında, hiç beklemeden, hemen bugün yeniden inşa etmek zorundayız.

Genel olarak bütün bir Kautskicilik gibi Menşevizm de, demokratik analojilere ve sosyalist soyutlamalara boğulur. Orada geçiş döneminin, yani proleter devriminin sorunlarının yer almadığı tekrar tekrar ortaya koyuldu. Sorun yirmi ya da otuz yıllık dönemde ne olacağı değil; o tarihte elbette her şey daha iyi olacak. Sorun, bugün yıkıntılarımızdan nasıl tekrar doğrulacağımız, emek gücünü derhal nasıl dağıtacağımız, hemen bugün emeğin üretkenliğini nasıl artıracağımız ve özellikle de, Ural'daki ordudan seçerek ayırdığımız 4.000 vasıflı işçiyle ilgili olarak nasıl davranacağımızdır. Onları dünyanın dört bir yanına salıp, "daha iyi koşullar bulmaya bakın, yoldaşlar" mı diyeceğiz? Hayır, böyle davranamazdık. Onları askerî kademelere ayırdık ve fabrikalara ve işyerlerine dağıttık.

Abramoviç, 'O halde sizin sosyalizminizin Mısırlıların köleliğinden farkı nerede kaldı? Firavunlar da piramitleri aynı böyle yöntemlerle, kitleleri çalışmaya zorlayarak inşa ettiler' diye haykırıyor. Gerçekten bir 'sosyalist' için eşsiz bir karşılaştırma! Yine önemsiz ve küçük bir olgu unutuluyor: Devletin sınıf karakteri! Abramoviç Mısırlıların yönetim biçimiyle bizimkisi arasında hiçbir fark görmüyor. Mısır'da firavunların, köle sahipleriyle kölelerin olduğunu unutmuş. Piramitleri Sovyetleri aracılığıyla inşa etmeye Mısırlı köleler karar vermedi; hiyerarşik kast yapısına dayalı bir toplumsal düzen vardı; ve işçiler kendilerine düşman bir sınıf tarafından çalışmaya mecbur bırakıldılar. Bizdeki zorlama ise, emekçi kitlelerin çıkarları adına işçilerin ve köylülerin hükümetince uygulanıyor. Abramoviç'in görmediği şey bu. Sosyalizm okulunda bütün toplumsal gelişimin sınıflara ve onların mücadelesine dayandığını ve insan yaşamının seyrinin, yönetimin hangi sınıfın elinde kaldığıyla ve politikasını hangi kast adına uygula-

dığıyla belirlendiğini öğreniriz. Abramoviç'in kavramadığı bu. Belki Eski Ahit'e âşina, ama onun için sosyalizm yedi mühürlü bir kitap.

Devletin sınıf karakterini hesaba katmayan liberal analojilerin peşinden giden Abramoviç, (Menşeviklerin geçmişte birkaç kere yaptığı gibi) Kızıl ve Beyaz Orduları özdeşleştiriyor olabilir. İki tarafta da kitle seferberlikleri, özellikle de köylü seferberlikleri oldu. İki tarafta da zorlama vardı. İki tarafta da aynı çarlık okulundan gelme subayların sayısı hiç de az değildi. İki tarafta da aynı tüfekler, aynı fişekler. Fark nerede? Bir fark var baylar ve temel bir kriterle tanımlanıyor: Kim iktidarda? İşçi sınıfı mı, toprak beyleri sınıfı mı? Firavunlar mı, köylüler mi? Beyaz Muhafızlar mı, Petrograd proletaryası mı? Bir fark var ve bunun kanıtını, Yudeniç'in, Kolçak'ın ve Denikin'in kaderi gösteriyor. Bizim köylülerimiz işçiler tarafından seferber edildi; Kolçak'ın kamplarında ise Beyaz Muhafız subaylar sınıfı tarafından. Bizim ordumuz kendini toplayarak daha da güçlendi; Beyaz Ordu ise toz toprak içinde parçalandı. Evet, Sovyet rejimiyle firavunların rejimi arasında bir fark var. Ve Petrograd proleterlerinin devrimlerine Petrograd kulelerindeki firavunları[2] vurarak başlamaları boşuna değildi.

Menşevik vaizlerden birisi laf arasında beni genel olarak militarizmin savunucu olarak göstermeye çalıştı. Onun malumâtına göre, belli ki benim savunduğum Alman militarizminden başka bir şey değil. Anlamalısınız ki Alman erbaşının doğanın bir mucizesi olduğunu ve yaptığı her şeyin eleştirinin ötesinde olduğunu gösterdim. Ne dedim gerçekte? Yalnızca şunu: toplumsal gelişmenin bütün özelliklerinin en hazır, keskin ve açık ifadesini bulduğu militarizm, iki bakış açısı temelinde incelenebilir. İlki, – tamamen hangi sınıfın iktidarda olduğu sorununa dayanan – siyasî ya da sosyalist bakış açısından; ve ikincisi de, görevlerin sıkı bir biçimde dağılımı, kati ikili ilişkiler, kayıtsız şartsız sorumluluk ve uygulamada katı bir ısrar sistemi olarak örgütsel bakış açısından. Burjuva ordusu işçileri şiddetle ezme ve bas-

[2] İçişleri Bakanı Protopopoff'un 1917 Şubatı'nın sonunda evlerin çatılarının ve çan kulelerinin üzerinde dolaştırdığı imparatorluk polisine verilen isim buydu.

tırma aygıtıdır; sosyalist ordu ise işçilerin kurtuluşu ve savunusu için bir silâhtır. Ancak parçaların bütüne kayıtsız şartsız itaati bütün ordulaların ortak özelliğidir. Sert bir iç rejim askerî örgütlenmeden ayrılamaz. Savaşta en ufak bir gevşeklik örneğinin, en ufak titizlik eksikliğinin ve hattâ basit bir hatanın en ağır fedakârlıklara yol açtığına pek de az rastlanmaz. Askerî örgütlenmenin ilişkilere ve sorumluluklara en ileri derecede açıklık, kesinlik ve katilik getirmeye çalışması bu nedenledir. Bu bağlamda "askerî" nitelikler her alanda değerlidir. Her sınıfın, diğer her şeyleri aynı olsa da askerî eğitimden geçmiş üyelerin hizmetine girmesini tercih edeceğini bu anlamda söyledim. Örneğin Alman monarşisi ve Ebert Cumhuriyeti'nin kalıntıları için, erbaş olarak kışlalarda bulunmuş köylü, askerî eğitimden geçmemiş aynı köylüden daha kıymetli ve önemlidir. Alman demiryolu aygıtı büyük ölçüde, ulaştırma bakanlığında yönetici görevler üstlenen erbaş ve subayların kullanılması sayesinde muazzam bir biçimde düzenlendi. Bu anlamda da militarizmden öğrenecek bir şeylerimiz var. En önde gelen sendika liderlerimizden biri olan Siperoviç Yoldaş, askerî eğitimden geçmiş – örneğin bir yıl alay komiserliği yapmış – bir sendikalı işçinin sonuç olarak sendikal çalışma açısından daha kötü hale gelmediğini kabul etti. Sendikaya dönen, proletarya için savaşmış, baştan ayağa aynı proleter; ancak önemli sorumlu görevlerde yer almış olduğu için artık askerlikle pekleşmiş, daha bağımsız, daha kararlı. Zaman zaman, farklı düzeylerde sınıf bilincine sahip, çoğu köylü, binlerce Kızıl askere komuta ettiği oldu. Onlarla zaferler ve yenilgiler yaşadı, hücum etti ya da geri çekildi. Komuta kademesinde ihanetler, köylü başkaldırıları, panik yaşandığı oldu. Ancak o, görevinin başında kaldı, en az sınıf bilincine sahip kitleyi bir arada tuttu, yönetti, kendi örneğiyle onlara ilham verdi, hainleri ve korkakları cezalandırdı. Bu büyük ve kıymetli bir deneyim. Ve eski bir alay komiseri sendikasına döndüğünde hiç de kötü bir örgütçü olmuyor.

Abramoviç'in heyet ilkesi sorununa dair argümanları da diğer konulardakiler gibi cansız; nehrin kıyısında dikilmiş tarafsız bir gözlemcinin argümanları.

Abramoviç bize, iyi bir kurulun, kötü bir yöneticiden evla olduğunu, iyi bir kurulda, iyi bir uzmanın yer alması gerektiğini açıkladı. Bütün bunlar çok güzel de; o zaman neden Menşevikler bize birkaç yüz kurul vermiyor? Sanırım Yüksek Ekonomik Konsey onlardan fazlasıyla yararlanır. Ancak biz, – gözlemciler değil işçiler – inşayı elimizdeki malzemeyle gerçekleştirmek zorundayız. Uzmanlarımız, ustalarımız var, bunların üçte biri çalışkan ve eğitimli, diğer üçte biri yalnızca yarı-çalışkan ve yarı-eğitimli ve kalan üçte biri ise tamamen işe yaramaz. İşçi sınıfında pek çok yetenekli, adanmış ve gayretkeş insan var. Yalnızca bazıları – ne yazık ki çok azı – gerekli bilgi ve deneyime sahip. Kimisinde kişilik ve kâbiliyet var, ancak bilgi ve deneyim yok. Diğerlerinde hiçbiri yok. Fabrikamızı ve diğer yönetici organlarımızı bu malzemeden yaratmak zorundayız; ve bu konuda genel ifadelerle tatmin olmamız mümkün değil. En başta, pratikte kuruluşları yönetebileceğini göstermiş bütün işçileri seçip ayırmalı ve böylelerine kendi ayakları üzerinde durma fırsatını vermeliyiz. Tek-adam ilkesini talep edenler bu tür adamlar, çünkü bir fabrikayı yönetme işi geri olan için bir okul değil. İşini adamakıllı bilen bir işçi, yönetmek istiyor. Karar vermiş ve emretmişse, kararı uygulanmalı. Yerine başkası geçirilebilir – bu ayrı bir konudur – ancak âmir, Sovyet'in proleter âmiri o iken, işletmeyi bütünüyle ve tamamen o idare eder. Daha zayıf adamlardan oluşan, yönetime müdahale eden bir kurula dâhil edilse, oradan hiçbir şey çıkmaz. Böyle bir işçi yöneticinin yanına yardımcı olarak, işletmeye göre bir ya da iki uzman verilmeli. Hâlihazırda uygun bir işçi yönetici yokken çalışkan ve eğitimli bir uzman varsa, onu işletmenin başına geçirmeli ve yanına yardımcı olarak öne çıkan iki ya da üç işçiyi vermeliyiz. Böylece uzmanın bütün kararlarını yardımcıları da bilmeli, ancak kararı bozma hakları bulunmamalı. İşini yaparken uzmanı adım adım takip edecekler, bir şeyler öğrenecekler, böylece altı ay ya da bir yıl içinde bağımsız görevler almaya başlayabilecekler.

Abramoviç benim konuşmamdan, bir tümene ve bir orduya komuta eden kuaför örneğini alıntıladı. Doğru! Ancak Abramoviç'in bil-

mediği şu ki, Komünist yoldaşlarımız tugaylara, tümenlere ve ordulara komuta etmeye başladılarsa bunun sebebi, evvelce uzman komutanlara bağlı komiserler olarak iş görmüş olmaları. Sorumluluk, hata yapığında bunun bütün ağırlığını sırtlamak zorunda kalacağını ve yalnızca bir 'danışman' ya da bir 'kurul üyesi' olduğunu söyleme şansı olmayacağını bilen uzmana düşüyordu. Bugün ordumuzda komuta kademelerinin çoğunluğu, özellikle de daha aşağı – siyasî olarak en önemli – kademeler işçilerle ve en ileri köylülerle dolu. Ama nasıl başladık? Komuta kademelerine subayları yerleştirdik ve işçileri komiserler olarak onların yanına verdik ve işçiler başarıyla öğrendiler, düşmanı yenmeyi öğrendiler.

Yoldaşlar, çok zorlu belki de en zorlu dönemle karşı karşıyayız. Halkların ve sınıfların yaşamlarında zorlu dönemlere sıkı önlemler tekabül eder. Biz ilerledikçe her şey kolaylaşacak, her bir yurttaş daha özgür hissedecek, proleter devletinin zorlayıcı kuvveti daha az hissedilir hale gelecek. Belki o zaman Menşeviklere gazete çıkarma hakkı bile verebiliriz, tabii o zamana kadar varolmayı sürdürürlerse. Ancak bugün siyasî ve ekonomik diktatörlük koşullarında yaşıyoruz. Ve Menşevikler diktatörlüğün altını oymayı sürdürüyorlar. Biz içsavaş cephesinde savaşır, devrimi düşmanlarından korurken, Menşevik gazete şöyle yazıyor: 'Kahrolsun içsavaş'. Buna izin veremeyiz. Diktatörlük diktatörlüktür, savaş da savaş. Ve şimdi bütün güçlerin en geniş biçimde ülkenin ekonomik yeniden doğumu alanında toplandığı bir yola girdiğimiz sırada Rus Kautskyleri, Menşevikler, karşı-devrimci çağrılarını sürdürüyorlar. Bugüne kadar olduğu gibi şimdi de sesleri, şüphenin ve bozgunun, kargaşanın ve baltalamanın, güvensizliğin ve çöküşün sesi.

Rus işçi sınıfının 1500 temsilcisinin hazır bulunduğu, bunların yüzde 90'ını Komünistler oluştururken Menşeviklerin yüzde 5'ten de az olduğu bu kongrede, Abramoviç'in bize, 'küçük bir çetenin halkın yerini almasıyla sonuçlanan yöntemlere kendinizi kaptırmayın' demesi korkunç ve garip değil mi? Menşeviklerin temsilcileri, 'Yalnızca halk, emekçi kitlelerin gardiyanlarına yer yok! Yalnızca emekçi kit-

leler, yalnızca bağımsız eylem!' diyorlar. Sonra da, "Bir sınıfı argümanlarla ikna etmek olanaksızdır' diyorlar. Öyleyse tam da bu salona bakın: Alın size sınıf! İşçi sınıfı burada karşınızda ve sizinle; ve onu burjuva argümanlarla ikna etmeye kalkışanlar sizsiniz; küçük bir Menşevik çetesi! Bu sınıfın gardiyanları olmaya siz niyetleniyorsunuz. O sınıf yüksek düzeyde bağımsızlığa sahip ve bu arada o bağımsızlığı, sizi devirip kendi yolunda yürüyerek gösterdi.

9

KARL KAUTSKY, OKULU ve KİTABI

Geçmişte Avusturya Marksizm okulu (Bauer, Renner, Hilferding, Max Adler, Friedrich Adler), birkaç defa Kautsky okuluyla, örtülü oportünizmin gerçek Marksizmle karşılaştırıldığı gibi karşılaştırıldı. Bunun, kimilerinin uzun, kimilerinin daha kısa bir süre boyunca aldandığı, ancak sonunda olanca açıklığıyla görünür hale gelen su katılmamış bir tarihsel yanlış anlama olduğu ortaya çıktı. Kautsky, Avusturyalı sahte Marksizmin kurucusu ve en mükemmel temsilcisidir. Marx'ın gerçek öğretisi, eylemin, saldırının, devrimci enerjinin geliştirilmesinin ve sınıfsal darbenin mantıksal sonucuna ulaştırılmasının teorik reçetesi iken, Avusturya okulu, bir pasiflik ve kaçkınlık okuluna dönüştü ve kaba ve muhafazakâr bir ekol yüzünden faaliyetini, yol göstermek ve devirmekle değil, açıklamak ve mazur göstermekle sınırladı. Kendisini parlamentarizmin ve oportünizmin mevcut ihtiyaçlarının bir hizmetkârı durumuna düşürdü, diyalektiğin yerine sahtekârca safsataları geçirdi ve sonunda, âyinsel devrimci söylemi kullanmayı çok iyi bilmesine rağmen, üzerinde yükseldiği mihrap ve tahtla,

kapitalist devletin en güvenli payandasına dönüştü. Kapitalist devlet uçurumun dibine geldiyse, bunda Avusturya Marksizm okulunun hiçbir suçu yoktur.

Avusturya-Marksizm okulu, devrimci eyleme duyduğu nefret ve korku ile tanımlanır. Avusturya-Marksisti dünün açıklanmasında derinlik farkı sergilemeye ve yarınla ilgili kehânette bulunma konusunda *ciddî bir cüret göstermeye muktedirdir*; ama bugünün büyük eylemi konusunda asla önemli bir fikri ya da kâbiliyeti yoktur. Bugün, onun için daima, daha sonra geçmişle gelecek arasındaki en kaçınılmaz bağ olarak açıklanan küçük oportünist endişeler dalgası karşısında kaybolur.

İnisiyatifi engellemek ve devrimci eylemden geri durmak için nedenler bulmak söz konusu olduğunda Avusturya-Marksisti yorulmak bilmez. Avusturya-Marksizmi, pasiflik ve teslimiyetin ukala ve kibirli teorisidir. Doğal olarak, devrimci eylemin olanaksızlığının yalancı-Marksist felsefesinin Avusturya'da, kısır ulusal çekişmelerle yıpranmış o büyük kentte, var olup gelişmenin kişiliğe bürünmüş olanaksızlığını temsil eden o devlette doğup yerleşmiş olması tesadüf değildir.

En önde gelen Avusturyalı Marksistlerin her biri kendince belirli bir "özgünlüğü" temsil eder. Çeşitli konularda çeşitli kereler ayrı düştükleri oldu. Hâtta siyasî farkları bile vardı. Ama genel olarak hepsi aynı elin parmakları.

Karl Renner bu türün en övüngen, belirtik ve kibirli temsilcisi. Yazınsal taklit yeteneği ya da daha basitçe üsluplu sahtekârlık ona, istisnai bir bollukla bahşedilmiş. 1 Mayıs makalesi en devrimci sözcüklerin etkileyici bir bileşimini temsil ediyordu. Ve sözcükler ve onların bileşimi belirli sınırlar içinde kendi bağımsız yaşamlarına sahip oldukları için Renner'in makalesi, yazarının hiç tanımadığı birçok işçinin kalbinde devrimci bir ateş yarattı. Avusturyalı-Viyanalı kültürünün cici bicileri, zahiri olanın, unvan ya da rütbenin peşinden koşma, Renner'de diğer meslektaşlarına oranla daha karakteristikti. Özünde daima, Marksist söyleme kusursuz bir biçimde hükmeden bir imparatorluk ve kraliyet memuru olarak kaldı.

Karl Marx üzerine yazdığı, devrimci dokunaklılığıyla ünlü yıldönümü makalesinin, onu, İskandinav krallarına hürmet ve teşekkür duygularını ifade eden bir operakomik şansölyesine dönüştürmesi aslında tarihin en öğretici paradokslarından birisidir.

Otto Bauer Renner'e göre daha bilge ve düz, daha ciddî ve daha sıkıcıdır. Kitaplar okuma, olguları toplama ve başkaları tarafından yönlendirilen pratik politika tarafından ona dayatılan görevlere uygun sonuçlar çıkarma kâbiliyeti inkâr edilemez. Bauer'in siyasî iradesi yoktur. Onun esas sanatı bütün keskin pratik sorunlara beylik laflarla yanıt vermektir. Onun siyasî düşüncesi iradesine paralel bir yaşam sürer: Cesaretten tamamen yoksundur. Sözleri daima yetenekli bir üniversite seminer öğrencisinin bilimsel derlemeleri olmaktan ibarettir. Avusturyalı oportünizminin en utanç verici eylemleri, Austro-Alman Sosyal Demokrasisi adına hâkim sınıfların iktidarı karşısında en aşağılık yaltakçılık, bazen yücelikle kendisini biçime karşı konumlandıran ama özle daima uzlaşan Bauer'de en ciddî yorumcusunu bulmuştur. Bauer'in aklına coşku ya da siyasî enerji gibi bir şey sergilemek gelmişse, bunu yalnızca devrimci kanada karşı mücadelesinde, devrimci eyleme karşı argümanları, olguları ve alıntıları biriktirerek yapmıştır. En parlak dönemi, (1907'den sonra) henüz parlamento üyesi olamayacak kadar gençken, parlamentodaki Sosyal-Demokrat grubuna malzeme ve sayısal veriler, yedek fikirler sağladığı, onları eğitip onlar için bildiriler yazdığı ve gerçekte yaptığı iş parlamenter oportünistlere yedek malzeme sağlayıp bu malzemeleri bozmaktan ibaret olduğu halde neredeyse büyük eylemlerin ilham kaynağıymış gibi ortaya çıktığı zamandı.

Max Adler Avusturya-Marksizm okulunun gerçekten saf kalpli bir türünü temsil eder. Bir lirik şair, bir filozof, bir mistiktir; Renner'in pasifizmin yayıncısı ve hukuk uzmanı, Hilferding'in pasifizmin iktisatçısı, Bauer'in pasifizmin sosyologu olması gibi o da, pasifliğin lirik filozof şairidir. Max Adler, Viyana burjuva sosyalizmi ve Habsburg devleti çerçevesi içinde kendisine pek rahat bir yer bulmuş olsa da, üç boyutlu bir dünya içerisinde sıkışır. Bir avukatın küçük burjuva

faaliyeti ve siyasî alçalmanın bileşimi ile birlikte verimsiz felsefî çabaların ve idealizmin ucuz süs çiçeklerinin oluşturduğu bu çeşitliliği Max Adler iğrenç ve tiksindirici bir mizaçla gösterdi.

Diğerleri gibi kendisi de Viyanalı olan Rudolf Hilferding, Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne bir asi, ancak dövüşmeden teslim olmaya daima hazır, Avusturya damgalı bir asi gibi girdi. Hilferding Avusturya politikasının, kendisinde devrimci inisiyatife yol açan zahiri hareketlilik ve telaşını aldı; ve tam bir düzine ay boyunca – tamam, en ılımlı ifadelerle de olsa – Alman Sosyal Demokratlarından daha akıllıca bir siyaset talep etti. Çok geçmeden Berlin'in mekanik ritmine ve Alman Sosyal Demokrasisi'nin ruhani yaşamına teslim oldu. Entelektüel enerjisini sadece teorik alana hasretti. Evet, bu alanda büyük bir söz söylemedi – hiçbir Avusturya-Marksisti hiçbir alanda büyük bir söz söylemedi – ama yine de çok ciddî bir kitap yazdı. Ağır bir yük taşıyan hamal gibi sırtında bu kitapla, devrimci döneme girdi. Ancak en bilimsel kitap bile iradenin, inisiyatifin, devrimci içgüdü ve siyasî kararlılığın yerini alamaz; ki bunlar olmadan eylem düşünülemez. Mektepli bir doktor olan Hilferding, tutuculuğa meyillidir ve teorik eğitimine rağmen, siyaset meselelerinde en ilkel deneyci tipini temsil eder. Onun için bugünün ana sorunu kendisine dün çizdiği sınırları terk etmek değil, muhafazakâr ve burjuva hissizliğine bilimsel, ekonomik bir açıklama bulmaktır.

Friedrich Adler, Avusturya – Marksist türünün en dengeli temsilcisidir. Siyasî mizacını babasından almıştır. Avusturya şartlarının düzensizliğine karşı az yorucu bir mücadele içinde Friedrich Adler, alaycı kuşkuculuğunun, sonunda dünya görüşünün devrimci temellerini ortadan kaldırmasına izin verdi. Babasından aldığı mizacı, babasının kurduğu okula karşı birkaç defa muhalefete geçmesine neden oldu. Belirli anlarda Friedrich Adler, Avusturya okulunun pek devrimci bir inkârı gibi görünebilir. Aslında o gerekli bir saçak taşı oldu ve olmaya devam ediyor. Gelgeç devrimciliği Avusturya oportünizminin, zaman zaman kendi önemsizliğiyle dehşete düşen çaresizce saldırılarının habercisi oldu.

Friedrich Adler baştan ayağa kuşkucudur; kitlelere ya da onların eyleme geçme kâbiliyetine inanmaz. Karl Liebknecht Alman militarizminin büyük zafer ânında Potsdamer Meydanı'na çıkıp ezilen kitleleri açık mücadeleye çağırdığı sırada, Friedrich Adler Avusturya başbakanını öldürmek için bir burjuva restoranına gitmişti. Tek bir el ateş ederek Friedrich Adler, kendi şüpheciliğine boşuna bir nokta koymaya çalıştı. Histerik bir gerilimin ardından daha da eksiksiz bir bezginliğe düştü.

Sarı-siyah sosyal yurtsever tayfa (Austerlitz, Leitner, vs.) terörist Adler'e, korkakça hislerin mümkün kıldığı bütün küfürleri savurdu.

Ancak sert dönem geçip de hovarda evlat cezaevindeki mahkûmiyetinden baba ocağına gazi halesiyle döndüğünde, bu haliyle Avusturya Sosyal Demokrasisi için iki üç misli daha değerli olduğu fark edildi. Teröristin altın halesi partinin deneyimli kalpazanları tarafından demagogun çınlayan demir parasına dönüştürüldü. Friedrich Adler kitleler karşısında Austerlitzler ve Rennerler için güvenilir bir kefil haline geldi. Ne mutlu ki Avusturyalı işçiler, Friedrich Adler'in içli lirik bezginliğini Renner'in debdebeli sığlığından, Max Adler'in bilge aczini Otto Bauer'in analitik kendi kendini tatmininden giderek daha az ayırır hale geliyorlar.

Avusturya-Marksizm okulu teorisyenlerinin düşüncesindeki korkaklık, devrimci bir dönemin sorunlarıyla karşılaştıklarında düpedüz ve büsbütün açığa çıktı. Sovyet sistemini Ebert-Noske Anayasası'na dahil etme yolundaki ölümsüz çabasıyla Hilferding sadece kendi ruhunun değil, devrim öncesi ne kadar sağ idiyse, devrimin yaklaşmasıyla tam da Kautsky'den o kadar daha sol olmak için girişimde bulunan bütün bir Avusturya-Marksizm okulunun ruhunun sesi oldu. Bu açıdan bakıldığında Max Adler'in Sovyet sistemine bakışı son derece öğreticidir.

Viyanalı eklektik filozof, sovyetlerin önemini kabul eder. O kadar cesurdur ki onları benimser de. Hâtta onların sosyal devrimin araçları olduğunu ilân eder. Max Adler tabii ki sosyal devrimden yanadır. Ancak fırtınalı, kuşatılmış, terörist, kanlı bir devrimden değil, sağlıklı,

ekonomik olarak dengeli, kanuni olarak kutsanmış ve felsefî olarak onaylanmış bir devrimden yana.

Max Adler sovyetlerin anayasal güçler ayrılığı "ilkesini" ihlal etmesi olgusundan dolayı dehşete de düşmüyor (Avusturya Sosyal Demokrasisi'nde böyle bir ihlalde Sovyet sisteminin büyük bir kusurunu gören pek çok budala var!). Bilakis, sendika avukatı ve sosyal devrimin hukuk danışmanı Max Adler, güçlerin yoğunlaşmasında, proletaryanın iradesinin doğrudan ifade bulmasına olanak tanıyan bir avantaj bile görüyor. Max Adler proletaryanın iradesinin doğrudan ifade bulmasından yanadır; tabii iktidar sovyetler aracılığıyla doğrudan ele geçirilmediği sürece. Daha güvenilir bir metot önerir. Her bir kentte, ilçede ve mahallede işçi konseyleri "proletaryanın iradesini" polise ve diğer yetkililere dayatarak onları "denetlemelidir". Ancak Zeiz, Renner ve arkadaşlarının cumhuriyetinde sovyetlerin "anayasal" konumu ne olacaktır? Filozoflarımız buna şöyle yanıt veriyorlar: "İşçi konseyleri uzun vadede kendi eylemleriyle elde edebilecekleri kadar anayasal iktidar elde edeceklerdir." *Arbeiterzeitung*, Sayı 179, 1 Temmuz 1919).

Proleter sovyetleri zaman içinde proletaryanın siyasî iktidarına dönüşmelidir. Tıpkı daha önce reformizmin teorilerinde, bütün proleter örgütlerinin sosyalizme dönüşmesi gerektiği gibi; ne var ki bunun gerçekleşmesi, İttifak devletleri ile İtilaf devletleri arasında dört yıl süren öngörülemez yanlış anlamalar ve sonrasındaki gelişmeler yüzünden azıcık aksadı. Sosyalizme sosyal devrim olmaksızın aşamalı ilerleyişin ekonomik programını reddetme gereği duyuldu. Ancak bunun ödülü olarak, sovyetlerin sosyal devrime, silâhlı ayaklanma olmadan ve iktidarı ele geçirmeden aşamalı ilerleyişi perspektifinin yolu açıldı.

Sovyetlerin ilçe ve mahalle sorunlarının ağırlığı altında batmaması için gözüpek hukuk danışmanımız sosyal demokrat fikirlerin propagandasını öneriyor! Siyasî iktidar önceden olduğu gibi burjuvazinin ve yardımcılarının elinde kalır. Ancak ilçelerde ve mahallelerde Sovyetler polisleri ve yardımcılarını denetler. Ve işçi sınıfını avutmak ve

aynı zamanda düşüncesini ve idaresini merkezileştirmek için Max Adler, Pazar öğleden sonraları sovyetlerin anayasal konumu üzerine konferanslar verecektir; tıpkı geçmişte sendikaların anayasal konumu üzerine konferanslar verdiği gibi.

"Böylece" diye vaatte bulunur Max Adler, "işçi konseylerinin konumunun ve yetkileri ve öneminin anayasal olarak düzenlenmesi bütün bir kamusal ve toplumsal hayat boyunca güvence altına alınacaktır; ve – sovyetlerin diktatörlüğü olmaksızın – muhtemelen bir Sovyet cumhuriyetinde elde edebileceği kadar geniş bir nüfuz elde edecektir. Bununla birlikte bu nüfuzu siyasî fırtınalarla ve ekonomik yıkımlarla ödemek zorunda kalmamalıyız (Aynı yerde)." Gördüğümüz gibi bütün diğer niteliklerine ek olarak Max Adler, – Ekselansları ve Başsavcısı ile anlaşmazlığa düşmeden – Avusturya geleneğiyle uzlaşma içinde olmayı sürdürüyor.

Bu okulun kurucusu ve en yüksek otoritesi Kautsky'dir. Marksist ortodoksluk mabedinin bekçisi olarak edindiği şöhreti, özellikle de Dresden parti kongresi ve ilk Rus devriminden sonra dikkatle koruyan Kautsky, Avusturya okulunun daha savunmasız çıkışlarına zaman zaman onaylamazca başını sallardı. Ve geç dönemindeki Victor Adler örneğini takip eden Bauer, Renner, Hilferding – hep birlikte ve her biri ayrı ayrı – Kautsky'yi fazla ukala, fazla âtıl, ama hayli saygıdeğer bir şahsiyet saydılar ve dingincilik kilisesinin pek yararlı bir babası ve hocası olarak gördüler.

Kautsky devrimciliğinin zirvesine ulaştığı dönemde, birinci Rus devrimi sırasında iktidarın Rus Sosyal Demokrasisi tarafından ele geçirilmesinin gerekli olduğunu kabul edip, Rusya'daki genel grev deneyiminden çıkardığı teorik sonuçları Alman işçi sınıfına aşılamaya kalktığı zaman, kendi okulunda ciddî bir güvensizliğe yol açmaya başlamıştı. Birinci Rus devriminin başarısızlığı Kautsky'nin radikalizm yolundaki evriminden derhal kopmasına yol açtı. Almanya'da kitle eylemi sorunu kendisini giderek daha açık bir biçimde ortaya koydukça Kautsky'nin tutumu o ölçüde belirsizleşti. Yerinde saydı,

geri çekildi, kendine güvenini kaybetti; ve düşüncesinin bilgiç ve skolastik özellikleri giderek daha gözle görülür hale geldi. Her tür belirsizliği öldüren ve insanlığı en temel sorunlarla yüz yüze bırakan emperyalist savaş, Kautsky'nin bütün bir siyasî iflasını gözler önüne serdi.

Savaş kredilerine oy verme gibi basit bir sorunda aklı birden bire ümitsizce karıştı. O dönemden sonraki bütün yazıları tek bir konunun çeşitli versiyonlarıdır: "Ben ve sersemliğim." Nihayet Rus devrimi Kautsky'yi sildi attı. Bütün önceki gelişimi neticesinde proletaryanın Kasım zaferi karşısında düşmanca bir konuma yerleşti. Bu onu kaçınılmaz olarak karşı-devrim safına savurdu. Tarihsel içgüdünün izini kaybetti. Daha sonraki yazıları giderek daha fazla burjuva pazarının sarı edebiyatı haline geldiler.

Kautsky'nin tarafımızdan incelenen kitabı, görünürdeki özellikleriyle sözde nesnel bir bilimsel çalışmanın bütün niteliklerini taşıyor. Kızıl Terörün kapsamını irdelemek için kendisine özgü detaycı yöntemle hareket ediyor. İlk olarak büyük Fransız Devrimi'ni hazırlayan toplumsal koşulları ve insan ırkının tarihi boyunca zalimliğin ve insancıllığın gelişimine yardımcı olmuş fizyolojik ve toplumsal koşulları inceliyor. Tamamı 234 sayfa olan, Bolşevizme adanmış bir kitapta Kautsky en uzak insan atamızın neyle beslendiğini detaylı olarak anlatmakla kalmıyor, esas olarak sebze ürünleriyle beslenirken böcekleri ve muhtemelen birkaç kuş türünü de midesine indirdiği tahmininde bulunma cüretini gösteriyor (bkz. Sayfa 122). Kısacası, böyle saygıdeğer – besbelli vejetaryenliğe eğilimli – bir atadan Bolşevikler gibi torunlar çıkacağını gösteren hiçbir şey yoktu. Kautsky sorunu, işte bu sağlam bilimsel temel üzerine inşa ediyor?..

Ancak bu doğanın ürünlerinde sık görüldüğü üzere, akademik ve skolâstik pelerinin altında kötücül bir siyasî broşür gizli. Bu kitap türünün en yalancı ve ahlâksızı. Kautsky'nin Bolşevikler hakkında Havas, Reuter ve Wolff'un zengin sofrasından en aşağılık hikâyeleri bir araya getirmek zorunda kalıp, bilge uyku şapkasının altından bir dalkavuğun kulaklarını göstermesi ilk bakışta inanılmaz değil midir? Yi-

ne de bu rezil detaylar Sovyet Cumhuriyeti ve onun öncü partisi hakkındaki yekpare, bilimsel yalancılığın ana arka planındaki mozaik süslemeler olmaktan ibarettir.

Kautsky, "direnme eğilimi göstermemiş olan" burjuvaziye karşı vahşetimizi en fesat renklerle resmediyor.

Kautsky, sosyalizmin "gölgeleri" olan Sosyal Devrimciler ve Menşevikler söz konusu olduğundaki acımasızlığımıza saldırıyor.

KAUTSKY SOVYET EKONOMİSİNİ ÇÖKÜŞ KAOSU OLARAK BETİMLİYOR

Kautsky Sovyet işçilerini ve bir bütün olarak Rus işçi sınıfını bencil-ler, aylaklar ve korkaklar yığını olarak gösteriyor.

Rus burjuvazisinin tarihte görülmemiş ölçekteki düzenbazlığı, ulusal ihaneti, Riga'yı "eğitimsel" amaçlarla Almanlara teslim etmesi, Petrograd'ı da benzer şekilde teslim etmek için yaptığı hazırlıkları, Rus işçilerine karşı yabancı ordulara – Çekoslovak, Alman, Romanyalı, Britanyalı, Japon, Fransız, Arap ve Siyahi ordulara – yaptığı başvuruları, İtilaf devletleri parasıyla gerçekleştirdiği komploları ve suikastları, yalnızca çocuklarımızı açlıktan ölmeye mahkûm etmek için değil, hakkımızda bütün dünyaya sistematik olarak, bıkmadan, ısrarla eşi görülmemiş yalan ve iftiralarını yaymak için de kuşatmayı kullanması hakkında tek kelime etmiyor.

Kasım devriminden önce SD ve Menşeviklerin hükümetinin bize yönelttiği en utanç verici iftiralar ve şiddet, Hohenzollern Almanya'sı yararına casusluk suçlamasıyla partimizin binlerce güvenilir işçisine uyguladığı işkence suçu, Menşevik ve SD'lerin burjuvazinin bütün komplolarında yer alışı, emperyalizmin generalleri Kolçak, Denikin ve Yudeniç ile işbirliği yapmaları, İtilaf Devletleri'nin emrinde SD'lerin gerçekleştirdikleri terörist eylemler, SD'lerin, emperyalizmin monarşist çetelerine karşı mücadelede kanını döken ordumuz içinde yabancıların parasıyla organize ettikleri isyanlar hakkında tek kelime etmiyor.

Kautsky, kurbanlar ve tavizler verme pahasına da olsa ülkemize barışı getirmek için hazır olduğumuzu birçok defa tekrar etmekle kalmayıp bunu gerçekten ispatlamış olduğumuz, ama buna rağmen tam da ülkemizin varlığını korumak ve Anglo-Fransız emperyalizminin bir sömürgesine dönüşmesini engellemek için bütün cephelerde şiddetli bir mücadele yürütmek zorunda kalmamız gibi olgular üzerine tek kelime etmiyor.

Kautsky, Rus proletaryasının, başlıca enerjisini, en iyi ve en değerli güçlerini ekonomik ve kültürel inşaya hasredecek yerde, dünya sosyalizminin geleceğini savunmak için verdiği kahramanca mücadelesinde sarf etmek zorunda kalışı hakkında tek kelime etmiyor.

Bütün kitap boyunca Kautsky, ilk başta Alman militarizminin, Scheidemann'larının yardımıyla ve Kautskylerinin ilgisizliği sayesinde, sonra İtilaf devletlerinin Renaudel'lerinin yardımıyla ve Longuetlerinin ilgisizliği sayesinde bizi demirden bir abluka altına almış, limanlarımızı ele geçirmiş, bütün dünyayla irtibatımızı kesmiş, Beyaz çetelerini yardımıyla hammadde yönünden zengin devasa toprakları işgâl etmiş ve uzun bir süre için bizi Bakü petrolünden, Donetz kömüründen, Don ve Sibirya mısırından ve Türkistan pamuğundan mahrum bırakmış olmalarının lafını bile etmiyor.

Kautsky, eşi görülmemiş zorluktaki bu şartlar altında Rus işçi sınıfının düşmanlarına karşı 8.000 *verst*lik bir cephede neredeyse üç yıldır kahramanca bir mücadeleyi sürdürmesi, bu savaşta Rus işçi sınıfının çekicini kılıçla değiştirmeyi öğrenip güçlü bir ordu yaratması, bu ordu için tükenmiş sanayisini seferber edişi ve dünyanın bütün kasaplarının kuşatmaya ve içsavaşa mahkûm ettiği ülkesinin uğradığı yıkıma rağmen kendi çabaları ve kaynaklarıyla milyonlarca insandan oluşan, nasıl zafer kazanılacağını öğrenmiş bir orduyu giydirmesi, beslemesi, silâhlandırması ve farklı yerlere taşıması hakkında tek kelime etmiyor.

Rus komünizmine adanmış bir kitapta bütün bu şartlarla ilgili Kautsky'nin çıtı çıkmıyor. Ve onun bu sessizliği temel, önemli, esas yalandır; evet pasif bir yalan, ama bütün olarak uluslararası burjuva ba-

sının bütün alçaklarının aktif yalanlarından daha canice ve daha iğrenç bir yalan.

Komünist Partisi'nin politikalarına çamur atan Kautsky hiçbir yerde kendisinin ne istediğini ve ne önerdiğini söylemiyor. Rus Devrimi arenasında Bolşevikler yalnız değildi. Şimdi iktidarda olsun, muhalefette olsun orada, (en az beş grup ve eğilimle) SD'leri, (en az üç eğilimle) Menşevikleri, Plehanovistleri, Maksimalistleri, Anarşistleri... gördük, görüyoruz. (Kautsky'nin diliyle konuşacak olursak) "Sosyalizmin bütün gölgeleri" kesinlikle şanslarını denediler ve ne yapmak istediklerini ve ne yapabileceklerini gösterdiler. Şimdi aralarından bir bıçak ağzı dahi geçirmenin zor olduğu bu "gölgelerden" çok var. Bu "gölgelerin" kökeni hiç de rastlantısal değil: Tâbiri câizse devrim öncesi sosyalist parti ve grupların büyük devrimci dönemin şartlarına farklı derecelerdeki uyum sağlayışlarını temsil ediyorlar. Sanki Kautsky'nin önünde, Rus Devrimi için doğru Marksizan notayı çıkaracak yeterince kapsayıcı bir siyasî org var. Ama Kautsky sessiz. Kulağına kötü gelen Bolşevik melodiyi reddediyor, ama bir başkasını bulmaya çalışmıyor. Cevap basit: Eski müzisyen, devrim âletini çalmayı tamamen reddediyor.

SONSÖZ YERİNE

Bu kitap Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi sırasında çıkıyor. Proletaryanın devrimci hareketi Birinci Kongre'den bu yana geçen aylar boyunca ileriye doğru büyük bir adım attı. Resmi, aleni sosyal-yurtseverlerin konumları her yerde sarsıldı. Komünizmin fikirleri daha da geniş bir yaygınlık kazanıyor. Resmi, dogmatik Kautskicilik giderek zayıfladı. Kautsky'nin kendisi, kendi kurduğu "Bağımsız" Parti içinde bugün pek de otoriter olmayan ve hayli gülünç bir şahsiyet durumunda.

Yine de, uluslararası işçi sınıfının saflarındaki entelektüel mücadele daha yeni, olması gerektiği gibi alevleniyor. Hemen yukarıda belirttiğimiz gibi dogmatik Kautskicilik son günlerini yaşamaktaysa ve ılımlı sosyalist partilerin liderleri onu terk etmekte acele ediyorlarsa da, bir burjuva yaklaşımı olarak, bir pasifizm geleneği olarak, siyasî korkaklık olarak Kautskicilik, Üçüncü Enternasyonal'e eğilim gösteren, hattâ resmi olarak ona bağlı olanlar da dahil, dünya çapındaki işçi sınıfı örgütlerinin üst katmanları arasında hâlâ muazzam bir rol oynuyor.

Bayrağına proletarya diktatörlüğü sloganını yazmış olan Almanya'daki Bağımsız Parti, bütün enerjilerini, proletarya diktatörlüğünün yaşayan ifadesi formundaki Sovyet rejimine teorik olarak gölge düşürmeye ve onu çarpıtmaya hasreden Kautsky grubunun kendi saflarında yer almasına müsamaha gösteriyor. İçsavaş şartlarında böyle bir birlikte yaşam ancak, proletarya diktatörlüğü "Bağımsız" Sosyal Demokrasi'nin liderleri için yüce bir özlem, Noske, Ebert, Scheidemann ve diğerlerinin açık ve alçakça ihanetlerine karşı belirsiz bir protesto ve seçimsel ve parlamenter demokrasinin bir silâhı anlamını taşıdığı ölçüde ve sürece akla uygundur.

Kararsız Kautskiciliğin hâlâ canlı olduğu en açık olarak Fransız Longuetcileri örneğinde görülebilir. Jean Longuet'nin kendisi bizimle uyum içinde yürüdüğüne ve yalnızca Clemenceau'nun sansürünün ve Fransız dostlarımız Loriot, Monatte, Rosmer ve diğerlerinin bizim kol kola yoldaşlığımızı engellediğine içtenlikle ikna olmuş durumda ve uzun süredir başkalarını da buna ika etmeye çalışıyor. Hâlbuki şu ânda Longuet ile bizi ayıran körfezin muhtemelen emperyalist savaşın ilk döneminde olduğundan hâlâ daha geniş olduğunu anlamak için Longuet'nin parlamentodaki herhangi bir konuşmasını dinlemek yeterli değil midir? Bugün uluslararası proletaryanın karşısında yükselen sorunlar bir beş-altı yıl öncesine göre daha ciddî, daha âcil, daha devasa, daha doğrudan, daha belirgin hale geldi; ve resmî olarak parlamento içi muhalefet saflarına katılmış olmalarına rağmen Longuetcilerin, ebedi pasifizmin parlamenter temsilcilerinin siyasî olarak gerici karakteri hiç olmadığı kadar çarpıcı bir hal aldı.

Üçüncü Enternasyonal içinde yer alan İtalyan Sosyalist Partisi de hiç de Kautskicilikten azade değil. Liderler söz konusu olduğu ölçüde, onların hayli önemli bir bölümü enternasyonalist nişanlarını yalnızca bir görev ve aşağıdan dayatılan bir yük olarak taşıyorlar. 1914–1915'te İtalyan Sosyalist Partisi için savaşa karşı bir tutum almak diğer Avrupalı partilere oranla, hem İtalya savaşa diğer ülkelerden dokuz ay daha geç girdiği ve hem de özellikle İtalya'nın konumunun kendi içinde, ülkenin savaşa müdahil olmasına son ana kadar me-

safeli yaklaşan güçlü bir burjuva grubu (sözün en geniş anlamıyla Giolitticiler'i) yarattığı için çok daha kolay oldu.

Bu şartlar İtalyan Sosyalist Partisi'nin, derin bir iç kriz yaşama endişesi duymadan hükümetin savaş kredilerini reddetmesine ve genel olarak müdahaleci blokun dışında kalmasına olanak tanıdı. Ancak tam da bu olgu yüzünden partinin iç arınma sürecinin su götürmez bir biçimde geciktiği görüldü. Üçüncü Enternasyonal'in bir bileşeni olmasına rağmen İtalyan Sosyalist Partisi ta bugünlere kadar saflarında Turati ve taraftarlarının yer almasını sineye çekebiliyor. Bu – maalesef parlamento grubu içindeki, basındaki, partideki ve sendika örgütlerindeki sayısal varlıklarını herhangi bir kesinlikle belirtmekte zorlandığımız mahkâm çok güçlü grup, romantik Kautskiciliğin daha az bilgiç, çok demagojik olmayan, daha coşkulu ve lirik, ama yine de kötücül bir oportünizm niteliğini taşıyan bir türünü temsil ediyor.

Kautskici, Longuetci, Turatici gruplar karşısındaki pasif tutum genelde, söz konusu ülkelerde devrimci eylem vaktinin henüz gelmediği argümanıyla perdelenir. Ancak sorunun bu şekilde ortaya koyulması kesinlikle yanlıştır. Kimse komünizm için uğraşan sosyalistlerden yakın zamanda belirli bir hafta ya da ay için devrimci bir patlama tarihi belirlemelerini istemiyor. Üçüncü Enternasyonal'in taraftarlarından istediği, medeni insanlığın devrimler çağına girdiğini, kapitalist ülkelerin devasa çalkantılara ve aleni içsavaşlara doğru hızla ilerlediğini ve proletaryanın devrimci temsilcilerinin görevinin kaçınılmaz ve yaklaşmakta olan savaş için gerekli olan manevî cephaneliği ve örgütsel desteği hazırlamak olduğunu lafta değil pratikte kabul etmeleri. Şu ânda Kautsky, Longuet ve Turati ile işbirliği yapmayı, emekçi kitleler önünde onlarla yan yana görünmeyi makûl bulan enternasyonalistler, tam da bu davranışlarıyla, proletaryanın devrimci ayaklanması için fikren ve örgütsel olarak hazırlanma görevini, bu ayaklanmanın bir ay sonra mı bir yıl sonra mı gerçekleşeceğinden bağımsız olarak, bir yana atmış oluyorlar. Proletaryanın açık isyanının gecikmiş bir biçimde kendine yol ve önderlik aramak durumunda kalmaması için proletaryanın geniş halkalarının bugünden önlerindeki görevleri

bütünüyle kucaklamalarını ve Kautskicilik ve oportünizmin bütün çeşitleriyle uzlaşmazlık içine girmelerini sağlamalıyız.

Gerçekten devrimci, yani komünist bir kanat, kitlelere rağmen bütün kararsız, yarı gönüllü doktriner gruplara, pasifizmin savunucularına ve şakşakçılarına karşı muhalefete geçmeli ve en başta fikren ve sonra örgütsel olarak, açık, yarı-açık ve tamamen gizlilik koşullarında konumunu güçlendirmeli. Açık ya da örtülü Kautskicilerden resmen ayrılma ya da onları işçi sınıfı partisi saflarından atma ânı, tabii ki, şartlar bakımından yararlılığı göz önüne alınarak belirlenecektir. Ancak bütün gerçek komünistlerin politikası bu yönde ilerlemelidir.

İşte bu yüzden bu kitabın günü daha geçmemiştir ve bu bana, bir yazar olarak değilse bile bir komünist olarak üzüntü veriyor.

17 Haziran 1920